

Hallituksen esitys Eduskunnalle kauppalaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kauppalaiki. Esitykseen liittyy esitys Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälistä tavarankauppa koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä.

Kauppalaki koskisi irtaimen omaisuuden kauppa ja vaihtoa. Lakia sovellettaisiin, jollei muuta johdu sopimuksesta, sopijapuolten välillä omaksutusta käytännöstä taikka kauppatavasta. Lakia ei sovellettaisi kuluttajakauppaan sikäli kuin kuluttajansuojalaista johtuu muuta. Jos sopijapuolilla on liikepaikat eri valtioissa, kauppalakia sovellettaisiin sikäli kuin Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksesta ei muuta johdu. Kauppalaki tulisi sovellettavaksi yleissopimuksen sijasta, jos kummankin sopijapuolen liikepaikka on Suomessa, Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa.

Ostajan olisi noudettava tavara myyjän luota. Tavara olisi tällöin luovutettu, kun ostaja on ottanut sen hallintaansa. Jos tavara on kuljetettava ostajalle, se olisi luovutettu, kun ostaja on ottanut sen hallintaansa, tai, jos tavara kuljetetaan myyjän tavanomaisen jakelualueen ulkopuolelle, kun rahdinkuljettaja on saanut tavarankhallintaansa. Myyjä ei yleensä olisi velvollinen luopumaan tavarasta ennen kuin ostaja maksaa tavarankkauppahinnan.

Vaaranvastuu tavarasta siirtyisi ostajalle yleensä silloin, kun tavara luovutetaan.

Tavarank olisi ominaisuuksiltaan vastattava sitä, mitä voidaan katsoa sovitun. Lakiehdotuksessa on säännöksiä siitä, millainen tavarank on oltava, jos osapuolten ei voida katsoa tästä sopineen. Lakiehdotuksessa täsmennetään myös myyjän vastuuta tiedoista, joita hän tai joku muu hänen luukuunsa on antanut tavarank markkinoinnissa.

Jollei tavarank luovuteta tai jos se luovutetaan liian myöhään, ostajalla olisi oikeus vaatia, että myyjä täyttää sopimuksen. Jos viivästyksellä on ostajalle olennainen merkitys tai jos tavarank ei luovuteta ostajank asettaman lisäajank kuluessa,

ostajalla olisi oikeus purkaa kauppa. Ostajalla olisi myös oikeus vahingonkorvaukseen viivästyksen johdosta kärsimästään vahingosta, jollei viivästys johdu myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevasta esteestä. Välillisestä vahingosta ostajalla olisi oikeus saada korvausta, jos viivästys tai vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella.

Jos tavarassa on virhe, ostajank olisi reklamoitava virheestä kohtuullisessa ajassa ja viimeistään kahden vuoden kuluessa siitä, kun hän on vastaanottanut tavarank. Ostaja ei kuitenkaan menettäisi oikeuttaan vedota tavarank virheeseen liian myöhään tapahtuneen reklamaation vuoksi, jos myyjä on menetellyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaisesti ja arvottomasti.

Ostajalla olisi määrätyn edellytyksien oikeus vaatia, että myyjä korjaa virheen. Jos virhe on olennainen, hän voisi myös vaatia uutta toimitusta. Myyjä voisi omalla kustannuksellaan korjata virheen tai uusia toimituksen, vaikka ostaja ei tätä vaatisikaan. Jos virheen korjaaminen tai uusi toimitus ei tule kysymykseen tai jos sitä ei suoriteta kohtuullisessa ajassa, ostaja voisi vaatia hinnanalennusta. Jos virheellä on ostajalle olennainen merkitys, hänellä olisi oikeus purkaa kauppa. Lisäksi ostajalla olisi oikeus korvaukseen siitä vahingosta, jonka hän kärsii tavarank virheen vuoksi, jollei virheettömän tavarank luovuttamiselle ole ollut myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevaa estettä. Välillisestä vahingosta olisi korvausta kuitenkin suoritettava vain, jos virhe tai vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella.

Jos tavara on sivullisen omistama tai sivullisella on siihen panttioikeus tai muu vastaavanlainen oikeus, ostajalla olisi oikeus vaatia samoja seuraamuksia kuin jos tavarassa on virhe. Hänellä olisi kuitenkin aina oikeus vahingonkorvaukseen, jos hän ei tiennyt eikä hänen olisi pitänyt tietää kyseessä olevasta oikeudellisesta virheestä.

Ostajan olisi maksettava kauppahinta, noudettava tai vastaanotettava tavara ja muuten tarvittavalla tavalla myötävaikutettava kauppaan.

Myyjällä olisi oikeus vaatia kauppahinnan maksamista, kun tavara on sopimuksen mukaisesti asetettu ostajan saataville tai hänen määrättäväkseen ja ostajalla on ollut tilaisuus tarkastaa tavara.

Jollei kauppahintaa makseta oikeaan aikaan tai jollei ostaja myötävaikuta kauppaan niin, että myyjä voi täyttää sopimuksen, myyjällä olisi oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia maksua tai myötävaikutusta. Hän voisi myös purkaa kaupan, jos viivästys on olennainen taikka jollei ostaja maksa kauppahintaa tai myötävaikuta kauppaan myyjän asettaman lisäajan kuluessa. Jos ostaja on saanut tavarahan hallintaansa, myyjä ei yleensä voisi purkaa kauppaa maksuviivästyksen vuoksi.

Jos ostaja peruuttaa erityisesti häntä varten valmistettavan tavarahan tilauksen, myyjän olisi yleensä keskeytettävä tavarahan valmistus, mutta hänellä olisi oikeus saada ostajalta korvaus vahingostaan.

Jollei ostaja nouda tai ota vastaan tavaraa ja myyjälle on erityistä merkitystä sillä, että tavara

toimitetaan pois, myyjä saisi purkaa kaupan, jos viivästyksellä on hänelle olennainen merkitys.

Myyjällä olisi oikeus korvaukseen vahingosta, jonka hän kärsii ostajan viivästyksen vuoksi, jollei viivästys johdu lakiesityksessä määritellyistä suoristusesteistä.

Lakiehdotuksen mukaan lähtökohtana on, että vahinkoa kärsineellä sopijapuolella on oikeus korvaukseen kaikesta siitä vahingosta, jonka hän kärsii vastapuolen sopimusrikkomuksen vuoksi ja jota hän ei ole voinut välttää. Ehdotuksessa täsmennetyistä odottamattomista ja ennalta-arvaamattomista vahingoista - välillisistä vahingoista - olisi kuitenkin myyjän sopimusrikkomusten ja ostajan myötävaikutusvelvollisuuteen liittyvien sopimusrikkomusten yhteydessä maksettava korvausta vain, jos sopimusrikkomus tai vahinko johtuu tuottamuksesta.

Lakiehdotuksessa on myös säännöksiä sopijapuolen velvollisuudesta huolehtia eräissä tapauksissa tavarasta vastapuolen lukuun.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin kahdeksan kuukauden kuluttua sen hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	4	Vahingonkorvaus maksuviivästyksen johdosta	37
1. Nykyinen tilanne	4	3.9. Ostajan myötävaikutus kauppaan	37
1.1. Nykyinen tilanne Suomessa	4	3.10. Ostajan velvollisuus noutaa tai vastaanottaa tavara	39
1.2. Tilanne muissa Pohjoismaissa	7	3.11. Tilauksen peruuttaminen	39
1.3. YK:n yleissopimus kansainvälistä tavarankauppaa koskevista sopimuksista	9	3.12. Vahingonkorvausvelvollisuuden laajuus ...	41
2. Muutoksen syyt	11	Välitön ja välillinen vahinko	41
3. Ehdotuksen pääkohdat	13	Korvauksen määrä	43
3.1. Yleistä	13	4. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	45
3.2. Kauppalaki ja sopimusvapaus	14	5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	46
3.3. Kauppalaan soveltamisala	15	6. Riippuvuus muista esityksistä	47
Rajanveto muihin sopimustyypeihin ...	15	6.1. Laki kansainvälistä tavarankauppaa koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä	47
Kauppalaki ja kansainväliset kaupat	16	6.2. Kuluttajakauppa ja kuluttajapalvelukset ...	47
Kuluttajakauppa	18	6.3. Asuntokauppa	47
3.4. Kaupan eri lajeja	18	6.4. Kiinteistökauppa	47
Eriyysisineen ja lajitavaran kauppa	18	6.5. Tuotevastuu	48
Valmistuskauppa	19	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	48
Sen merkitys, että sopijapuoli on elinkeinonharjoittaja	20	1. Kauppalaki	48
3.5. Tavarantoimitus ja vaaravastuun siirtäminen	21	1 luku. Yleisiä säännöksiä	48
Tavarantoimitus	21	2 luku. Tavarantoimitus	51
Vaaravastuun siirtäminen	22	3 luku. Vaaravastuu tavaraa	56
Toimituslausekkeet	22	4 luku. Tavarantoimituksen ominaisuudet	59
3.6. Myyjän sopimusrikkomukset	23	5 luku. Seuraamukset tavarantoimituksen viivästyttämisestä	66
Viivästyksikäsite	23	6 luku. Tavarantoimituksen virheen seuraamukset	82
Virheikäsite	23	7 luku. Oikeudellinen virhe	95
3.7. Myyjän sopimusrikkomusten seuraamukset	25	8 luku. Yhteisiä säännöksiä myyjän sopimusrikkomuksen seuraamuksista	97
Seuraamusjärjestelmä myyjän suorituksen johdosta	25	9 luku. Ostajan velvollisuudet	100
Myyjän velvollisuus täyttää sopimus	26	10 luku. Ostajan sopimusrikkomusten seuraamukset	104
Kaupan purkaminen myyjän viivästyksen johdosta	27	11 luku. Ennakkoitu sopimusrikkomus	114
Vahingonkorvaus myyjän viivästyksen johdosta	28	12 luku. Yhteisiä säännöksiä kaupan purusta ja uudesta toimituksesta	119
Seuraamusjärjestelmä tavarantoimituksen ollessa virheellinen	30	13 luku. Vahingonkorvauksen määrä	122
Kaupan purkaminen tavarantoimituksen virheen johdosta	32	14 luku. Korko	132
Vahingonkorvaus tavarantoimituksen virheen johdosta	32	15 luku. Huolenpito tavaraa	132
Oikeudellinen virhe	34	16 luku. Tavarantoimituksen tuotto	135
3.8. Kauppahinta ja sen maksaminen	35	17 luku. Muita säännöksiä	136
Maksuajankohta ja myyjän oikeus pitää tavara itsellään	35	2. Voimaantulo	136
Maksuviivästyksen	35	LAKITEKSTI	137
Oikeus vaatia kauppahinnan maksamista	36	Kauppalaki	137
Kaupan purkaminen maksuviivästyksen johdosta	36		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Nykyinen tilanne Suomessa

Yleisiä säännöksiä irtaimen omaisuuden kaupasta on edelleenkin vain vuoden 1734 lain kauppakaaren 1 luvussa. Nämä säännökset ovat kuitenkin niukkoja. Luvun 2 §:ssä on säännös kaupan sitovuudesta. Luvun 3 § koskee myyjän vastuuta määrätyistä oikeudellisista virheistä. Luvun 4 §:n mukaan ostaja voi tavaran virheellisyyden vuoksi purkaa kaupan ja vaatia vahingonkorvausta, jos myyjä tiesi virheestä. Luvun 7 §:ssä säädetään, että ostajalla on lajiesineen kaupassa vaaranvastuu tavarasta siitä lukien kun tavara on erotettu ostajan lukuun.

Kauppakaaren säännösten lisäksi muissa laeissa on säännöksiä eräistä erityisistä irtaimen omaisuuden kaupan lajeista. Kuluttajansuojalain (38/78) 5 luvussa on pääosin pakottavia säännöksiä kaupasta, jolla elinkeinonharjoittaja myy tavaroita kuluttajalle. Säännökset koskevat tavaran virhettä ja myyjän viivästystä sekä näiden sopimusrikkomusten seuraamuksia.

Osamaksukaupasta annettu laki (91/66) sisältää pakottavia säännöksiä, jotka koskevat lähinnä ostajan maksuviivästyksen seuraamuksia, kun kauppahinta on maksettava erissä ja kun myyjä on siksi kunnes tavara on maksettu pidättänyt omistusoikeuden siihen tai oikeuden ottaa tavaran takaisin.

Eräissä erityislaeissa on yksittäisiä säännöksiä kaupasta. Niitä on laissa eräiden taimitarhatuotteiden viljelemisen ja kaupan valvonnasta (190/60), rehulaissa (376/86) ja lannoitelaisissa (377/86), laissa sementtavarain kaupasta (669/75) ja viljakauppalaissa (580/78). Näissä laeissa, jotka pääasiassa koskevat tuotteiden kaupan valvontaa, on eräitä säännöksiä myyjän suorituksesta.

Koska irtaimen kauppaa koskeva lainsäädäntö on vanhentunutta ja puutteellista, oikeussäännöt tällä alalla ovat kehittyneet yleisissä sopimusehdoissa (vakiosopimusehdoissa), oikeuskäytännössä ja oikeustieteellisessä kirjallisuudessa.

Yleisiä sopimusehtoja ovat laatineet etupäässä yksittäiset myyjät tai myyjäpuolen järjestöt, toisi-

naan myös ostajapuoli, joka on laatinut esimerkiksi julkisoikeudellisten yhteisöjen hankintoja koskevat ehdot. Yleisiä sopimusehtoja on esimerkiksi kone- ja metallialalla. Tällaisia ehtoja on laadittu pohjoismaisena yhteistyönä pohjoismaiden sisäistä ja niiden välistä kauppaa varten. Näissä ehdoissa käsitellään useimpia niistä erimielisyyksistä, joita voi esiintyä kaupan osapuolten välillä.

Ulkomaankaupassa käytetään laajalti samantyyppisiä yleisiä sopimusehtoja. Esimerkkeinä voidaan mainita ehdot, jotka on laadittu Suomen ja Keskinäisen taloudellisen avun neuvoston SEVin välistä kauppaa varten, sekä Yhdistyneiden Kansakuntien (YK:n) Euroopan talouskomissiossa ECE:ssä laaditut sopimusehdot.

Toisinaan yleiset sopimusehdot koskevat rajoitetumpia kysymyksiä. Esimerkiksi takuuehdoissa säännellään usein myyjän virhevastuuta ja aikaa, jonka kuluessa myyjä voidaan saattaa vastuuseen. Toisentyyppisiä sopimusehtoja ovat niin sanotut toimituslausekkeet. Tärkein toimituslausekkeiden kokoelma "Incoterms 1980" on laadittu Kansainvälisen kauppakamarin toimesta. Nämä toimituslausekkeet on ensisijassa tarkoitettu kansainvälistä kauppaa varten. Niiden mukaan määräytyy lähinnä tavaran luovutuspaikka, velvollisuus järjestää tavaran kuljetus, vaaranvastuun siirtyminen sekä kustannusten jako sopijapuolten kesken.

Myös kauppataavalla on ollut tiettyä merkitystä irtaimen kauppaa koskevien oikeussääntöjen kehityksessä.

Sopimuskäytännössä tapahtuneen kehityksen ohella ovat tuomioistuimet kehittäneet irtaimen kauppaa koskevia oikeussääntöjä. Tällä tavoin muotoutuneet periaatteet vastaavat suurelta osin Ruotsin irtaimen omaisuuden kaupasta ja vaihdosta annetun lain säännöksiä.

Oikeuskäytännössä muodostuneet säännöt irtaimen kaupasta voidaan syrjäyttää osapuolten välisin sopimuksin. Myös kauppataavan on katsottu syrjäyttävän ne.

Oikeuskäytännössä on omaksuttu jaottelu erityisesineiden kaupan ja lajitavaran kaupan välillä. Kun oikeuskäytäntö on ollut niukkaa, ei raja

kuitenkaan esimerkiksi sarjatuotannossa valmistettujen tavaroiden osalta ole muodostunut täysin selkeäksi. Ei ole myöskään täysin selvää, erotetaanko oikeuskäytännössä kauppiaitten väliset liikekaupat ja ei-ammattimaiset kaupat toisistaan vai annetaanko ainoastaan erityistä merkitystä sille seikalle, että toinen sopijapuoli on elinkeinonharjoittaja.

Jos itse sopimuksesta ei johdu muuta, siihen sovelletaan seuraavia sääntöjä.

Jos ei ole sovittu paikkaa, jossa tavara on luovutettava, se on luovutettava siellä, missä myyjällä kaupantekohetkellä oli kotipaikkansa tai liikkeensä. Jos sopijapuolet tiesivät tavaralla olevan muualla, tavara on luovutettava siellä, missä se oli.

Jos myyjän on lähetettävä tavara paikkakunnalta, se katsotaan luovutetuksi, kun se, joka on ottanut tavarallaan kuljetettavakseen, on saanut tavarallaan hallintaansa. Jos tavara on kuljetettava laivalla, se katsotaan luovutetuksi, kun se on ylittänyt aluksen partaan. Paikalliskaupassa luovutus tapahtuu, kun tavara on tullut ostajan hallintaan. Epäselvissä tapauksissa luovutuksen katsotaan tapahtuneen, kun myyjä on suorittanut ne toimet, joita häneltä sopimuksen mukaan edellytetään, jotta tavara voidaan luovuttaa.

Myyjä on velvollinen luovuttamaan tavarallaan sitä vaadittaessa. Hänellä ei ole kuitenkaan velvollisuutta luovuttaa tavaraa, ellei kauppahintaa samalla makseta.

Ostajalla on vaaranvastuu siitä, että tavara tuhoutuu, katoaa, huonontuu tai vähenee tapaturmaisesti kaupanteon jälkeen tai, jos kysymyksessä on lajitavaran kauppa, sen jälkeen kun tavara on erotettu ostajan lukuun. Vaaranvastuu voi kuitenkin olosuhteista riippuen siirtyä ostajalle, kun myyjä on suorittanut ne toimet, joita häneltä tavarallaan suhteen edellytetään.

Jos myyjän suoritus viivästyy, ostaja voi vaatia tavarallaan luovutusta. Myyjää ei voida velvoittaa luovuttamaan tavaraa, jos luovutus on käynyt mahdottomaksi tai ylivomaiseksi.

Ostaja voi purkaa kaupan, jos myyjän viivästys on olennainen. Jos tavara on luovutettava erissä, kauppa voidaan yleensä purkaa vain viivästyneen erän osalta. Jos on aihetta olettaa, että myös myöhemmät toimitukset viivästyvät, kauppa voidaan purkaa myös niiden osalta. Kauppa voidaan purkaa kokonaisuudessaan, jos osatoimitusten välillä on sellainen yhteys, että ostajalle aiheutuisi vahinkoa, jos hän joutuisi pysymään sopimuksessa osittain.

Ostaja voi vaatia vahingonkorvausta myyjän viivästykseen vuoksi sekä silloin, kun hän vaatii sopimuksen täyttämistä, että silloin, kun hän purkaa kaupan. Erityisestään kaupassa myyjällä on vahingonkorvausvelvollisuus vain, jos hän tai joku hänen puolellaan on syyllistynyt tuottamukseen. Myyjällä on todistustaakka siitä, ettei viivästys johdu tuottamuksesta. Lajitavara kaupassa myyjä on vahingonkorvausvelvollinen tuottamuksesta riippumatta. Vahingonkorvausvelvollisuutta ei kuitenkaan synny, jos tavarallaan luovutus on mahdotonta tai jos sille on ylivoimainen este. Jos myyjä on jättänyt sopimuksen kokonaan täyttämättä ja ostaja haluaa vaatia ainoastaan vahingonkorvausta, ostajan ei ensin tarvitse ilmoittaa viivästyksestä eli reklamoida. Jos ostaja vaatii vahingonkorvausta sillä perusteella, että myyjä on täyttänyt sopimuksen liian myöhään, ostajan on reklamoitava.

Jos tavara laadultaan tai määrältään poikkeaa sovitusta tai siitä, mitä sopijapuolet ovat edellyttäneet, tavarassa on virhe. Jos laatua ei ole täsmennetty sopimuksessa, tavarallaan tulee olla kaupallisesti hyväksyttävää laatua.

Jos ostajalla on ollut tilaisuus tarkastaa tavaraa ennen kauppaa, hän ei voi vedota virheeseen, joka hänen olisi pitänyt havaita tarkastuksessa. Ostaja ei kuitenkaan menetä oikeuttaan vedota virheeseen, jos myyjä on menettänyt petollisesti.

Ostajan katsotaan olevan velvollinen tarkastamaan tavaraa viivytyksestä vastaanotettuaan sen. Tavarallaan laadusta ja sopijapuolten asemasta riippuu, kuinka pian tarkastus on suoritettava ja kuinka perusteellinen sen tulee olla. Jos tavara jätetään tarkastamatta, ostaja ei havaitse tavarallaan mahdollista virheellisyyttä eikä siten tee myyjälle virheilmoitusta (reklamoi). Ostajan on reklamoitava virheen vuoksi kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on havainnut virheen tai hänen olisi pitänyt se havaita. Jos ostaja ei reklamoi ajoissa, hän menettää oikeutensa vedota virheeseen, jollei myyjä ole toiminut petollisesti.

Toisinaan myyjä rajoittaa virhevastuutaan myymällä tavarallaan "siinä kunnossa kuin se on" tai muuta samankaltaista varauksella käyttäen. Ostajalla lienee tällaisesta ehdosta huolimatta oikeus esittää myyjälle vaatimuksia virheen perusteella ainakin, jos myyjä on menettänyt petollisesti.

Virheen seuraamuksia ovat hinnanalennus, uusi toimitus, purku ja vahingonkorvaus.

On epäselvää, missä laajuudessa myyjällä on ilman nimenomaista sopimusta oikeus korjata virhe. Myyjää ei voitane yleensä velvoittaa korjaamaan tavarallaan virhettä.

Oikeuskäytännön mukaan ostajalla on myyjän tuottamuksesta riippumatta oikeus saada virheen perusteella hinnanalennusta.

Jos virhe on olennainen tai jos myyjä on toiminut petollisesti, ostaja voi purkaa kaupan. Lajitavaran kaupassa hän voi tällaisessa tapauksessa myös vaatia uutta toimitusta.

Yllä mainittujen seuraamusten lisäksi ostaja voi vaatia myyjältä vahingonkorvausta virheen johdosta. Erityisesineen kaupassa vahingonkorvausvelvollisuus edellyttää tuottamusta. Lajitavaran kaupassa vahingonkorvausvelvollisuus ei riipu tuottamuksesta, mutta sitä rajoittanevat vastaavanlaiset säännöt kuin niissä tapauksissa, joissa tavaran luovutus on viivästynyt.

Jos ostaja menettää tavaran sivulliselle, myyjä on velvollinen maksamaan takaisin kauppahinnan korkoineen sekä suorittamaan vahingonkorvausta. Jos tavaraa rasittaa rajoitettu esineoikeus, myyjä lienee velvollinen maksamaan takaisin niin suuren osan kauppahinnasta, että tämä vastaa sitä taloudellista rasitetta, joka kysymyksessä olevasta oikeudesta aiheutuu. On epäselvää, voiko ostaja esittää myyjää kohtaan vaatimuksia välittömästi sen jälkeen, kun hän on saanut tietää sivullisen vaatimuksesta vai tuleeko hänen odottaa oikeudenkäynnin lopputulosta.

Oikeuskäytännössä on katsottu myyjän olevan vastuussa siitä, että lain säännöksistä tai viranomaisen päätöksistä ei johdu rajoituksia ostajan oikeuteen määrätä tavarasta. Myyjällä on tällainen vastuu, jos hän on taannut, ettei tällaisia rajoituksia ole, tai jos hän on tiennyt rajoituksen olemassaolosta mutta jättänyt kertomatta siitä ostajalle.

Ostajan keskeisenä velvollisuutena on maksaa kauppahinta. Jos kauppahintaa ei ole sovittu, ostajan on maksettava käypä hinta tai, jos sellaista ei voida osoittaa, myyjän vaatima hinta, jolle se ole kohtuuton. Liikekaupassa ostajalla on kuitenkin velvollisuus maksaa laskun summa, jos hän on laiminlyönyt reklamoida laskua vastaan sen jälkeen kun hän on saanut sen.

Kauppahinta on maksettava vaadittaessa. Ostaja ei kuitenkaan ole velvollinen maksamaan ennen kuin hänellä on ollut tilaisuus tarkastaa tavara. Jos tavara lähetetään paikkakunnalta, kauppahinta on usein maksettava kuljetusasiakirjaa vastaan, jos se on sellainen, että myyjä ei voi määrätä tavarasta sen jälkeen kun hän on luovuttanut asiakirjan.

Jos maksu viivästyy, myyjä voi vaatia maksun suorittamista tai purkaa kaupan. Myyjän purkioikeus edellyttäne, että maksuviivästys ei ole

vähäinen. Kun tavara on tullut ostajan hallintaan, myyjä ei voi purkaa kauppaa, ellei hän ole pidättänyt omistusoikeutta tavarahan tai muuten oikeutta sen takaisin ottamiseen.

Myyjä voi purkaa kaupan myös, jos ostaja ei ryhdy toimenpiteeseen, joka on välttämätön maksun suorittamiseksi. Sellaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi vekselin hyväksyminen ja remburssin avaaminen.

Jos maksu viivästyy, myyjä voi vaatia viivästyskorkoa. Jollei muusta ole sovittu, viivästyskorkoa on maksettava korkolain (633/82) mukaisesti.

Myyjä voi turvata oikeutensa kauppahintaan pidättämällä tavaran itsellään siksi kunnes maksu tapahtuu. Jos ostaja on tullut maksukyvyttömäksi, myyjällä on tämän lisäksi konkurssisäännön 49 §:n mukaan pysäyttämisoikeus eli oikeus estää itsenäisen rahdinkuljettajan kuljetettavaksi jätetyn tavaran luovuttaminen ostajan hallintaan. Merilain (167/39) 166 §:n mukaan tällaista pysäyttämisoikeutta voidaan käyttää, vaikka ostaja on saanut konossementin, joka normaalisti antaa oikeuden vaatia, että rahdinkuljettaja luovuttaa tavaran konossementin haltijalle. Jos tavara on annettu konkurssipesän hallintaan vasta sen jälkeen kun konkurssi on alkanut, myyjällä on oikeus saada tavara takaisin, jos konkurssipesä ei maksa kauppahintaa tai aseta siitä vakuutta.

Ostajan on myös noudettava tavara tai otettava se vastaan ja ryhdyttävä muihin sopimuksen edellyttämiin toimenpiteisiin. Jos ostaja ei näin tee, myyjän on huolehdittava tavarasta ostajan lukuun. Vaikka tavara olisi jo lähetetty ostajalle, myyjä voi toisinaan olla velvollinen huolehtimaan siitä määräpaikassa. Ostaja vastaa niistä kuluista, joita myyjälle aiheutuu huolenpidosta.

Ostaja voi olla velvollinen huolehtimaan tavarasta, jonka hän haluaa torjua.

Jos tavara on omiaan huonontumaan nopeasti tai jos tavaran säilyttämiskustannukset tulevat kohtuuttomiksi, sen, joka huolehtii tavarasta, katsotaan olevan velvollinen myymään sen. Huolenpitäjällä on oikeus myydä tavara, jos huolenpito ei voi jatkua aiheuttamatta huomattavia kustannuksia tai haittaa. Tavara on myytävä vastapuolen lukuun ja riittävällä huolellisuudella. Tavara voidaan oikeuskäytännön mukaan myydä myös muulla tavoin kuin julkisella huutokaupalla. Vastapuolelle tulee, mikäli mahdollista, ilmoittaa myynnin aika ja paikka. Saadusta myyntihinnasta on tehtävä tili vastapuolelle.

Kun sopijapuoli on velvollinen korvaamaan sopimusrikkomuksesta vastapuolelle aiheutuneen vahingon, vahingonkärsijä on saatettava

samaan asemaan kuin missä hän olisi ollut, jos sopimus olisi täytetty oikein. Jos ostaja purkaa kaupan myyjän viivästyksen vuoksi, korvauksena hinnanerosta on maksettava summa, jolla vastaväntä tavarahan hinta sovittuna luovutusajan kohtana ylitti sen hinnan, josta oli sovittu. Jos ostaja on heti kaupan purkamisen jälkeen suorittanut kateoston, hinnaneror korvataan katekaupan mukaan. Sen lisäksi ostajalla on oikeus saada korvaus muista kustannuksista, joita viivästyksistä on aiheutunut, sekä saamatta jääneestä kaupavoihosta. Jos ostaja kaupan purkamisen sijasta vaatii tavarahan luovuttamista, hän saa hintojen ollessa nousussa asettaa korvauksen laskemisen perustaksi sen hintatason, joka vallitsee hänen sittemmin purkaessaan kaupan.

Kun ostaja vaatii vahingonkorvausta tavarahan virheen vuoksi, lasketaan korvaus samojen perusteiden mukaan kuin myyjän viivästyksen yhteydessä.

Oikeuskäytännössä on kehitetty sääntöjä sopijapuolen velvollisuudesta reklamoida vastapuolelle sopimusrikkomuksen sattuessa. Myyjän suorituksen viivästyessä ostaja lienee velvollinen ilmoittamaan myyjälle, että hän edelleen vaatii tavarahan luovuttamista. Jos suoritus on tapahtunut liian myöhään, ostajan on reklamoitava, jos hän haluaa esittää vaatimuksia viivästyksen johdosta. Virheeseen on vedottava kohtuullisessa ajassa siitä, kun ostaja on havainnut virheen tai hänen olisi pitänyt se havaita.

Myös myyjän on reklamoitava ostajalle, jos hän haluaa purkaa kaupan ostajan viivästyksen vuoksi. Sen sijaan reklamaatio ei liene välttämätön, jos myyjä ainoastaan haluaa vaatia viivästyksorkoa tai vahingonkorvausta.

Säännökset siitä, minkä valtion lakia sovelletaan kauppaan, jolla on liittymä useampaan valtioon, ovat kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annettussa laissa (387/64). Lain mukaan sopijapuolet voivat sopia, että kauppaan on sovellettava määrätyn valtion lakia. Jos sopijapuolet eivät ole sopineet sovellettavasta laista, sovelletaan eräin poikkeuksin sen valtion lakia, missä myyjällä oli kotipaikkansa, kun hän otti tilauksen vastaan.

1.2. Tilanne muissa pohjoismaissa

Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa sisältyvät irtaimen omaisuuden kauppaa koskevat säännökset olennaisilta osiltaan yhtäpitäviin lakeihin, jotka ovat syntyneet yhteisen lainvalmistelutyön tulok-

senä. Ruotsissa annettiin laki irtaimen omaisuuden kaupasta ja vaihdosta (*lagen om köp och byte av lös egendom*) vuonna 1905. Seuraavana vuonna säädettiin Tanskan kauppalakia (*loven om køb*) ja vuonna 1907 Norjan kauppalakia (*lov om kjøb*). Islannissa säädettiin kauppalakia vuonna 1911. Laki on sittemmin korvattu vuonna 1922 annetulla lailla, joka kaikilta olennaisilta osiltaan vastaa Tanskan lakia.

Skandinaaviset kauppalait sisältävät alussa säännöksiä soveltamisalasta ja käsitteiden määrittelmistä. Näistä säännöksistä ilmenee muun muassa, että lait ovat tahdonvaltaisia. Norjan ja Tanskan lait koskevat myös kuluttajakauppaa ja ovat tältä osin pakottavia. Ruotsissa kuluttajakauppoja koskevat pakottavat säännökset ovat erityisessä kuluttajakauppalaissa, joka on vuodelta 1973.

Soveltamisalaa koskevien säännösten jälkeen seuraavat säännökset kauppahinnan määräytymisestä. Muun muassa säädetään, että jos hintaa ei ole määrätty, ostajan on maksettava myyjän vaatima hinta, jollei sitä ole pidettävä kohtuuttomana. Luovutusta koskevien säännösten mukaan tavara on luovutettava myyjän luona. Jos tavara on lähetettävä ostajalle, se katsotaan luovutetuksi, kun se on luovutettu rahdinkuljettajalle, paikalliskaupassa kuitenkin vasta kun se on tullut ostajan hallintaan. Tavara on luovutettava vaadittaessa. Kummallakin sopijapuolella on oikeus pidettyä suorituksesta, kunnes vastapuoli täyttää oman suoritusvelvollisuutensa.

Tämän jälkeen seuraavat säännökset vaaranvastuun siirtymisestä, joiden mukaan pääsääntö on, että myyjällä on tavarahan luovutukseen asti vaaranvastuu tavarahan tuhoutumisesta, sekä säännökset tavarahan tuotosta.

Jos myyjä on joutunut viivästykseen, ostaja saa valita, vaatiiko hän tavarahan luovutusta vai purkaako hän kaupan. Jos viivästys on ostajalle merkitykseltään vähäinen, ei purkuoikeutta ole, ellei ostaja ole vaatinut luovutusajan tarkkaa noudattamista. Kun kaupan kohteena on erityis-esine, ostajalla on oikeus vahingonkorvaukseen, jollei myyjä osoita, että hänen puolellaan ei ole tuottamusta. Lajitavarahan kaupassa myyjä välttyy vahingonkorvausvastuulta vain, jos sopimuksen täyttämisen on katsottava olevan mahdotonta sellaisen seikan johdosta, jota myyjän ei ole kaupantekohetkellä tarvinnut ottaa huomioon, kuten sen johdosta, että kaikki sopimuksessa tarkoitettu tavara on tuhoutunut, tai esimerkiksi sodan, tuontikiellon tai siihen verrattavan tapahtuman johdosta.

Jos ostaja viivästyy kauppahinnan maksamisessa, myyjä voi vaatia sopimuksen täyttämistä tai purkaa kaupan. Purkumahdollisuutta ei yleensä ole sen jälkeen kun tavara on tullut ostajan hallintaan. Myyjä voi lisäksi vaatia vahingonkorvausta samojen perusteiden mukaan kuin myyjän viivästyessä hankintasopimuksen täyttämässä. Jos ostaja ei oikeassa ajassa nouda tai ota vastaan tavaraa, myyjä on velvollinen huolehtimaan siitä. Hänellä on oikeus saada korvaus huolenpidosta johtuvista kustannuksista. Ostajan viivästys aiheuttaa myös sen, että vaaranvastuu tavarasta siirtyy ostajalle. Ostajan tullessa maksukyvyttömäksi myyjä saa pidättää tavarahan hallinnan tai estää sen luovuttamisen ostajan haltuun, kunnes kauppahinta maksetaan tai siitä asetetaan vaakuus.

Skandinaavisissa kauppalaissa ei ole säännöksiä siitä, milloin tavarassa katsotaan olevan virhe, vaan ainoastaan virheen seuraamuksista. Jos tavara on virheellinen, ostaja voi erityisesineen kaupassa vaatia hinnanalennusta tai purkaa kaupan. Purkuoikeutta ei ole, jos virhe on vähäinen eikä myyjä ole toiminut petollisesti. Ostajalla on tällaisessa kaupassa oikeus vahingonkorvaukseen, jos tavaralla ei ole sellaista ominaisuutta, mikä sillä on vakuutettu olevan, tai virhe on syntynyt kaupanteon jälkeen myyjän huonon hoidon tai laiminlyönnin johdosta taikka jos myyjä on toiminut petollisesti.

Lajitavaran kaupassa ostaja voi virheen perusteella purkaa kaupan, vaatia sopimuksenmukaista tavaraa tai vaatia hinnanalennusta. Jos virhe on vähäinen eikä myyjä ole toiminut petollisesti, tavaraa ei kuitenkaan saa torjua. Myyjä on vahingonkorvausvelvollinen samanlaisin poikkeuksin kuin viivästystapauksissa.

Jos ostaja on ennen kaupantekoa tarkastanut tavarahan tai sitä koskevan näytteen tai on ilman pätevää syytä jättänyt sen tarkastamatta, hän ei saa virheenä vedota sellaiseen, mikä hänen olisi pitänyt huomata tarkastuksessa. Kun tavara on luovutettu, ostajan on liikekaupassa tarkastettava se ilman aiheutonta viivytystä, koska hän menettää oikeutensa vedota virheeseen, jollei ilmoita siitä myyjälle kohtuullisessa ajassa sen jälkeen, kun hän on havainnut virheen tai hänen olisi pitänyt se havaita. Ostaja menettää aina oikeutensa vedota virheeseen, jollei hän reklamoi Tanskan kauppalaan mukaan yhden tai Norjan ja Ruotsin kauppalakien mukaan kahden vuoden kuluessa siitä, kun hän otti tavarahan vastaan.

Ostajan, joka on saanut tavarahan hallintaansa mutta haluaa torjua sen, on huolehdittava tava-

rasta myyjän lukuun. Hänellä on silloin oikeus korvaukseen huolenpidosta aiheutuneista kustannuksista.

Laissa on säännöksiä myös sen tilanteen varalta, että tavara osoittautuu kuuluvan sivulliselle. Myyjä on tällaisessa tapauksessa vahingonkorvausvelvollinen, vaikka hän ei tiennyt sivullisen oikeudesta, ei kuitenkaan jos ostaja oli vilpillisessä mielessä.

Lopuksi lait sisältävät säännöksiä määrättyjen sanontojen, muun muassa joidenkin toimituslausekkeiden merkityksestä.

Skandinaaviset kauppalaat ovat suurelta osin olleet voimassa muuttumattomina. Norjan ja Tanskan lakeihin on kuitenkin myöhemmin otettu säännöksiä kuluttajakaupasta. Nämä pakottavat säännökset on Tanskan laissa sijoitettu erilliseen jaksoon lain loppuun. Säännökset koskevat muun muassa luovutuspaikkaa, viivästyä ja virhettä sekä näiden sopimusrikkomusten seuraamuksia. Muutos toteutettiin vuonna 1979. Norjassa kuluttajakauppaa koskevat säännökset ovat niiden säännösten yhteydessä, jotka sääntelevät vastaavaa kysymystä kauppasopimuksissa yleensä. Suurelta osin kuluttajakauppaa koskevat säännökset merkitsevät sitä, että yleinen kauppaioikeudellinen sääntö on kuluttajakaupassa pakottava. Kuluttajakauppaa koskevat säännökset lisätiini Norjan kauppalaan vuonna 1974.

Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa on tämän lisäksi erityislainsäädäntöä luottokaupoista. Tanskassa säännökset sisältyvät luottokauppalaan (*lov om køb på kredit*) vuodelta 1982. Laki ei koske pelkästään osamaksukauppaa vaan luottokauppaa yleensä. Laki koskee sekä kulutusluottoja että määrättyjä elinkeinonharjoittajien välisiä luottokauppoja. Norjassa on luottokauppaa koskeva laki hyväksytty vuonna 1985. Myös tämä laki koskee luottokauppaa yleensä. Ruotsissa tuli kulutusluottolaki voimaan vuonna 1979. Elinkeinonharjoittajien välistä osamaksukauppaa säännellään erityisessä laissa samalta vuodelta.

Kun Suomessa vuonna 1961 aloitettiin kauppalain valmistelutyö, kutsuttiin Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa vuonna 1962 asiantuntijoita seuraamaan Suomen lainvalmistelutyötä. Vuonna 1967 asiantuntijat saivat tehtäväkseen laatia ehdotuksen kauppalakien osittaisesta uudistamisesta. Työn tuloksena valmistuivat vuonna 1976 mietinnöt Norjassa (NOU 1976:34 lov om kjøp) ja Ruotsissa (SOU 1976:66 Köplag. Slutbetänkande av köplagsutredningen). Tanskassa julkaisiin ehdotus kauppalaiksi kuluttajakauppaa koskevan mietinnön liitteenä (Betaenkning 845/

1978 Købelovudvalget: betaenkning om forbrukerløb, bilaga 5).

Mikään näistä ehdotuksista ei ole johtanut lainsäädäntöön. Pohjoismaiden oikeusministeriöiden edustajien neuvotteluissa vuonna 1977 sovittiin, että Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa odotetaan sen työn loppuunsaattamista, jota YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnassa UNCITRALissa tehtiin kansainvälistä tavaran kauppaa koskevan yleissopimuksen aikaansaamiseksi.

Sen jälkeen kun YK:n yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista oli hyväksytty 11 päivänä huhtikuuta 1980, päättivät Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan oikeusministerit 10 päivänä kesäkuuta 1980 asettaa yhteisen työryhmän selvittämään mahdollisuuksia aikaansaada yhdenmukaiset kauppalaat näille neljälle maalle. Työryhmä laati ehdotukset Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan kauppalaieiksi (NU 1984:5 Nordiska köplagar. Förslag av den nordiska arbetsgruppen för köplagstiftning).

1.3. Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista

Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista (YK:n yleissopimus) hyväksyttiin 11 päivänä huhtikuuta 1980 Wienissä pidetyssä diplomaattikonferenssissa, jossa oli edustettuna 63 valtiota, niiden joukossa Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska. Käsittelyn pohjana konferenssissa oli luonnos yleissopimukseksi, joka oli laadittu YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnassa UNCITRALissa.

Suomi, Norja, Ruotsi ja Tanska ovat allekirjoittaneet yleissopimuksen 26 päivänä toukokuuta 1981. Yleissopimuksen ovat tähän mennessä allekirjoittaneet myös Alankomaat, Chile, Ghana, Italia, Itävalta, Jugoslavia, Kiinan kansantasavalta, Lesotho, Puola, Ranska, Saksan demokraattinen tasavalta, Saksan liittotasavalta, Unkari, Venezuela ja Yhdysvallat. Argentiina, Egypti, Jugoslavia, Lesotho, Ranska, Syyria ja Unkari ovat ratifioineet yleissopimuksen tai liittyneet siihen. Yleissopimus tulee voimaan 12 kuukauden kuluttua siitä, kun kymmenes valtio on tallettanut ratifiointiasiakirjansa.

Yleissopimus koskee kansainvälisten tavara-kauppasopimusten solmimista, sellaisesta kaupasta johtuvia sopijapuolten velvollisuuksia ja näi-

den velvollisuuksien rikkomisesta johtuvia seuraamuksia.

Yleissopimus koostuu neljästä osasta. Ensimmäisessä osassa (1-13 artikla) on joukko yleisiä määräyksiä. Niissä säännellään ensinnäkin yleissopimuksen soveltamisalaa. Yleissopimus koskee sellaisten sopijapuolten välisiä kauppia, joilla on liikepaikkansa eri valtioissa, jos molemmat valtiot ovat liittyneet yleissopimukseen tai jos kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt johtavat jonkin sopimusvaltion lain soveltamiseen (1 artikla).

Yleissopimuksen ulkopuolelle jäävät tietynlaiset kaupat, muun muassa kuluttajakaupat, arvopaperien kauppa sekä alusten ja ilma-alusten kauppa (2 artikla). Yleissopimuksessa ei säännellä sopimuksen pätevyyttä eikä tavaran sitovuutta koskevia kysymyksiä. Yleissopimuksessa säännellään vain sopijapuolten välistä suhdetta. Se ei siten koske sopijapuolen suhdetta esimerkiksi toisen sopijapuolen velkoihin tai ostajan suhdetta aikaisempaan myyntiportaaseen. Kysymykset valmistajan niin sanotusta tuotevastuusta muita kuin ostajaa kohtaan jäävät näin ollen yleissopimuksen ulkopuolelle (4 artikla). Yleissopimus ei myöskään sääntele myyjän vastuuta henkilövahingosta, jonka tavara aiheuttaa ostajalle (5 artikla).

Yleissopimuksen määräykset ovat tahdonvaltaisia (6 artikla). Sopijapuolet voivat siten sopia muun lain, esimerkiksi kauppalaain soveltamisesta kauppaan, joka olisi yleissopimuksen alainen. He voivat myös sopimuksin poiketa yleissopimuksen yksittäisistä määräyksistä.

Yleissopimuksen I osaan sisältyy lisäksi määräyksiä muun muassa yleissopimuksen ja sopijapuolten tahdonilmaisujen tulkinnasta. Yleissopimuksen tulkinnassa on otettava huomioon yleissopimuksen kansainvälinen tausta. Sen ohella tulkinnassa on otettava huomioon tarve edistää yleissopimuksen yhtenäistä tulkintaa sekä luottamuksen säilyttämistä kansainvälisessä kaupassa (7 artikla).

Yleissopimuksen lähtökohtana on, että kauppa ei ole määrämuotoinen sopimus (11 artikla). Yleissopimuksen mukaan valtiolla on kuitenkin mahdollisuus antaa ilmoitus, jonka mukaan yleissopimuksen määräyksiä muotovapaasta sopimuksesta ei sovelleta, jos toisella kaupan osapuolella on liikepaikkansa kysymyksessä olevassa valtiossa ja tämän valtion lainsäädäntö edellyttää kaupalta kirjallista muotoa (12 ja 96 artikla).

Yleissopimuksen II osassa on määräyksiä kansainvälistä kauppaa koskevan sopimuksen tekemisestä. Siinä käsitellään muun muassa sitä,

mikä on katsottava tarjoukseksi (14 artikla), milloin tarjous tai tarjoukseen annettu vastaus tulee sitovaksi ja miten tarjous tai vastaus voidaan peräyttää tai peruuttaa (15-16 ja 17-21 artiklat).

Määräykset sopijapuolten kauppaan perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista sisältyvät yleissopimuksen III osaan. Tämä osa sisältää viisi lukua.

Ensimmäiseen lukuun (25-29 artiklat) sisältyvät eräät yleiset määräykset muun muassa siitä, mitä pidetään olennaisena sopimusrikkomuksena (25 artikla), sekä kaupan purkamista koskevista ilmoituksista (26 artikla). Edelleen tässä luvussa on määräys yleissopimuksessa tarkoitettujen ilmoitusten välitykseen liittyvästä riskinjaosta: pääsääntö on, että vastaanottajalla on riski tiedonannon perille toimittamisessa tapahtuneesta viivästyksestä ja tiedonannon vääristymisestä (27 artikla). Tuomioistuinten velvollisuutta antaa luontoissuoritustuomio säännellään 28 artiklassa. Tuomioistuin ei ole velvollinen antamaan tällaista tuomiota, jos se ei oman maansa lain mukaan tekisi niin, kun kysymys on vastaavanlaisesta sopimuksesta, joka ei ole yleissopimuksen alainen.

Kolmannen osan toinen luku (30-52 artiklat) koskee myyjän velvollisuuksia. Tässä luvussa käsitellään myyjän velvollisuutta luovuttaa tavara ja sitä koskevat asiakirjat, tavarán laatua, myyjän velvollisuutta luovuttaa sellainen tavara, jota ei rasita sivullisen oikeus, sekä seuraamuksia näiden velvollisuuksien rikkomisesta.

Myyjän velvollisuus luovuttaa tavara merkitsee sitä, että hänen on luovutettava se rahdinkuljettajalle kuljetettavaksi ostajalle tai asetettava se ostajan saataville myyjän liikepaikassa (31 artikla). Tavara on luovutettava sopimuksen mukaisena ajankohtana tai, jos aikaa ei voida katsoa sovitun, kohtuullisessa ajassa kaupanteosta (33 artikla). Tavaraa koskevat asiakirjat on luovutettava ostajan haltuun sopimuksen mukaisena ajankohtana ja sopimuksen edellyttämässä paikassa (34 artikla).

Yleissopimuksessa on yksityiskohtaisia määräyksiä tavarán laadusta (35 artikla). Lähtökohtana on, että tavarán on vastattava sitä, mistä on sovittu. Jollei asiasta ole sovittu, tavarán tulee soveltua siihen tarkoitukseen, johon vastaavia tavaroita yleensä käytetään tai johon ostaja myyjän tietien aikoi tavaraa käyttää. Ostajan on tarkastettava tavara niin pian kuin mahdollista (38 artikla). Hänen tulee ilmoittaa (reklamoida) tavarassa olevasta virheestä kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on havainnut virheen tai hänen

olisi pitänyt se havaita. Jollei hän sitä tee eikä hänellä ole hyväksyttävää syytä reklamaation laiminlyömiseen, hän voi vaatia vain hinnanalennusta ja korvausta muusta vahingosta kuin saamatta jääneestä kauppavoitosta (44 artikla). Virheen johdosta on reklamoitava viimeistään kahdessa vuodessa siitä, kun ostaja otti tavarán vastaan (39 artikla). Jollei myyjä ole voinut olla tietämätön virheestä kaupantekohetkellä, ostaja voi kuitenkin kahden vuoden määräajan kuluutakin vaatia kaikkia yleissopimuksen mukaisia seuraamuksia (40 artikla).

Myyjän velvollisuutena on myös luovuttaa tavaraa, johon ei kohdistu sivullisen oikeuksia tai vaatimuksia eikä myöskään immateriaalioikeudellisia rasitteita määrättyissä valtioissa (42-43 artiklat).

Määräykset myyjän sopimusrikkomuksen seuraamuksista koskevat myyjän kaikkien sopimukseen perustuvien velvollisuuksien rikkomista eivätkä siten pelkästään velvollisuutta luovuttaa tavara oikeassa ajassa ja velvollisuutta luovuttaa virheetön tavara.

Ostaja saa vaatia myyjältä sopimuksen täyttämistä 28 artiklasta mahdollisesti johtuvien rajoitusten. Jos tavarassa on olennainen virhe, ostaja saa vaatia uutta toimitusta. Ostaja saa virheen laadusta riippumatta vaatia, että myyjä korjaa virheen, jollei se olisi kohtuutonta (46 artikla). Ostaja voi myös asettaa lisäajan, jonka kuluessa myyjän on täytettävä velvollisuutensa (47 artikla). Myyjä saa omasta aloitteestaan korjata virheen, jollei siitä aiheudu kohtuutonta viivytystä eikä kohtuutonta haittaa ostajalle (48 artikla). Ostaja voi purkaa kaupan, jos sopimusrikkomus on olennainen tai jos sopimuksen täyttäminen - mukaan luettuna tavarán korjaaminen ja uusi toimitus - ei tapahdu ostajan asettaman lisäajan kuluessa. Sen jälkeen kun sopimus on täytetty, ostajan oikeus purkaa sopimus edellyttää, että purku tapahtuu määrätyn ajan kuluessa (49 artikla). Tavarán ollessa virheellinen ostaja saa myös vaatia hinnanalennusta (50 artikla). Muiden seuraamusten ohella ostaja saa vaatia vahingonkorvausta (45 ja 74-77 artiklat).

Kolmannen osan 3 luvun määräykset (53-65 artiklat) koskevat ostajan velvollisuuksia. Määräykset on muotoiltu myyjän velvollisuuksia koskevien määräysten peilikuvaksi. Ostajan on maksettava kauppahinta ja otettava tavara vastaan. Viimeksi mainittuun velvollisuuteen sisältyy myös velvollisuus ryhtyä kaikkiin toimiin, joita kohtuudella voidaan edellyttää ostajalta, jotta myyjä voi luovuttaa tavarán (60 artikla).

Ostajan rikkoessa sopimusta myyjä saa vaatia, että ostaja täyttää sen. Tällainen vaatimus voi koskea sekä kauppahinnan maksamista, tavarahan vastaanottamista että ostajan muita velvollisuuksia (62 artikla). Myös tältä osin 28 artiklan luontoissuoritusuomioita koskeva määräys rajoittaa mahdollisuutta vaatia sopimuksen täyttämistä. Kaupan purkaminen tulee kysymykseen, jos ostajan sopimusrikkomus on olennainen tai jos ostaja ei täytä velvollisuuksiaan myyjän mahdollisesti asettaman lisäajan kuluessa. Jos kauppahinta on jo maksettu, sopimuksen purkaminen liian myöhään tapahtuvan suorituksen perusteella tulee kuitenkin kysymykseen vain, jos se tapahtuu ennen kuin myyjä on tullut tietoiseksi siitä, että ostaja on täyttänyt velvollisuutensa (64 artikla).

Neljännessä luvussa (66-70 artiklat) käsitellään vaaranvastuun siirtymistä. Vaaranvastuu siirtyy ostajalle yleensä silloin, kun tavara luovutetaan tai kun ostajan viimeistään olisi tullut noutaa tavara tai ottaa se vastaan.

Viides luku (71-88 artiklat) sisältää yhteisiä määräyksiä muun muassa ennakoidusta sopimusrikkomuksesta (71-73 artiklat) ja vahingonkorvauksen laskemisesta. Määräykset vahingonkorvauksen määrästä koskevat sekä myyjän että ostajan kärsimää vahinkoa. Tässä luvussa on lisäksi vapautumisperusteita koskeva määräys, jolla on keskeinen merkitys sopijapuolten vahingonkorvausvelvollisuudelle (79 artikla). Määräyksen mukaan sopijapuoli ei ole korvausvastuussa siitä, että hän ei ole täyttänyt velvollisuuttaan, jos hän osoittaa, että tämä johtui hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä ja että hänen ei voitu kohtuudella edellyttää ottavan estettä lukuun kaupantekohetkellä taikka välttävän tai voittavan estettä tai sen seurauksia. Jos sopimusrikkomus johtuu kolmannelta henkilöltä, jota sopijapuoli on käyttänyt apunaan sopimuksen täyttämiseksi, sopijapuoli vapautuu korvausvastuusta vain, jos tällainen vapautumisperuste on olemassa sekä hänen itsensä että kysymyksessä olevan kolmannen henkilön osalta. Lopuksi III osan viides luku sisältää määräyksiä kaupan purun vaikutuksista (81-84 artikla) ja tavarahan huolenpidosta (85-88 artikla).

Yleissopimuksen IV osa sisältää konvention loppumääräykset (89-101 artiklat), jotka sääntelevät muun muassa mahdollisuuksia tehdä varauksia tiettyjen yleissopimuksen määräysten osalta.

Valtio voi 92 artiklan mukaan ilmoittaa, että se ei sitoudu kauppasopimusten tekemistä koskevaan II osaan tai kaupan oikeusvaikutuksia koskevaan III osaan. Suomi, Norja, Ruotsi ja Tanska

ovat yleissopimuksen allekirjoittaessaan ilmoittaneet aikovansa tehdä II osaa koskevan varauksen.

Erityisen huomionarvoinen on mahdollisuus tehdä 94 artiklan mukainen varaus. Jos kahdella tai useammalla valtiolla on samanlaiset tai lähes samanlaiset oikeussäännöt yleissopimuksen sääntelemistä kysymyksistä, valtiot voivat ilmoittaa, ettei yleissopimus koske sellaisten sopijapuolten välisiä kauppajoja, joilla on liikepaikkansa näissä valtioissa. Jos eri pohjoismaiden irtaimen kauppaa koskevat säännökset jatkossakin ovat siinä määrin yhdenmukaisia kuin ne tällä hetkellä ovat, on siten yleissopimuksen mukaan mahdollista tehdä varaus siitä, että sellaisten sopijapuolten välisiä kauppajoja, joilla on liikepaikat eri pohjoismaissa, säännellään kansallisissa kauppalaissa eikä yleissopimuksen määräyksiin. Tämä varaus voidaan tehdä myös sellaisiin valtioihin nähden, jotka eivät ole sidottuja yleissopimukseen.

2. Muutoksen syyt

Yleisiä säännöksiä myyjän ja ostajan oikeuksista ja velvollisuuksista irtaimen kaupassa on vain vuoden 1734 lain kauppakaaren 1 luvussa. Nämä säännökset koskevat vain pientä osaa sopijapuolten kaupan perustuvista velvollisuuksista. Monista käytännössä tärkeistä seikoista ei siten ole lain säännöksiä.

Niillä edellytyksillä, joihin kauppakaaren 1 luvun säännökset perustuvat, ei nykyisin ole monilta osin enää merkitystä. Kaupan olosuhteet ovat täysin muuttuneet niistä ajoista, jolloin kauppakaari säädettiin. Tavaramarkkinoilla tapahtui 1900-luvun ensi puoliskolla merkittäviä muutoksia. Maataloustuotteiden, raaka-aineiden ja muiden perustuotteiden sekä karjan ja käsityöläistuotteiden kauppa oli aikaisemmin hallitsemassa asemassa. Tämän päivän olosuhteissa on teollisesti valmistettujen tuotteiden kaupalla keskeinen merkitys. Tämä koskee sekä sarjatuotannon valmistettuja tavaroita että esimerkiksi konepajateollisuuden tuotteita, jotka usein valmistetaan yksittäisen ostajan tarpeiden ja ohjeiden mukaisesti.

Tavaramarkkinoilla ja markkinaolosuhteissa tapahtunut kehitys merkitsee usein sitä, että ostajalla saattaa olla käytettävissä vain yksi tai joitakin harvoja mahdollisia hankintalähteitä ja että ostaja kaupanteon jälkeen on riippuvainen sopijapuoleksi valitsemastaan myyjästä esimerkiksi virheen oikaisun, tavarahan huollon sekä varaosien

ja tarvikkeiden saannin osalta. Teollisuustuotteiden kauppa eroaa siten huomattavasti raaka-ainneiden ja muiden sellaisten hyödykkeiden kaupasta, joita on markkinoilla yleisesti saatavilla.

Koska tavaroiden jakelu tapahtuu tänä päivänä suureksi osaksi kaupparyhmittymien puitteissa, ostajalla ei ole välttämättä yhtä suuria mahdollisuuksia kuin aikaisemmin valita, keneltä hän tavarat ostaa. Rajoitukset voivat olla luonteeltaan oikeudellisia ja ne saattavat johtua esimerkiksi erilaisista yhteistoimintasopimuksista, joita ostaja on tehnyt myyjän kanssa. Ne saattavat myös olla perusteiltaan taloudellisia, esimerkiksi niin, että suuri joukko samaan myyntiportaaseen kuuluvia ostajia on keskittänyt ostonsa saadakseen alennusta. Tällaiset järjestelyt saattavat myös vaikuttaa myyntiportaan mahdollisuuksiin kanavoida virheen ja viivästyksen seuraamukset viime kädessä siihen tahoon, josta suoritushäiriöt johtuvat. Kauppalaissa on siten entistä enemmän kiinnitettävä huomiota eri myyntiportaiden välisiin suhteisiin.

Markkinointitiedoilla on etenkin teollisuustavaroiden kaupassa huomattava merkitys sopimussenteossa. Erityisesti kun on kysymys teknisesti monimutkaisista laitteista, on niillä tiedoilla, joita tavarat ominaisuuksista annetaan myyjän lukuun, useissa tapauksissa ratkaiseva merkitys ostajan päätöksenteolle.

Viestintävälineet ovat kehittyneet olennaisesti viime vuosikymmenien aikana. Tämä on vaikuttanut muun muassa sopimuksen tekotapaan ja sopimussuhteen aikaisiin menettelytapoihin. Myös kuljetusolojen kehitys on muuttanut sekä kaupankäynnin edellytyksiä että kaupankäyntitietejä.

Eri alueilla ja erityisesti eri valtioissa toimivien sopijapuolten välinen kauppa on lisääntynyt. Teollinen tavaratuotanto vaatii suuremmat markkinat kuin perinteinen maataloustuotteiden ja vastaavanlaisten tavaroiden kauppa. Kansainvälisellä tasolla on tapahtunut työnjakoa, joka on omiaan lisäämään kansainvälistä kauppaa. Vientin ja tuonnin arvo on nykyisin suuri. Tässä kaupankäynnissä on pohjoismaiden välisellä kaupalla suuri merkitys.

Myös oikeuskehitys on edennyt vuoden 1734 lain ohii. Sopijapuolille asetettavat vaatimukset ovat nykyisin toisenlaisia kuin lain säätämisen aikoihin. Tämä koskee niin osapuolten toimintaa sopimusta tehtäessä ja sitä täytettäessä kuin myös suoritushäiriötilanteita. Sopijapuolilta vaaditaan tänä päivänä suurempaa lojaalisuutta toisiaan kohtaan kuin 250 vuotta sitten. Yleisillä talou-

dellisilla näkökohdilla on niin ikään entistä suurempi merkitys sopimusoikeuden periaatteita kehitettäessä. Tämä ilmenee muun muassa pyrkimyksenä lieventää sopimusrikkomusten taloudellisia vaikutuksia.

Edellä kuvatut muutokset merkitsevät, että vuoden 1734 lain säännökset eivät ole vain puutteellisia, vaan ne ovat myös haitanneet irtaimen kauppaa koskevien oikeussääntöjen kehittämistä sopimus- ja oikeuskäytännössä. Kuitenkin käytännössä on osittain voitu poistaa niitä ongelmia, joita perin vanhentuneet säännökset muutoin olisivat aiheuttaneet.

Pääasiassa tuomioistuimen toimesta tapahtuva irtaimen kaupan oikeusperiaatteiden kehittäminen on kuitenkin useastakin syystä ongelmallista. Näin on muun muassa sen vuoksi, että niiden, jotka päivittäisessä toiminnassaan tekevät kauppaa, on vaikea seurata ja päästä perille oikeuskäytännöstä. Vaikeudet ovat vielä suuremmat välimesmenettelyssä kehittyvän käytännön osalta. Tuomioistuinten mahdollisuuksia kehittää irtaimen kauppaa koskevia oikeussääntöjä rajoittaa myös se seikka, että tuomioistuimet voivat ottaa kantaa vain sellaisiin kysymyksiin, joita saatetaan niiden ratkaistavaksi. Se, millaisia kysymyksiä tuomioistuimet saavat käsiteltäväkseen, jää pakostakin tietyssä määrin sattumanvaraiseksi. Myös periaatteellisista syistä on epätydyttävää, jos niinkin keskeisen oikeusalan kuin irtaimen kauppaa koskevien periaatteiden kehittäminen jää tuomioistuinten eikä lainsäätäjän tehtäväksi.

Sopimuskäytännön tietä tapahtuva kehitys ei myöskään välttämättä johda tyydyttävään tulokseen irtaimen kauppaa koskevia oikeussääntöjä luotaessa. Usein sopimusehdot laatii jompikumpi osapuoli tai sitä edustava järjestö - tavallisimmin nämä ovat myyjäpuolen järjestöjä. Ehdoista tulee sen vuoksi helposti yksipuolisia, eivätkä ne silloin voi olla pohjana yleisiä irtaimen kauppaa koskevia oikeusperiaatteita muodostettaessa. Sopimusehtojen avulla tapahtuva kehitys johtaa lisäksi irtaimen kauppaa koskevien periaatteiden pirstoutumiseen myös sellaisten kysymysten osalta, joissa vahvoja asiallisia perusteita toisistaan poikkeaville säännöille ei ole olemassa.

Tätä taustaa vasten kauppalaki on omiaan luomaan selvyyttä oikeustilaan ja helpottamaan sopijapuolten mahdollisuuksia arvioida oikeudellista asemansa irtaimen kaupassa. Laki lienee siten omiaan ehkäisemään riitaisuuksia. Lisäksi laki on omiaan helpottamaan riitojen ratkaisemista, koska sopijapuolilla on sen pohjalta entis-

tä paremmat edellytykset arvioida asemaansa riittatilanteessa.

Kansainvälisessä kaupassa siitä, että Suomessa ei ole kauppalakia, on aiheutunut toisenlaisia ongelmia. Kun kaupalla on liittymiä useampaan kuin yhteen valtioon, on ratkaistava, minkä maan oikeutta kauppaan on sovellettava. Usein osapuolet sopivat asiasta sisällyttämällä sopimusehtoihin niin sanotun lakiviittauksen. Tällaisesta lainvalintalausekkeesta neuvoteltaessa kumpikin osapuoli pyrkii usein saamaan oman valtionsa lain sovellettavaksi sopimukseen. Suomalaiset sopijapuolet ovat usein olleet tässä suhteessa heikossa asemassa, koska meillä ei ole kirjoitettua kauppalakia. Kirjoitetun lain puuttuminen on vastapuolen kannalta merkittävä epävarmuustekijä sen haitan lisäksi, joka sopijapuolelle muuten aiheutuu vieraan oikeusjärjestyksen soveltamisesta kauppaan. Seurauksena on, että suomalaisen osapuolen on usein vaikeaa saada aikaan sopimusta, jonka mukaan kauppaan on sovellettava Suomen oikeutta.

3. Ehdotuksen pääkohdat

3.1. Yleistä

Kaupankäynnissä tapahtuneet muutokset ilmenevät ehdotuksessa muun muassa siinä, että irtaimen kaupassa aikaisemmin keskeisellä sijalla olleella erottelulla erityiseneen kaupan ja hankintasopimuksen välillä on ehdotuksessa vähäinen merkitys. Siten sääntely on sopeutettu etenkin teollisesti valmistettujen tavaroiden kauppaan. Sarjavalmistettujen tavaroiden kaupassa ostajalle on yleensä yhdenmukaista, saako hän valitseman tavarakappaleen vai toisen kappaleen samaa tavaraa. Kauppalakiin ei ole tällaisten tavaroiden osalta syytä ottaa erityissäännöksiä esimerkiksi vaaranvastuun siirtymisestä, uudesta toimituksesta tai vahingonkorvauksesta sillä perusteella, että ostaja on saattanut sattumanvaraisesti yksilöidä kaupan kohteen niin, että kysymyksessä aikaisemman oikeuden mukaan olisi erityiseneen kauppa. Sen sijaan eri seuraamuksia koskevien säännösten puitteissa tulee olla mahdollista ottaa huomioon myös se, millaisesta tavarasta on kysymys. Valmistuskauppaa varten on kuitenkin katsottu tarvittavan erityissäännöksiä yhtäältä myyjän viivästyksen seuraamusten osalta (26 §) ja toisaalta niiden tilanteiden varalta, joissa ostaja ilmoittaa peruuttavansa tavarantilauksen (52 §).

Valmistuskauppojen merkityksen kasvu on vaikuttanut ostajan velvollisuuksia koskevien säännösten laadintaan. Lakiehdotukseen on otettu säännöksiä ostajan myötävaikutusvelvollisuudesta ennen muuta sellaisia tapauksia silmällä pitäen, joissa kauppa edellyttää myyjän ja ostajan yhteistoimintaa ja joissa ostajan on täytettävä hänelle kuuluvat velvollisuudet, jotta myyjä puolestaan voisi täyttää sopimuksen. Kysymys saattaa olla esimerkiksi velvollisuudesta toimittaa myyjälle piirustuksia tai komponentteja valmistustyötä varten.

Markkinaolosuhteissa tapahtuneet muutokset heijastuvat ehdotuksessa muun muassa siten, että siinä on säännöksiä tavarasta tai sen käytöstä annettujen tietojen vaikutuksesta myyjän virhevastuuseen, kun tiedot on annettu sellaisessa tavarantarkkinnassa, jonka voidaan katsoa tapahtuneen myyjän lukuun (18 §). Tämänkaltaista markkinointia voi esiintyä esimerkiksi siinä muodossa, että tavarantarkkintoja tai tukku-kauppa julkaisee tavaraa koskevia mainoksia, joissa annetaan tietoja tavarasta. Markkinointia myyjän lukuun voi tapahtua myös esimerkiksi siinä muodossa, että myyjien yhteenliittymä järjestää yhteisen mainoskampanjan. Kummassakin tapauksessa markkinoinnin tarkoituksena on edistää myös yksittäisen myyjän liikevaihtoa. Ostajan kannalta ei ole merkitystä sillä, ovatko hänen saamansa tiedot peräisin yksinomaan siltä, jolta hän tavarantarkkintaa, vai pyritäänkö tavaraa samanaikaisesti markkinoimaan myös muiden myyjien lukuun. Tämä tulee ottaa huomioon myös kauppalain säännöksissä.

Talouselämässä tapahtuneet muutokset ilmenevät ehdotuksessa myös sillä tavoin, että sitä laadittaessa on kiinnitetty huomiota sopijapuolten vakuutuksiin ja vakuutusmahdollisuuksiin. Tämä on vaikuttanut muun muassa vaaranvastuun siirtymistä koskeviin säännöksiin (13-16 §). Lähtökohtana on ollut, että myyjän varastossa oleva tavara kuuluu tavallisesti myös myyjän vakuutuksen piiriin ja että myyjällä on sen vuoksi suurempi valmius kantaa luovutukseen saakka vaaranvastuu tavarantarkkintamishetken, katoamisesta, vähenemisestä tai vahingoittumisesta. Toiseksi vakuutusmahdollisuudet on otettu huomioon laadittaessa säännöksiä välittömästä vahingosta ja välillisestä vahingosta (67 §). Tämä on merkinnyt lähinnä sitä, että ostajan edellytetään ennakoivan tietyt hänen tuotantonsa keskeytymisestä tai viivästyemisestä aiheutuvat vahingot ja suojautuvan niiden varalta vakuutuksiin.

Viestintämahdollisuuksien kehitys on otettu huomioon muun muassa niissä säännöksissä, jotka koskevat sopijapuolen velvollisuutta ilmoittaa vastapuolelle tämän kannalta merkityksellisistä seikoista. Tämä koskee muun muassa velvollisuutta ilmoittaa vastapuolelle suoritusesteestä, jotta vastapuoli voisi rajoittaa hänelle aiheutuvaa vahinkoa (28 ja 58 §). Ehdotetut säännökset reklamaatiosta, purkuilmoituksista ja vahingonkorvausvaatimusta koskevista ilmoituksista eräissä tapauksissa perustuvat myös siihen, että ilmoituksen lähettäminen on helppoa samoin kuin sen osoittaminen jälkikäteen, että ilmoitus oli lähetetty.

Monet kauppalaan säännöksistä ilmentävät yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita ja voivat olla mallina muita sopimuksia koskevia oikeussääntöjä kehitettäessä. Tämä koskee ainakin tietyssä laajuudessa esimerkiksi säännöksiä sopijapuolen velvollisuudesta antaa vastapuolelle ilmoituksia, säännöksiä oikeudesta ja velvollisuudesta virheen korjaamiseen, säännöksiä, joiden mukaan sopimusrikkomuksen on oltava olennainen, jotta sopimus voitaisiin purkaa jne. On kuitenkin toisaalta otettava huomioon, että kauppalaki on laadittu pitäen silmällä tavaroiden kauppaa ja että lain säännökset eivät siksi kaikilta osin sovellu muunlaisiin sopimuksiin.

Kauppalaki, joka ei ole pakottava, täytyy monissa kohdin sopeuttaa kaupan rakenteeseen ja ehtoihin. Jos näin ei menetellä, laista tulee kaupankäynnin rasite sen sijaan että se helpottaisi kaupankäyntiä.

3.2. Kauppalaki ja sopimusvapaus

Kauppalaki on yleislaki, joka tulee koskemaan hyvin monenlaisia kauppvoja. Lain on sovellettava erityyppisten ja taloudelliselta arvoltaan erilaisten tavaroiden kauppoihin. Sen tulee sisältää säännöt sopijapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista niin raaka-aineiden kaupassa, tuotantotavaroiden kaupassa kuin myös kulutukseen tarkoitettujen tavaroiden kaupassa. Sitä on sovellettava tavarihin, jotka ovat olemassa kaupantekohetkellä ja joita ei voida korvata muulla tavaramalla, samoin kuin tavarihin, jotka valmistetaan sarjatuotannossa, jolloin ostajan kannalta on samantekevää, minkä valmistetuista tavarakappaleista hän saa, sekä tavarihin, jotka on erotettava suuremmasta tavaraerästä. Lakia on myös sovellettava tavarihin, jotka valmistetaan ostajan tilauksen perusteella vasta kaupanteon jälkeen. Edelleen lain

tulee koskea sekä uusien että käytettyjen tavaroiden kauppaa. Lakia laadittaessa on myös otettava huomioon, että kaupan kohteena saattaa olla sekä suhdanneherkkiä tavaroita että sellaisia tavaroita, jotka eivät ole alttiita nopeille hinnanvaihteluille. Lakia tulee niin ikään voida soveltaa paitsi yritysten myös yksityishenkilöiden välisiin kauppoihin.

Koska lakia laadittaessa on otettava huomioon näin erilaisia tilanteita, laki jää välttämättä yleisluonteiseksi. Kauppalaan säännökset on laadittu pitäen silmällä sitä, mitä voidaan pitää kohtuullisena sääntönä ottaen huomioon molempien osapuolten edut, sellaisina kuin ne näyttäytyvät yleiseltä kannalta arvioituna. Joissakin tapauksissa kauppaan liittyvät olosuhteet kuitenkin ovat siinä määrin erikoislaatuiset, ettei laissa ole mahdollista antaa niihin sopivaa ohjetta. Tällaisissa tapauksissa osapuolet voivat lain säännösten pohjalta arvioida tarpeen ottaa sopimukseen laista poikkeavia määräyksiä.

Koska kauppalaan säännösten on oltava verrattain yleisluonteisia, sopijapuolilla tulee olla mahdollisuus laatia kauppaansa sovellettavat säännöt tarkoituksenmukaiseksi katsomallaan tavalla. Kauppalaan tulee siten rakentua sopimusvapauden periaatteelle. Täydellistä sopimusvapautta ei kuitenkaan voida sallia. Yleisesti hyväksyttyä on, että elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välistä kauppaa tulee säännellä pakottavin säännöksin. Myös muutoin on otettava huomioon, että sopimusvapautta voidaan käyttää väärin sopimus-suhteen toisen osapuolen vahingoksi. Tämän epäkohdan korjaamiseksi yksittäisen sopimuksen kohtuuttomia ehtoja voidaan sovitella tai jättää ne huomioon ottamatta varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:n (956/82) nojalla. Mahdollisuus sovitella sopimusta tämän säännöksen avulla merkitsee yhtäältä, että sopimukseen jo sisällytetyjä ehtoja voidaan muuttaa tai tällaiset ehdot voidaan syrjäyttää kokonaan, jos ne ovat sellaisenaan kohtuuttomia tai jos ehdon soveltaminen yksittäistapauksessa johtaisi kohtuuttomaan tulokseen. Toisaalta sopimusten sovittelumahdollisuus voi olla omiaan myötävaikuttamaan siihen, että sopijapuoli pidättyy vaatimasta sopimukseen ehtoja tai vetoamasta ehtoihin, joiden hän itse tietää olevan kohtuuttomia ja joiden osalta on sen vuoksi syytä epäillä, että ehto saatetaan syrjäyttää.

Jonkin sopimusehdon kohtuullisuutta arvioitaessa uudenaikainen, tahdonvaltainen kauppalaki on tärkeä vertailukohde. Kauppalailla on siten tässä yhteydessä tärkeä tehtävä täytettävänä.

Lakiehdotuksessa on toisaalta pyritty myös lähentämään irtaimen kauppaa koskevia periaatteita siihen käytäntöön, jota nykyisin noudatetaan yleisten sopimusehtojen perusteella. Tämä ei merkitse pelkästään sitä, että lainsäädännössä otetaan huomioon ne ratkaisut, joiden markkinoiden sopijapuolet yleensä katsovat olevan taroituksenmukaisia. Yleisiin sopimusehtoihin usein sisältyvien sääntöjen huomioon ottaminen merkitsee myös, että eri myyntiporraisissa olevat sopijapuolet tulevat velvollisuuksiensa suhteen tasavertaisempaan asemaan riippumatta siitä, onko heillä voimavaroja yleisten sopimusehtojen laatimiseen toimintaansa varten. Tämä koskee erityisesti myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta koskevia vastuunrajoitusehtoja. Tahdonvaltaisesta oikeudesta poikkeava sopimusehtosääntely voi helposti johtaa siihen, että vahingonkorvaus-seuraamus saattaa jäädä rasittamaan sitä myyntiporasta, jonka edellytykset seuraamusten kantamiseen ovat huonoimmat. Näin voi käydä myös silloin, kun sopimusrikkomuksen syy on peräisin aikaisemmasta myyntiporasta.

Tällaisen tilanteen välttämiseksi vahingonkorvausta koskevat säännökset (27, 40, 57 ja 67 §) on laadittu ottaen huomioon nykyisin tavalliset vastuunrajoituslausekkeet.

3.3. Kauppalain soveltamisala

Rajanveto muihin sopimustyyppeihin

Kauppalaki koskee vain irtaimen omaisuuden kauppaa. Kiinteän omaisuuden kaupan jättämistä kauppalain soveltamisalan ulkopuolelle voidaan perustella sillä, että kiinteistökauppaan liittyvät ongelmat ovat osaksi erilaisia kuin irtaimen omaisuuden kaupassa. Kiinteistökauppa on muutosidonnainen sopimus, luovutukset on rekisteröitävä, kiinteistöissä esiintyvät virheet ovat osaksi erilaisia kuin irtaimen omaisuuden kaupassa jne. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista säännellä kiinteistökauppa ja siihen rinnastettavat sopimukset erikseen.

Useissa tapauksissa on vaikeaa vetää rajaa irtaimen omaisuuden kaupan ja eräiden muiden sopimustyyppien välille. Rajausongelmia syntyy erityisesti silloin, kun toisen osapuolen on sopimuksen mukaan valmistettava jokin esine.

Tavaran valmistusta koskeva sopimus käsittää kaksi osaa. Yhtäältä tarvitaan valmistuksen edellyttämä materiaali, toisaalta esineen valmistajan on tehtävä valmistuksen edellyttämä työ.

Jos valmistajan on määrä hankkia tarveaineet valmistusta varten, on sopimusta yleensä luonteavaa pitää kauppana. Sillä seikalla, että tavaraa ei vielä ollut olemassa kaupantekohetkellä, ei näet välttämättä tarvitse olla ratkaisevaa vaikutusta siihen, mitä oikeussääntöjä sopimukseen on sovellettava. Monimutkaisemmaksi tilanne tulee silloin, kun tilaaja toimittaa tarveaineet tai merkitävän osan niistä. Tällöin herää kysymys, onko sopimusta arvioitava irtaimen kauppaa vai palvelussuorituksia koskevien periaatteiden mukaan. Jos tilaaja hankkii kaikki tarveaineet, tavaran valmistajan suoritus käsittää vain tähän materiaaliin kohdistuvan työn. Kauppalakia ei ole tarkoitettu eikä se sovellu sääntelemään tällaisia työsuorituksia.

Kun tilaaja toimittaa osan materiaalista, voidaan ajatella, että valmistajan velvollisuuteen toimittaa tarveaineita ja velvollisuuteen suorittaa työtä saatettaisiin soveltaa eri oikeussääntöjä. Sopijapuolet voivat itse laatia sopimuskokonaisuuden sellaiseksi, että suoritukset erotellaan tällä tavoin, vaikkakaan tämä ei liene erityisen tavallista eikä useassa tapauksessa myöskään tarkoituksenmukaista. Sopimuksen jakamisesta aiheutuvat vaikeudet ilmenevät voimakkaimmin silloin, kun tilaaja haluaa torjua suorituksen. On muun muassa epäselvää, mitä merkitsisi, jos toinen sopimuksista purettaisiin mutta toista ei. Sopimuksen jakaminen saattaisi johtaa muun muassa siihen, että tilaaja voisi purkaa sopimuksen palveluksen osalta, jollei valmistaja suorita valmistustyötä ajoissa, mutta hänen olisi pysyttävä sopimuksessa siltä osin kuin valmistaja on hankkinut tilaajan lukuun tarveaineita valmistustyötä varten.

Silloin, kun sopijapuolet eivät itse ole päätyneet tekemään erillisiä sopimuksia sopimuskokonaisuuden eri osista, lienee harvoin syytä jakaa sopimusta erillisiin osiin. Siksi on tarpeen rajata kauppalain soveltamisala palvelusta koskeviin sopimuksiin nähden. Ehdotuksen mukaan rajaus tehtäisiin sen mukaan, kuinka suuri osa tarveaineista tilaajan on toimitettava.

Rajanvetoperusteita harkittaessa on otettu huomioon edellä esillä olleet valmistuskauppoihin liittyvät piirteet. Siksi on pidetty tarkoituksenmukaisena, että kauppalaki voisi tulla sovellettavaksi myös tietyissä sellaisissa tapauksissa, joissa valmistaja ei hanki kaikkea materiaalia. Kauppalain soveltamisala on tämän vuoksi rajattu siten, että lakia sovelletaan valmistettavan tavaran tilaukseen, jos tilaajan ei ole toimitettava olennaisista osista tarveaineista.

Tilaaajan ja valmistajan suoritusten vertailua, joka lakiehdotuksen mukaan on ratkaisevassa asemassa kaupan ja palveluksen välisessä rajanvedossa, ei kuitenkaan sovellettaisi sopimuksiin rakennuksen tai muun maalla tai vedessä olevan kiinteän laitoksen tai rakennelman rakentamisesta. Rakennusurakat jäisivät siten kauppalaan soveltamisalan ulkopuolelle myös silloin, kun urakoitsija hankkii kaiken tarvittavan materiaalin. Irtaimen kauppaa koskeva sääntely soveltuu monilta osin huonosti ratkaisemaan niitä ongelmia, joita syntyy rakennusurakkasopimusten yhteydessä. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä, että kauppalaki voi useissa kohdin antaa osviittaa arvioitaessa sopijapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia myös silloin, kun on kysymys urakkasopimuksesta.

Vastaavanlainen tilanne kuin valmistuskaupassa syntyy silloin, kun myyjän on yhtäältä luovutettava tavara ja toisaalta suoritettava palvelus, kuten tavarantoimitus, kytkeminen tai muu vastaavanlainen toimenpide. Myös tällöin syntyy rajausongelmia niihin tapauksiin nähden, joissa tavarantoimitus on kokonaisuuden kannalta vähempimerkityksellinen kuin palvelus. Kysymys voi esimerkiksi olla halvan varaosan ostosta koneeseen, jolloin varaosan paikalleen asentaminen saattaa edellyttää huomattavaa työpanosta. Näitä tapauksia varten ehdotetaan, että kauppalakia ei ole sovellettava, jos palvelus muodostaa pääosan sopijapuolen velvollisuuksista.

Kauppalaki ja kansainväliset kaupat

Kun osapuolet eivät ole sopineet siitä, minkä maan oikeutta on sovellettava kauppaan, jolla on liittymiä kahteen tai useampaan valtioon, saattaa syntyä epätietoisuutta siitä, minkä maan oikeutta kauppaan on sovellettava. Suomessa on tältä osin voimassa laki kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista. Tällä lailla Suomi on saattanut voimaan kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista tehdyn yleissopimuksen, joka hyväksyttiin vuonna 1955 (sopimussarja 29/64). Vain muutama valtio on ratifioinut yleissopimuksen. Koska se ei tämän vuoksi ole johtanut eri valtioiden irtaimen esineen kauppaan sovellettavan lain valintaa koskevien säännösten yhdenmukaistamiseen, on mahdollista, että eri valtioissa päädytään eri tulokseen ratkaistaessa kysymystä, minkä maan lakia esille tulevaan yksittäiseen kauppaan on sovellettava. Kansainvälisen

yksityisoikeuden säännöt eivät myöskään voi poistaa eri valtioiden irtaimen kauppaa koskevien oikeussäännösten epäyhtenäisyydestä johtuvaa haittaa.

Viimeksimainitun epäkohdan korjaamiseksi on laadittu Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus kansainvälistä tavarantoimitusta koskevista sopimuksista.

Valittaessa tapaa YK:n kansainvälistä tavarantoimitusta koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen määräysten voimaan saattamiseksi Suomessa on harkittu, olisiko mahdollista laatia yhteiset säännökset kotimaan kauppaa ja kansainvälistä kauppaa varten. Tämä merkitsisi, että yleissopimuksen määräykset olisivat kauppalaan säännösten pohjana. Yleissopimuksen määräykseen ei nimittäin voida tehdä muutoksia saatettaessa niitä voimaan yleissopimuksen ratifioivassa valtiossa.

Yleissopimus edustaa verrattain nykyaikaista irtaimen kauppaa koskevaa sääntelyä. Sisällöltään se ei olennaisesti poikkea pohjoismaisen irtaimen kaupan oikeuden periaatteista.

Yleissopimus on kuitenkin laadittu kansainvälisen kaupan tarpeita silmällä pitäen. Lisäksi se on tulos eri oikeusjärjestysten edustajien välisistä neuvotteluista ja kompromisseista. Kaikki yleissopimuksen määräykset eivät tämän vuoksi sovi esikuvaksi laadittaessa kauppalakia, jota on sovellettava ensi sijassa kotimaan kaupassa, myös muun muassa yksityishenkilöiden välisiin kauppoihin. Joissakin kohdissa yleissopimus sisältää selventämistarkoituksessa annettuja määräyksiä, joita voidaan kauppalaan puitteissa pitää itsensä selvyyksinä. Joitakin osin yleissopimuksessa omaksutut ratkaisut saattavat puolestaan olla Suomen oikeudelle vieraita. Lisäksi eräät yleissopimuksen määräykset ovat liian epätasällisia ollakseen kotimaisten ja pohjoismaisten kauppajen kannalta tyydyttäviä.

Jos kauppalaki sisältäisi sekä kotimaan kauppaa että kansainvälisiä kauppajia koskevat säännökset, saattaisi mahdollisesti olla helpompi havaita, miltä osin periaatteet eroavat toisistaan. Näin on kuitenkin asianlaita vain siinä tapauksessa, että yleissopimus vain joitakin kohtia lukuunottamatta vastaisi kansallisen kauppalaan tarpeita. Valmistelutyön aikana on kuitenkin käynyt selväksi, että kotimaan kauppaa koskevat säännökset on varsin monessa kohdin laadittava toisenlaisiksi kuin kansainvälistä kauppaa koskevat määräykset. Kummankinlaisia kauppajia koskevasta laista tulisi tämän vuoksi monimutkainen ja vaikea-selkoinen. Samalla on vaarana, että yleissopimuksen sisällöstä poikettaisiin pyrittäessä laati-

maan yhteisiä säännöksiä kotimaisia ja kansainvälisiä kauppia varten. Yleissopimuksen uudelleenmuotoileminen aiheuttaisi myös sen, että saattaisi olla vaikeaa saada ulkomaiset sopimus-kumppanit vakuuttuneiksi siitä, että kansainvälistä kauppaa koskevat lain säännökset todella vastaavat yleissopimusta.

Näillä perusteilla on päädytty ehdottamaan, että yleissopimus saatetaan voimaan siinä muodossa kuin se on hyväksytty ja että kauppalaki laaditaan pyrkimättä siihen, että yleissopimus voitaisiin saattaa voimaan kauppalain avulla. Kauppalaki eroaa tämän vuoksi yleissopimuksesta monissa yksityiskohdissa, eikä yleissopimusta voida saattaa voimaan yksinomaan kauppalain ai-neellisin säännöksin.

Vaikka kotimaisten kauppajien erityissäntely onkin tarpeen, kauppalakia laadittaessa on syytä ottaa huomioon yleissopimuksen määräykset ja välttää mahdollisuuksien mukaan eroja kauppalain ja yleissopimuksen välillä. Yleissopimuksen soveltamisala vaikuttaa lisäksi osaltaan siihen, missä laajuudessa kauppalaki voi tulla sovellettavaksi kansainvälisiin kauppoihin. Se, missä laajuudessa yleissopimus tulee sovellettavaksi, riippuu puolestaan muun muassa siitä, missä määrin käytetään hyväksi niitä mahdollisuuksia varau-mien tekoon, joita yleissopimukseen sisältyi.

Yleissopimus koskee tavarain kauppaa, kun kaupan sopijapuolilla on liikepaikat eri valtioissa ja nämä valtiot ovat sidottuja yleissopimukseen. Jollei valtio, joka ratifioi yleissopimuksen, tee asiaa koskevaa varaumaa (95 artikla), yleissopi-musta sovelletaan myös, jos kansainvälisen yksi-tyisoikeuden säännöt johtavat yleissopimukseen sidotun valtion oikeuden soveltamiseen.

Jos mainitunlainen varuma tehdään, se merkitsee, että yleissopimusta olisi sovellettava ainoastaan silloin, kun sekä myyjällä että ostajalla on liikepaikkansa jossakin sopimusvaltiossa. Jos sopi-japuolilla on liikepaikat eri valtioissa, mutta yleissopimus sitoo niistä vain toista, jouduttaisiin kysymys siitä, onko kauppaan sovellettava yleis-sopimusta vai valtion sisäistä lainsäädäntöä, ratkai-semaan sen valtion lain mukaan, jota sopimus-seen on lainvalintasääntöjen perusteella sovellet-tava. Tämä johtaisi monessa tapauksessa valtion sisäisen lain soveltamiseen. Tällöin ne edut, joita kansainvälistä kauppaa koskevista yhtenäistetyistä määräyksistä koituu, toteutuisivat rajoitetummin kuin jos varaumaa ei tehdä. Tämän vuoksi tällais-ta varaumaa ei ehdoteta tehtäväksi.

Tämä merkitsee muun muassa sitä, että jos sopijapuolet haluavat, että kauppaan sovelletaan

Suomen oikeutta ja pitävät kauppalain sovelta-mista yleissopimuksen soveltamista parempana vaihtoehtona, heidän on ilmaistava tämä tarkoi-tus selvästi sopimuksessa. Tästä voi tuskin koitua suurta haittaa ottaen huomioon sen, että vastaa-vanlainen ehto on otettava sopimukseen myös siinä tapauksessa, että kummankin sopijapuolen liikepaikat ovat sopimusvaltioissa, mutta sopija-puolet haluavat, että kauppaan sovelletaan yleis-sopimuksen sijasta kauppalakia.

Yleissopimuksen mukaan on mahdollista, että valtiot, joiden irtaimen kauppaa koskevat sään-nökset ovat samanlaiset tai muistuttavat läheisesti toisiaan, tekevät varauksen, jonka mukaan yleis-sopimusta ei sovelleta sellaisten sopijapuolten väliseen kauppaan, joilla on liikepaikat kyseisissä valtioissa (94 artikla).

Yksi pohjoismaisen lainsäädäntöyhteistyön ja sillä saavutettavan oikeusyhtenäisyyden tarkoi-tuksista on helpottaa pohjoismaiden välistä kaup-paa. Yhtenäinen irtaimen kauppaa koskeva lain-säädäntö vähentää pohjoismaisen myyjän tai os-tajan tarvetta perehtyä muihin irtaimen kauppaa koskeviin oikeussääntöihin kuin niihin oman maansa säännöksiin, jotka hänen on muutoinkin tunnettava. Tällä on merkitystä varsinkin, koska pienyritykset usein hakevat ensi kokemuksiaan ulkomaankaupasta pohjoismaisilla markkinoilla. Pienyrityksillä ei yleensä ole käytettävissään sel-laista asiantuntemusta, joka saattaa olla tarpeen jouduttaessa soveltamaan vieraan oikeusjärjestyk-sen periaatteita.

Yhtenäiset kauppaa koskevat määräykset poh-joismaisille markkinoille voitaisiin saada aikaan saattamalla YK:n yleissopimus sellaisenaan sovel-lettavaksi niiden sopijapuolten välisiin kauppoi-hin, joilla on liikepaikkansa eri pohjoismaissa. Tällainen ratkaisu merkitsisi kuitenkin sitä, että kotimaan kauppaan ja pohjoismaiseen kauppaan sovellettaisiin eri oikeussääntöjä. Ratkaisu olisi siten vastoin pyrkimystä tehdä pohjoismaista ko-timarkkina-alue. Tarkoituksena on tästä syystä ollut, että YK:n yleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä tehdään varuma, jonka mukaan kauppalakia on YK:n yleissopimuksen sijasta sovellettava sellaisten sopijapuolten välisiin kaup-poihin, joilla on liikepaikat eri pohjoismaissa.

Yleissopimuksen sisällön osalta voidaan todeta sen vastaavan monelta osin pohjoismaista oikeut-ta. Kauppalakiehdotuksen ja yleissopimuksen vä-lillä on kuitenkin myös eroja.

Yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty useita kaupan muotoja, muun muassa kuluttajakauppa, arvopaperien, alusten ja ilma-

alusten kauppa. Kauppalakiehdotukseen ei ole tehty tällaisia rajoituksia ainakaan samassa laajuudessa. Kauppalaki tulee siten sovellettavaksi tällaisiin kauppoihin, vaikka niillä olisi yleissopimuksessa tarkoitettu kansainvälinen liittymä.

Yleissopimuksessa ei ole lainkaan erityismääräyksiä valmistuskaupasta eikä tavaroista, joita ei voida korvata muulla tavaralla. Yleissopimuksen yleiset määräykset koskevat siten myös näitä kauppvoja. Toisaalta yleissopimuksessa on määräyksiä tavaraan kohdistuvista immateriaalioikeudellisista rasitteista. Kauppalakiehdotuksessa ei ole tällaisia säännöksiä. Lisäksi yleissopimuksen määräykset sopimusrikkomusten seuraamuksista koskevat sopijapuolten kaikkien velvoitteiden rikkomista ja näin ollen esimerkiksi muitakin myyjän velvollisuuksia kuin velvollisuutta luovuttaa tavara oikeaan aikaan ja virheettömänä.

Vahingonkorvausta koskeissa säännöksissä on niin ikään merkittävä ero. Yleissopimuksessa ei korvausvastuun osalta tehdä sellaista eroa välittömien ja välillisten vahinkojen kesken kuin kauppalakiehdotuksessa. Vahingonkorvausvelvollisuuden syntyessä sopijapuolen on korvattava saman vastuuperusteen mukaan kaikki vahinko, jonka hän käsitti tai hänen olisi täytynyt käsittää voivan aiheutua sopimusrikkomuksesta. Yleissopimuksen mukaan sopijapuoli on aina vahingonkorvausvelvollinen, jollei sopimusrikkomus johdu hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä. Sen sijaan sopijapuolen vastuu henkilöstä, jota hän on käyttänyt apunaan sopimuksen tai sen osan täyttämiseksi, on yleissopimuksen mukaan rajoitetumpi kuin kauppalakiehdotuksen mukaan.

Kauppalakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa käsitellään eräitä kauppalain ja yleissopimuksen välisiä eroja.

Kuluttajakauppa

Kuluttajansuojalain 5 luvussa on säännöksiä kuluttajakaupasta. Säännökset koskevat tavaran virhettä, myyjän viivästystä tavaran luovuttamisesta sekä näiden sopimusrikkomusten seuraamuksia. Kuluttajansuojalain säännökset ovat pääosin pakottavia.

Yleisen kauppalain säätäminen ei poista eräiden kuluttajakauppaa koskevien erityissäännösten tarvetta. Siksi ehdotetaan, että kuluttajansuojalain säännökset jäisivät voimaan ja että kauppalain tahdonvaltaiset säännökset vain täydentäisivät kuluttajansuojalain säännöksiä. Ehdotuksesta tämä ilmenee siten, että kauppalakia ei sovellettaisi sikäli kuin kuluttajansuojalain johdosta muuta (4 §).

Kaikki kauppalain säännökset eivät sovellu kuluttajakauppaan. Tämä koskee esimerkiksi säännöstä, jonka mukaan kauppatapa syrjäyttää kauppalain. Kyseenalaista on myös, onko kauppalain säännöksiä velvollisuudesta reklamoida laskun johdosta sovellettava kuluttajakauppaan. Joiltakin osin kauppalain ja kuluttajansuojalain välinen suhte saattaa näyttää epäselvältä. Tämä koskee esimerkiksi aikaa, jonka kuluessa ostajan on tarkastettava tavara ja ilmoitettava siinä olevasta virheestä. Kuluttajansuojalain sääntely on tältä osin tarkoitettu tyhjentäväksi eikä kauppalaki siten täydentäisi kuluttajansuojalain säännöksiä. Samoin on asianlaita myös kauppalain 32 §:ssä olevan reklamaatioita koskevan kahden vuoden määräajan osalta.

Kuluttajansuojalain 5 luvun valmisteltavana olevan uudistuksen yhteydessä on tarkoitus täsmällisemmin säätää siitä, miltä osin kauppalain säännöksiä on sovellettava kuluttajakauppaan.

3.4. Kaupan eri lajeja

Erityisesineen ja lajitavaran kauppa

Voimassa olevassa irtaimen kauppaa koskevassa oikeudessa tehdään ero yhtäältä erityisesineen kaupan ja toisaalta lajitavaran kaupan eli hankintasopimuksen välillä. Erityisesineen kaupalla tarkoitetaan määrättyä esinettä koskevaa kauppaa eli kauppaa, jossa myyjän suoritusvelvollisuus alun alkaen kohdistuu tiettyyn esineeseen. Lajitavaran kaupalla tarkoitetaan sen sijaan kauppaa, joka koskee tiettyä määrää tietynlaisia tavaraa. Myös niin sanottua puolittaislajikauppaa eli kauppaa, jossa tietty tavaramäärä on otettava jostakin määrätystä tavaraerästä, käsitellään samalla tavoin kuin lajitavaran kauppaa suppeamassa merkityksessä.

Perusteena erityisesineen kaupan ja lajitavaran kaupan väliselle erottelulle on, että myyjä voi viimeksi mainitun tyyppisissä kaupoissa vapaasti—tai ainakin vapaammin kuin erityisesineen kaupassa—valita tavaran, jolla sopimus täytetään. Tämä ero on synnä siihen, että lajitavaran kauppaa koskevat oikeussäännöt ovat myyjää kohtaan monissa suhteissa ankarampia kuin erityisesineen kauppaa koskevat oikeussäännöt.

Tähänastisen kaltainen erityisesineen kaupan ja lajitavaran kaupan välinen erottelu on muo-

dostunut epätarkoituksenmukaiseksi. Se on tosin käyttökelpoinen tyyppillisten erityisesineiden kaupassa, kuten käytettyjen tavaroiden tai sellaisten ainutlaatuisten esineiden kaupassa, jotka ovat olemassa sopimusta tehtäessä, ja tyyppillistä lajitavaraa koskevissa kaupoissa, kuten viljan, raaka-aineiden ja vastaavanlaisten tavaroiden kaupassa. Sen sijaan erottelu ei ole erityisen tarkoituksenmukainen teollisesti valmistettujen tavaroiden kaupassa, olipa kysymys sarjavalmistetuista tuotteista tai tavaroista, jotka on valmistettava erikseen ostajan tilauksen perusteella.

Kun kauppa koskee uutta sarjavalmistetuista tavaraa, ei ole mitään syytä esimerkiksi myyjän vahingonkorvausvelvollisuuden osalta tehdä eroa sellaisten tapausten välillä, joissa kauppa sopimuksen mukaan koskee tietynlaista tavaraa, ja sellaisten tapausten välillä, joissa kauppa koskee määrättyä tuotekappaletta. Kun kysymys on teollisesti valmistetuista standarditavaroista, jaottelu, joka rakentuu sen varaan, miten kaupan kohde on määriteltä sopimuksessa, on liian kaavamainen.

Nykyinen erityisesineen kaupan ja lajitavaran kaupan välinen jaottelu ei myöskään sovellu erityisen hyvin sellaisiin tavariin, jotka on valmistettava ostajan tilauksen perusteella. Joskus tilaus koskee tavaraa, joka on ominaisuuksiltaan yksilöllinen, joskus taas tyyppillistä standarditavaraa. Molemmissa tapauksissa valmistus käsittää yleensä suurelta osin lajityyppisiä suorituksia: myyjän on hankittava raaka-aineita, komponentteja ja muuta materiaalia valmistusta varten, päättettävä, kuinka valmistustyö suoritetaan jne. Voimassa olevassa oikeudessa tehty jaottelu erityisesineen kauppaan ja lajitavaran kauppaan ei sovellu perustaksi laadittaessa seuraamusjärjestelmää tällaisia sopimuksia varten.

Sen vuoksi ehdotetaan, että erityisesineen kaupan ja lajitavaran kaupan välistä erottelua ei kauppalaissa säilytetä. Se seikka, millaista tavaraa kauppa koskee, ei silti jää kokonaan vaille merkitystä. Seuraamusjärjestelmä on laadittu siten, että myyjän sopimusrikkomusten seuraamuksia koskevien säännösten puitteissa on tarpeen mukaan mahdollista ottaa huomioon, minkä tyyppinen tavara on kysymyksessä. Näitä tarpeita voidaan tyydyttää yhtäältä niin, että sinänsä yleisluonteinen säännös laaditaan sillä tavoin, että tavarain ominaisuuksilla on merkitystä säännöstä sovellettaessa, ja toisaalta niin, että lakiin otetaan erityissäännöksiä sellaisia tavaroita varten, jotka ovat ominaisuuksiltaan yksilöllisiä.

Ensiksi mainittua menetelmää on käytetty lähinnä säänneltäessä ostajan oikeutta vaatia sopimuksen täyttämistä sekä myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta. Viimeksimainittu sääntelytapa on omaksuttu säännöksissä, jotka koskevat ostajan oikeutta purkaa kauppa myyjän viivästyksen perusteella sekä ostajan oikeutta vaatia virhetilanteissa uutta toimitusta.

Valmistuskauppa

Kuten edellä on todettu (3.3.), kauppalakia on tarkoitus soveltaa myös valmistettavaa tavaraa koskevaan tilaukseen, jollei tilaajan ole toimitettava olennaista osaa valmistukseen tarvittavista tarveaineista. Tällaisia valmistus- tai tilauskauppoja voi olla erilaisia. Tilaus voi koskea joko standarditavaraa tai ominaisuuksiltaan yksilöllistä tavaraa.

Ensin mainitun tyyppiset tilauskaupat eivät yhtä poikkeusta lukuunottamatta vaadi erityissääntelyä, vaikka tällaisten kauppojen yhteydessä saattaakin toisinaan esiintyä käytännön ongelmia, jotka eräiltä osin ovat toisenlaisia kuin silloin, kun tavara on toimitettava esimerkiksi myyjän varastosta. Mainittu erityissääntelyn tarve koskee tapauksia, joissa ostaja peruuttaa tilauksen. Kuten jäljempänä (3.11.) selvitetään, kauppalaan ehdotetaan otettavaksi säännös tällaisten tilanteiden varalta. Tällöin ei kuitenkaan ole syytä tehdä eroa yhtäältä standarditavaroiden tilauksen ja toisaalta yksilöllisesti valmistettavien tavaroiden tilausten välillä.

Sellaisissa tilauskaupoissa, joissa tavara on valmistettava erityisesti ostajaa varten tämän ohjeiden mukaisesti, on kuitenkin eräitä erityispiirteitä, joiden vuoksi niihin ei kaikissa suhteissa voida suhtautua samalla tavoin kuin sarjatuotannossa valmistettujen tavaroiden taikka käytettyjen tai muiden jo kaupantekohetkellä olemassa olevien yksilöllisten tavaroiden kauppoihin. Kun valmistuksen kohteena on ominaisuuksiltaan yksilöllinen tavara, on sen vuoksi aihetta joihinkin erityissääntöihin muun muassa myyjän sopimusrikkomusten seuraamusten osalta.

Tällaisia tilauskauppoja varten ehdotetaan erityissäännös, jonka mukaan ostajan mahdollisuus purkaa kauppa myyjän viivästyessä tavarain luovutuksessa on rajoitetumpi kuin muissa kaupoissa. Ostajan oikeudesta vaatia uutta toimitusta tai purkaa kauppa tavarain ollessa virheellinen ei lakiin ehdoteta nimenomaista erityissäännöstä. Näiden seuraamusten edellytyksenä on lakiehd-

tuksen mukaan, että virheellä on ostajalle olennainen merkitys. Mitä tulee ostajan oikeuteen vaatia uutta toimitusta, tämän seuraamuksen käytölle ehdotetut yleiset rajoitukset merkitsevät sitä, että uusi toimitus tulee erityisvalmisteisen tavaran kaupassa kysymykseen harvemmin kuin sarjavalmisteisten tavaroiden kaupassa. Ostajan purkuoikeuden osalta on puolestaan arvioitaessa sitä, onko virheellä ostajalle olennainen merkitys, otettava valmistuskaupoissa erityisesti huomioon mahdollisuudet korjata virhe tai hyvittää se muulla tavoin. Sopimusrikkomuksen olennaisuudelle on siten näissä tapauksissa asetettava ankarammat vaatimukset kuin muuten.

Myöskään ostajan oikeudesta vaatia sopimuksen täyttämistä tai vahingonkorvausta ei lakiehdotuksessa ole valmistuskauppoja koskevia erityissäännöksiä. Näissäkin tapauksissa myyjän suorituksen sisällöllä on kuitenkin merkitystä arvioitaessa, onko myyjälle yksittäistapauksessa olemassa vapautusperuste. Vahingonkorvausvelvollisuuden osalta ehdotetun erottelun välittömien ja välillisten vahinkojen kesken voidaan olettaa myös tältä osin johtavan kohtuullisiin lopputuloksiin.

Valmistuskaupassa on usein kysymys myyjän ja ostajan välisestä yhteistyösopimuksesta, jossa ostaja saattaa olla sitoutunut esimerkiksi toimittamaan piirustuksia tai hankkimaan tarvittavat lisenssit taikka jossa ostajan on toimitettava materiaalia tai komponentteja valmistusta varten. Ostajan velvollisuudet ovat usein sellaisia, että jos niitä ei täytetä, ei myyjäkään voi täyttää sopimusta omalta osaltaan. Myyjän kannalta ostajan suoritushäiriöiden vaikutukset ovat suurelta osin samankaltaisia kuin myyjän sopimusrikkomusten seuraukset ostajan kannalta. Jollei ostaja täytä omaa suoritusvelvollisuuttaan tai täyttää sen liian myöhään, voi seurauksena olla myyjän valmistustyön keskeytyminen. Tällainen keskeytys ei välttämättä vaikuta pelkästään myyjän mahdollisuuksiin täyttää kysymyksessä oleva sopimus ajoissa, vaan se saattaa vaikuttaa myös myyjän muun tuotannon aikatauluun. Jos taas ostajan toimittamassa materiaalissa tai komponentissa on virhe, voi seurauksena olla, että valmistettavasta tavarasta tulee viallinen. Materiaalissa tai komponentissa oleva virhe voi myös johtaa siihen, että tilatun tavaran valmistus viivästyy.

Kauppalakiehdotukseen on näistä syistä otettu useita säännöksiä ostajan velvollisuudesta myötävaikuttaa kauppaan sekä tämän velvollisuuden täyttämättä jättämisen seuraamuksista (50-51, 53 ja 55 §, 57 §:n 2 momentti).

Ostajan velvollisuutta myötävaikuttaa kaupan käsitellään jäljempänä (3.9.).

Sen merkitys, että sopijapuoli on elinkeinonharjoittaja

Ammattimaisesti toimiville kaupan osapuolille asetetaan nykyisin monissa suhteissa ankarampia vaatimuksia kuin muille sopijapuolille. Näin näyttää olevan asianlaita muun muassa sopimuksen täyttämiseksi asetetun määräajan noudattamisessa, tavaran tarkastuksen sekä reklamaation nopeuden suhteen.

Sopijapuolten asemaan perustuva erityissääntelyn tarve irtaimen kaupan alalla kohdistuu nykyoloissa etenkin elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien väliseen kauppaan. Ilman painavia syitä ei ole tarkoituksenmukaista monimutkaistaa irtaimen kaupan normijärjestelmää toisenlaisella jaotellulla ottamalla lakitekstiin myös liikekauppaa eli kahden elinkeinonharjoittajan välistä kauppaa koskevia erityissäännöksiä.

Vaikka lakiehdotuksessa ei ole elinkeinonharjoittajien välisiä kauppoja koskevia erityisiä reklamaatio- ja purkusäännöksiä, ei tarkoituksena kuitenkaan ole, että se seikka, onko sopijapuoli elinkeinonharjoittaja vai yksityishenkilö, olisi jätettävä kokonaan vaille merkitystä. Sovellettaessa säännöksiä ostajan velvollisuudesta tarkastaa tavara, jonka hän on ottanut vastaan, sekä reklamaatiovelvollisuutta koskevia säännöksiä, on sitä, kuinka tarkastus on suoritettava ja kuinka nopeasti sopijapuolten on reklamoitava, arvioitava ottaen muun muassa huomioon, onko kysymyksessä oleva sopijapuoli elinkeinonharjoittaja tai elinkeinonharjoittajaan rinnastettava yhteisö. Elinkeinonharjoittajia koskevia vaatimuksia on näet sovellettava myös muihin vastaavassa asemassa oleviin sopijapuoliin, esimerkiksi julkisyhteisöihin. Kun kysymyksessä on elinkeinonharjoittaja, joka on tehnyt sopimuksen liiketoiminnassaan, on vaatimukset yleensä asetettava ankarammiksi kuin esimerkiksi yksityishenkilön osalta. Enää ei kuitenkaan ole välttämätöntä eikä tarkoituksenmukaista tehdä lakitekstissä muodollista eroa erilaisten kauppajien välillä esimerkiksi reklamaatioaikojen suhteen. Sen sijaan on yleisiä säännöksiä sovellettaessa tehtävä tarpeelliset erot erilaisten sopijapuolten osalta sen mukaan kuin yksittäisen tapauksen olosuhteet antavat aihetta. Reklamaatiota koskevia määräaikoja on luonnollisesti myös mahdollista täsmentää tarpeen mukaan sopimuksin.

Myös muissa tilanteissa kuin reklamaation osalta voi olla tarvetta ottaa huomioon kaupan luonne. Myöskään näissä yhteyksissä ei ole välttämätöntä, että asia ilmenee nimenomaisesti lakitekstistä. Lienee ilman muuta selvää, että kaikkia säännöksiä, jotka asettavat sopijapuolen käyttäytymiselle määrättyjä vaatimuksia—huolellisuusvaatimuksia ja muita vastaavanlaisia vaatimuksia—on sovellettava ottaen huomioon sopijapuolten asema. Laissa asetettujen huolellisuusvaatimusten tulee siten kohdistua ankarampina sellaisen myyjään tai ostajaan, joka toimii ammatissaan tai on muutoin asiantuntija, kuin sellaiseen sopijapuoleen, joka satunnaisemmin tekee kaupoja.

3.5. Tavarán luovutus ja vaaranvastuun siirtäminen

Tavarán luovutus

Voimassa olevan oikeuden mukaan tavarán luovutuksella on merkitystä monessa suhteessa. Luovutusajankohta ratkaisee, onko myyjän suoritus viivästynyt. Hankintasopimuksissa luovutuksella on myös usein merkitystä määrättäessä vaaranvastuun siirtymisen ajankohtaa. Tämä ajankohta on puolestaan yleensä ratkaiseva virhearvioinnin kannalta. Lisäksi luovutusajankohdalla on merkitystä kustannusten jakautumiselle sopijapuolten välillä.

Ottaen huomioon luovutuksen merkityksen sopijapuolten velvollisuuksien kannalta on kauppalaisa tärkeää täsmentää, mitä myyjän velvollisuus luovuttaa tavara merkitsee ja koska luovutuksen on katsottava tapahtuneen. On myös tärkeää säännellä luovutuksen tapahtumisen ajankohta siten, että esimerkiksi vaaranvastuuta koskevat kysymykset voidaan jälkikäteen selvittää.

Tavarán luovutuksesta ehdotetaan säännöksiä kolmea eri tilannetta varten, eli noutokauppaa ja kuljetuskauppaa varten, joista viimeksi mainittu käsittää yhtäältä paikalliskaupan ja toisaalta kaukokaupan.

Lähtökohtana on, että tavara on luovutettava myyjän luona tai, tiettyjen edellytysten vallitessa, siellä missä tavara oli kauppaa tehtäessä. Jollei sopimuksesta muuta johdu, kauppa on siis noutokauppa. Kauppa ei toisin sanoen aikaansaa myyjälle automaattista velvollisuutta kuljettaa tavara ostajan luo, vaan tällainen velvollisuus on myyjällä vain, jos se perustuu sopimukseen. Vel-

vollisuus tavarán kuljettamiseen voi myös johtua kauppatastavasta tai muusta tavasta.

Noutokaupassa myyjän velvollisuutena on pitää tavara ostajan noudettavissa.

Noutokaupassa tavara on lakiehdotuksen mukaan luovutettu, kun ostaja tai joku muu hänen lukuunsa on ottanut sen hallintaansa. Eri asia on, että tavarán tosiasiallinen haltuunotto ei aina ole ratkaiseva niiden oikeusvaikutusten kannalta, joita tavarán luovutukseen tavallisesti kytkeytyy. Jos tavarán luovutus viivästyy ostajan puolella olevasta syystä, tämän ei luonnollisestikaan tule koitua myyjän vahingoksi. Tämä poikkeus ilmenee niistä säännöksistä, jotka koskevat kustannusten jakoa, vaaranvastuun siirtymistä ja myyjän viivästyksen seuraamuksia.

Paikalliskaupassa, eli jos tavara on kuljetettava ostajalle samalla paikkakunnalla, luovutuksen ehdotetaan voimassa olevan oikeuden mukaisesti tapahtuvan, kun ostaja saa tavarán hallintaansa. Lakiehdotuksessa kuitenkin laajennetaan säännöksen soveltamisalaa. Paikalliskauppaan luetaan tapaukset, joissa sopimus edellyttää, että myyjän on järjestettävä tavarán kuljetus ostajalle samalla paikkakunnalla tai alueella, jolla myyjä yleensä huolehtii samankaltaisen tavarán kuljetuksesta. Tämä perustuu siihen, että lakitekstistä on haluttu käyvän ilmi, että säännöstä tavarán luovutuksesta paikalliskaupassa ei tule soveltaa yksinomaan hallinnollisten rajojen mukaan, vaan huomioon on otettava myyjän tavanomaisen jakelualue. Tämän alueen laajuus riippuu sekä myytävästä tavarasta että siitä, miten myyjä tavallisesti toimii. Jos myyjä yleensä huolehtii kysymyksessä olevan kaltaisten tavaroiden kuljetuksesta ostajan varastoon tai muuhun toimipaikkaan tai kuljetusterminaliin, sillä seikalla että myyjä yksittäisessä tapauksessa—ehkä poikkeuksellisesti—on käyttänyt kuljetukseen itsenäistä rahdinkuljettajaa, ei tule olla vaikutusta luovutuksen ajankohtaan.

Jos tavara muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa on kuljetettava ostajalle—esimerkiksi myyjän paikkakunnalta toiselle paikkakunnalle, joka on myyjän tavanomaisen jakelualueen ulkopuolella, taikka toiseen maahan, on kysymys kaukokaupasta. Tällaisissa kaupoissa tavarán luovutus tapahtuu, kun rahdinkuljettaja, joka on sitoutunut kuljettamaan tavarán lähetyspaikkakunnalta, saa tavarán hallintaansa. Jos myyjä itse suorittaa kuljetuksen määräpaikkakunnalle saakka käyttämättä apunaan ulkopuolista rahdinkuljettajaa, luovutuksen on kuitenkin katsottava

tapahtuvan vasta ostajan saadessa tavarahan hallintaansa.

Periaatetta, jonka mukaan luovutus kaukokaupassa tapahtuu silloin, kun rahdinkuljettaja, joka on sitoutunut kuljettamaan tavarahan lähetyksipaikakunnalta, saa tavarahan hallintaansa, ehdotetaan sovellettavaksi kaikenlaisiin kaukokauppoihin, myös sellaisiin, joissa tavara kuljetetaan laivalla. Jos myyjä itse huolehtii tavarahan kuljetuksesta terminaaliin, tavara katsotaan luovutetuksi, kun terminaalin henkilöstö saa sen hallintaansa. Jos rahdinkuljettaja sen sijaan noutaa tavarahan myyjän luota, tavara on luovutettu, kun rahdinkuljettaja ottaa tavarahan vastaan myyjän luona. Kun tavara lähetetään laivalla, tavara katsotaan siten yleensä luovutetuksi jo ennen kuin se on tullut aluksen partaan sisäpuolelle.

Luovutusta koskevat säännökset on laadittu kytkemättä niiden soveltamista minkään määrätyn kuljetusasiakirjan käyttöön. Kuljetusasiakirjat kehittyvät nykyisin niin nopeasti, että ei ole tarkoituksenmukaista kytkeä kauppalaian sääntelyä minkään määrätyn asiakirjan käyttöön. Sen sijaan osapuolten sopimuksesta ja esimerkiksi siitä, että kauppahinnan maksaminen on kytketty tietyn dokumentin, kuten lastauskonossementin käyttöön, saattaa seurata, että ainakin osa luovutukseen liittyvistä oikeusvaikutuksista kytkeytyy muuhun kuin laista ilmenevään ajankohintaan. Jos maksun on määrä tapahtua lastauskonossementtia vastaan, voidaan katsoa, että myös tavarahan virheellisyyttä, vaaranvastuun siirtymistä ja mahdollisesti myös kustannusten jakoa on arvioitava sen ajankohdan perusteella, jona tavara on tullut aluksen partaan sisäpuolelle.

Vaaranvastuun siirtyminen

Vaaranvastuun siirtymisen ajankohta on ehdotuksen mukaan yleensä sama kuin tavarahan luovutusajankohta. Kun tavara on luovutettu ja vaaranvastuu on siirtynyt ostajalle, tämä on velvollinen maksamaan tavarahan kauppahinnan, vaikka tavara olisi myyjästä riippumattomasta syystä tuhoutunut, kadonnut, huonontunut tai vähentynyt. Jos tällainen onnettomuus sen sijaan tapahtuu vaaranvastuun tavarasta ollessa myyjällä, tämä saattaa merkitä sitä, että myyjä joutuu vastuuseen tavarahan virheestä tai viivästyksestä.

Lakiehdotuksen mukaan vaaranvastuun siirtymisen ajankohta on monissa tapauksissa myöhempi kuin voimassa olevan oikeuden mukaan. Nykyisin vaaranvastuun tavarasta katsotaan siirty-

vän erityisesineen kaupassa kaupantekohetkellä ja hankintakaupassa silloin, kun myyjä on tehnyt sen, mitä luovuttaminen häneltä edellyttää. Lakiehdotus on suurelta osin yhdenmukainen YK:n yleissopimuksen määräysten kanssa. Ehdotettu sääntely on myös tähänastisia periaatteita selkeämpi ja tarkempi. Sillä, että vaaranvastuun siirtymisen ajankohdasta on olemassa tarkat säännöt, on merkitystä muun muassa ajateltaessa sopijapuolten mahdollisuuksia arvioida vakuutusten tarvetta. Ehdotetussa sääntelyssä tulee myös otetuksi huomioon se, että tavarat, jotka ovat myyjän varastossa ja joista hänellä on vaaranvastuu, yleensä kuuluvat myyjän vakuutusten piiriin.

Toimituslausekkeet

Lakiehdotusta laadittaessa on myös ollut harvittavana, tuleeko kauppalaikiin ottaa säännöksiä toimituslausekkeiden sisällöstä.

Kansainvälisessä kaupassa käytettäviä toimituslausekkeitä ja niiden sisältöä on kehitetty erityisesti niin sanotuissa INCOTERMS-ehdoissa, jotka on laadittu Kansainvälisen kauppakamarin toimesta. Myös muunlaisia toimituslausekkeiden määritelmiä ja tulkintaohjeita on kuitenkin olemassa.

Kuljetusolojen kehittyminen tekee tarpeelliseksi toimituslausekkeiden määritelmien ajoittaisen tarkistamisen. Kun tällaista jatkuvaa sopeutustarvetta on hankala tyydyttää usein toistuvilla kauppalaian muutoksilla, vaihtoehtona on ottaa lakiin säännöksiä vain eräiden tavallisimpien lausekkeiden pääkohdista. Tällaisten tarve samoin kuin niiden merkitys lienee kuitenkin vähäinen. Näin on asianlaita erityisesti ulkomaankaupan osalta.

Tilanne on kuitenkin jossain määrin toisenlainen sellaisten lausekkeiden osalta, jotka ovat tavallisia kotimaan kaupassa. Tältä osin kauppalaisa saattaisi olla syytä täsmentää joidenkin lausekkeiden sisältöä. Myös tällä alueella lakiin perustuva sääntely on kuitenkin ongelmallista. Selvää toimituslausekkeiden ryhmittelyä voidaan tuskien tehdä. Samoja lausekkeitä saatetaan käyttää sekä kotimaan kaupassa että ulkomaankaupassa. Sen vuoksi on suhtauduttava varauksellisesti siihen, että lain tasolla säänneltäisiin sellaisia lausekkeitä, joiden käypä sisältö ulkomaankaupassa saattaa olla toisenlainen tai muuttua toisenlaiseksi. Lisäksi vaikeudet sopeuttaa lain tasolla olevia säännöksiä muuttuviin käytännön

tarpeisiin ovat samat kuin ulkomaan kaupassa käytettävien lausekkeiden osalta.

Johtopäätöksenä on, ettei kauppalakiin tule sisällyttää säännöksiä toimituslausekkeiden sisällöstä. Tässä suhteessa lakiehdotuksessa on kuitenkin tehty yksi poikkeus, joka koskee lauseketta "vapaasti", "vapaasti toimitettuna" tai "toimitettuna". INCOTERMS-ehdoissa ei ole määriteltä tätä lauseketta, ja sillä on pääasiassa merkitystä kotimaan kaupassa. Lauseke merkitsee nykyisin sitä, että tavaraa ei katsota luovutetuksi, ennen kuin se on tullut perille sille paikkakunnalle, joka mainitaan lausekkeen yhteydessä. Tämän ei voida katsoa seuraavan tulkinnallisesti lausekkeesta sinänsä. Kuljetuskauppaa koskevan pääsäännön mukaan tavarantoimituksen on päinvastoin katsottava tapahtuvan silloin, kun se, joka on sitoutunut kuljettamaan tavarantoimituksen lähetyspaikkakunnalta, saa tavarantoimituksen hallintaansa. Mainittu lausekkeen osalta on siis tarpeen ottaa lakiin selventävä säännös.

Kun lakiin ei oteta säännöksiä muista toimituslausekkeista, niiden merkitys on jatkossakin ratkaistava tavantoimitusten sopimuksen tulkintaa koskevien periaatteiden mukaisesti. Jos sopijapuolet ovat tarkoittaneet, että lausekkeelle annetaan määrätty - esimerkiksi INCOTERMS-ehtojen mukainen - tulkinta, ei suuria vaikeuksia yleensä synny, koska ainakin INCOTERMS-määritelmät ovat varsin yksityiskohtaisia. Olosuhteista saattaa myös käydä ilmi, että sopijapuolten tarkoituksena on ollut viitata nimenomaan johonkin INCOTERMS-lausekkeeseen, vaikka he eivät ole tätä nimenomaisesti ilmaisseet.

3.6. Myyjän sopimusrikkomukset

Viivästyskäsite

Tavarantoimituksen ajankohta ilmenee yleensä sopimuksesta. Jollei tavaraa ole määrätty luovutetaan vaadittaessa tai viipymättä eikä luovutuksen ajankohdasta muutenkaan voida katsoa sovitun, toissijaisena sääntönä on lakiehdotuksen mukaan, että tavara on luovutettava kohtuullisessa ajassa kaupanteosta (9 §). Tämä periaate eroaa osittain voimassa olevasta oikeudesta, jonka mukaan sopimus on täytettävä vaadittaessa, jollei muusta voida katsoa sovitun. Muutos perustuu siihen, että periaatteessa tulee olla myyjän asiana tehdä aloite sopimuksen täyttämiseksi myös tapauksissa, joissa tavarantoimituksen ajankohdasta ei ole sovittu mitään.

Jollei tavaraa luovuteta tai se luovutetaan liian myöhään, mutta tämä johtuu ostajasta tai ostajan puolella olevasta seikasta, viivästysseuraamukset eivät voi tulla kysymykseen. Myyjän suorituksen ei siten ole katsottava viivästyneen, jos tavarantoimitus on myöhästynyt esimerkiksi sen vuoksi, että ostaja on laiminlyönyt ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, joita luovutus häneltä edellyttää (22 §). Myyjän suorituksen ei myöskään voida katsoa viivästyneen, jos ostaja on estynyt ryhtymästä edellä tarkoitettuihin toimenpiteisiin sellaisen seikan vuoksi, joka liittyy hänen sopimusvelvoitteidensa täyttämiseen. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostaja ei nouda tavaraa ajoissa tai ei voi noutaa sitä kuljetusalalla vallitsevan laajan lakon vuoksi.

Säännöksiä myyjän viivästyksestä on lakiehdotuksen kuten voimassa olevan oikeudenkin mukaan sovellettava sekä silloin, kun myyjä ei ylipäänsä luovuta tavaraa, että silloin, kun tavara luovutetaan liian myöhään. Ehdotuksen 43 §:stä käy ilmi, että jos myyjä on luovuttanut osan tavarasta mutta voidaan olettaa, että hän katsoo täyttäneensä sopimuksen, on sovellettava virhettä koskevia säännöksiä.

Virhekäsite

Lakiehdotuksessa on verrattain seikkaperäiset säännökset siitä, milloin tavarassa voidaan katsoa olevan virhe. Tätä on pidetty erityisesti pedagogisista syistä tarkoituksenmukaisena.

Säännöksiä tavarantoimituksen virheestä (17-19 §) sovelletaan siinä tapauksessa, että tavara on laadultaan huonompi tai toisenlainen kuin ostajalla oli oikeus edellyttää. Säännöksiä voidaan soveltaa myös tapauksissa, joissa viranomaisen määräys rajoittaa ostajan mahdollisuuksia käyttää tavaraa.

Peruseriaatteena on, että tavarassa on virhe, jollei se vastaa sitä, mitä voidaan katsoa sovitun. Periaate vastaa voimassa olevaa oikeutta. Kauppalakiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi eräitä täydentäviä säännöksiä tavarantoimituksen virheestä. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole määritellä virhekäsittelyä tyhjentyvästi, vaan ainoastaan selvittää virhekäsittelyn sisältöä joiltakin osin. Nämä säännökset vastaavat pitkälti YK:n yleissopimuksen asiaa koskevia määräyksiä.

Tavarantoimituksen näiden säännösten mukaan soveltaa tarkoitukseen, johon kyseisenlaisia tavaroita tavallisesti käytetään samoin kuin sellaiseen mahdolliseen erityistarkoitukseen, josta myyjän täytyi kauppaa tehtäessä olla tietoinen. Jos tavara

ei sovellu ostajan erityiseen tarkoitukseen, ostaja saa kuitenkin vedota tähän vain sillä edellytyksellä, että hän on perustellusti luottanut myyjän asiantuntemukseen ja arviointiin. Edelleen säännöksistä ilmenee, että tavarahan tulee vastata ominaisuuksiltaan sitä, mihin myyjä on viitannut esittämällä näytteen tai mallin, sekä että tavarahan tulee olla pakattu tavanomaisella tai muuten hyväksyttävällä tavalla, jos pakkaus on tarpeen tavarahan säilyttämiseksi tai suojaamiseksi.

Lakiehdotuksessa on myös säännöksiä myyjän virhevastuusta tavarahan ominaisuuksista tai käytöstä annettujen tietojen perusteella.

Näiden säännösten mukaan tavarassa katsotaan olevan virhe, jos tavarahan ei vastaa niitä tietoja, jotka myyjä on ennen kaupantekoa antanut tavarahan ominaisuuksista tai käytöstä. Edellytyksenä on, että tiedon voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan. Tavarassa on niin ikään virhe, jos se ei vastaa niitä tietoja, joita joku muu kuin myyjä, aikaisemmassa myyntiporasta tai myyjän lukuun, on antanut tavarasta sen markkinoinnissa. Edellytyksenä ei ole, että myyjä on vedonnut tietoon. Sen sijaan edellytetään, että myyjä on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää annetuista tiedoista. Myös tällöin kysymyksessä tulee olla tieto, jonka voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan.

Ehdotettujen säännösten tarkoituksena on selvittää virhekesitettä eräissä käytännössä tärkeissä kohdissa. Kun otetaan huomioon, että markkinoinnissa annettava informaatio on usein ostajan ostopäätöksen tärkein perusta, on selvää, että tälle informaatiolle on annettava virhearvioinnissa merkitystä. Sekä oikeuspoliittisista syistä että käytännön kannalta on toivottavaa, että noudatettavat periaatteet ilmenevät laista. Myös informatiivisuuden vuoksi on eduksi, että oikeuskäytännössä eri yhteyksissä kehittyneet periaatteet kirjataan lakiin ja että ne siten saavat yleisen ja havainnollisemman muodon. Tämänkaltaisia säännöksiä voidaan perustella myös sillä, että kuluttajakaupassa myyjällä on jo nykyisin ostajaa kohtaan pakottaviin säännöksiin perustuva virhevastuu, jos tavarasta on sitä markkinoitaessa annettu virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja. Myyjän mahdollisuudet käyttää tarvittaessa takautumisoikeutta aikaisempaa myyntiporasta kohtaan paranevat, jos laista käy nimenomaisesti ilmi, että periaatteilla, jotka koskevat myyjän vastuuta tavarasta annetuista tiedoista on yleinen kantavuus.

Jos on epäselvää, pitääkö määrätty tavaraa koskeva tieto paikkansa, myyjä pystyy yleensä

huolehtimaan siitä, ettei tietoon lainkaan vedota tai että tieto annetaan riittävän varauksin tai muuten sellaisessa muodossa, ettei ostajalle anneta asiasta perusteetonta tai epärealistista kuvaa. Jos myyjä varauksetta antaa tavarasta joitakin asiatietoja, joiden paikkansapitävyyttä ei ole varmistettu tai ei ehkä voidakaan varmistaa, myyjälle tulee asettaa virhevastuu, jos osoittautuu, että tavara ei vastaa annettua tietoa. Myös silloin, kun tieto on peräisin aikaisemmasta myyntiporasta, on kohtuullista, että myyjä—eikä ostaja—saa kärsiä seuraukset siitä, että osoittautuu tavarahan poikkeavan annetuista tiedoista. Monissa tapauksissa kysymys on informaatiosta, jota on käytetty hyväksi myyjän markkinoinnissa, ja myyjällä on ainakin periaatteessa takautumisoikeus aikaisempaa myyntiporasta kohtaan. Lakiehdotuksen mukaan myyjälle ei kuitenkaan synny virhevastuuta eikä siten myöskään vahingonkorvausvelvollisuutta sellaisten tietojen perusteella, jotka on annettu muun kuin myyjän toimesta, jos myyjä ei tiennyt eikä hänen olisi pitänyt tietää annetuista tiedoista.

On myös korostettava, että arvioitaessa, voidaanko tiedon olettaa vaikuttaneen kauppaan, on otettava huomioon kaikki se informaatio, jonka ostaja on saanut kaupantekohetkeen mennessä. Vaikka ostaja olisi sopimusneuvottelujen alkuvaiheessa tai markkinoinnin perusteella saanutkin virheellistä tai harhaanjohtavaa informaatiota tai tietoja, jotka ovat sittemmin vanhentuneet, tämän informaation merkitys voidaan eliminoida, jos annetut tiedot myöhemmässä vaiheessa oikaistaan tai niitä tarkennetaan. Vastaa-vasti jos ostaja ei ole alkuvaiheessa saanut kaikkea tarpeellista informaatiota tavarasta, tilanne voidaan korjata antamalla tarvittavat tiedot myöhemmin, kunhan se tapahtuu ennen kaupantekoa. Virhearvioinnin tulee toisin sanoen perustua informaatioon, joka on ollut esillä ja ostajan käytettävissä silloin, kun sopimus tehtiin, ja joka siten on ollut ostajan päätöksenteon perustana.

Kauppalaissa ehdotetaan säädettäväksi myös siitä, mikä merkitys on annettava ehdolle, jonka mukaan tavara on myyty ”sellaisena kuin se on” tai muuta samankaltaista yleistä varaumaa käyttäen (19 §). Kuluttajansuojalain 5 luvun 6 §:ssä on jo nykyisin tätä koskeva säännös. Tällaisia ehtoja käytetään kuitenkin myös muissa kuin kuluttajakaupoissa. Kysymys niiden vaikutuksesta myyjän virhevastuuseen, muun muassa ehdon suhde myyjän tiedonantovastuuseen, on siten käytännössä esiin tuleva ongelma, johon kauppalaisissa on tarpeen ottaa kantaa.

Lakiehdotuksen mukaan tavarassa on katsottava olevan virhe huolimatta siitä, että se on myyty "sellaisena kuin se on", jos tavara ei vastaa niitä tietoja, joita sen ominaisuuksista tai käytöstä on annettu ennen kaupantekoa ja joiden voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan. Jos myyjä esimerkiksi yrittää uskotella, että tavaralla on joitakin ominaisuuksia, joita sillä tosiasiaa ei ole, hän ei siten voi välttää virhevastuuta vetoamalla yleisluontoiseen vastuunrajoitusehtoon. Vastaavasti ehto ei saa vapauttaa myyjää virhevastuusta silloin, kun hän on laiminlyönyt antaa ostajalle tiedon sellaisesta tavaralla ominaisuuksista tai käyttöä koskevasta olennaisesta seikasta, josta hänen täytyy olettaa tietneen ja josta ostaja saattoi perustellusti olettaa saavansa tiedon. Myös näissä tapauksissa on kuitenkin edellytettävä, että tiedon voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan.

Ostajalla tulee puheena olevasta vastuunrajoitusehdosta huolimatta olla oikeus virheseuraamuksiin myös, jos tavara osoittautuu olevan olennaisesti huonommassa kunnossa kuin ostajalla muun muassa sen hinta huomioon ottaen on ollut perusteltua aiheutta edellyttää.

Edellä esitettyä vastuunrajoitusehdon tulkintaa ei tule soveltaa vain "sellaisena kuin se on"-ehtoon, vaan myös tilanteisiin, joissa tavara on myyty jotakin muuta samankaltaista yleistä varuutta käyttäen. Lakiehdotukseen sisältyvät tulkintasäännöt eivät sen sijaan estä myyjää rajoittamasta virhevastuutaan jossakin tarkemmin määritellyssä suhteessa.

Kun käytettyjä tavaroita myydään huutokaupalla, ostajalla ei yleensä ole aiheutta olettaa, että myyjä sitoutuisi pitemmälle menevään vastuuseen tavarasta kuin siinä tapauksessa, että tavara myydään "sellaisena kuin se on". Sen vuoksi ehdotukseen on otettu tähän tulokseen johtava säännös. Säännös koskee vain huutokaupalla myytäviä käytettyjä tavaroita. Perusteena tälle on, että huutokauppaa toisinaan käytetään markkinointikeinona myös uusien tavaroiden kaupassa. Tällaisissa tapauksissa ei ole syytä lieventää myyjän virhevastuuta normaaliin verrattuna.

3.7. Myyjän sopimusrikkomusten seuraamukset

Seuraamusjärjestelmä myyjän suorituksen viivästyessä

Jos myyjä joutuu viivästyksen tavaralla luovutuksessa, ostaja voi voimassa olevan oikeuden mukaan yleensä valita, vaatiiko hän sopimuksen

täyttämistä vai purkaako hän kaupan. Tietyin edellytyksin hänellä on lisäksi oikeus vahingonkorvaukseen. Periaatteesta, jonka mukaan sopijapuolten suoritukset on vaihdettava samanaikaisesti, seuraa edelleen, että ostaja voi yleensä pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta, kunnes tavara asetetaan hänen saatavilleen.

Lakiehdotus ei sisällä periaatteellisia muutoksia tähän seuraamusjärjestelmään. Sopimuksen täyttämistä koskeva vaatimus ja kaupan purkaminen ovat sen mukaan, kuten tähänkin asti, vaihtoehtoisia seuraamuksia, ja vahingonkorvaus voi tulla kysymykseen näiden seuraamusten ohella (22 §). Vaatimus sopimuksen täyttämisestä ja kaupan purkaminen saattavat myös tulla kysymykseen perättäisesti: jos ostaja aluksi vaatii sopimuksen täyttämistä, mutta myyjä ei silti täytä sitä, ostaja voi yleensä purkaa kaupan. Vahingonkorvaus voi puolestaan tulla kysymykseen ainoana seuraamuksena, esimerkiksi, jos myyjä on luovuttanut tavaralla liian myöhään eikä kauppaa pureta.

Eri seuraamuksille on lakiehdotuksessa asetettu, kuten nykyisinkin, osittain erilaiset edellytykset.

Kaupan purkamisen yleisenä edellytyksenä on ehdotuksen mukaan, että myyjän viivästyksellä on ostajalle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää (25 §). Oikeus kaupan purkuun on riippumaton viivästyksen syystä. Myyjän luontoissuoritusvelvollisuuden ja vahingonkorvausvelvollisuuden osalta viivästyksen syyllä sen sijaan on merkitystä. Myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta koskevat vapautusperusteet ovat lakiehdotuksen mukaan suppeammat kuin ne rajoitukset, jotka koskevat velvollisuutta sopimuksen täyttämiseen. Luontoissuorituksesta vapautuminen saattaa toisin sanoen tulla kysymykseen useammin kuin vapautuminen velvollisuudesta korvata ostajalle viivästyksestä aiheutunut vahinko.

Nämä periaatteet merkitsevät sitä, että ostaja osassa tapauksista voi valita sopimuksen täyttämistä koskevan vaatimuksen ja kaupan purkamisen välillä sekä tämän lisäksi vaatia vahingonkorvausta. Toisissa tapauksissa - silloin kun sopimuksen täyttämisen vaatiminen ei tule kysymykseen sen vuoksi, että myyjällä on vapautumisperuste - ostaja voi purkaa kaupan ja vaatia lisäksi vahingonkorvausta. Lopuksi voi olla tilanteita, joissa sen paremmin vaatimus sopimuksen täyttämisestä kuin vahingonkorvauskaan eivät tule kysymykseen. Näissä tapauksissa ostajan on mahdollista vain purkaa kauppa, jos kaupan purkamisen edellytykset ovat olemassa.

Kun myyjä joutuu viivästyksen, saattaa kaupan purkamisen edellytykseksi ehdotettavasta olennaisuusvaatimuksesta johtua, että ostajalla ei heti ole mahdollisuutta valita sopimuksen täyttämistä koskevan vaatimuksen ja kaupan purkamisen välillä. Silloin, kun ostajalla on ollut mahdollisuus valita näiden seuraamusten välillä, ja hän on aluksi päättänyt vaatimaan sopimuksen täyttämistä, tämä saattaa vaikuttaa vahingonkorvauksen laskemiseen, jos vaatimus jää tuloksettomaksi ja ostaja joutuu myöhemmin purkamaan kaupan. Kaupan purkamisen ajankohdalla on näet lakiehdotuksen mukaan merkitystä arvioitaessa ostajan oikeutta korvaukseen hinnanerosta. Jos hintataso nousee, ostaja ei siten kärsi tässä suhteessa vahinkoa sen vuoksi, että hän on ensi vaiheessa päättänyt vaatia sopimuksen täyttämistä, mutta on sen jälkeen kuitenkin joutunut purkamaan kaupan.

Myös ostajan oikeus pidättyä kauppahinnan maksamisesta on lakiehdotuksen mukaan seuraamus myyjän viivästyksestä tavarantoimituksessa (49 §). Ostajalla on siten luovutuksen jälkeenkin oikeus pidättyä maksamasta sellaista osaa kauppahinnasta, joka vastaa hänen myyjän viivästyksen perustuvia vaatimuksiaan (42 §).

Voimassa olevan oikeuden mukaan ostajan on reklamoitava halutessaan vedota siihen, että tavara on luovutettu liian myöhään. Tämän kaltaiselle yleiselle reklamaatiovelvollisuudelle on kuitenkin tuskin riittäviä perusteita. Myyjä lienee näet yleensä tietoinen siitä, että tavaraa ei ole luovutettu ajoissa. Sen vuoksi on katsottu riittäväksi, että ostajalla on reklamaatiovelvollisuus silloin, kun hän haluaa purkaa kaupan tai vaatia vahingonkorvausta sen johdosta, että tavara on luovutettu liian myöhään.

Myyjän velvollisuus täyttää sopimus

Kun myyjän suoritus on viivästynyt eikä tavaraa ole vielä luovutettu, ostaja saa voimassa olevan oikeuden mukaan vaatia, että myyjä täyttää sopimuksen. Eri asia on, että ostaja ei kaikissa tapauksissa halua tavaraa, vaan hän saattaa pitää parempana vaihtoehtona kaupan purkamista ja kateoston tekemistä.

Ostajan oikeus vaatia sopimuksen täyttämistä ei ole poikkeukseton. Kysymys on siten siitä, onko poikkeusten käytävä ilmi kauppalaista, ja jos näin on, minkä sisältöisiä rajoitusten tulee olla. Riittävänä ei voida pitää, että luontoissuoritusvelvollisuutta koskevat rajoitukset sisältyisivät

vain pakkotäytäntöönpanoa koskeviin säännöksiin. Näiden rajoitusten tulee ilmetä suoraan kauppalaista.

Säännös ostajan oikeudesta pysyä sopimuksessa ja vaatia sopimuksen täyttämistä (23 §) on laadittu siten, että ostaja yleensä voi vaatia sopimuksen täyttämistä. Tästä periaatteesta poiketaan siinä tapauksessa, että sopimuksen täyttäminen on mahdotonta tai edellyttäisi myyjältä kohtuuttoman suuria uhrauksia. Viimeksimainitussa tapauksessa sopijapuolten etuja on punnittava keskenään ottamalla yhtäältä huomioon ne uhraukset, joita sopimuksen täyttäminen myyjältä vaatisi, ja toisaalta ostajalle koituva etu siitä, että myyjä täyttää sopimuksen. Jos myyjältä vaadittavat uhraukset ovat kohtuuttomia siihen etuun verrattuna, joka ostajalle koituisi sopimuksen täyttämisestä, myyjä ei lakiehdotuksen mukaan ole velvollinen täyttämään sopimusta. Jos sopimuksen täyttäminen on vain tilapäisesti tullut mahdottomaksi tai kohtuuttomia uhrauksia vaativaksi, myyjä vapautuu suoritusvelvollisuudesta yleensä vain siksi ajaksi, jonka este kestää.

Arvioitaessa, onko sopimuksen täyttämiseksi olemassa sellainen este, joka vapauttaa myyjän velvollisuudesta täyttää sopimus, tulee esteen tosiasiallisella vaikutuksella sopimuksen täyttämismahdollisuuksiin olla ratkaiseva merkitys. Suoritusesteen syyllä—esimerkiksi myyjän mahdollisella tuottamuksella—ei, toisin kuin vahingonkorvausvelvollisuuden osalta, tule tässä yhteydessä olla merkitystä. Jos kauppa koskee määrättyä, ominaisuuksiltaan yksilöllistä esinettä, ja tämä esine tuhoutuu ennen luovutusta, myyjän on luonnollisesti vapauduttava velvollisuudesta täyttää sopimus, koska tavarantoimitus on tällöin käynyt mahdottomaksi. Näin on riippumatta siitä, johtuuko tavarantoimituksen tuhoutuminen myyjän huolimattomuudesta vai jostakin onnettomuudesta.

Ostaja ei saa pysyä sopimuksessa ja vaatia sopimuksen täyttämistä myöskään silloin, kun sopimuksen täyttäminen vaatisi uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia siihen etuun verrattuna, joka ostajalle koituisi sopimuksen täyttämisestä. Voidaan esimerkiksi ajatella, että myyjä on esteen kestäessä lopettanut tavarantoimituksen ja että hän joutuisi ostajan vaatiessa sopimuksen täyttämistä käynnistämään kyseisen tuotantolinjan uudelleen. Toisinaan tilanne saattaa olla myös sellainen, että ostaja voi suuremmilta vaikeuksilta hankkia vastaavanlaisen tavarantoimituksen muualta, kun sen sijaan sopimuksen täyttäminen tuottaisi myyjälle huomattavan suurin ongelmia. Tällaisia ti-

lanteita voidaan ajatella syntyvän esimerkiksi sellaisille pienyrityksille, jotka valmistavat komponentteja suuryritysten tuotantoa varten.

Lakiehdotuksen mukaan vapautuminen velvollisuudesta täyttää sopimus edellyttää, että sopijapuolten etujen tasapaino on järkkynyt niin voimakkaasti, että myyjältä olisi kohtuutonta vaatia sopimuksen täyttämistä. Arviointi on tehtävä yksittäisen tapauksen olosuhteiden perusteella. Etuvertailu saattaa eri tapauksissa johtaa erilaisiin tuloksiin. Ei riitä, että sopimuksen täyttäminen on käynyt ennakoitua vaikeammaksi tai kalliimmaksi. Myyjälle aiheutuvia vaikeuksia on aina arvioitava vertaamalla niitä siihen etuun, joka ostajalle koituisi sopimuksen täyttämisestä. Joskus ne seikat, jotka lisäävät sopimuksen täyttämisestä myyjälle koituvaa rasitusta, voivat samalla aiheuttaa sen, että myös ostajalle kaupasta koitua etu lisääntyy. Näin on asianlaita esimerkiksi silloin, kun kaupanteon jälkeen tapahtunut hinnannousu tosin lisää myyjän kustannuksia mutta lisää samalla myös ostajalle koituvaa etua siitä, että hän saa tavarän sovittuun hintaan. Tällaisen hintakehityksen ei yleensä tule vapauttaa myyjää velvollisuudesta täyttää sopimus. Vapautuminen voi tulla kysymykseen vain silloin, kun myyjälle koituvan rasituksen ja ostajalle tavarän luovutuksesta koituvan edun välille syntyy kohtuuton epäsuhte.

Jos suorituseste tai sopimuksen täyttämistä kohdanneet vaikeudet ovat luonteeltaan ohimeneviä, myyjä vapautuu, kuten edellä mainittiin, suoritusvelvollisuudestaan vain siksi ajaksi, jonka este tai vaikeudet kestävät. Tämä ilmenee lakiehdotuksesta nimenomaisesti.

Myyjän vapautuminen velvollisuudesta sopimuksen täyttämiseen ei välttämättä merkitse, että hän vapautuu velvollisuudesta korvata ostajalle viivästyksestä aiheutunut vahinko. Edellä sanotusta käy ilmi, että sopimuksen täyttämistä ei voida vaatia, jos sopimuksen täyttämislle on olemassa tosiasiallinen este, ja että näin saattaa olla asianlaita myös silloin, kun tavara on tuhoutunut sellaisissa olosuhteissa, joiden perusteella myyjä ei voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta.

Lakiehdotusta valmisteltaessa on myös harkittu sellaista mahdollisuutta, että ostajan oikeutta vaatia sopimuksen täyttämistä rajoitettaisiin vielä enemmän ja että tällainen vaatimus tulisi kysymykseen vain poikkeustapauksissa. Tällaista ratkaisua voitaisiin perustella sillä, että se on omaksuttu eräissä vieraisissa oikeusjärjestelmissä, samoin kuin sillä, että tilanteet, joissa ostaja vaatii tuo-

mioistuiemssa myyjän velvoittamista sopimuksen täyttämiseen, ovat harvinaisia. Tämä ajatus on kuitenkin torjuttu muun muassa sillä perusteella, että tällainen muutos saattaisi vaikuttaa haitallisesti ostajan neuvotteluasemaan myyjän suorituksen viivästyessä, sekä sillä perusteella, ettei oikeudesta vaatia sopimuksen täyttämistä näytä tähänkään mennessä aiheutuneen epäkohtia.

Kaupän purkaminen myyjän viivästyksen johdosta

Kaupän purkaminen merkitsee yleensä, että osapuolten suoritusvelvollisuus lakkaa ja jo tehdyt suoritukset on palautettava. Se on siten usein varsin radikaali seuraamus. Tarpeettomien menestysten ja haittojen välttämiseksi ei kaupän purkua sen vuoksi tule laissa käyttää seuraamuksena sellaisissa tilanteissa, joissa se ei ole kohtuullinen ratkaisu sopimusrikkomuksen laadun ja sopimusrikkomuksesta kärsimään joutuvan sopijapuolen etujen kannalta.

Voimassa olevan oikeuden mukaan ostaja saa purkaa kaupän myyjän viivästyksen perusteella, jos viivästyksellä on hänelle olennainen merkitys. Muun muassa yhtäpitävästi YK:n yleissopimuksen kanssa on syytä säilyttää tämä sääntö kaupän purkamisen perusedellytyksenä. Sopimusrikkomuksen olennaisuutta on arvioitava yksittäisen sopimuksen olosuhteiden perusteella. Toisinaan esimerkiksi elinkeinonharjoittajien välisessä raaka-aineiden kaupassa - hyvinkin lyhyttä viivästystä saatetaan pitää olennaisena sopimusrikkomuksena. Toisaalta ei ole katsottu aiheelliseksi sisällyttää lakiehdotukseen yleistä säännöstä, jonka mukaan kauppa eräissä tapauksissa voitaisiin purkaa, jollei myyjä täytä sopimusta täsmälleen sovituna ajankohtana. Tällainen yleissääntö olisi liian ankara myyjää kohtaan myös silloin, kun molemmat sopijapuolet ovat elinkeinonharjoittajia. Tällaisissa sopimussuhteissa saattaa kuitenkin sopimuksen tulkinta johtaa siihen, että oikeus kaupän purkamiseen syntyy aina, kun sopimuksen täyttäminen viivästyy.

Koska olennaisuuskriteeri on sellaisenaan varsin yleisluonteinen, sitä on syytä täsmentää säännöllä, joka antaa ostajalle oikeuden kaupän purkamiseen hänen asettamansa lisäajan jälkeen (25 §). Asettamalla lisäajan sopimuksen täyttämislle ostaja voi välttää sen riskin, joka liittyy olennaisuusvaatimuksen väärin arviointiin ja siihen, että jälkeempäin todetaan, ettei hänellä ollutkaan oikeutta kaupän purkamiseen. Jos ostaja on asetta-

nut myyjälle määrätyn lisäajan tavarán luovutusta varten, ostajan tulee siten voida purkaa kauppa, jos tavaraa ei luovuteta lisäajan kuluessa. Lakiehdotus vastaa tältä osin YK:n yleissopimuksen sääntelyä. Lisäaikamenettelyn avulla sopijapuolet voivat saada selvemmän käsityksen siitä, milloin kauppa saadaan purkaa. Lisäaika ei kuitenkaan saa olla kohtuuttoman lyhyt. Lisäaikaa ei toisin sanoen saa asettaa niin, että ilmeisen epäolennaisesta viivästyksestä tulisi purkuperuste. Lisäajan pituutta arvioitaessa on siten otettava huomioon sopimuksen purkamisen perusedellytyksenä oleva olennaisuuskriteeri.

Lakiehdotuksessa ei ole säännöstä, jonka mukaan ostaja menettäisi oikeuden kaupan purkamiseen, jos myyjä on estynyt täyttämästä sopimusta oikeaan aikaan. Vakiosopimusehdoissa on toisinaan määräyksiä, joiden mukaan luovutusajankohta lykkäytyy myöhemmäksi suoritusesteen kestoja vastaavasti. Lakiehdotusta laadittaessa ei kuitenkaan ole pidetty oikeana, että kauppa tällaisissa olosuhteissa sitoisi ostajaa myös silloin, kun luovutuksen viivästyksellä on hänelle olennainen merkitys. Mikäli myyjä haluaa turvata tavaroidensa menekin myös silloin, kun tavarán luovutus estyy tai vaikeutuu, on tarvittavista ehdoista siten jatkossakin sovittava osapuolten kesken.

Jos kauppa koskee tavaraa, joka on valmistettu tai hankittu erityisesti ostajaa varten hänen ohjeidensa tai toivomustensa mukaisesti, kaupan purkamisesta voi aiheutua myyjälle suuria taloudellisia menetyksiä. Koska tavara on tarkoitettu ostajan erityisiin tarpeisiin, sitä ei tällaisissa tapauksissa useinkaan voida käyttää muihin tarkoituksiin. Toisaalta ostajalla ei näissä tapauksissa useinkaan ole yhtä suurta tarvetta saada purkaa kauppa myyjän viivästyksen johdosta kuin muissa kaupoissa, koska hän ei kuitenkaan voi lyhyessä ajassa saada vastaavanlaista tavaraa muualta. Sopijapuolten etujen vertailu tekee siten perustelluksi rajoittaa ostajan purkuoikeutta näissä tapauksissa. Mainitunlaisissa valmistuskaupoissa ostaja saa tämän vuoksi lakiehdotuksen mukaan purkaa kaupan myyjän viivästyksen perusteella vain sillä edellytyksellä, että kaupan tarkoitus jää ostajan kannalta viivästyksen vuoksi olennaisesti saavuttamatta (26 §). Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa ostaja ei viivästyksen vuoksi enää tarvitse tavaraa tai jossa siitä ei enää ole hänelle kohtuullista hyötyä.

Vahingonkorvaus myyjän viivästyksen johdosta

Voimassa olevan oikeuden mukaan myyjän vahingonkorvausvastuu on erilainen erityiseneen kaupassa ja hankintasopimuksissa. Erityiseneen kaupassa ostajalla on oikeus vahingonkorvaukseen tavarán luovutuksen viivästyessä, jos vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella. Myyjällä on todistustaakka siitä, että viivästys ei johdu tuottamuksesta. Hankintasopimuksissa myyjä on vahingonkorvausvelvollinen, jollei sopimuksen täyttäminen ole käynyt mahdottomaksi sellaisten seikkojen johdosta, joita myyjän ei pitänyt ottaa huomioon kaupantekohetkellä.

Tämän sääntelyn tarkoituksenmukaisuus voidaan useista syistä asettaa kyseenalaiseksi. Ensiksikin vahingonkorvausvastuuta pidettäneen yleisesti liian ankarana hankintasopimusten osalta. Tämä ilmenee muun muassa siitä, että vakiosopimusehdoissa on usein myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta rajoittavia määräyksiä. Toisinaan myyjällä on vakiosopimusehtojen mukaan korvausvelvollisuus vain erikseen ilmoitetuista vahingoista, jolloin samalla nimenomaisesti todetaan, ettei vahingonkorvausta ole suoritettava muissa tapauksissa. Toisinaan vahingonkorvausvelvollisuuden taas todetaan koskevan vain välittömiä vahinkoja, jolloin ehdoissa saatetaan tämentää, mitä välittömillä tai välillisillä vahingoilla tarkoitetaan.

Tällaisten vastuunrajoitusten tarkoituksena on usein välttää korvausvastuu sellaisista vahingoista, jotka saattavat olla huomattavan suuria ja samalla vaikeasti ennakoitavissa ja huomioon otettavissa kauppaan liittyviä riskejä arvioitaessa. Usein on samalla kysymys sellaisista sopimusrikkomuksen seurauksista, joiden arvioimiseen ostajalla on myyjää paremmat mahdollisuudet. Ostajalla saattaa sen vuoksi olla myös paremmat edellytykset kuin myyjällä suojautua vahingoilta esimerkiksi vakuutuksen avulla.

Tällaisten vastuunrajoitusten käytön ei voida olettaa vähenevän, jos myyjän vahingonkorvausvelvollisuus kauppalaisissa säädetään yhtä ankaraksi kuin nykyisin. Tällöin vahingonkorvausvelvollisuus muodostuu eri tapauksissa laajuudeltaan erilaiseksi riippuen vastuunrajoitusehtojen käytöstä. Tällaista tilannetta ei voida pitää oikeuspoliittiselta kannalta tyydyttävänä, koska vahingonkorvausvelvollisuus tulisi kohdistumaan ankaremmin sellaisiin sopijapuoliin, joilla ei ole mahdollisuutta tai riittäviä tietoja rajoittaakseen vahingonkorvausvastuutaan sopimusteitse.

Tämän lisäksi jaottelu, jonka mukaan vastuuperuste erityisesineen kaupassa ja hankintasopimuksissa on erilainen, on liian kaavamainen (katso edellä 3.4.). Kumpikaan voimassa olevan oikeuden mukaisista vastuuperusteista ei sovellu erityisen hyvin suureen osaan kauppvoja, joita ei vaikeuksitta voida luokitella joko erityisesineen kaupaksi tai lajitavaran kaupaksi.

Näistä syistä ehdotetaan (27 §), että myyjällä on viivästyksen johdosta vahingonkorvausvelvollisuus, jollei hän osoita viivästyksen johtuneen hänen vaikutusmahdollisuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä, jota hänen ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kaupantekohetkellä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa. Tämä suhteellisen ankara vahingonkorvausvastuu, joka pohjautuu YK:n yleissopimuksessa omaksuttuihin periaatteisiin, koskee lakiehdotuksen mukaan kuitenkin vain ostajalle aiheutunutta välitöntä vahinkoa. Välillisestä vahingosta ostajalla on lakiehdotuksen mukaan oikeus korvaukseen, jos viivästys tai vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella. Tämä rajausta supistaa myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta osittain samalla tavoin kuin käytössä olevat vakiosopimusehdot. Lakiehdotuksen 67 §:stä ilmenee, mitä välillisellä vahingolla tarkoitetaan. Asiaa käsitellään jäljempänä (3.12.).

Jotta myyjä välttyisi korvaamasta välitöntä vahinkoa, on tavaran luovuttamiselle oikeaan aikaan täytynyt olla este. Viivästyksen syiden täytyy toisin sanoen olla sellaisia, että ne ovat todella estäneet sopimuksen täyttämisen oikeaan aikaan. Ei riitä, että sopimuksen täyttäminen on tullut arvioitua vaikeammaksi tai vaatii arvioitua enemmän kustannuksia. Kysymyksessä ei toisaalta tarvitse olla objektiivinen mahdottomuus. Lakiehdotuksen mukaan ei siten edellytetä arviota siitä, olisiko joku muu kuin myyjä voinut täyttää sopimuksen. Kokonaan poissuljettua ei myöskään ole, että este on luonteeltaan taloudellinen. Myyjä joutuu kuitenkin aina vastuuseen sopimusrikkomuksista, jotka johtuvat hänen puutteellisesta maksukyvyystään.

Toiseksi esteen on oltava myyjän vaikutusmahdollisuuksien eli hänen kontrollipiirinsä ulkopuolella. Vapautusperusteena ei voida vedota sellaisiin seikkoihin, joihin myyjä voi vaikuttaa. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi yrityksen sisäiset olosuhteet ja täytäntöönpanoapulaisten valinta. Tuottamuksella ei ole tässä yhteydessä merkitystä. Myyjä voi siten joutua vahingonkorvausvelvolliseksi, vaikka hänen ei voitaisikaan katsoa

menetelleen moitittavasti. Toisaalta ehdotus merkitsee myös sitä, että myyjä ei yleensä joudu vahingonkorvausvelvolliseksi, jos tavaran luovuttamiselle on ollut sellainen este, joka nykyisinkin vapauttaisi myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta hankintasopimuksessa. Jos sopimuksen täyttäminen on estynyt esimerkiksi sodan, kapinan, viranomaisen pakko-oton tai takavarikon, tuonti- tai vientikiellon, luonnonmullistuksen, yleisen liikenteen tai energiahuollon keskeytyksen taikka myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olleen työselkkauksen tai tulipalon vuoksi, myyjä vapautuu siten vahingonkorvausvelvollisuudesta niiden edellytysten vallitessa, jotka säännöksessä muutoin asetetaan.

Yllä lueteltuja vapautusperusteita ei ole mainittu säännöksessä nimenomaisesti, koska se saattaisi johtaa säännöksen liian ankaraan tulkintaan. Luetellut tapahtumat mainitaan yleensä esimerkkeinä force majeure- tilanteista. Jotta kysymyksessä olisi tällainen ylivoimainen este, edellytetään yleensä, että kysymys on tapahtumasta, jonka vaikutukset ovat laaja-alaisia ja syvällelämpiä. Lakiehdotuksessa ei aseteta tällaisia edellytyksiä lukuunottamatta sitä, että kysymyksessä tulee olla tapahtuma, joka tosiasiallisesti estää sopimuksen täyttämisen ja jonka syyt ovat myyjän kontrollipiirin ulkopuolella.

Kolmantena edellytyksenä sille, että myyjä voi välttää vahingonkorvausvelvollisuuden on, että hänen ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen estettä huomioon kaupantekohetkellä. Vaikka viivästys olisi johtunut seikasta, joka on myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella, myyjälle syntyy siten vahingonkorvausvelvollisuus, jos hänen kohtuudella voitiin edellyttää jo sopimusta tehtäessä ottaneen huomioon esteen tai sen riskin, että este ilmaantuu. Jos myyjä esimerkiksi tiesi, että kaupan kohteena olevan tavaran vuoden sato on tuhoutunut tai tulee tuhoutumaan luonnonolosuhteiden vuoksi, mutta tekee tästä huolimatta sopimuksen sadon myynnistä, hän ei voi vedota siihen, että sopimuksen täyttäminen oikeaan aikaan on estynyt luonnonmullistuksen johdosta.

Neljänneksi vaaditaan, että myyjä ei kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa esteen seurauksia. Jos myyjää kohdanneet suoritusvaikeudet ovat sellaisia, että ne voidaan kohtuullisin toimenpitein välttää tai voittaa, voidaan tuskin puhua esteestä. On kuitenkin katsottu aiheelliseksi korostaa, että jos sopimuksen täyttäminen myyjän suunnitteleamalla tavalla estyy, myyjän on yritettävä täyttää sopimus muulla tavoin. Myyjän

on siten pyrittävä täyttämään sopimus vaihtoehtoisella tavalla, mikäli se on mahdollista. Yksittäisen tapauksen olosuhteiden perusteella on arvioitava, millaisia toimenpiteitä myyjältä voidaan kohtuudella vaatia.

Esitettyjen periaatteiden mukainen vahingonkorvausvastuu johtaa vastuun ankaruuteen nähdessä erilaisiin lopputuloksiin riippuen siitä, millaista tavaraa kauppa koskee. Jos kaupan kohteena on lajitavara, jota on markkinoilla yleisesti saatavilla, ei esimerkiksi yhden tavarakappaleen tai tavaraerän tuhoutuminen merkitse ylivoimaista estettä sopimuksen täyttämiseksi. Toisin on asianlaita silloin, kun kauppa koskee ainutlaatuisia tavaraa kuten taide-esinettä tai tiettyä käytettyä konetta. Jos tällainen tavara tuhoutuu, myyjällä ei ole vaihtoehtoisia mahdollisuuksia sopimuksen täyttämiseen. Ehdotettu periaate muodostuu siis myyjää kohtaan sitä ankarammaksi, mitä enemmän lajivelvoitteen luonteinen myyjän suoritusvelvollisuus on ja sitä lievemmäksi, mitä suoraammin kaupan kohde on sopimuksessa yksilöity.

Myös aika-aspektille on annettava merkitystä kysymyksessä olevaa vahingonkorvaussäännöstä sovellettaessa. Vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumisen tulee kestää vain niin kauan kuin vastuuvapauden edellytykset täyttyvät. Jos nämä edellytykset eivät enää ole käsillä, ostajalla tulee olla oikeus korvaukseen vapautumisperusteiden lakkaamisen jälkeen syntyneestä vahingosta.

Oma erityiskysymyksensä on, mikä merkitys on annettava sille seikalle, että viivästys johtuu henkilöstä, jota myyjä on käyttänyt apunaan sopimuksen tai sen osan täyttämiseksi. Jos viivästyksen voidaan katsoa johtuvan jostakin tällaisesta henkilöstä, myyjä vapautuu lakiehdotuksen mukaan vahingonkorvausvelvollisuudesta vain, jos edellä esitetyt vastuuvapauden edellytykset täyttyvät sekä hänen omalta osaltaan että sen henkilön osalta, jota hän on käyttänyt apunaan sopimuksen täyttämiseksi. Toisin sanoen vaaditaan, että myyjän sopimuksen täyttämiseksi apunaan käyttämän henkilön suoritukselle on ollut sellainen suorituseste, joka täyttää lakiehdotuksessa asetetut vastuuvapauden edellytykset, ja että tämä seikka puolestaan on vapautumisperuste myyjän kannalta. Myyjän vahingonkorvausvelvollisuus ei toisin sanoen voi muodostua lievemmäksi sen johdosta, että hän on käyttänyt sopimuksen täyttämiseksi apunaan jotakin ulkopuolista henkilöä.

Samaa periaatetta ehdotetaan sovellettavaksi myös silloin, kun viivästys johtuu myyjän tava-

rantoimittajasta tai muusta aikaisemmasta myyntiportaasta. Tämä merkitsee, että myyjä ei voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta pelkästään siitä syystä, että se, jonka on määrä toimittaa tavara hänelle, ei ole täyttänyt suoritusvelvollisuuttaan oikeaan aikaan. Jotta myyjä vapautuisi vahingonkorvausvelvollisuudesta, edellytetään, että aikaisemman myyntiportaan suoritushäiriö johtuu asianomaisen tavarantoimittajan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevasta esteestä. Koska myyjällä ainakin periaatteessa on takautumisoikeus edeltävään myyntiporttaaseen nähdessä, on asianmukaista, että myyjälle syntyy yllämainituissa tapauksissa vahingonkorvausvelvollisuus sen sijaan, että vahinko jäisi ostajan kannettavaksi.

Seuraamusjärjestelmä tavaralla ollessa virheellinen

Jos tavarassa on virhe, ostajalla on nykyisin oikeus hinnanalennukseen, tai, jos virhettä ei ole pidettävä vähäisenä, oikeus purkaa kauppa. Kun kysymys on hankintasopimuksesta ja tavaralla virhe on sellainen, että ostajalla on oikeus kaupan purkamiseen, hän voi kaupan purkamisen sijasta vaatia uutta toimitusta. Mainittujen seuraamusten lisäksi ostajalla on tietyin edellytyksin oikeus vahingonkorvaukseen.

Myös lakiehdotuksen mukaan (30 §) ostaja saa vaatia hinnanalennusta tai uutta toimitusta, purkaa kaupan sekä lisäksi vaatia vahingonkorvausta, jos tavarassa on virhe. Myös oikeudesta pidetty kauppahinnan maksamisesta ehdotetaan säädettäväksi nimenomaisena seuraamuksena virhetilanteissa (42 §). Mainittujen seuraamusten edellytyksiin ja myös seuraamusjärjestelmän sisältöön on kuitenkin syytä tehdä eräitä muutoksia voimassa olevaan oikeuteen verrattuna.

Eräs vakavimmista puutteista voimassa olevan oikeuden mukaisessa tavaralla virhettä koskevassa seuraamusjärjestelmässä on, että virheen korjaisella ei ole tässä järjestelmässä riittävää sijaa. Virheen korjaaminen on usein taloudelliselta kannalta tarkoituksenmukaisin toimenpide virhetilanteissa. Näin on asianlaita sekä sopijapuolten kannalta että yleisestä näkökulmasta katsoen. Jos kauppa koskee esimerkiksi monimutkaista teknistä laitteistoa, jonka myyjä on valmistanut erityisesti ostajaa varten, ostajalle voi olla erittäin tärkeää, että myyjä korjaa virheen. Ainoastaan myyjällä saattaa olla asian vaatima tekninen tietämys sekä käytettävissään korjaukseen tarvittavia

varaosia ja muita tarvittavia välineitä. Myös käytössä olevista vakiosopimuksista, joissa virheen korjaamisella on keskeinen asema seuraamusjärjestelmässä, ilmenee, että virheen korjaaminen on usein kummankin sopijapuolen etujen mukaista.

Lakiehdotuksessa täsmennetään, milloin myyjä on velvollinen korjaamaan virheen (34 §) ja milloin hänellä on siihen oikeus (36 §). Ostajalle on usein tärkeää, että myyjällä on velvollisuus korjata virhe, vaikka tällaisen vaatimuksen toteuttaminen oikeudenkäyntiteitse ei useinkaan ole tarkoituksenmukaista.

Myyjällä on lakiehdotuksen mukaan oikeus korjata tavarassa oleva virhe edellyttäen, että virheen korjaaminen voi tapahtua aiheuttamatta ostajalle olennaista haittaa ja ilman vaaraa siitä, että ostajalle mahdollisesti aiheutuvat kustannukset jäävät korvaamatta. Myyjällä on velvollisuus korjata tavarassa oleva virhe ostajan sitä vaatiessa, jollei korjaamisesta aiheudu myyjälle kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa. On korostettava, että virhe on korjattava myyjän kustannuksella, tapahtuipa korjaaminen myyjän tai ostajan aloitteesta. Myyjän on siten ainakin viime kädessä vastattava myös esimerkiksi korjaustyöhön tarvittavien varaosien kuljetuksen aiheuttamista kustannuksista. Lakiehdotuksen mukaan vaaditaan lisäksi, että virhe on korjattava kohtuullisessa ajassa reklamaatiosta.

Ostajalla on nykyisin hankintasopimuksissa oikeus vaatia uutta toimitusta edellyttäen, että virhe on olennainen. Lakiehdotuksen mukaan (34 §) ostaja saa vaatia uutta toimitusta, jos sopimusrikkomuksella on hänelle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Vaikka jakoa erityisesineen kauppaan ja hankintasopimukseen ei ehdotuksessa ole säilytetty, tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että vaatimus uudesta toimituksesta tulisi kysymykseen riippumatta siitä, millaista tavaraa kauppa koskee. Lakiehdotuksen mukaan ostaja ei nimittäin voi vaatia uutta toimitusta, jos kysymys on tavarasta, joka oli olemassa kaupantekohetkellä ja jota ottaen huomioon tavarän ominaisuudet sekä sen, mitä sopijapuolten on oletettava edellyttäneen, ei voida korvata muulla tavarella. Uusi toimitus on siten suljettu pois ainutlaatuisten tavaröiden kaupassa, mutta ei sen sijaan silloin, kun sopijapuolet ovat uuden tavarän kaupassa yksilöineet kaupan kohteen niin, että kauppa koskee määrättyä tavarakappaletta.

Myyjä saattaa toisinaan pitää uutta toimitusta parempana vaihtoehtona kuin tavarän korjaamis-

ta. Myyjällä tulee sen vuoksi yleensä olla oikeus uuteen toimitukseen silloinkin, kun ostaja vaatii virheen korjaamista. Vaikka ostaja ei vaatisi sen enempää virheen korjaamista kuin uutta toimitustakaan, myyjällä tulee lisäksi olla mahdollisuus toimittaa ostajalle virheetön tavara kaupan purkamisen tai hinnanalennusvaatimuksen torjumiseksi. Jos uusi toimitus tapahtuu myyjän omasta aloitteesta, on kuitenkin samoin kuin virheen korjaamisen osalta edellytettävä, että uusi toimitus voi tapahtua aiheuttamatta ostajalle olennaista haittaa ja ilman vaaraa siitä, että ostajalle mahdollisesti aiheutuvat kustannukset jäävät korvaamatta.

Jollei virheen korjaaminen tai uusi toimitus tule kysymykseen tai jollei myyjä kohtuullisessa ajassa reklamaatiosta korjaa virhettä tai toimita uudelleen, ostaja saa vaatia hinnanalennusta tai purkaa kaupan (37 §). Kuten lakiehdotuksesta ilmenee (38 §), hinnanalennus on laskettava niin, että alennetun ja sopimuksen mukaisen hinnan välinen suhde vastaa virheellisen ja sopimuksen mukaisen tavarän arvon välistä suhdetta luovutusajankohtana.

Samalla tavoin kuin myyjän viivästyksen yhteydessä ostajalla on myös virhetilanteissa oikeus pidettyä kauppahinnan maksamisesta vaatimustensa turvaamiseksi (42 §). Tällainen oikeus on perusteltu myös virhetapauksissa, jotta ostajalla olisi käytettävissään painostuskeino esimerkiksi virheen korjaamista tai vahingonkorvausvaatimusta koskevan vaatimuksen tueksi.

Kuten nykyisinkin, edellytyksenä sille, että ostaja saa vedota tavarän virheeseen, on yleensä, että hän reklamoi virheestä kohtuullisessa ajassa (32 §).

Nykyisin kaikissa pohjoismaissa Suomea lukuunottamatta on voimassa säännökset, joiden mukaan virheestä on reklamoitava määräajassa tavarän vastaanottamisesta. Kysymys on siten ostajan kanneoikeuden vanhentumisesta. Tanskassa määräaika on yksi vuosi ja Norjassa sekä Ruotsissa kaksi vuotta. YK:n yleissopimuksen mukaan vastaava määräaika on kaksi vuotta.

Reklamaatiolle ehdotetaan kauppalaisissa asetettavaksi kahden vuoden määräaika (32 §). Myyjän kannalta säännös selvittää ja rajaa sen ajanjakson pituuden, jonka kuluessa hänelle saatetaan esittää vaatimuksia virheen johdosta. Sen sijaan säännös ei merkitse sitä, että myyjän olisi katsottava sitoutuneen vastuuseen kaikista virheistä, joita tavarassa ilmenee kyseisen kahden vuoden ajanjakson aikana. Jotta virheeseen voitaisiin vedota, sen täytyy olla peräisin tavarella vaaranvas-

tuun siirtymisajankohtana olleista ominaisuuksista.

Perusteena kahden vuoden määräajan sisällyttämiselle kauppalakiehdotukseen on pohjoismaiden oikeusyhtenäisyyden saavuttaminen ja yhdenmukaisuus YK:n yleissopimuksen määräysten kanssa. Ehdoton kahden vuoden määräaika saat-
taa monissa tapauksissa olla ostajaa kohtaan liian ankara. Tällaisen vaikutuksen lieventämiseksi ainakin jossain määrin ehdotetaan, että myyjä ei voi vedota kahden vuoden määräaikaan, jos hän on menetellyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaisesti ja arvottomasti. Tällöin kyseinen säännös muodostuu vaikutukseltaan jokseenkin samanlaiseksi kuin jos määräaika perustuisi sopimukseen.

Kaupan purkaminen tavarán virheen johdosta

Kun tavarassa on virhe, ostaja saa lakiehdotuksen mukaan purkaa kaupan, jos sopimusrikkomuksella on hänelle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää (39 §).

Sopimusrikkomuksen olennaisuutta arvioitaessa on ennen muuta otettava huomioon virheen merkitys ja mahdollisuudet oikaista tai hyvittää se muiden seuraamusten avulla, esimerkiksi korjaamalla virhe tai toimittamalla ostajalle virheetön tavara. Tällöin on muun muassa otettava huomioon aikatekijä ja se haitta, joka virheen korjaamisesta tai uudesta toimituksesta ostajalle aiheutuu. Jos myyjä esimerkiksi on saanut tilaisuuden virheen korjaamiseen, mutta laiminlyö sen tai epäonnistuu korjauksessa, tämä on otettava huomioon arvioitaessa, onko kysymys olennaisesta sopimusrikkomuksesta. Sillä, mistä virhe johtuu tai mikä on syynä siihen, että virhettä ei ole korjattu tai uutta toimitusta tapahtunut, ei sen sijaan ole merkitystä kaupan purkamisen edellytyksiä arvioitaessa. Sopimusrikkomus voi siten, kuten nykyisinkin, olla olennainen, vaikka se johtuisi kokonaan myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevista syistä.

Sellaisissa tapauksissa, joissa tavara on valmistettu erityisesti ostajan tarpeita silmällä pitäen, ei virhetilanteissa ole yhtä vahvoja syitä rajoittaa ostajan purkuoikeutta kuin myyjän viivästyessä sopimuksen täyttämässä. Arvioitaessa ostajan oikeutta kaupan purkamiseen tavarán virheen johdosta on tällaisissa kaupoissa kuitenkin erityisesti otettava huomioon mahdollisuudet virheen

korjaamiseen tai sen hyvittämiseen muulla tavoin.

Vahingonkorvaus tavarán virheen johdosta

Voimassa olevan oikeuden mukaan ostajalla on erityisesineen kaupassa oikeus vahingonkorvaukseen, jos esineeltä jo kaupantekohetkellä puuttui ominaisuus, jonka myyjä on vakuuttanut sillä olevan, tai jos virhe johtuu tuottamuksesta myyjän puolella. Hankintasopimuksissa vahingonkorvausvelvollisuus on tuottamuksesta riippumaton, mutta sitä rajoittavat samat poikkeussäännöt kuin viivästystapauksissa.

Uudessa kauppalaissa ei tällainen vahingonkorvauksen perusteiden jaottelu ole perusteltu myöskään tavarán virheen osalta. Myöskään YK:n yleissopimuksessa ei tällaista jaottelua tehdä.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että vahingonkorvaussäännökset myös tavarán virheen osalta laaditaan voimassa olevasta oikeudesta poiketen. Ehdotettu sääntely on perusteiltaan yhdenmukainen niiden säännösten kanssa, jotka koskevat myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta viivästyksen johdosta. Joiltakin osin tavarán virhettä koskevat vahingonkorvaussäännökset kuitenkin eroavat viivästystä koskevista säännöksistä.

Pääsäännöksi (40 §) ehdotetaan, että myyjä on vahingonkorvausvelvollinen, jollei virheettömän tavarán luovuttamiselle ole ollut vastaavanlaista estettä kuin mitä edellytetään myyjän viivästystä koskevissa vahingonkorvaussäännöksissä. Tämä merkitsee, että vastuu on pääperiaatteiltaan samanlainen kuin YK:n yleissopimuksen mukaan.

Lakiehdotuksen mukaan myyjä voi siten välttää vahingonkorvausvelvollisuuden, jos virheettömän tavarán luovuttamiselle on ollut hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella oleva este. Samoin kuin viivästyksen osalta kysymyksessä tulee olla este, jota myyjän ei kohtuudella voitu edellyttää ottaneen huomioon kaupantekohetkellä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa.

Samoin kuin voimassa olevan oikeuden mukaan on hankintasopimusten osalta, ehdotettu säännös merkitsee, että myyjä vain harvoin voi välttää vahingonkorvausvastuun, kun tavarassa on virhe. Jos kysymyksessä on esimerkiksi myyjän tai aikaisemman myyntiporaan tuotantoprosessissa syntynyt piilevä virhe, myyjä ei yleensä voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta. Sama koskee myös piileviä virheitä sellaisen sivullisen suorituksessa, jota myyjä on käyttänyt apunaan

sopimuksen tai sen osan täyttämässä. Myyjä ei siten voi välttää vahingonkorvausvelvollisuuttaan esimerkiksi sillä perusteella, että hän on ostanut ja myynyt edelleen valmiiksi pakatun tavarán, jossa myöhemmin osoittautuu olevan valmistusvirhe.

Vastuusta vapautumisen edellytykset saattavat kuitenkin täyttyä eräissä sellaisissa tapauksissa, joissa tavara on tullut perille ostajan luo virheellisenä. Jos virheen synnä on tavarán vahingoittuminen onnettomuudessa, joka on sattunut kuljetettaessa tavaraa myyjän luota, mutta ennen vaaranvastuun siirtymistä, myyjä voi tällaisessa tilanteessa vapautua vahingonkorvausvastuusta, jollei hänen eikä hänen apunaan käyttämän henkilön olisi pitänyt ottaa onnettomuutta ennalta huomioon eikä tavaraa tämän jälkeen olisi voitu korvata virheettömällä tavaralla.

Ehdotettu vahingonkorvaussäännös on soveltamislaltaan yleinen. Se koskee siten myös sellaisten tavaroiden kauppaa, joita ei ottaen huomioon tavarán ominaisuudet ja sen, mitä sopijapuolten on oletettava edellyttäneen, voida korvata muulla tavaralla. Niin ikään säännös tulee sovellettavaksi valmistuskauppoihin.

Pelkästään tällaisille periaatteille rakentuva vahingonkorvausvastuu olisi myös tavarán virheen osalta liian ankara. Ne tapaukset, joissa myyjä voisi välttää vahingonkorvausvelvollisuuden, olisivat poikkeuksellisia. Tällöin sopijapuolet joutuisivat myös vastaisuudessa sääntelemään vahingonkorvausvelvollisuutta sopimuksin nykyiseen tapaan.

Ehdotusta valmisteltaessa on sen vuoksi harkittu vahingonkorvausvelvollisuuden rajoittamista eri tavoin. Aikaisemmassa vaiheessa (NU 1985:5) ehdotettiin, että esitettyjä periaatteita sovellettaisiin myyjän vahingonkorvausvelvollisuuteen yleisesti, mutta että valmistuskaupassa ja sellaisen tavarán kaupassa, jota ei voida korvata muulla tavaralla, vastuu olisi tuottamusperusteista siten, että valmistuskaupassa myyjällä olisi todistustaakka siitä, ettei vahinko johdu tuottamuksesta hänen puoleltaan. Lisäksi ehdotukseen sisältyi eräitä täydentäviä säännöksiä myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta määrättyissä tilanteissa. Annetuissa lausunnoissa ehdotusta pidettiin kuitenkin liian monimutkaisena ja sen katsottiin johtavan useissa tapauksissa myyjän kannalta liian ankaraan vastuuseen.

Tästä syystä myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta ehdotetaan myös virhetilanteiden osalta rajoitettavaksi siten, että ostajalla on oikeus korvaukseen välillisestä vahingosta vain, jos virhe tai

vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella. Sitä, mitä lakiehdotuksessa tarkoitetaan välittömällä ja välillisellä vahingolla, käsitellään jäljempänä (3.12.).

Riippumatta siitä, millaista vahinkoa ostaja kärsii tavarassa olevan virheen vuoksi, myyjä on lakiehdotuksen mukaan vahingonkorvausvelvollinen, jos tavara jo kaupantekohetkellä poikkesi siitä, mihin myyjä on erityisesti sitoutunut. Myyjän, joka vakuuttaa, että tavaralla on joitakin erikseen ilmoitettuja ominaisuuksia tai että sillä ei ole tiettyjä ominaisuuksia, katsotaan näin tehdessään sitoutuneen korvaamaan vahingon, joka ostajalle aiheutuu sen vuoksi, että tavara poikkeaa siitä, mitä myyjä on vakuuttanut. Tuottamuksesta myyjän puolella saattaa olla kysymys muun muassa silloin, kun myyjä on sopimusneuvotteluissa antanut virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja tavarasta tai laiminlyönyt antaa siitä tarpeellisia tietoja. Tuottamus voi ilmetä esimerkiksi siten, että myyjä, joka tietää, ettei hän tunne tavarán ominaisuuksia joltakin osin, esittää niistä kuitenkin konkreettisia tietoja. Tuottamuksesta ei toisaalta ole kysymys, jos myyjä ei käsittänyt eikä hänen olisi myöskään pitänyt epäillä, että hänen antamansa tieto oli virheellinen tai harhaanjohtava.

Erityinen kysymys on, missä määrin kauppalaín vahingonkorvaussäännöksiä on sovellettava silloin, kun tavara on aiheuttanut henkilövahingon tai vahinkoa muulle omaisuudelle kuin myydylle tavaralle itselleen. Oikeuskäytännössä irtaimen kauppaa koskevien periaatteiden on katsottu vain rajoitetusti ulottuvan vastuuseen tällaisista vahingoista. Yleensä myyjän vastuun tällaisista vahingoista katsotaan olevan tuottamusperusteista ja rakentuvan niin sanotun tuotevastuun periaatteille. On kuitenkin rajatapauksia, joissa irtaimen kauppaa koskevien oikeussääntöjen voidaan ajatella olevan sovellettavissa: esimerkiksi silloin, kun myyty tavara sisältyy ainesosana toiseen tavaraan ja aiheuttaa virheellisyytensä vuoksi vahinkoa valmistetulle tavaralle. On myös oletettu, että ostaja voi irtaimen kauppaa koskevien oikeussääntöjen perusteella vaatia korvausta sellaiselle omaisuudelle aiheutuneesta vahingosta, jolla on läheinen käyttöyhteys myytyyn tavaraan, kuten vaatteilla, jotka ovat vahingoittuneet viallisessa pesukoneessa. Lakiehdotuksella ei pyritä muuttamaan irtaimen kauppaa koskevien periaatteiden suhdetta oikeuskäytännössä kehittyneisiin tuotevastuuta koskeviin periaatteisiin nähdén.

Oikeudellinen virhe

Oikeudellisella virheellä tarkoitetaan sitä, että tavaran omistaa joku muu kuin myyjä tai että tavaraa vastoin sitä, mitä ostajalla on aihetta edellyttää, rasittaa sivullisen oikeus, joka on tehokas myös suhteessa ostajaan.

YK:n yleissopimuksessa on yksityiskohtaisia määräyksiä sekä siitä, mikä on oikeudellinen virhe, sekä tällaisen virheen seuraamuksista.

Lakiehdotuksen mukaan (41 §) ostaja voi vaatia seuraamuksia oikeudellisen virheen johdosta paitsi silloin, kun joku muu kuin myyjä omistaa tavaran, myös silloin, kun sivullisella on panttioikeus tai muu vastaavanlainen, ostajaan nähden tehokas oikeus tavaraan. Säännökset koskevat siten sekä tilannetta, jossa tavara on varastettu, että tilannetta, jossa myyjällä oli tavaraan pelkästään käyttöoikeus vuokra- tai lainasopimuksen perusteella tai jossa myyjä tosin omisti tavaran, mutta sitä rasittaa rajoitettu esineoikeus, kuten pidätys- tai panttioikeus.

Oikeudellisesta virheestä on tämän mukaisesti kysymys silloin, kun sivullinen omistaa tavaran tai hänellä on siihen muu oikeus. Sen sijaan oikeudellista virhettä koskevia säännöksiä ei sovelleta silloin, kun ostaja ei voi käyttää tai muuten määrätä tavaraa tavanomaiseen tapaan sen vuoksi, että se ei lainsäädännön tai viranomaisen päätöksen johdosta ole sallittua. Tällaisiin vallintavirheisiin voivat tulla sovellettaviksi tavaran virhettä koskevat säännökset.

Oikeudellisen virheen seuraamukset voivat ehdotuksen mukaan tulla kysymykseen sekä silloin, kun kysymyksessä oleva sivullisen oikeus—esimerkiksi pidätysoikeus—on ollut olemassa jo kaupantekohetkellä, sekä silloin, kun tällainen oikeus on syntynyt kaupanteon jälkeen, mutta ennen tavaran luovutusta. Säännökset eivät tosin sanoen koske pelkästään alkuperäisiä, vaan myös jälkiperäisiä oikeudellisia virheitä. Jollei kysymyksessä ole rajoitettu esineoikeus, vaan tilanne, jossa joku muu on kaupanteon jälkeen hankkinut omistusoikeuden tavaraan ja myös saanut tavaran hallintaansa, on kuitenkin luontevampaa soveltaa samoja säännöksiä kuin muuten sopimuksen jäädessä kokonaan täyttämättä, eli myyjän viivästystä koskevia säännöksiä.

On myös harkittu, tulisiko ostajan voida vaatia oikeudellisen virheen seuraamuksia myös sellaisissa tapauksissa, joissa tavara loukkaa sivullisen immateriaalioikeutta. Käytännössä useimmin kysymykseen tuleva tapaus lienee sivullisen patenttioikeuden loukkaaminen, mutta kysymys voi

olla myös muiden teollisoikeuksien sekä toisen henkilön tekijänoikeuden loukkaamisesta.

YK:n yleissopimuksessa säännellään myös myyjän vastuuta niissä tapauksissa, joissa tavara loukkaa toisen henkilön immateriaalioikeutta. Tätä vastuuta on kuitenkin useissa suhteissa rajoitettu. Tärkein rajoituksista on, että myyjä on vastuussa vain sellaisesta sivullisen immateriaalioikeuden loukkauksesta, josta hän tiesi tai josta hän ei voinut olla tietämättä. Toinen rajoitus on, että myyjä ei vastaa sellaisesta loukkauksesta, josta ostaja tiesi tai josta tämä ei voinut olla tietämättä. Yleissopimuksen sääntelyn voidaan siten sanoa merkitsevän sitä, että myyjällä on tietämistään rasitteista tiedonantovelvollisuus ostajalle. Vastuu on yleissopimuksen mukaan lisäksi rajoitettu myös alueellisesti sekä sen suhteen, minkä valtion lainsäädäntöön kyseinen immateriaalioikeus perustuu.

Ehdottoman vastuun asettaminen myyjälle silloin, kun tavara loukkaa toisen henkilön immateriaalioikeutta, voi tuskin tulla kysymykseen. Laisa, jota on ensisijaisesti sovellettava kotimaan kauppaan, ei myöskään YK:n yleissopimuksen mukaista sääntelyä voida pitää mielekkäänä. Vaikka yleissopimuksen rajoitukset ovat periaatteessa oikeita, sääntely jää liian kaavamaiseksi. Toisaalta riittävän kattavien säännösten laatiminen lakitekstilä vaadittavalla täsmällisyydellä niitä monitahoisia tapauksia varten, joissa toisen henkilön immateriaalioikeus saattaa tulla ajankohtaiseksi, tuottaa suuria vaikeuksia. Tämän vuoksi ja ottaen huomioon, että asialla on melko rajoitettu käytännön merkitys, lakiehdotukseen ei ole otettu säännöksiä immateriaalioikeudellisten rasitteiden vaikutuksista.

Oikeudellisen virheen seuraamusjärjestelmää on syytä ainakin eräiltä osin eriyttää siihen seuraamusjärjestelmään verrattuna, jota on noudatettava muiden virheiden osalta. Suurimmaksi osaksi voidaan kuitenkin soveltaa samoja säännöksiä. Jos tavarassa on oikeudellinen virhe, ostajalla on siten oikeus vaatia virheen korjaamista tai uutta toimitusta sekä hinnanalennusta. Hänen voi myös pidättyä kauppahinnan maksamisesta periaatteessa samoin edellytyksin kuin tosiasiallisen virheen tapauksissa. Jos oikeudellinen virhe merkitsee olennaista sopimusrikkomusta, ostajalla on oikeus purkaa kauppa. Edellä mainittujen seuraamusten lisäksi ostaja voi vaatia vahingonkorvausta. Jos kysymys on sellaisesta oikeudellisesta virheestä, joka oli olemassa jo kaupantekohetkellä, ostajalla on aina oikeus vahingonkorvaukseen, jos hän itse oli vilpittömässä

mielessä. Muissa tapauksissa vahingonkorvaus tulee kysymykseen samoin edellytyksin kuin tosiasiallisen virheen perusteella.

Muodollisena edellytyksenä oikeudelliseen virheeseen vetoamiselle on, kuten tosiasiallisen virheen tapauksissakin, että ostaja täyttää reklamaatiovelvollisuutensa. Lakiehdotuksen mukaan ostaja ei kuitenkaan menetä oikeutta vedota oikeudelliseen virheeseen, vaikka ilmoitusta virheestä ei olisi tehty kahden vuoden kuluessa, kuten tosiasiallisen virheen tapauksissa edellytetään. Tämä vastaa myös YK:n yleissopimusta.

Ennen kuin on selvitetty, onko kolmannelle henkilöllä todellakin väittämänsä oikeus tavarahan, herää kysymys, tuleeko ostajan voida jo tässä vaiheessa vaatia oikeudellisen virheen seuraamuksia vai voivatko ne tulla kysymykseen vasta siinä vaiheessa, kun kysymys kolmannen henkilön oikeudesta on lopullisesti ratkaistu.

Osaksi yhtäpitävästi YK:n yleissopimuksen kanssa ehdotetaan, että ostaja voi vaatia oikeudellisen virheen seuraamuksia jo silloin, kun väite paremmasta oikeudesta tavarahan esitetään. Tällaiselle sivullisen väitteelle on kuitenkin oltava todennäköisiä perusteita. Tämä merkitsee yhtäältä sitä, että ostaja ei voi minkä tahansa sivullisen vaatimuksen perusteella vaatia oikeudellisen virheen seuraamuksia, vaan edellytyksenä tälle on, että sivullinen voi esittää vaatimuksensa tueksi todennäköisiä perusteita. Toisaalta mainittu säännös merkitsee sitä, että myyjälle on varattava tilaisuus vastata sivullisen vaatimukseen, jolloin myyjä mahdollisesti voi osoittaa, että vaatimus on perusteeton. Ostajan ei kuitenkaan periaatteessa tarvitse alistua siihen, että hän joutuisi ryhtymään oikeudenkäyntiin sen selvittämiseksi, mikä oikeus sivullisella on tavarahan.

3.8. Kauppahinta ja sen maksaminen

Maksuajankohda ja myyjän oikeus pidättää tavara itsellään

Kauppahinnan maksamisen ajankohdan osalta lakiehdotuksessa on voimassa olevan oikeuden tavoin pääsääntönä, että sopijapuolten suoritukset on vaihdettava samanaikaisesti (10 ja 49 §). Myyjä ei siten ole velvollinen luovuttamaan tavarahan hallintaa tai esimerkiksi luovuttamalla kuljetusasiakirjan luopumaan määräysvallastaan tavarahan ennen kuin ostaja maksaa kauppahinnan. Kuljetuskaupassa myyjä ei sopijapuolten suoritusten samanaikaisuuden periaatteen nojalla saa

jättää tavaraa lähettämättä, mutta hän saa estää sen, että tavarahan hallinta tai tavaraa koskeva asiakirja luovutetaan ostajalle ennen kuin tämä on maksanut kauppahinnan. Näitä säännöksiä ei kuitenkaan sovelleta, jos myyjä on myöntänyt ostajalle luottoa tai maksunlykkäystä.

Lakiehdotuksen säännökset kauppahinnan maksuajankohdasta kytkeytyvät suoritusten samanaikaisuuden periaatteeseen. Tämän mukaisesti myyjä voi vaatia maksua silloin, kun tavara on sopimuksen mukaisesti asetettu ostajan saataville tai hänen määrättäväkseen (49 §). Tämä merkitsee, että maksuvaatimus voidaan esittää aikaisintaan silloin, kun myyjä omalta osaltaan täyttää sopimuksen, jollei muuta voida katsoa sovitun. Ostajan kannalta ehdotettu säännös merkitsee sitä, että jollei toisin ole sovittu, hänen on oltava valmis maksamaan kauppahinta samanaikaisesti kun hän saa tavarahan hallintaansa tai tavara muuten asetetaan hänen määrättäväkseen.

Suoritusten samanaikaisuuden periaatetta on välttämätöntä lieventää ostajalle myönnettävän tavarahan tarkastusoikeuden johdosta. Ostaja ei siten ole velvollinen maksamaan kauppahintaa ennen kuin hänellä on ollut tilaisuus tarkastaa tavara niin kuin tapa tai olosuhteet muuten edellyttävät. Ostaja ei kuitenkaan saa tällä perusteella pidettyä kauppahinnan maksamisesta, jos tavarahan tarkastus olisi ristiriidassa sen kanssa, mitä tavarahan luovutuksesta ja kauppahinnan maksamisesta on sovittu. Esimerkkinä tästä on, että tavara lähetetään ostajalle postiennakolla.

Pääsääntö, jonka mukaan kauppahinta on maksettava ostajan saadessa tavarahan hallintaansa tai kun tavara muuten asetetaan hänen määrättäväkseen, voidaan syrjäyttää eräissä kuljetuskaupoissa, joissa ostaja on velvollinen maksamaan kauppahinnan, vaikka tavara ei vielä ole tullut perille. Jos tavarahan kuljetuksesta määräpaikkakunnalle on annettu konossementti tai tavara muuten kuljetetaan sellaisin ehdoin, että myyjä ei maksun tapahduttua saa määrätä siitä, maksua voidaan vaatia konossementtia vastaan taikka ostajan saadessa haltuunsa rahtikirjan tai muun todistuksen siitä, että tavara kuljetetaan sanotunlaisin ehdoin.

Maksuviivästy

Ostajan tärkein velvollisuus on kauppahinnan maksaminen. Ostajan sopimusrikkomus on tämän mukaisesti kysymyksessä ennen muuta silloin, kun ostaja viivästy kauppahinnan maksa-

misessa. Jäljempänä käsitellään niitä ostajan sopimusrikkomuksia, jotka perustuvat siihen, että ostaja ei myötävaikuta kauppaan myyjän suorituksen edellyttämällä tavalla, taikka siihen, että hän laiminlyö tavaran noutamisen tai vastaanottamisen (3.9.).

Kauppahinnan maksamisen katsotaan ehdotuksen mukaan viivästyneen, jos ostaja ei maksa kauppahintaa oikeaan aikaan eikä tämä johdu myyjästä tai hänen puolellaan olevasta seikasta (51 §). Sitä, onko kauppahinta maksettu oikeaan aikaan, on arvioitava lähtien siitä, että kauppahinta on maksettava myyjän luona. Tämä merkitsee, että maksun katsotaan tapahtuneen vasta kun suoritus on saapunut myyjälle tai sille, jonka on määrä vastaanottaa maksu myyjän lukuun, esimerkiksi myyjän pankkiin.

Jos ostaja on viivästynyt kauppahinnan maksamisessa, myyjä voi joko pysyä sopimuksessa ja vaatia kauppahinnan maksamista (52 §) tai purkaa kaupan (54 §). Lisäksi hän voi vaatia vahingonkorvausta (57 §). Myyjällä, joka vaatii kauppahinnan maksamista, on korkolain (633/82) mukaan oikeus saada viivästyskorkoa. Myyjää suojaa ostajan suorituksen viivästyessä myös oikeus pidättää tavara itsellään, kunnes kauppahinta maksetaan.

Oikeus vaatia kauppahinnan maksamista

Jos ostaja ei maksa kauppahintaa, myyjä voi valita, vaatiiko hän, että ostaja maksaa kauppahinnan tavaran luovutusta vastaan vai purkaaako hän kaupan. Koska maksuviivästyksellä voi johtaa myös siihen, että myyjä pidättyy luovuttamasta tavaraa ostajan hallintaan, myyjälle syntyy yleensä velvollisuus huolehtia tavarasta ostajan lukuun, ja äärimmäisenä ratkaisuna myyjä voi olla oikeutettu myymään tavaran ostajan lukuun (72, 74-78 §). Tällöin myynnistä saatu rahamäärä lasketaan myyjän kauppahintasaatavan lyhennykseksi.

Tavaran myyminen ostajan lukuun on usein yksinkertainen tapa ratkaista syntynyt tilanne. Sen vuoksi voitaisiin ajatella, että kauppalakiin ei tarvitsisi ottaa säännöksiä mahdollisuudesta vaatia sopimuksen täyttämistä. Tällä mahdollisuudella on kuitenkin myyjän kannalta merkitystä muun muassa vastapuolen kanssa sopimusrikkomustilanteissa käytävissä neuvotteluissa. Siksi ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena rajoittaa myyjän oikeutta vaatia kauppahinnan maksamista niihin tapauksiin, joissa tavara on jo luovutettu

ostajan hallintaan eikä myyjä sen vuoksi enää voi purkaa kauppaa, ellei hän ole sopimuksin varannut itselleen tällaista oikeutta.

Lakiehdotuksen mukaan myyjä ei ole velvollinen sopimuksen täyttämiseen niin kauan kuin sille on olemassa este, jota myyjä ei voi voittaa, tai jos sopimuksen täyttäminen edellyttäisi uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia verrattuna siihen etuun, joka ostajalle koituisi siitä, että myyjä täyttää sopimuksen. Lakiehdotukseen ei ole otettu vastaavanlaista säännöstä kauppahinnan maksamisen esteistä. Tällainen säännös voitaisiin ymmärtää niin, että myyjä ei sen ajan kuluessa, jolloin este on olemassa, saisi vaatia kauppahinnan maksamista. Tästä saatettaisiin puolestaan päätellä, että myyjällä ei myöskään ole oikeutta viivästyskorkoon siltä ajalta, jolloin maksu este on olemassa. Tämä kysymys on kuitenkin säännelty korkolaissa. Muutoinkaan ei ole pidetty aiheellisenä ottaa kauppalakiin erityissäännöksiä maksun suorittamiseen liittyvien esteiden vaikutuksesta.

Myyjän oikeutta vaatia kauppahinnan maksamista ehdotetaan rajoitettavaksi yhdessä erityistapauksessa. Jos ostaja peruuttaa sellaista tavaraa koskevan tilauksen, joka on määrä valmistaa tai hankkia erityisesti häntä varten, myyjä ei saa jatkaa sopimuksen täyttämistä ja vaatia kauppahinnan maksamista, paitsi jos hänelle aiheutuisi olennaista haittaa siitä, ettei hän saisi pysyä sopimuksessa (52 §). Peruutustilanteiden sääntelyä käsitellään tarkemmin jäljempänä (3.11).

Kaupan purkaminen maksuviivästyksen johdosta

Lakiehdotuksen mukaan myyjä voi purkaa kaupan ostajan maksuviivästyksen vuoksi, jos viivästyksellä on olennaista vaikutusta sopimusrikkomusta (54 §). Viivästyksen olennaisuutta arvioitaessa on huomioon otettava ennen muuta viivästyksen kesto ja myöhästyneen rahamäärän suuruus. Viivästyksen syillä ei sen sijaan tässä yhteydessä ole purkuoikeuden kannalta merkitystä.

Arvioitaessa, merkitseekö ostajan viivästyksellä olennaista sopimusrikkomusta, on myös otettava huomioon sopijapuolten asema. Esimerkiksi elinkeinonharjoittajalta vaadittava maksujen suorittamisnopeus on erilainen kuin yksityishenkilöltä vaadittava. Maksutavalla on olennaisuusarvioinnissa merkitystä ennen muuta silloin, kun maksun on tapahduttava asiakirjan hallinnan luovutusta vastaan. Näissä tilanteissa on yleensä kysymys tapauksista, joissa tavara on kuljetettavana

silloin, kun kauppahinta on maksettava. Myyjälle on yleensä tällöin tärkeää voida päättää nopeasti, miten hän menettelee tavarän suhteen, jollei kauppahintaa makseta oikeaan aikaan. Myös lyhyet viivästyksset saattavat tällaisissa tilanteissa merkitä olennaista sopimusrikkomusta.

Olenaisuusperiaatteen lisäksi tulee lakiehdotuksen mukaan myös maksuviivästytilanteissa sovellettavaksi säännös, jonka mukaan myyjä voi asettaa ostajalle lisäajan vastaavalla tavalla kuin ostaja voi tehdä silloin, kun myyjä joutuu viivästyksen. Jos myyjä on asettanut ostajalle määrätyn lisäajan kauppahinnan maksamista varten eikä lisäaika ole kohtuuttoman lyhyt, myyjä saa siten purkaa kaupan, jos kauppahintaa ei makseta lisäajan kuluessa tai jos ostaja ilmoittaa, ettei hän maksa kauppahintaa tämän ajan kuluessa.

Myyjän purkuoikeutta ehdotetaan toisaalta rajoitettavaksi siten, että myyjä ei periaatteessa saa purkaa kauppaa sen jälkeen, kun ostaja on jo saanut tavarän hallintaansa. Tämä sääntö kuitenkin syrjäytyy, jos myyjä on erikseen pidättänyt itselleen tällaisen purkumahdollisuuden esimerkiksi siten, että sopimukseen on sisällytetty omistuksenpidätysehto tai takaisinottoehto siltä varalta, että kauppahinta jää maksamatta. Ehdotettu myyjän purkuoikeuden rajoitus vastaa voimassa olevaa oikeutta. Se liittyy periaatteisiin, jotka koskevat sivullisen asemaa suhteessa ostajaan ja myyjään. Jos ostajalla on tavara hallinnassaan, sivullisen on yleensä voitava luottaa siihen, että ostajalla on myös oikeus luovuttaa tavara tai määrätä siitä muulla tavoin. Tämä periaate järkyisi, jos myyjä yleensä voisi ottaa takaisin ostajalle toimitetut tavarät, joita ei ole maksettu. Ehdotetulla säännöksellä on merkitystä myös silloin, kun ostaja on asetettu konkurssiin tai hänestä on muutoin tullut maksukyvytön. Se vaikeuttaa siten muiden velkojien asemaan.

Myyjällä on lakiehdotuksen mukaan oikeus valita, haluaako hän pysyä sopimuksessa ja vaatia kauppahinnan maksamista vai purkaa kaupan, mikäli molempien vaihtoehtojen edellytykset täyttyvät. Jos myyjä on aluksi vaatinut kauppahinnan maksua tuloksetta, purkuajankohdan lykkäytyminen vaikuttaa vahingonkorvauksen laskemiseen sillä tavoin, että myös se ajankohta, jonka hintatason perusteella hinnanerosta suoritettava korvaus lasketaan, siirtyy eteenpäin. Vaikka tavarän hinta on laskenut, myyjä ei siten joudu kärsimään siitä, että hän on aluksi yrittänyt saada ostajan täyttämään maksuvelvollisuutensa.

Vahingonkorvaus maksuviivästyksen johdosta

Myyjällä on lakiehdotuksen mukaan oikeus vahingonkorvaukseen ostajan viivästyksen johdosta, jollei ostaja osoita, että viivästyksen johtunut erityisestä maksuusteestä. Maksuvelvollisuus on siinä määrin korostetusti lajityyppinen velvollisuus, että maksuviivästyksistä on vapautumisperusteiden kannalta syytä arvioida ankarammin kuin tavarän luovutuksen viivästyksistä.

Säännökset, jotka koskevat ostajan vapautumista vahingonkorvausvelvollisuudesta maksuviivästyksissä, on laadittu niiden korkolain säännösten pohjalta, jotka koskevat vapautumista velvollisuudesta maksaa viivästykskorkoa. Lakiehdotuksen mukaan myyjällä ei siten ole oikeutta vahingonkorvaukseen, jos viivästyksen johtuu lain säännöksestä, yleisen liikenteen tai maksuliikenteen keskeytyksestä tai muusta vastaavanlaisesta esteestä, jota ostajan ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kaupantekohetkellä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää tai voittaa (57 §). Sillä seikalla, vaatiiko myyjä viivästykskorkoa vai vahingonkorvausta, ei näin ollen ole lakiehdotuksen mukaan vastuuperusteen kannalta ratkaisevaa merkitystä arvioitaessa myyjän oikeutta kompensatioon sen johdosta, että kauppahintaa ei ole maksettu ajoissa.

3.9. Ostajan myötävaikutus kauppaan

Lakiehdotuksessa on kahdentyyppisiä säännöksiä ostajan muista velvollisuuksista kuin velvollisuudesta maksaa kauppahinta. Ostajan on yhtäältä myötävaikutettava kauppaan sillä tavoin kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää, jotta myyjä voi täyttää sopimuksen omalta osaltaan, ja toisaalta noudettava tai vastaanotettava tavara. Kummassakin tapauksessa on kysymys sellaisista ostajan velvollisuuksista, joiden täyttämättä jättämisen perusteella myyjä voi vaatia sopimusrikkomuksen seuraamuksia. Lakiehdotuksessa nämä velvollisuudet erotetaan toisistaan käyttämällä niistä erilaisia ilmaisuja. Myös velvoitteiden rikkomisen seuraamukset on säännelty osaksi eri tavoin. Tässä jaksossa käsitellään ostajan velvollisuutta myötävaikuttaa kauppaan, kun taas ostajan velvollisuutta noutaa tai vastaanottaa tavara käsitellään jäljempänä (3.10.).

Etenkin valmistuskaupassa sopimuksen tarkoituksen toteuttaminen edellyttää usein myyjän ja ostajan välistä yhteistyötä. Tarkoituksena voi esi-

merkiksi olla, että myyjä ja ostaja yhdessä suunnittelevat valmistettavan tavarän. Tällaisissa tapauksissa myyjä on suoritusvelvollisuutensa täyttämässä riippuvainen siitä, että ostaja omalta osaltaan täyttää hänelle sopimuksen mukaan kuuluvat velvollisuudet. Ostaja saattaa esimerkiksi olla velvollinen osallistumaan tavarän kehittytyöhön tutkimuspanoksien. Ostajan tehtävänä saattaa niin ikään olla ostajan valitsemien alihankkijoiden suoritusten koordinoiminen. Ostajan velvollisuutena saattaa myös olla piirustusten taikka komponenttien tai muun materiaalin toimittaminen myyjälle tavarän valmistusta varten.

Ottaen huomioon tämän kaltaisten ostajan velvollisuuksien lisääntyneen merkityksen sopimussuhteissa on pidetty tarpeellisena sisällyttää kauppalakiin eräitä säännöksiä tällaisista velvoitteista. Koska kysymykseen tulevat velvollisuudet saattavat vaihdella tuntuvasti tapauksesta toiseen, ei ole katsottu mahdolliseksi säännellä velvollisuuksien sisältöä kauppalaissa seikkaperäisesti. Ehdotetut säännökset koskevat sellaista ostajan myötävaikutusta, joka on tarpeen, jotta myyjä voisi omalta osaltaan täyttää sopimuksen. Velvollisuuden sisältö kuvataan lakiehdotuksessa vain siten, että ostajan tulee myötävaikuttaa kauppaan sillä tavoin kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää. Lakiehdotuksessa ei sen sijaan säännellä muunlaisia tapauksia, joissa ostaja ei myötävaikuta kauppaan.

Myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönti esiintyy usein maksuviivästyksen yhteydessä. Tällaisissa tapauksissa myyjä voi turvautua maksuviivästyksen seuraamuksiin. Tilanne saattaa kuitenkin olla sellainen, että maksuviivästyksen ei voida vedota, esimerkiksi koska erääntyneet maksuerät on suoritettu ennen kuin ostajan on ollut määrä täyttää myötävaikutusvelvollisuutensa tai koska kauppahinta on maksettava vasta silloin, kun tavara luovutetaan. Joissakin tällaisissa tapauksissa myyjä voi mahdollisesti vaatia seuraamuksia sillä perusteella, että on kysymys ennakoidusta maksuviivästyksestä. Tämä ei kuitenkaan aina ole tyydyttävä ratkaisu, koska kaupan purkamiseen ennakoidun sopimusrikkomuksen perusteella liittyy usein huomattavassa määrin epävarmuustekijöitä. Voi myös esiintyä tilanteita, joissa ei ole lainkaan olemassa perusteita väittää tai epäillä, että ostaja on syyllistynyt tai tulee syyllistymään myös maksuviivästyksen.

Jos myyjä haluaa vedota siihen, että ostaja ei ole täyttänyt velvollisuuttaan myötävaikuttaa kauppaan siten kuin on tarpeen, jotta myyjä voisi täyttää sopimuksen, myyjä saa lakiehdotuksen

mukaan valita, vaatiiko hän velvoitteen täyttämistä vai purkaako hän kaupan (53, 55 §). Kummassakin tapauksessa myyjä saa vaatia korvausta vahingosta, jonka hän kärsii sen vuoksi, että ostaja ei myötävaikuta kauppaan (57 §).

Ostajan myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksia säänneltäessä lähtökohtana on ollut, että seuraamusjärjestelmän tulee olla pääpiirteissään samanlainen kuin myyjän sopimusrikkomusten osalta. Myötävaikutusvelvollisuutta saatetaan rikkoa sillä tavoin, että myötävaikutusvelvollisuutta ei täytetä lainkaan tai että se täytetään liian myöhään. Velvollisuuden rikkominen saattaa myös ilmetä siten, että ostajan myötävaikutussuoritus ei ole sopimuksen mukainen tai muuten laadultaan hyväksyttävä.

Myötävaikutusvelvollisuuden täyttämistä koskevan vaatimuksen osalta tulisivat lakiehdotuksen mukaan sovellettavaksi vastaavat rajoitukset kuin ne, jotka koskevat myyjän luontoissuoritusvelvollisuutta (53 §). Säännös myyjän oikeudesta vaatia ostajalta myötävaikutusvelvollisuuden täyttämistä on siten saman sisältöinen kuin säännös myyjää kohdanneista suoritusesteistä (23 §). Yhtenmukainen on myös säännös, jonka mukaan myyjä menettää oikeuden vaatia myötävaikutusvelvollisuuden täyttämistä, jos hän viivytteläe kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä.

Säännökset myyjän oikeudesta purkaa sopimus ostajan myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi on niin ikään laadittu ostajan purkuoikeutta koskevia säännöksiä vastaaviksi (55 §, vertaa 25 §). Myyjä voi siten purkaa kaupan ostajan myötävaikutusvelvollisuuden jäätyä asianmukaisesti täyttämättä, jos sopimusrikkomuksella on myyjälle olennainen merkitys ja ostaja käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Kun ostajan on myötävaikutettava kauppaan, tilanne on usein sellainen, että myyjä ei voi korvata ostajan puutteellista myötävaikutusta hankkimalla korvaavia suorituksia muualta. Sen vuoksi myyjälle saattaa olla tärkeää saada nopeasti selvyyttä siitä, haluaako ostaja pysyä sopimuksessa vai ei, jotta hän kielteisessä tapauksessa voi purkaa kaupan. Tästä syystä on katsottu aiheelliseksi sisällyttää kauppalakiin myös säännös myyjän oikeudesta asettaa ostajalle lisäaika myötävaikutusvelvollisuuden täyttämistä varten.

Myyjällä on lakiehdotuksen mukaan niin ikään oikeus korvaukseen vahingosta, jonka hän kärsii ostajan laiminlyödessä myötävaikutusvelvollisuutensa. Myös tätä koskevat säännökset on laadittu yhtenmukaisiksi myyjän viivästystä koskevien va-

hingonkorvaussäännösten kanssa (57, vertaa 27 §).

Edelleen lakiehdotuksessa on erityissäännös sellaisesta myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönnistä, että ostaja ei täsmennä tavarantoa, mittoja tai muita ominaisuuksia (60 §). Vastaavanlainen määräys sisältyy YK:n yleissopimukseen. Säännöksen mukaan myyjällä on tiettyjen edellytysten vallitessa oikeus tehdä tarvittava täsmennys ostajan asemasta. Myyjän on ilmoitettava ostajalle tekemästään täsmennyksestä. Jollei ostaja reagoi myyjän ilmoitukseen, myyjä saa täyttää sopimuksen tekemänsä täsmennyksen mukaisesti. Ostaja ei tällöin voi väittää tavaraa virheelliseksi, jos se on myyjän täsmennyksen mukainen.

3.10. Ostajan velvollisuus noutaa tai vastaanottaa tavara

Voimassa olevan oikeuden mukaan on pääsääntönä, että jollei ostaja nouda tai vastaanota tavaraa kun se pidetään sopimuksen mukaisesti hänen saatavillaan, myyjällä ei ole käytettävissään sopimusrikkomuksen seuraamuksia, mutta toisaalta ostaja ei voi myöskään esittää vaatimuksia myyjälle. Määrätyissä erityistapauksissa myyjä voinee vaatia ostajalta vahingonkorvausta tai purkaa kaupan.

Myös lakiehdotuksen mukaan on pääperiaatteena, että jollei ostaja nouda tai vastaanota tavaraa, myyjän on huolehdittava siitä ostajan lukuun (72 §). Määrätyin edellytyksin myyjällä on oikeus myydä tavara ostajan lukuun. Riippumatta siitä, mikä on syynä siihen, että ostaja ei nouda tai vastaanota tavaraa, myyjällä on oikeus korvaukseen huolenpidon aiheuttamista kustannuksista (75 §). Tällainen oikeus hänellä on myös siinä tapauksessa, että sopimuksen täyttäminen on ostajalle mahdotonta.

Kaikissa tilanteissa säännökset tavarantoan huolenpidosta eivät kuitenkaan johda tyydyttävään lopputulokseen. Joskus myyjän tarkoituksena hänen myydessään tavarantoan on päästä siitä eroon. Näin voi olla asianlaita silloin, kun rakennus myydään purettavaksi, jätettävä myydään uudelleenkäyttöä varten tai kun tavaravarasto myydään sen vuoksi, että ne tilat, joissa tavarat ovat, on määrä tyhjentää tai purkaa. Muun muassa näitä tilanteita varten lakiehdotuksessa on erityissäännöksiä seuraamuksista, jotka myyjällä on käytettävissään, jos ostaja ei nouda tai vastaanota tavaraa sopimuksen mukaisesti.

Kysymyksessä olevat tilanteet kuvataan lakiehdotuksessa niin, että sopimuksesta tai olosuhteista tulee ilmetä myyjälle olevan erityistä merkitystä sillä, että hänen myymänsä tavara toimitetaan pois. Asiaa koskevista säännöksistä ei ilmene tarkemmin, milloin tämän edellytyksen on katsottava täyttyneen. On selvää, että näin ei ole asianlaita ainoastaan sillä perusteella, että tavaranomaiseen liikevaihtoon kuuluvia tavaroita ei noudeta tai oteta vastaan.

Lakiehdotukseen ei sisälly säännöstä, jonka perusteella myyjä voisi vaatia, että ostaja täyttää velvollisuutensa noutaa tai vastaanottaa tavara.

Lakiehdotuksen mukaan myyjä saa purkaa kaupan, jos kysymyksessä olevalla ostajan sopimusrikkomuksella on hänelle olennainen merkitys ja ostaja käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää (55 §). Myyjä voi myös asettaa lisäajan, jonka kuluessa ostajan on noudettava tai vastaanotettava tavara. Useimmissa tapauksissa asianomaiset tilanteet lienevät sellaisia, että sopimuksesta ilmenee, milloin ostajan viimeistään on noudettava myyty tavara. Vahingosta, joka myyjälle aiheutuu ostajan viivästyessä tavarantoan noutamisessa tai vastaanottamisessa, on myyjällä lakiehdotuksen mukaan oikeus saada korvausta samoin perustein kuin ostajan myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönnin yhteydessä (57 §).

3.11. Tilauksen peruuttaminen

Joskus käy niin, että ostaja kaupanteon jälkeen ilmoittaa myyjälle, ettei hän halua tavarantoan. Ostajan mielen muutokseen saattaa olla useita syitä. Ostajan taloudellinen tilanne on voinut muuttua, minkä vuoksi hän ei pysty maksamaan tavarantoan kauppahintaa. Markkinaolosuhteet ovat saattaneet muuttua niin, että asianomaiselle tavaralle ei enää ole markkinoita. On myös ajateltavissa, että ostaja on vain katunut ostopäätöstään eikä halua tavarantoan.

Kuluttajansuojalain 6 luvussa on koti- ja posti-myyntiä koskevia säännöksiä, joiden mukaan ostajalla on määräajan kuluessa oikeus vetäytyä kaupasta. Avoimessa kaupassa sopimuksesta seuraa, että ostaja saa palauttaa tavarantoan sovittuun aikaan kuluessa, jollei hän halua pitää sitä.

Kauppalakiehdotus rakentuu sopimusten sitovuuden periaatteelle. Yleiseen kauppalakiin, joka ensisijaisesti koskee elinkeinonharjoittajien välisiä kauppajoja ja jota on voitava soveltaa myös yksityishenkilöiden välisiin kauppoihin, on tuskintoan tarkoituksenmukaista ottaa säännöksiä, jotka

antaisivat ostajalle oikeuden peruuttaa tavarantilauksen sellaisin vaikutuksin, että ostajan sopimuksen mukaiset velvollisuudet lakkaisivat. Lakiehdotuksessa käsitellään näin ollen vain sitä, mitä seurauksia on sillä, että ostaja vastoin sopimusta peruuttaa tilauksensa. Peruutuksen tulee koskea sellaisen tavarantilausta, joka on määrää valmistaa tai hankkia erityisesti ostajaa varten. Peruutuksen tulee tapahtua ennen tavarantilauksen luovutusta (52 §).

Jos lakiehdotuksessa ei olisi erityissäännöksiä tilauksen peruuttamisesta, saattaisi syntyä sellainen käsitys, että myyjä voisi peruutustilanteessa valita, pysykö hän sopimuksessa vai purkaako hän sen. Kaupan purkaminen perustuisi tällöin ennakoitua sopimusrikkomusta koskeviin säännöksiin. Sellaista epävarmuutta, joka usein liittyy kaupan purkamiseen ennakoitujen sopimusrikkomuksen perusteella, tuskin ilmenee silloin, kun ostaja nimenomaan ilmoittaa, että hän peruuttaa tavarantilauksen. Toisaalta on myös selvää, ettei ostajan, joka ennalta ilmoittaa peruutuksesta, tule joutua huonompaan asemaan kuin sellaisen ostajan, joka jättää ilmoittamatta myyjälle, ettei hän halua tavaraa. Myyjän pysyminen sopimuksessa merkitsee, että hänellä on sekä oikeus että velvollisuus jatkaa tavarantilauksen valmistusta tai muita tavarantilauksen valmisteluja sekä oikeus vaatia kauppahinnan maksamista valmiin tavarantilaukseen vastaan. Jos kauppahintaa ei makseta, myyjän on tällöin huolehdittava tavarasta ja sittemmin myytävä se ostajan lukuun. Myyjällä voi lisäksi olla tilanteesta riippuen oikeus viivästyskorkoon, korvaukseen huolenpitokustannuksista sekä vahingonkorvaukseen.

Tilauksen peruuttamista koskevien säännösten puuttaminen voitaisiin kuitenkin käsittää myös niin, että myyjä on velvollinen rajoittamaan peruutuksesta aiheutuvaa vahinkoa ja että hän sen vuoksi voisi olla velvollinen keskeyttämään tavarantilauksen valmistuksen.

Oikeustilan jättäminen epäselväksi voi tuskin olla tarkoituksenmukaista käytännössä niinkin tärkeän kysymyksen kuin tilauksen peruuttamisen osalta. Ei myöskään ole tarkoituksenmukaista, että myyjä pääsääntöisesti voisi aloittaa tavarantilauksen valmistuksen tai jatkaa sitä, vaikka hän tietää, ettei ostaja halua tavaraa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että ostajan peruuttaessa tilauksen myyjän on yleensä keskeytettävä valmistustyö hänelle peruutuksen johdosta aiheutuvan vahingon rajoittamiseksi.

Lakiehdotuksessa on pääsääntönä, että jos ostaja peruuttaa tavarantilauksen, myyjä ei saa pysyä

sopimuksessa jatkamalla valmistusta tai muita luovutuksen valmisteluja sekä vaatimalla kauppahinnan maksamista. Tätä periaatetta on sovellettava riippumatta siitä, onko ostajalla jotain erityistä syytä tilauksensa peruuttamiseen.

Ehdotettua pääsääntöä on kuitenkin rajoitettava. Peruutuksen seuraukset saattavat olla erilaisia riippuen siitä, missä vaiheessa tilaus peruutetaan. Jollei myyjä vielä ole ryhtynyt toimenpiteisiin tilauksen johdosta, ehdotettu pääsääntö ilmeisesti toimii tyydyttävällä tavalla. Samoin on asianlaita silloin, kun myyjä tosin on jo ryhtynyt toimenpiteisiin - esimerkiksi tilannut tarveaineita, suunnitellut valmistustyötä, aloittanut valmistuksen tai tilannut tavarantilauksen tavarantoimittajaltaan - mutta suoritettujen toimenpiteiden taloudellinen merkitys on pieni suhteessa tavarantilauksen arvoon. Jos myyjä sen sijaan on edennyt pidemmälle luovutuksen valmistelussa, tilanne muodostuu usein sellaiseksi, että puolivalmiin tavarantilauksen vaihtoarvo on alhainen verrattuna kustannuksiin, joita valmistustyöhön on pantu. Jollei myyjä tällaisessa tilanteessa voisi jatkaa tavarantilauksen valmistusta, saattaisi keskeytyksestä aiheutua hänelle tappion vaaraa. Vastaavanlaisia ongelmia saattaisi syntyä myyjälle silloin, kun tuotanto on edennyt sellaiseen vaiheeseen, jossa on yhtä vaikeaa purkaa keskeneräinen tavara kuin suorittaa valmistustyö loppuun. Myös muita saman kaltaisia tilanteita saattaisi syntyä. Siksi ehdotetaan, ettei valmistuksen keskeyttämisestä koskevaa pääsääntöä ole sovellettava, jos keskeyttämisestä aiheutuisi myyjälle olennaista haittaa tai vaaraa siitä, että peruutuksesta aiheutuva vahinko jää korvaamatta. Koska valmistus keskeytetään tai hankinnat peruutetaan ostajasta johtuvasta syystä, ei ole kohtuullista, että myyjän olisi kärsittävä peruutuksen seuraukset. Ne rajoitukset, joita ehdotetaan tehtäväksi myyjän velvollisuuteen keskeyttää valmistustyö, merkitsevät näin ollen, että peruutusta koskevalla säännöksellä on eniten merkitystä tapauksissa, joissa myyjä ei ole ehtinyt aloittaa valmistustyötä tai joissa vain pienenhkö osa valmistustyöstä on suoritettu.

Lakiehdotuksen mukaan siitä, että ostaja peruuttaa tavarantilauksen, seuraa lähtökohtaisesti, että myyjä ei saa jatkaa valmistustyötä ostajan lukuun ja että myyjällä ei siten ole myöskään oikeutta vaatia kauppahinnan maksamista. Sen sijaan myyjällä on oikeus korvaukseen vahingosta, jonka hän kärsii peruutuksen johdosta.

Korvaus peruutuksesta voidaan periaatteessa laskea kahdella eri tavalla. Korvauksen perustaksi voidaan asettaa sovittu hinta ja vähentää siitä ne

kustannukset, jotka säästyvät, kun valmistus keskeytetään, samoin kuin mahdollisesta korvaavasta sopimuksesta saatava tuotto. Myyjä saa siten hyvityksen myös siitä voitosta, jonka sopimus olisi hänelle tuonut. Laskutapa merkitsee myös sitä, että tilanne muodostuu paljolti samanlaiseksi kuin jos myyjä purkaa kaupan.

Toinen korvauksen laskutapa on sellainen, että myyjä saa korvauksen kuluista, joita hänellä on ollut sopimuksen tekemisestä ja toimenpiteistään sopimuksen täyttämiseksi, sekä voitosta, jonka hän olisi sopimuksen perusteella saanut. Todistellun kannalta tämä laskutapa saattaa kuitenkin olla myyjän kannalta epäedullisempi.

Lakiehdotuksessa ei oteta kantaa siihen, kuinka vahingonkorvaus on peruutustilanteissa laskettava. Siinä vain viitataan vahingonkorvauksen määrää koskeviin säännöksiin (52 §). Tarkoituksena on, että korvaus on yleensä - ei kuitenkaan poikkeuksetta - laskettava kauppahinnan pohjalta vähentäen siitä säästyneet kustannukset.

3.12. Vahingonkorvausvelvollisuuden laajuus

Lakiehdotuksen vahingonkorvausta koskevat säännökset on laadittu niin, että vastuun edellytykset säännellään asianomaisen sopimusrikkomuksen seuraamuksia koskevien muiden säännösten yhteydessä. Näiden säännösten mukaan vastuuperuste on eräissä tapauksissa erilainen välittömien ja välillisten vahinkojen osalta (27, 40 ja 57 §). Välittömän ja välillisen vahingon välinen rajanveto ilmenee siitä lain luvusta, jossa ovat säännökset vahingonkorvauksen määrästä (67 §).

Välitön ja välillinen vahinko

Edellä on todettu, että jos sopimusrikkomuksen johdosta syntyvä vahingonkorvausvelvollisuus käsittäisi kaiken aiheutuvan vahingon myös silloin, kun vahinko on syntynyt sopijapuolen kontrollipiiriin kuuluvan esteen vuoksi mutta ilman tuottamusta, vahingonkorvausvastuu muodostuisi liian ankaraksi. Lakiehdotuksessa on sen vuoksi omaksuttu sääntely, jonka mukaan sopijapuolen vastuu välillisestä vahingosta on myyjän viivästyksen ja tavaran virheen sekä ostajan myötävaikutusvelvollisuuteen liittyvien sopimusrikkomusten osalta tuottamuserusteinen.

Välittömien ja välillisten vahinkojen välisessä rajauksessa on ollut esillä kaksi perusnäkökohtaa.

Välittömiin vahinkoihin kuuluvat lakiehdotuksen mukaan sellaiset vahingot, jotka ovat sekä määrältään että laadultaan tavanomaisia asianomaisen sopimusrikkomuksen yhteydessä. Siten ainakin yksi sopimusikäytännössä esiintyvien vastuunrajoitusten syistä poistuu tai menettää pääosin merkityksensä.

Toinen perusnäkökohta on, että sillä sopijapuolella, johon sopimusrikkomus kohdistuu, on usein valittavana erilaisia keinoja sopimusrikkomuksen vaikutusten rajoittamiseksi. Lakiehdotuksessa pyritään ratkaisuun, jonka mukaan sopijapuolen oikeus korvaukseen ei ratkaisevasti riipu siitä, minkä vaihtoehdon hän valitsee. Tämä lähtökohta näyttää myös sopivan parhaiten yhteen niiden säännösten kanssa, jotka koskevat sopijapuolen velvollisuutta rajoittaa vahinkoaan. Esimerkiksi tavaran luovutuksen viivästyisestä aiheutuvat vahingot saattavat joissakin tilanteissa muodostua selvästi pienemmiksi, jos ostaja ei pura kauppaa ja tee kateostoa, vaan vuokraa sen sijaan tarvitsemansa kapasiteetin muualta viivästyksen ajaksi tai käyttää entistä, hitaampaa tuotantokoneistoaan teettäen ylittöitä tuotantotappioiden välttämiseksi. Vahingonkorvaussäännöksillä ei saa olla sellaisia vaikutuksia, että ostaja niiden vuoksi pitää parempana sellaista ratkaisua, josta aiheutuu suurempi vahinko.

Vahinkojen erottelu välittömiin ja välillisiin voidaan tehdä määrittelemällä joko välittömät tai välilliset vahingot. Lakiehdotuksessa on päädytty jälkimmäiseen vaihtoehtoon. Tähän on useita syitä. Välillisten vahinkojen määrittelemisestä seuraa, että vahinkoja, jotka eivät sisälly välillisten vahinkojen luetteloon, on pidettävä välittöminä vahinkoina. Epäselvissä tapauksissa korvausta on siten suoritettava ankarampien vastuusääntöjen mukaan. Myös vakiosopimusehdoissa käytetyissä vastuunrajoitusehdoissa lienee tavallisempaa, että välilliset vahingot suljetaan korvausvastuun ulkopuolelle. Usein tällaisessa sopimusmääräyksessä ei määritellä sitä, mitä välillisellä vahingolla tarkoitetaan. Tällaisia tapauksia varten lakiteksti on tulkinnan apuväline. Jollei muuta ilmene, tällaisen vastuunrajoitusehdon olisi katsottava koskevan laissa tarkoitettuja välillisiä vahinkoja.

Tärkeämpää kuin valittu lakitekkinen ratkaisu on kuitenkin se, millaiseksi rajanveto tehdään sisällöllisesti. Tämän valailemiseksi on aluksi syytä kuvata välittömän vahingon tärkeimmät tyypit ja käsitellä sen jälkeen niitä vahinkoeriä, joista korvausta on suoritettava ainoastaan tuottamuksen perusteella.

Ensiksikin ehdotus merkitsee sitä, että sopijapuolelle vastapuolen sopimusrikkomuksen johdosta aiheutuneet kulut on korvattava välittöminä vahinkoina. Kysymys voi olla esimerkiksi puhelin-, telex-, posti- ja matkakuluista. Jos tavarassa on virhe, on esimerkiksi tavaratutkimisesta ja virheen vaikutusten selvittämisestä aiheutuneet kustannukset korvattava välittöminä vahinkoina. Jos ostaja purkaa kaupan myyjän sopimusrikkomuksen johdosta, korvauksen välittömästä vahingosta tulee myös käsittää esimerkiksi tullit, verot ja maksut, joita ostaja on joutunut suorittamaan, sikäli kuin näitä maksuja ei palauteta hänelle sopimuksen purkauessa. Kateostosta aiheutuneet kulut ovat niin ikään välitöntä vahinkoa.

Välittömästä vahingosta suoritettavan korvauksen ei tule käsittää vain niitä kuluja, joita sopijapuolella on ollut vastapuolen sopimusrikkomuksen johdosta. Jos vastaavanlaisia menoeriä syntyy sisäisten kustannusten muodossa, korvauksen tulee käsittää myös tällaiset kustannukset. Edellytyksenä luonnollisesti on, että kustannukset ovat syntyneet nimenomaan sopimusrikkomuksen vuoksi.

Välittömästä vahingosta suoritettavan korvauksen tulee myös käsittää sellaiset kulut ja muut kustannukset, joita vahinkoa kärsineelle sopijapuolelle on syntynyt sopimuksen johdosta, mutta jotka ovat sopimusrikkomuksen vuoksi käyneet hyödyttömiksi. Näihin kuuluvat esimerkiksi kustannukset, joita vahinkoa kärsineelle sopijapuolelle on aiheutunut sittemmin puretun sopimuksen tekemisestä ja sen täyttämisestä. Tällä perusteella on esimerkiksi korvattava tarjousten laatimisesta aiheutuneet kulut. Välittömänä vahinkona on edelleen korvattava kulut, joita ostajalle on aiheutunut esimerkiksi sen vuoksi, että hänen on ollut määrä noutaa tavara myyjän luota määrättyä ajankohtana, mutta myyjä ei ole kyennyt luovuttamaan tavaraa ajoissa, jolloin ostaja on tekemänsä kuljetussopimuksen perusteella joutunut turhaan maksamaan rahdinkuljettajalle kuljetusmaksun tai muuta korvausta.

Välittömänä vahinkona on myös pidettävä hinnaneroa, joka syntyy, kun kauppa puretaan ja suoritetaan kateosto. Jos ostaja purkaa kaupan ja hänen on hankittava tavara muualta, hänen on usein maksettava tavarasta korkeampi hinta kuin puretun sopimuksen mukaan. Kateostossa suoritettavan hinnan ja sovitun hinnan välinen ero on tällöin korvattava välittömänä vahinkona. Samoin on asianlaista silloin, kun myyjä purkaa kaupan ostajan sopimusrikkomuksen johdosta ja

myy tavarat toiselle ostajalle. Katemyynnissä saatava hinta on usein alempi kuin sopimuksen mukainen hinta.

Sopijapuolella voi lakiehdotuksen mukaan olla oikeus korvaukseen hinnanerosta myös silloin, kun hän ei tee katesopimusta. Myös tällainen hinnanero, joka lasketaan käyvän hinnan perusteella, on korvattava välittömänä vahinkona.

Välitön vahinko voi lakiehdotuksen mukaan käsittää myös kustannukset, joita vahinkoa kärsineelle sopijapuolelle on aiheutunut esimerkiksi korvaavan tavaratavara vuokraamisesta siksi ajaksi, jonka vastapuolen viivästys kestää, tai siihen saakka, kunnes tavarassa oleva virhe ehditään korjata.

Edellä esitetty kuvaus niistä vahinkoeristä, joita on pidettävä välittöminä vahinkoina, ei ole tyhjentävä. Tarkoituksena on, että vain laissa mainitut vahinkoerät ja muut niihin rinnastettavat, vaikeasti ennakoitavat vahingot tulee korvata ehdotetun lievemmän vastuuperusteen mukaisesti.

Epäsuorana vahinkona on lakiehdotuksen mukaan pidettävä ensinnäkin vahinkoa, joka johtuu tuotannon tai liikevaihdon vähenemisestä tai keskeytymisestä, kuten siitä, että ostaja myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi joutuu pysäyttämään tuotantonsa. Kysymys saattaa olla esimerkiksi työpalkoista, jotka on maksettava, tai siitä, että ostajan liikevaihto pienenee, taikka sellaisista immateriaali-oikeuksien lisenssikustannuksista, jotka ostajan on maksettava tuotannon määrästä riippumatta. Välillisenä vahinkona on pidettävä myös sitä, että ostaja tekee kateoston, mutta saa tällöin huonompilaatuisen tavaratavara kuin mikä myyjän oli määrä toimittaa, mistä on seurauksena, että hänen tuotantonsa hidastuu. Myös goodwill-menetyksiä on pidettävä välillisenä vahinkona sikäli kuin ne ylipäänsä ovat korvattavaa vahinkoa. Myyjän sopimusrikkomuksesta voi aiheutua ostajalle välillistä vahinkoa myös sillä tavoin, että hänen tuotantonsa lykkääntyy, ja tuotantokustannukset nousevat palkankorotusten tai muiden kohonneiden kustannusten tai maksujen vuoksi.

Välillistä vahinkoa on usein myös vahinko, joka ostajalle aiheutuu sen johdosta, ettei hän voi käyttää tavaraa aiotulla tavalla. Jos ostaja esimerkiksi on palkannut henkilökuntaa käyttämään tilattua konetta sovitusta luovutusajankohdasta lukien, palkkakustannukset viivästysajalta saattavat käydä hyödyttömiksi, ja ne tulevat tällöin korvattavaksi välillisenä vahinkona.

Jos myyjä purkaa kaupan ostajan sopimusrikkomuksen johdosta, myy tavarat toiselle ostajalle ja saa korvauksen hinnanerosta välitöntä vahinkoa koskevien säännösten mukaisesti, myyjä saavuttaa saman aseman kuin siinä tapauksessa, että ostaja olisi täyttänyt sopimuksen, lukuunottamatta sitä, että katemyynti voi merkitä tavarat kokonaisuutena vähentämistä. Jollei tällaista menekkimahdollisuuksien supistumista aiheudu, myyjä saa näin ollen myös korvauksen voitosta, jonka hän olisi saanut, jos ostaja olisi täyttänyt sopimuksen. Myyjän voitto on aina sovittua kauppahintaa pienempi. Sen enempää vahinkoerän syntyminen kuin sen määräkään ei siten ole ennalta-arvaamaton.

Jos kauppa koskee tavaraa, joka on tarkoitettu myytäväksi edelleen, ja jos ostaja purkaa sopimuksen myyjän sopimusrikkomuksen johdosta ja voi tehdä kateoston niin nopeasti, että hän ehtii täyttää sopimuksen oman sopimuskumppaninsa kanssa, ostaja saa lakiehdotuksen mukaan korvauksen hinnanerosta välittömänä vahinkona. Tämä merkitsee, että hän saa myös korvauksen sopimuksen mukaisesta voitosta. Jos myöhempi ostaja purkaa kaupan ennen kuin ostaja ehtii suorittaa kateoston, ostaja voi vaatia korvausta hinnanerosta, vaikka kateostoa ei ole tehtykään. Korvaus hinnanerosta on tässä tapauksessa laskettava 69 §:n mukaan käyvän hinnan pohjalta. Koska myöhemmän ostajan kanssa tehty jälleennyntisopimus kuitenkin on purkautunut, ostajalle saattaa tällöin aiheutua vahinkoa myös saamatta jääneen voiton muodossa. Samoin voi käydä silloin, kun kateostoa ei ylipäänsä voida suorittaa eikä myöskään käypään hintaan perustuva hinnanero korvaus tule kysymykseen.

Näissä tilanteissa syntyvän vahingon suuruus riippuu toimenpiteistä, joihin ostaja on ryhtynyt. Myyjän saattaa olla vaikea ennakoita ostajan sivullisen kanssa tekemästä sopimuksesta syntyvän voiton suuruutta, koska se riippuu sopimuksesta, johon myyjä ei voi vaikuttaa ja josta myyjä saattaa olla tietämätönkin. Vaikka ostaja, jonka on mahdollista suorittaa kateosto, voi ehdotuksen mukaan päästä vahingonkorvauksen osalta parempaan asemaan kuin ostaja, joka ei voi tai ei ehdi tehdä kateostoa, on ottaen huomioon ostajan voiton vaikean ennakoitavuuden myyjän kannalta pidetty oikeampana, että korvausta saamatta jääneestä voitosta ei ole suoritettava välitöntä vahinkoa koskevien säännösten mukaan.

Vahingot, joita tavarassa oleva virhe aiheuttaa muulle omaisuudelle kuin myydylle tavaralle itselleen, tulevat lakiehdotuksen mukaan niin

ikään korvattaviksi välillisenä vahinkona—sikäli kuin myyjän vastuuta tällaisista vahingoista ylipäänsä on arvioitava kauppalaian vahingonkorvaussäännösten perusteella.

Lakiehdotuksen mukaan vahinkoa kärsinyt sopijapuoli on velvollinen rajoittamaan vahinkoaan. Toimenpiteet, joihin hän joutuu ryhtymään vahinkonsa rajoittamiseksi, voivat aiheuttaa hänelle kustannuksia. Koska toimenpiteisiin ryhdytään myös vastapuolen vahingonkorvausvelvollisuuden rajoittamiseksi, on kohtuullista, että vahinkoa kärsinyt osapuoli saa korvauksen kustannuksistaan. Velvollisuus tällaisten kustannusten korvaamiseen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että vahinkoa kärsineen sopijapuolen oikeus vahingonkorvaukseen parane toimenpiteiden johdosta. Jos ostaja esimerkiksi on sitoutunut maksamaan omalle sopimuskumppanilleen huomattavan suuren sopimussakon viivästyksen varalta, on lakiehdotuksen mukaan kysymyksessä välillinen vahinko. Ostajan ei tällöin tule saada korvausta tällaisesta vahinkoerästä välitöntä vahinkoa koskevien periaatteiden mukaan myöskään siinä tapauksessa, että hän sopimussakon välttääkseen teettää ylityötä.

Korvauksen määrä

Kun sopijapuoli kärsii vahinkoa vastapuolen sopimusrikkomuksen vuoksi ja vastapuoli on vahingonkorvausvelvollinen, vahinkoa kärsineen sopijapuolen tulee yleensä päästä samaan taloudelliseen asemaan kuin siinä tapauksessa, että sopimus olisi täytetty oikein. Tämä periaate on lähtökohtana myös kauppalakiehdotuksessa.

Täyden korvauksen periaatetta rajoittavat kuitenkin useat muut säännöt. Yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaan kaikki vahinkoa aiheuttaneen teon seuraukset eivät kuulu vahingonkorvausvelvollisuuden piiriin, vaan vain riittävän ennalta-arvattavat eli adekvaatit vahingot. Lisäksi edellä käsitelty vastuuperusteen eriyttäminen välittömien ja välillisten vahinkojen kesken merkitsee luonnollisestikin sitä, että korvausta ei yksittäistapauksissa aina ole suoritettava kaikista vahinkoeristä, joita sopimusrikkomuksesta aiheutuu. Säännökset sopijapuolen velvollisuudesta rajoittaa vahinkoaan johtavat myös siihen, että vahinkoa kärsinyt sopijapuoli ei aina saa korvausta kaikesta syntyneestä vahingosta.

Ottaen huomioon täyden korvauksen periaatetta koskevat rajoitukset ei ole pidetty tarkoi-

tuksenmukaisena sisällyttää kauppalakiin nimenomaista säännöstä, jonka mukaan vahinkoa kärsineen sopijapuolen tulee vahingonkorvauksen avulla päästä samaan taloudelliseen asemaan kuin siinä tapauksessa, että sopimus olisi täytetty oikein.

Lakiehdotuksen säännöksiä vahingonkorvauksen määrästä on myös tarkasteltava yhdessä ehdotuksen muiden säännösten kanssa. Niiden säännösten mukaan, jotka koskevat sopijapuolen velvollisuutta huolehtia eräissä tapauksissa tavarasta vastapuolen lukuun (72-78 §), huolenpitoon velvollisella sopijapuolella on aina oikeus korvaukseen huolenpidon edellyttämistä kuluista ja muista kustannuksista. Sopijapuolella on siten oikeus korvaukseen huolenpitokustannuksista myös silloin, kun vastapuolen sopimusrikkomus johtuu hänen vaikutusmahdollisuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä eikä vahingonkorvausvelvollisuutta sen vuoksi synny. Huolenpitokustannuksina korvataan vain tiettyjä kustannuseriä, kuten tavarán varastoimisesta aiheutuvat kulut tai vastaavanlaiset huolenpitovelvolliselle sopijapuolelle aiheutuvat sisäiset kustannukset sekä kustannukset tavarán silmälläpidosta sellaisissa tapauksissa, joissa huolenpito sitä edellyttää. Huolenpitovelvollisella sopijapuolella on niin ikään oikeus korvaukseen sellaisista kustannuksista, joita hänelle aiheutuu esimerkiksi tavarán kuljetuksesta varastoitavaksi. Korvausta on myös suoritettava myyntikustannuksista, joita aiheutuu huolenpitovelvollisen sopijapuolen myydessä tavarán vastapuolen lukuun huolenpitoa koskevien säännösten mukaisesti.

Kun tavarassa on virhe ja ostaja pysyy sopimuksessa, hän voi vaatia virheen korjaamista tai hinnanalennusta. Jos myyjä ei täytä velvollisuuttaan korjata virhe, ostajalla on oikeus saada korvaus virheen korjaamisesta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista (34 §). Korvausvelvollisuus syntyy tässä tapauksessa sillä perusteella, että myyjä ei ole täyttänyt korjausvelvollisuuttaan eli ei ole ajoissa korjannut virhettä, vaikka virhe olisi voitu korjata ilman että siitä olisi aiheutunut myyjälle kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa. Hinnanalennuksen on puolestaan vastattava tavarán arvon alentumista. Joissakin tapauksissa hinnanalennus saatetaan laskea virheen korjaamiskustannuksen perusteella.

Vaikka kompensatiota lakiehdotuksen mukaan voi tulla suoritettavaksi huolenpitokustannusten muodossa, korvauksena virheen korjaamisen aiheuttamista kustannuksista, hinnanalennuksena ja vahingonkorvauksena, vahinkoa kärsi-

nyt sopijapuoli ei voi vaatia korvausta samasta vahinkoerästä useilla eri perusteilla. Jos sopijapuoli on saanut korvausta esimerkiksi huolenpitokustannuksista, eivät kyseiset menoerät ole korvattavaa vahinkoa.

Lakiehdotukseen ei sisälly yksityiskohtaisia säännöksiä siitä, kuinka eri korvauserät on laskettava. Erityyppisissä kaupoissa voi syntyä niin erilaisia vahinkoja, ettei ole pidetty mahdollisena antaa laissa tarkempia ohjeita korvauksen määrän laskemisesta.

Hinnanero korvauksen laskeminen on kuitenkin tässä suhteessa poikkeus. Lakiehdotuksessa on tältä osin kaksi vaihtoehtoista säännöstä vahingon laskemisesta. Hinnanero voidaan laskea tosiasiallisen katesopimuksen perusteella. Jos ostaja on hankkinut korvaavan tavarán muualta, hänellä on tavallisesti oikeus vaatia, että vahingonkorvaus hinnanerosta lasketaan sen mukaan mitä hän on joutunut katekaupassa maksamaan. Toisaalta ehdotukseen sisältyy myös säännös, jonka mukaan korvaus hinnaerosta voidaan laskea tavarán purkuajankohdan mukaisen käyvän arvon perusteella. Vahinkoa kärsinyt sopijapuoli voi vaatia tämän laskutavan noudattamista riippumatta siitä, onko hän tehnyt katesopimuksen vai ei, edellyttäen, että hän ei ole laiminlyönyt velvollisuuttaan rajoittaa vahinkoaan.

Yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaan vahinkoa kärsivä sopijapuoli on velvollinen rajoittamaan hänelle vastapuolen sopimusrikkomuksen johdosta aiheutuvaa vahinkoa. Tämä periaate ilmenee lakiehdotuksesta nimenomaisesti. Vahinkoa kärsivän sopijapuolen on ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin rajoittaakseen vahinkoaan. Edellä on ilmennyt, että tällaisena toimenpiteenä saattaa tulla kysymykseen katesopimuksen tekeminen tai esimerkiksi erilaiset yrityksen sisäiset järjestelyt.

Seurauksena siitä, että toimenpiteisiin vahingon rajoittamiseksi ei ryhdytä tai että vahinkoa kärsivä sopijapuoli ryhtyy vahinkoa lisääviin toimenpiteisiin, on, että hän joutuu itse kärsimään vastaavan osan vahingosta.

Lakiehdotuksessa on myös säännös vahingonkorvauksen sovittelusta. Tällaista säännöstä on pidetty tarpeellisenä muun muassa sen vuoksi, että varallisuus oikeudellisista oikeustomista annetun lain 36 § ja vahingonkorvauslain (412/74) 2 luvun 1 §:n 2 momentti eivät kumpikaan koske sopimussuhteeseen perustuvan lakisääteisen vahingonkorvauksen sovittelua. Vahingonkorvauksen sovittelua koskevalla säännöksellä voi olla merkitystä muun muassa silloin, kun lievistä

tuotamuksesta aiheutuneet vahingot ovat huomattavasti laajempia kuin sopimusta rikkonut osapuoli saattoi ennakoita.

4. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Valtioneuvosto asetti 5 päivänä lokakuuta 1961 komitean, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus kauppalaiksi ottamalla huomioon aikaisemmat valmistelutyöt ja muiden pohjoismaiden kauppalaat. Komitean tuli myös ottaa huomioon tapahtunut talouselämän ja kaupallisten olojen kehitys.

Kauppalakikomitea oli työnsä aikana yhteydessä niihin asiantuntijoihin, jotka muissa pohjoismaissa oli määrätty aluksi seuraamaan komitean työtä ja jotka sittemmin saivat tehtäväkseen harkita asianomaisten maiden kauppalakien muutostarpeita. Sen jälkeen kun oikeusministeriö pohjoismaisen yhteistyön vielä ollessa kesken oli kehottanut kauppalakikomiteaa ehdotuksen tekemiseen, komitea luovutti 31 päivänä heinäkuuta 1972 mietintönsä (KM 1973:12).

Komitea luonnehti ehdotustaan valmistelevasa tarkoituksessa laadituksi luonnokseksi. Ehdotus noudatti pohjoismaisten kauppalakien rakennetta ja siitä ilmenivät pohjoismaisen yhteistyön siihenastiset tulokset. Mietinnössä ei ollut yleisperusteluja, mutta kylläkin kutakin ehdotettua säännöstä koskevat yksityiskohtaiset perustelut.

Ehdotuksen lausuntokäsittelyssä antoi 33 tahoa lausuntonsa. Kukaan lausunnonantajista ei asettanut kauppalaan tarvetta kyseenalaiseksi. Useimmat lausunnonantajat katsoivat, että kauppalaan jatkovalmistelu voisi tapahtua kauppalakikomitean ehdotuksen pohjalta ja että kauppalaan säätämiseen oli kiireellinen tarve. Ehdotusta arvosteltiin kuitenkin niiden säännösten osalta, jotka koskivat myyjän viivästyksen johdosta suoritettavaa vahingonkorvausta, tilauksen peruuttamista ja tavarain virheen seuraamuksia. Kriittisesti lausunnonantajat suhtautuivat myös ehdotettuihin säännöksiin tavarain myynnistä ”siinä kunnossa kuin se on”.

Oikeusministeriö asetti syyskuussa 1975 kauppalaan jatkovalmistelua varten työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia hallituksen esityksen muodossa ehdotus kauppalaiksi. Työryhmän oli työssään otettava huomioon YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnassa UNCITRALissa valmisteilla ollut luonnos kansainvälistä irtaimen kauppaa koskevaksi yleissopimukseksi. Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 10 päivänä

elokuuta 1977 (Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 13/1977).

Työryhmä ehdotti, että kauppalaki vastaisi systematiikaltaan UNCITRALin yleissopimusluonnoksen systematiikkaa. Sisällöltään ehdotus vastasi useimmissa kohdin Norjassa (NOU 1976:34) ja Ruotsissa (SOU 1976:66) ilmestyneitä ehdotuksia.

Ehdotuksesta pyydettiin lausunto 46 viranomaiselta ja järjestöltä. Lausuntoja annettiin kaikkiaan 29. Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto on julkaissut lausunnoista tiivistelmän (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 9/1978). Yhdessäkään lausunnossa ei asetettu kyseenalaiseksi irtaimen omaisuuden kauppaa koskevan lainsäädännön tarpeellisuutta. Miltei kaikki lausunnonantajat katsoivat, että ehdotus voitaisiin toteuttaa ja että asia oli kiireellinen, vaikka useita ehdotuksen yksityiskohtia koskevia huomautuksia esitettiin.

Kun lausunnot oli saatu, oikeusministeriössä laadittiin ehdotus hallituksen esitykseksi kauppalaiksi. Valtioneuvosto päätti 10 päivänä tammikuuta 1980 pyytää ehdotuksesta lausunnon korkeimmalta oikeudelta.

Korkein oikeus antoi lausuntonsa 19 päivänä toukokuuta 1981. Lausunnossa katsottiin, että kauppalaan aikaansaaminen on tärkeä lainsäädäntötehtävä. Korkein oikeus esitti kuitenkin monia ehdotuksen rakennetta ja sisältöä koskevia huomautuksia. Muun muassa todettiin, että syyt, joita esitysehdotuksen perusteluissa esitettiin pohjoismaisten kauppalakien systematiikasta poikkeamiselle, eivät olleet vakuuttavia. Korkein oikeus piti tärkeänä, että uuden lain avulla voitaisiin saavuttaa mahdollisimman suuri yhdenmukaisuus muiden pohjoismaiden kauppalakien kanssa ja korosti, että tämä tavoite ei koskenut vain lain aineellista sisältöä, vaan myös sen systematiikkaa. Edelleen huomautettiin, että kauppalaan ja kuluttajansuojalain suhde ei ollut aivan selvä. Edelleen korkein oikeus arvosteli eräitä ehdotuksen yksittäisiä säännöksiä.

Suomen, Norjan, Ruotsin ja Tanskan oikeusministerit asettivat 10 päivänä kesäkuuta 1980 työryhmän, jossa oli jäseniä kaikista näistä maista ja jonka tehtävänä oli selvittää mahdollisuudet saada näihin neljään maahan yhtenäiset kauppalaat. Työryhmän työtä seurasi kesästä 1982 alkaen tarkkailijoita Islannista. Työryhmän mietintö (NU 1984:5), joka sisälsi ehdotukset Suomen, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kauppalaeksi, luovutettiin oikeusministerielle maaliskuussa 1985. Ehdotuksen systematiikka oli olennaisilta osiltaan

yhtenäinen. Suomen ja Ruotsin ehdotukset olivat miltei identtisiä. Norjan ehdotus erosi näistä sikäli, että se sisälsi myös ne säännökset, jotka ovat tarpeen YK:n yleissopimuksen saattamiseksi voimaan Norjassa. Osa Norjan ehdotuksen säännöksistä oli tämän vuoksi laadittu niin, että ne vastasivat tarkemmin YK:n yleissopimuksen määräyksiä kuin Suomen ja Ruotsin ehdotusten vastaavat säännökset. Kansainvälistä kauppaa koskevat Norjan ehdotuksen erityissäännökset oli kuitenkin pääosin koottu lain loppuun omaksi luvukseen. Norjan ehdotus oli lisäksi useissa kohdin muita ehdotuksia seikkaperäisempi. Tanskan ehdotus erosi Suomen ja Ruotsin ehdotuksista sillä tavoin, että sen säännökset oli eräiltä osin laadittu suuremmissa määrin voimassa olevaa oikeutta vastaaviksi.

Oikeusministeriö pyysi ehdotuksesta lausunnon 55 taholta. Lausunnoista on julkaistu tiivistelmä (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 18/1985).

Lausunnoissa korostettiin kauttaaltaan sitä, että kauppalain tarve on suuri. Useimmat lausunnonantajista katsoivat, että on tärkeää pyrkiä pohjoismaiseen oikeusyhtenäisyyteen irtaimen kaupan alalla. Monien lausunnonantajien mukaan saavutetut tulokset eivät olleet tässä suhteessa täysin tyydyttäviä. Katsottiin, että eri pohjoismaiden ehdotuksia tuli pyrkiä yhdenmukaistamaan vielä enemmän. Toisaalta korostettiin, että kauppalain säätämiseen on kiireellistä tarvetta ja että lakien yhdenmukaistaminen ei saisi olennaisesti viivästyttää kauppalain säätämistä Suomessa.

Lausunnoissa katsottiin myös, että ehdotuksesta tulisi poistaa kuluttajakauppaa koskevat erityissäännökset ja sisällyttää ne kuluttajansuojalain 5 lukuun sitä muutettaessa. Ehdotuksen lähtökohta, jonka mukaan YK:n yleissopimuksen edellyttämiä määräyksiä ei otettaisi kauppalakiin, sai yleistä kannatusta.

Arvostelua herättivät ehdotukset, joiden mukaan tavarassa on katsottava olevan virhe, jollei se pakkaukseltaan vastaa sovittua sekä jollei se vastaa niitä tietoja, joita myyjä tai joku muu myyjän lukuun on tavarasta antanut. Ehdotettuja säännöksiä myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta pidettiin liian ankarina ja virhetilanteiden osalta liian monimutkaisina. Edelleen arvosteltiin säännöstä, jonka mukaan virheestä ei voida reklamoida myöhemmin kuin kahden vuoden kuluessa siitä, kun ostaja on vastaanottanut tavarat, mikä katsottiin merkitsevän sen ajanjakson pidentämistä, jonka kuluessa myyjä on vastuussa tavarat

virheestä. Myös säännöksiä tilauksen peruuttamisesta arvosteltiin.

Myös Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa lausuntokäsitellyssä ilmeni pettymystä sen johdosta, että eri ehdotusten kesken ei ollut päästy suurempaan yhdenmukaisuuteen. Osa lausunnonantajista katsoi, ettei uusia kauppalakia tule säätää lainkaan, ellei ehdotusten kesken päästä suurempaan yhdenmukaisuuteen. Tanskassa useat lausunnonantajat katsoivat, ettei ehdotuksen pohjalta tulisi ryhtyä lainsäädäntötoimiin. Norjassa ehdotus otettiin vastaan pääosin myönteisesti. Norjalaiset lausunnonantajat hyväksyivät myös ratkaisun, jonka mukaan YK:n yleissopimus saatettaisiin voimaan kauppalakiin sisällytettävien, yleissopimuksen määräyksiä vastaavien säännösten avulla. Ruotsissa lausunnoissa esitetty arvostelu kohdistui pääasiassa samoihin kysymyksiin kuin Suomessa eli puutteelliseen pohjoismaiseen yhdenmukaisuuteen, virhekäsitettä koskeviin säännöksiin sekä virhetilanteita koskevien vahingonkorvaussäännösten monimutkaisuuteen.

Esitysehdotus on valmisteltu oikeusministeriössä. Valmistelutyön aikana on yhdessä Norjan, Ruotsin ja Tanskan oikeusministeriöiden edustajien kanssa arvioitu lausunnoissa esitettyä arvostelua. Pyrkimyksenä on myös ollut lähentää ehdotuksia toisiinsa. Tämä on johtanut siihen, että ehdotus on kauttaaltaan muokattu uudelleen kauppalakityöryhmän mietintöön sisällytyneeseen ehdotukseen verrattuna. Vahingonkorvausta koskevia säännöksiä on muutettu huomattavasti ottamalla käyttöön vastuuperusteen erottelu välittömien ja välillisten vahinkojen kesken. Samalla on myös voitu yksinkertaistaa säännöksiä myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta tavarat virheen johdosta. Myös ostajan velvollisuuksien sääntely on ostajan myötävaikutusvelvollisuuden osalta laaja-alaisempi kuin edellisessä ehdotuksessa. Sekä Suomen lakiehdotukseen että muissa pohjoismaissa valmisteltavina oleviin ehdotuksiin tehtyjen muutosten ansiosta lakiehdotusten keskinäinen yhdenmukaisuus on huomattavasti lisääntynyt.

5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole organisatorisia vaikutuksia. Ehdotus ei myöskään vaikuta julkistalouteen. Sillä on tuskin vaikutuksia yksityistalouksien kannalta. Ehdotettavat säännökset sopimusrikkomuksista muuttanevat tuskin kokonaisuutena

katsoen merkittävästi sopimusrikkomusten eri sopijapuolille aiheuttamaa taloudellista raskautta vallitsevaan tilanteeseen verrattuna.

6. Riippuvuus muista esityksistä

6.1. Laki kansainvälistä tavarankauppaa koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Lakiehdotuksen 5 §:n mukaan eräistä kansainvälisistä kaupoista säädetään erikseen. Säännöksessä tarkoitetaan ennen muuta Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimusta kansainvälistä tavarankauppaa koskevista sopimuksista. Säännös merkitsee sitä, että kauppalakia tulisi sovellettavaksi sellaisten sopijapuolten välisiin kauppoihin, joiden liikkeapaikat ovat eri valtioissa, vain sikäli kuin mainitusta yleissopimuksesta ei muuta johdu. Tarkoituksena on, että hallituksen esitys yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetaan eduskunnalle siten, että se voidaan hyväksyä viimeistään samanaikaisesti kuin hallituksen esitys kauppalaiksi. Kauppalakiehdotuksen 5 § on kuitenkin sisällöltään sellainen, että kauppalakia ei ole riippuvainen yleissopimuksen hyväksymisestä ja voimaantulosta.

6.2. Kuluttajakauppa ja kuluttajapalvelukset

Lakiehdotuksen mukaan kauppalakia ei sovelleta kauppaan, jolla elinkeinonharjoittaja myy tavarankuluttajalle, sikäli kuin kuluttajansuojalaista muuta johtuu. Kuluttajansuojalain 5 luvussa on säännöksiä tavarankuluttajan virheestä, myyjän viivästyksestä tavarankuluttajalle ja näiden sopimusrikkomusten seuraamuksista.

Kauppalain säännökset eivät kaikilta osin sovellu kuluttajakauppaan. Aikaisemmin ehdotettiin kauppalaan otettavaksi säännöksiä, joiden mukaan eräitä lain säännöksiä ei sovellettaisi kuluttajakauppaan tai että näitä säännöksiä sovellettaisiin kuluttajakauppaan eräin rajoituksin. Näin oli asianlaita muun muassa niiden säännösten osalta, jotka koskevat kauppatavaran sitovaa vaikutusta, vaaranvastuuta kaukokaupassa ja velvollisuutta reklamoida laskua vastaan. Lausunkäsittelyssä useimmat lausunnonantajat toivoivat, että näitä kysymyksiä käsiteltäisiin kuluttajansuojalaissa. Tästä syystä on kuluttajakauppaa koskevat säännökset jätetty pois lakiehdotuksesta. Tarkoituksena on, että vastaavat säännökset otetaan

kuluttajansuojalain 5 lukuun, kun sitä vastaisuudessa muutetaan. Luvun uudistaminen on muutenkin perusteltua muun muassa sen vuoksi, että kuluttajansuojalain säännökset voidaan soveltuvin osin yhdenmukaistaa kauppalain kanssa. Myös kuluttajansuojalain 5 luvun soveltamisesta saadut kokemukset saattavat antaa aiheutta sen säännösten tarkistamiseen.

Oikeusministeriössä on näistä syistä aloitettu kuluttajansuojalain kuluttajakauppaa koskevien säännösten tarkistaminen.

Tuomioistuinten kehittämiä irtaimen omaisuuden kauppaan koskevia periaatteita on katsottu voitavan soveltaa myös silloin, kun kysymys on muunlaisista sopimuksista kuin kaupasta. On kuitenkin osoittautunut, että tämä ei johda kaikissa tapauksissa tarkoituksenmukaisiin oikeussääntöihin. Muun muassa on käynyt ilmi, että monissa suhteissa on tarvetta erilaisiin palvelussopimuksiin, kuten korjaus- ja huoltopalveluksiin, koskeviin erityissäännöksiin. Kuluttajapalvelustoimikunnan mietinnössä (KM 1982:50) on tällaista lainsäädäntöä koskeva ehdotus. Ehdotus on kuitenkin jätetty lepäämään odotettaessa kauppalain valmistelun loppuunsaattamista. Näin on menetely muun muassa sen vuoksi, että kauppa- ja palveluksia koskevien säännösten yhdenmukaistaminen on tietyiltä osin välttämätöntä. Tarkoituksena on, että kuluttajapalveluksia koskevat säännökset otetaan kuluttajansuojalakiin samanaikaisesti kuluttajakauppaa koskevien säännösten uudistuksen kanssa.

6.3. Asuntokauppa

Oikeusministeriö asetti 11 päivänä toukokuuta 1983 toimikunnan, jonka tehtävänä on selvittää eräitä asuntokauppaan liittyviä kysymyksiä. Toimikunnan toimeksianto käsittää muun muassa sen selvittämisen, millaista tarvetta on laatia erilaisten asuntojen kauppaan koskevia erityissäännöksiä. Arvio tällaisesta tarpeesta riippuu osaksi siitä, millaisen sisällön kauppalakia saa.

6.4. Kiinteistökauppa

Oikeusministeriö asetti 4 päivänä toukokuuta 1983 toimikunnan, jonka tehtävänä on uudistaa lainhuutoa ja kiinnitystä koskeva lainsäädäntö. Työnsä aikana toimikunta on havainnut, että asianomainen lainsäädäntö on uudistettava kokonaisuudessaan. Tämä edellyttää myös kiinteistön

kauppaa koskevien periaatteiden muuttamista. Toimikunta on sen vuoksi saanut tehtäväkseen laatia myös ehdotuksen kiinteän omaisuuden luovuttamista koskevaksi lainsäädännöksi.

6.5. Tuotevastuu

Kauppalaki koskee muun muassa myydyssä tavarassa olevan virheen seuraamuksia. Säännökset myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta tavaravirheen johdosta merkitsevät kuitenkin, että niitä vahinkoja, joita myyty tavara aiheuttaa muulle omaisuudelle, on vain poikkeustapauksissa arvioitava kauppalain säännösten mukaan. Muissa tapauksissa korvausta on yleensä suoritettava niiden periaatteiden mukaisesti, jotka koske-

vat valmistajan vastuuta vahingoista, joita hänen tuotteensa aiheuttaa henkilölle tai omaisuudelle.

Kysymystä valmistajan velvollisuudesta korvata tuotteen aiheuttamia vahinkoja on aiemmin käsitelty oikeusministeriössä laaditussa ehdotuksessa (Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 12/1974; Ehdotus kuluttajansuojalainsäädännöksi) ja tuotevastuukomitean ehdotuksessa (KM 1978:19). Oikeusministeriö on sittemmin asettanut työryhmän laatimaan tarkistetun ehdotuksen tuotevastuuta koskevaksi lainsäädännöksi. Työryhmän ehdotuksen on määrä koskea tuotteiden aiheuttamia henkilövahinkoja ja myös omaisuusvahinkoja, jos kansainvälinen kehitys antaa siihen aihetta. Ehdotuksen arvioidaan valmistuvan vuoden 1986 aikana.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Kauppalaki

1 luku. Yleisiä säännöksiä

1 §. Pykälän 1 *momentin* mukaan laki koskee irtaimen omaisuuden kauppaa. Kiinteän omaisuuden kauppa on siten jätetty lain soveltamisalan ulkopuolelle. Laki koskee sen sijaan irtaimen esineen kaupan lisäksi arvopaperien, saatavien ja muiden oikeuksien kauppaa. Kaupan kohteesta käytetään lakiehdotuksessa kauttaaltaan ilmaisua "tavara".

Oikeuden perustaminen, kuten käyttöoikeuden tai lisenssin myöntäminen, ei kuulu kauppalain piiriin. Sen sijaan sopimuksiin oikeuden luovutuksesta laki tulee sovellettavaksi. Arvopaperien, saatavien ja muiden oikeuksien luovutuksen osalta on kuitenkin otettava huomioon kaupan kohteen erityisluonne. Lisäksi erityiset velkakirja- ja arvopaperioikeudelliset periaatteet syrjäyttävät velkakirjojen ja arvopaperien luovutuksesta kauppalain säännökset.

Kauppalain ja Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälistä tavarankauppaa koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen (YK:n yleissopimus) välistä suhdetta käsitellään 5 §:n perusteluissa.

Kauppalaki koskee vain myyjän ja ostajan oikeuksia ja velvollisuuksia. Se ei sääntele sopijapuolten suhdetta kolmansiin henkilöihin, kuten

ostajan suhdetta myyjän velkoihin tai henkilöön, jolta myyjä on tavarankinnyt tai jolle myyjä on ostajan kanssa tekemänsä kaupan vastaisesti luovuttanut tavarankin. Laki ei myöskään koske myyjän suhdetta ostajan velkoihin.

Pykälän 2 *momentin* mukaan laki koskee soveltuvin osin myös irtaimen omaisuuden vaihtoa.

Pykälän 3 *momentin* mukaan kauppalaki ei koske toisen maalla olevan rakennuksen taikka kiinteän laitoksen tai rakennelman luovutusta, jos samalla luovutetaan käyttöoikeus maahan. Toisen maalla oleva rakennus on irtainta omaisuutta. Tällaisen rakennuksen ja maan käyttöoikeuden luovutus on kuitenkin lähinnä rinnastettavissa kiinteän omaisuuden luovutukseen esimerkiksi arvioitaessa osapuolten sopimusrikkomuksien seuraamuksia.

Koska esillä oleva poikkeussäännös tarkoittaa vain rakennuksen tai muun kiinteän laitoksen tai rakennelman luovuttamista yhdessä maan käyttöoikeuden kanssa, kauppalakia voidaan soveltaa esimerkiksi sopimukseen, jonka mukaan toisen maalla oleva rakennus myydään purettavaksi tai muuten luovutetaan ostajalle ilman käyttöoikeutta maahan.

2 §. Pykälän säännökset rajaavat kauppalain soveltamisalan suhteessa palvelussopimuksiin.

Kaupan kohteena on usein tavara, joka on tarkoitus valmistaa vasta sopimuksenteon jäl-

keen. Pykälän 1 momentin mukaan kauppalakia sovelletaan sopimukseen, joka koskee valmistetavan tavaratilaamista, jollei tilaajan ole toimitettava olennaista osaa niistä tarveaineista, joita valmistukseen tarvitaan. Sopimuksia, jotka 1 momentin mukaan kuuluvat kauppalain alaisuuteen, on tapana kutsua tilauskaupaksi. Jos tavaratilaaja hankkii itse olennaisen osan tarveaineista, valmistajan suoritus käsittää pääasiassa työtä tai muita palvelussuorituksia. Tämän vuoksi sopimus ei tule arvioitavaksi kauppalain perusteella, vaan niiden periaatteiden mukaan, jotka koskevat palvelussopimuksia, kuten työurakkaa. Eri asia on, ettei lopputulos näitä periaatteita sovellettaessa useinkaan olennaisesti poikkea siitä, mihin kauppalain säännökset johtaisivat.

Sen arviointi, mikä on olennainen osa tarveaineista, saattaa vaihdella konkreettisista olosuhteista riippuen. Ainakin lähtökohtaisena perusteena arvioinnissa voidaan usein käyttää tilaajan toimittaman materiaalin arvoa. Jos valmistaja kuitenkin hankkii toiminnalliselta kannalta olennaisen osan tarveaineista, ei sille seikalle, että ostaja mahdollisesti hankkii joitakin kalliita lisätarvikkeita valmistusta varten, ole yleensä annettava ratkaisevaa merkitystä.

Lakitekstissä käytetty sana valmistaa viittaa lähinnä sellaisiin tilauskauppoihin, jotka koskevat esimerkiksi käsityönä valmistettavia yksilöllisiä esineitä tai teollisessa sarjatuotannossa valmistettavia tavaroita. Säännös on kuitenkin tarkoitettu käsittämään myös esimerkiksi kemiallisten tai luonnonmenetelmien avulla tapahtuvan tuotannon, kuten kasvinviljelyn.

Lakiehdotuksen mukaan kauppalakia sovelletaan 1 momentissa mainittujen edellytysten mukaisesti kaikenlaisten irtainten esineiden valmistamiseen. Laki voi siten tulla sovellettavaksi muun muassa laivanrakennussopimuksiin.

YK:n yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleessa on määräys, joka tältä osin vastaa 1 momenttia.

Pykälän 1 momentin toisessa virkkeessä rajataan lain soveltamisala rakennusurakkaan ja muuhun vastaavaan suoritukseen nähden. Kauppalaki ei lakiehdotuksen mukaan tule sovellettavaksi sopimukseen rakennuksen tai muun maalla tai vedessä olevan kiinteän laitoksen tai rakennelman rakentamisesta. Näin on asianlaita riippumatta siitä, kuinka suuren osan tarveaineista rakennuksen tai laitoksen rakentaja hankkii. Kauppalain säännökset eivät monissa kohdin ole tarkoituksenmukaisia niitä ristiriitaitilanteita silmällä pitäen, joita tämänkaltaisten sopimusten yhteydessä saattaa syntyä. Esimerkkinä voidaan

mainita vaikeus soveltaa kauppalain mukaista purkuseuraamusta. Käytännössä rakennusurakkasopimuksia sääntelevät usein seikkaperäiset vakioehdot.

Vaikkakaan kauppalain ei ole määrää koskea sopimusta rakennuksen rakentamisesta, on selvää, että laki tulee sovellettavaksi rakennusmateriaalin ja -tarvikkeiden kauppaan. Kauppalaki koskee siten esimerkiksi ovien, ikkunoiden, kylpyammeiden ja vastaavanlaisten tarvikkeiden toimituksia rakennusta varten. Se seikka, että tavara asennetaan rakennukseen ja siitä siten tulee kiinteän omaisuuden ainesosa, ei vaikuta kauppalain sovellettavuuteen. Kauppalaki koskee myös valmistalojen kauppaa silloin, kun talon pystyttäminen ei ole myyjän velvollisuutena. Jos sopimus koskee suurehkojen, tehdasvalmisteisten rakennuksen osien, kuten kokonaisten seinä- ja kattoelementtien toimittamista ja sen lisäksi rakennuksen pystyttämistä, on arvioitava pykälän 2 momentin perusteella, sovelletaanko sopimukseen kauppalakia vai ei.

Laitoksella tarkoitetaan säännöksessä sellaista laitetta tai rakennelmaa, jolla on kiinteä tai verrattain kiinteä yhteys maahan tai merenpohjaan. Esimerkiksi öljynporauslauttaa, joka ei seiso merenpohjalla, ei siten ole pidettävä tässä virkkeessä tarkoitettuna laitoksena. Kauppalaki voi siten tulla sovellettavaksi tällaisen lautan rakentamista koskevaan sopimukseen.

YK:n yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleessa ei ole esillä olevaa toista virkettä vastaavaa nimenomaista säännöstä. Yleissopimuksen 3 artiklan 2 kappaleessa olevia rajoituksia lienee kuitenkin tulkittava niin, ettei yleissopimusta ole sovellettava rakennusurakkasopimuksiin.

Pykälän 2 momentissa käsitellään toista rajanvetoa kaupan ja palvelussopimuksen välillä. Jos tavaratilaajan on myös suoritettava työtä tai muu palvelus ja palvelus muodostaa pääosan hänen velvollisuuksistaan, kauppalakia ei sovelleta. Kysymyksessä olevan säännöksen avulla on esimerkiksi ratkaistava, onko sopimusta, joka käsittää koneiden tai muun laitteiston toimituksen sekä siihen liittyen asennustyötä tai muita palveluksia, pidettävä kauppana vai ei. Mikäli tavaratilaajan toimitus—eikä palvelus—muodostaa pääosan tavarantoimittajan suorituksesta, sopimusta pidetään kauppana.

Pykälän 2 momentin säännös ei ratkaise kysymystä siitä, voidaanko jonkin toisistaan erottuviin osiin jaettavissa olevan sopimuksen eri osia arvioida eri säännösten mukaan sen sijaan, että sopimusta tarkasteltaisiin yhtenä kokonaisuute-

na. Säännös ei siten estä sitä, että suorituksen koostuessa kahdesta riittävän itsenäisestä osasta, toisen koskiessa kauppaa, toisen palvelusta, irtaimen kauppaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin vain ensiksi mainittuun osaan. Esimerkiksi myyjän sitoumus huolehtia jatkuvasti myydyin tavaran huollosta saattaa tulla arvioitavaksi itsenäisenä sopimuksena.

Lakiehdotuksen 3 §:stä seuraa, että osapuolet voivat sopimuksessaan tämentää, mitä säännöksiä sopimukseen tai sen eri osiin on sovellettava, ja että he siten voivat poiketa laissa ilmaistuista rajanvetoperiaatteista tai tämentää niitä.

Myös arvioitaessa sitä, mikä muodostaa pääosan sopijapuolen velvollisuuksista, voitaneen lähtökohdaksi yleensä asettaa tavaran ja palveluksen arvojen suhde. Myös muita seikkoja on kuitenkin otettava huomioon, erityisesti se, muodostaako työ tai palvelus esimerkiksi siihen vaadittavan teknisen tietämyksen tai muun ammattitaidon perusteella tärkeimmän osan toisen osapuolen suoritusvelvollisuudesta. Esimerkiksi sopimuksia, jotka koskevat auton, koneen tai monimutkaisen teknisen laitteiston korjaamista korjaajan hankkimin varaosin, on säännönmukaisesti pidettävä palveluksina, vaikka varaosien arvo saattaa joskus olla suurempi kuin työn arvo. Jos sopimus sen sijaan koskee tilauksessa erityisesti lueteltujen tarvikkeiden tai helposti vaihdettavien varaosien toimitusta sekä näiden asentamista paikoilleen, voidaan usein katsoa, että kysymyksessä on kauppa. Esimerkkinä voidaan mainita autonrenkaiden myynti ja asennus.

Työllä tai palveluksella tarkoitetaan 2 momentissa suorituksia, jotka tyypillisesti tapahtuvat tavaran toimituksen yhteydessä tai sen jälkeen ja jotka ovat muuta kuin tavaran valmistamista. Pykälän 1 ja 2 momentin säännöksissä pidetään siten silmällä eri tilanteita. Tämä merkitsee, että sopimusta, joka koskee tavaran valmistamista ostajan tilauksen perusteella, on yleensä arvioitava vain 1 momentin perusteella. Sopimus, jota on 1 momentin mukaan pidettävä kauppana, saattaa kuitenkin, jos valmistettava tavara on myös asennettava tilaajalle, jäädä asennustyön laajuudesta ja luonteesta riippuen pykälän 2 momentin perusteella kauppalaan soveltamisalan ulkopuolelle.

YK:n yleissopimuksen 3 artiklan 2 kappaleessa on esillä olevaa säännöstä vastaava määräys.

3 §. Pykälästä ilmenee lain tahdonvaltaisuus. Kauppalaan säännöksiä ei sovelleta ensinnäkään, jos muuta voidaan katsoa sovitun osapuolten välillä. Tämä periaate on vanhastaan ollut lähtö-

kohtana irtaimen kaupassa. Pykälässä oleva viittaus siihen, että sopimuksesta johtuu muuta, merkitsee, että poikkeamisen lain sääntelystä ei välttämättä tarvitse olla nimenomaisesti sovittu, se olisi tehokas sopijapuolten välillä. Myös olosuhteista saattaa ilmetä, että sopijapuolten yhteisenä tarkoituksena tai edellytyksenä on jossakin suhteessa ollut noudattaa kauppalaista poikkeavaa sääntöä. Säännös ei myöskään tarkoita yksinomaan sitä, mistä voidaan katsoa sovitun kauppantekohetkellä, vaan se koskee myös sellaista, mistä osapuolet mahdollisesti ovat sopineet kauppanteon jälkeen.

Tietty sopijapuolten välillä omaksuttu käytäntö voi myös olla seikka, jonka perusteella heidän voidaan katsoa sopineen tahdonvaltaisesta oikeudesta poikkeamisesta. Pykälästä ilmenee sen vuoksi nimenomaisesti, että sopijapuolten omaksu käytäntö voi syrjäyttää kauppalaan säännökset.

Tässä yhteydessä on huomattava, että periaate, jonka mukaan sopimus syrjäyttää kauppalaan säännökset, ei ole ehdoton. Muun muassa oikeustoimilain 36 §:ssä olevan sopimusehtojen kohtuullistamista koskevan säännöksen nojalla voidaan yksittäistapauksessa jättää huomioon ottamatta tai sovitella sellaisia sopimusehtoja, jotka kohtuuttomasti suosivat jompakumpaa sopijapuolta. Tahdonvaltainen oikeus on tärkeä vertailukohde arvioitaessa sopimusehdon kohtuullisuutta.

Vanhastaan vakiintunut periaate on, että kauppatapa syrjäyttää irtaimen kaupan tahdonvaltaiset säännöt. Periaate on säilytetty esillä olevassa pykälässä, jonka mukaan kauppalakia sovelletaan, mikäli kauppatastavasta tai muusta tavasta, jota on pidettävä sopijapuolia sitovana, ei muuta johdu.

Säännöksessä ei oteta kantaa siihen, milloin oikeudellisesti merkityksellisen kauppatavan voidaan katsoa olevan olemassa. Yleinen edellytys sille, että kauppatapa syrjäyttää lain, on, että kysymyksessä oleva menettely on asianomaisella toimialalla yleisesti hyväksytty ja että sitä noudatetaan yleisesti. Lakiehdotuksesta ilmenee lisäksi, että kauppatapa tai muu tapa syrjäyttää lain ainoastaan silloin, kun kysymys on tavasta, jota on pidettävä sopijapuolia sitovana. Tämä edellyttää tietynlaista kvalifioivaa arviointia.

Kauppatappaa tai muuta tapaa, joka saa etusijan lakiin nähden, pidetään sopimuksen osana. Kun lakitekstissä tai perusteluissa myöhemmin viitataan siihen, että jostakin voidaan katsoa

sovitun, viittaus koskee myös tässä pykälässä tarkoitettua kauppatappaa ja muuta tapaa.

Lakiehdotusta valmisteltaessa on harkittu, tulisiiko laissa nimenomaan mainita, että kauppatappaa ei saa soveltaa, jos se on kohtuuton. On kuitenkin päädytty siihen, ettei tämä ole välttämätöntä. Menettely, joka on kysymyksessä olevalla toimialalla tavanomaisissa olosuhteissa kohtuuton, ei voine yleensä saada kauppatapan asemaa. Saattaa kuitenkin käydä niin, että olemassaolevan kauppatapan soveltaminen voi yksittäistapauksessa osoittautua kohtuuttomaksi. Oikeus-toimilain yleinen kohtuullistamissäännös mahdollistaa kuitenkin kauppatapan sovittelun tai huomiotta jättämisen tällaisissa tapauksissa.

YK:n yleissopimuksen tahdonvaltaisuus ilmenee 6 artiklasta, jota täydentää 9 artikla.

4 §. Pykälässä todetaan, että kauppalakia ei sovelleta kuluttajakauppaan sikäli kuin kuluttajansuojalain johtuu muuta. Kuluttajansuojalain 5 luvussa on pääosin pakottavia säännöksiä eräistä tapauksista, joissa tavaraa on katsottava olevan virhe, samoin kuin virheen seuraamuksista. Edelleen luvussa on säännöksiä takuun merkityksestä, ostajan asemasta tapauksissa, joissa tavara on myyty siinä kunnossa kuin se on sekä tavaran luovutuksen viivästyisestä ja viivästyksen seuraamuksista. Laissa on myös säännöksiä ostajan oikeudesta pidäytyä kauppahinnan maksamisesta sekä tavaran tarkastamisesta ja reklamaatiosta.

Kauppalaan säännöksistä tullaan tässä vaiheessa soveltamaan kuluttajakauppaan säännöksiä tavaran luovutuksesta ja vaaranvastuun siirtymisestä sekä 17 §:n säännöksiä tavaran ominaisuuksista ja 34 §:n säännöksiä ostajan oikeudesta vaatia virheen korjaamista. Myös 46-60 §:n säännökset ostajan velvollisuuksista ja ostajan sopimusrikkomuksen seuraamuksista tulevat sovellettaviksi kuluttajakauppaan. Osalla näistä säännöksistä ei useimmiten ole merkitystä kuluttajakaupassa. Myös 61-66 §:ssä olevat säännökset ennakoidusta sopimusrikkomuksesta sekä kaupan purusta ja uudesta toimituksesta koskevat kuluttajakauppaa. Näin on asianlaita myös vahingonkorvauksen määrää koskevien säännösten osalta, kuitenkin niin, että 67 §:n 2 momentissa olevaa säännöstä välillisestä vahingosta ei voida soveltaa kuluttajakauppaan. Säännökset tavaran huolenpidosta ja tavaran tuotosta tulevat niin ikään sovellettavaksi myös kuluttajakauppaan.

Erityisesti on korostettava, että kauppalaan säännökset tavaran tarkastamisesta ja reklamaatiosta eivät ole sovellettavissa kuluttajakauppaan.

5 §. Pykälän mukaan eräistä kansainvälisistä kaupoista säädetään erikseen. Tällä viittauksella tarkoitetaan sitä lakia, jolla YK:n yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista saatetaan voimaan. Esillä olevalla kauppalaan säännöksellä on vain informatiivinen merkitys.

Ehdotettu sääntely merkitsee sitä, että jos kummallakin sopijapuolella on liikepaikkansa valtiossa, joka on sidottu YK:n yleissopimukseen, ja sopimusta on arvioitava Suomen lain mukaan, siihen on sovellettava yleissopimuksen määräyksiä eikä kauppalakia. Yleissopimusta on niin ikään sovellettava, jos vain toisella sopijapuolella on liikepaikkansa yleissopimukseen sidotussa valtiossa ja tuomioistuinvaltiosta noudatettavat kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt johtavat jonkin sopimusvaltion lain soveltamiseen. Vastaavasti sopimukseen sisältyvä lainvalintalauseke, jossa viitataan Suomen oikeuteen, merkitsee, että sopimukseen on sovellettava yleissopimuksen määräyksiä eikä kauppalakia, jollei lausekkeen tulkinnasta muuta johdu. Sopijapuolet voivat kuitenkin laatia lainvalintalausekkeen niin, että siinä nimenomaisesti viitataan Suomen oikeuteen lukuunottamatta YK:n yleissopimusta.

Tarkoituksena on lisäksi rajoittaa YK:n yleissopimuksen soveltamisalaa siten, että yleissopimusta ei ole sovellettava, jos myyjällä ja ostajalla on liikepaikkansa Islannissa, Norjassa, Suomessa, Ruotsissa tai Tanskassa. Tämä rajoitus perustuu yleissopimuksen 94 artiklan sallimaan varaukseen.

Ensin joudutaan siten selvittämään, missä valtioissa sopijapuolten liikepaikat, jotka ovat kyseisen sopimuksen kannalta ratkaisevia, sijaitsevat. Jos molemmat näistä liikepaikoista ovat pohjoismaissa, on kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen perusteella ratkaistava, minkä valtion lakia sopimukseen on sovellettava. Jos sopimusta on arvioitava Suomen lain mukaan, on sovellettava kauppalakia eikä YK:n yleissopimuksen määräyksiä. Sopijapuolet voivat kuitenkin sisällyttää sopimukseensa lainvalintalausekkeen, joka johtaa toisenlaiseen tulokseen.

2 luku. Tavaran luovutus

Lakiehdotuksen 6-11 §:ssä säädetään myyjän velvollisuuksista tavaran luovutuksen yhteydessä. Luovutuksella on merkitystä monessa suhteessa. Ensiksikin luovutuksen käsite on keskeinen arvioitaessa, onko myyjä joutunut viivästyksen sopi-

muksen täyttämässä. Toiseksi vaaranvastuun siirtyminen kytkeytyy yleensä tavaran luovutukseen. Luovutuksella on siten muun muassa merkitystä ostajan aseman kannalta siinä tapauksessa, että tavara on tapaturmaisesti tuhoutunut tai kadonnut. Vaaranvastuun siirtymistä koskevien säännösten kautta luovutus saa merkitystä myös sen ajankohdan kannalta, joka on virhearvioinnin lähtökohtana. Edelleen luovutuksella on merkitystä ratkaistaessa määrättyjen tavarasta aiheutuvien kustannusten jakautumista myyjän ja ostajan välillä.

6 §. Pykälässä on säännöksiä tavaran luovutuksesta silloin, kun kysymyksessä ei ole kuljetuskauppa (7 §) eikä luovutuspaikka ilmene sopimuksesta. Pääsääntönä on tällöin, että ostajan on noudettava tavara myyjän luota (*noutokauppa*). Myyjä ei toisin sanoen ole velvollinen lähettämään tavaraa ostajalle, ellei näin ole sovittu.

Pykälän 1 momentin mukaan pääsääntönä on, että tavara on luovutettava myyjän luona. Myyjän on pidettävä tavara ostajan noudettavissa siellä, missä hänellä kaupasta sovittaessa oli liikepaikkansa, tai, jollei hänellä ollut kauppaan liittyvää liikepaikkaa, siellä, missä myyjän kotipaikka oli.

Lakiehdotuksessa ei ole liikepaikan määritelmää. Sen, että myyjällä on tietyllä paikalla jotakin toimintaa, ei vielä sinänsä ole katsottava merkitsevän, että myyjällä on siellä liikepaikka. Esimerkiksi paikkaa, jossa myyjällä on vain tuotantolaitos ilman minkäänlaista myyntitoimintaa, ei yleensä ole pidettävä kauppalaan mukaisena liikepaikkana.

Esillä oleva säännös on kirjoitettu siten, että siinä kuvataan myyjän luovutukseen liittyvät velvollisuudet: säännöksestä ilmenee, että myyjän on pidettävä tavara ostajan noudettavissa.

Pykälän 1 momentissa säännellään myös tilanne, jossa tavara kaupantekohetkellä oli muualla kuin myyjän luona ja sopijapuolet tiesivät tämän. Tällöin tavara on luovutettava siellä, missä se oli, ja myyjän velvollisuutena on pitää tavara ostajan noudettavissa tässä paikassa. Tavara voi olla esimerkiksi varastossa toisella paikkakunnalla kuin missä myyjän liikepaikka sijaitsee tai se voi olla sivullisen luona. Myyjän liiketoimintaan kuuluvassa kaupassa tavara saattaa olla myyjän kotona. Vaikka kauppa ei liity myyjän liiketoimintaan, tavara saattaa olla myyjän liikepaikalla. Säännöksen soveltaminen edellyttää, että molemmat sopijapuolet tietävät kauppaan tehtäessä paitsi sen, että tavara on muualla kuin myyjän luona, myös sen, missä tavara on.

Säännöksen mukaan siihen, että tavara kaupasta sovittaessa oli muualla kuin myyjän luona, rinnastetaan tapaukset, joissa se tavaraerä, josta tavara on otettava, oli muualla kuin myyjän luona.

Pykälän 2 momentin mukaan tavara on 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa luovutettu, kun ostaja on ottanut sen hallintaansa. Tähän on rinnastettava se, että joku muu on ottanut tavaran hallintaansa ostajan lukuun. Luovutus tapahtuu toisin sanoen, kun tavara annetaan ostajan tai jonkun muun, jonka on määrä vastaanottaa tavara ostajan puolesta, hallintaan.

Jäljempänä olevista säännöksistä ilmenee, että momentissa tarkoitettu ajankohta eli tavaran hallinnan tosiasiallisen luovutuksen ajankohta ei kaikissa tapauksissa ole ratkaiseva luovutuksen oikeusvaikutusten kannalta. Säännöksissä, jotka koskevat tavaraa aiheutuvia kustannuksia (11 §), vaaranvastuun siirtymistä (13 §:n 2 momentti) ja myyjän viivästystä (22 §), tehdään näet poikkeus sen tilanteen varalta, että luovutuksen viivästyminen johtuu ostajasta tai ostajan puolelta olevasta seikasta.

YK:n yleissopimuksessa esillä olevaa pykälää vastaavat 31 artiklan c ja b kohtien määräykset.

7 §. Pykälä koskee tavaran luovutusta tapauksissa, joissa tavara sopimuksen mukaan on lähetettävä tai kuljetettava ostajalle.

Pykälän 1 momentti koskee paikalliskauppaa, eli tapauksia, joissa sopimus edellyttää, että tavara lähetetään tai kuljetetaan ostajalle samalla paikkakunnalla tai alueella, jolla myyjä yleensä huolehtii samankaltaisten tavaroiden kuljetuksesta. Tällaisissa tapauksissa tavaran luovutus tapahtuu, kun ostaja saa tavaran hallintaansa. Tästä seuraa 13 §:n 1 momentin mukaan muun muassa, että vaaranvastuu kuljetuksen aikana on myyjällä ja että hän saattaa 22 §:n mukaan joutua viivästyksen kuljetuksen myöhästyessä. Edelleen myyjä on vastuussa kuljetuksen aikana syntyneestä tavaran virheestä. Lakiehdotuksen 11 §:stä puolestaan ilmenee, että myyjän on näissä tapauksissa vastattava myös kuljetuskustannuksista, jollei muusta voida katsoa sovitun.

Säännös merkitsee, että myyjällä on esillä olevissa tapauksissa vaaranvastuu tavarasta samoin kuin vastuu tavaran kuljetuskustannuksista myös silloin, kun hän käyttää kuljetuksen suorittamiseen ulkopuolista, itsenäistä rahdinkuljettajaa (vertaa kaukokauppaa koskevaan pykälän 2 momenttiin). Säännös koskee myös sitä tapausta, että tavara lähetetään postitse.

Säännöstä sovelletaan, kun tavara on kuljetettava ostajalle samalla paikkakunnalla. Käsite "paikkakunta" saatettaisiin ymmärtää siten, että se tarkoittaa hallinnollista aluetta, kuten tiettyä kuntaa, tai tällaisen alueen osaa, kuten tiettyä kylää. Säännöksen rajoittaminen samalla paikkakunnalla tapahtuvaan kuljetukseen ei siten olisi tyydyttävä ratkaisu ottaen huomioon muun muassa ne tapaukset, joissa myyjä tavallisesti huolehtii samanlaisten tavaroiden kuljetuksesta laajemmalla alueella, joka saattaa esimerkiksi käsittää useita naapurikuntia. Siksi säännös on muotoiltu niin, että se käsittää myös tilanteet, joissa sopimus edellyttää, että myyjä huolehtii tavarankuljetuksesta ostajalle ja kysymyksessä voidaan katsoa olevan paikalliskuljetus huolimatta siitä, että kuljetus ulottuu paikkakunnan rajan ulkopuolelle.

Pykälän 1 momentin soveltaminen ei edellytä, että toimialalla olisi yleensä tavanmukaista, että myyjä huolehtii asianomaisten tavaroiden kuljetuksesta tietyllä jakelualueella. Riittää, että kysymyksessä olevalla myyjällä on tapana tehdä näin. Toisaalta on ajateltavissa, että myyjän velvollisuus huolehtia tavarankuljetuksesta ostajalle saattaa joissakin tapauksissa perustua alalla vallitsevaan tapaan. Tällöin 1 momentti tulee sovellettavaksi, vaikka kysymyksessä olevalla myyjällä ei olisikaan alalle tavanomaista kuljetuskapasiteettia ja hänen olisi tämän vuoksi käytettävä kuljetuksen suorittamiseen itsenäistä rahdinkuljettajaa.

Pykälän 2 momentti koskee tavarankuljetusta kaukokaupassa, jossa tavara sopimuksen mukaan on lähetettävä ostajalle, ja tämä edellyttää kuljetusta paikkakunnalta toiselle tai muutoin kuljetusta, jota ei voida pitää paikallisena (vertaa 1 momenttiin). Säännöksen piiriin kuuluvat siten tapaukset, joissa sopimus edellyttää, että tavara kuljetetaan ostajalle, ja jotka eivät kuulu 1 momentin piiriin. Jos tavarankuljettamiseen lähetyspaikkakunnalta käytetään rahdinkuljettajaa, luovutus tapahtuu säännöksen mukaan, kun se rahdinkuljettaja, joka on ottanut tavarankuljettavakseen lähetyspaikkakunnalta, saa tavarankuljetusta. Näin on asianlaista myös silloin, kun ensimmäinen kuljetus on merikuljetus. Tavarankuljetuksena ei myöskään kaukokaupassa pidetä sitä, että tavara luovutetaan sellaisen rahdinkuljettajan hallintaan, joka on ottanut huolehtiakseen vain tavarankuljetuksesta, esimerkiksi kuljetuksesta myyjän liikepaikasta samalla paikkakunnalla olevaan terminaaliin. Luovutus tapahtuu vasta, kun rahdinkuljettaja, jonka on

määrä kuljettaa tavara lähetyspaikkakunnalta, saa tavarankuljetusta. Jos kuitenkin se rahdinkuljettaja, joka on ottanut huolehtiakseen tavarankuljetuksesta toiselle paikkakunnalle, suorittaa myös paikalliskuljetuksen, esimerkiksi noutamalla tavarankuljetuksen myyjän luota, luovutus tapahtuu rahdinkuljettajan saadessa tavarankuljetusta myyjän luona.

Jos tavarankuljetus edellyttää useamman itsenäisen rahdinkuljettajan suorittamaa peräkkäistä kuljetusta, luovutus tapahtuu, kun tavara luovutetaan sen rahdinkuljettajan hallintaan, jonka tehtävänä on kuljettaa tavara paikkakunnalta toiselle. Esimerkkinä voidaan mainita, että kuljetusyritys, jonka on määrä kuljettaa tavara kuorma-autolla myyjän paikkakunnalta satama-paikkakunnalle merikuljetusta varten, saa tavarankuljetusta.

Jos myyjä huolehtii paikkakuntien välisestä kuljetuksesta tai osasta sitä käyttämättä apunaan itsenäistä rahdinkuljettajaa, esimerkiksi jos myyjä kuljettaa tavarankuljetusta satama-paikkakunnalle omalla kuorma-autollaan, luovutus tapahtuu vasta, kun ensimmäinen itsenäinen rahdinkuljettaja, esimerkiksi varustamo, saa tavarankuljetusta jatkokuljetusta varten. Jos myyjä suorittaa kuljetuksen määräpaikkakunnalle kokonaisuudessaan omilla kuljetusvälineillään, luovutus tapahtuu vasta perillä ostajan luona.

Toimituslausekkeesta, jonka yhteydessä mainitaan määrätty paikkakunta, saattaa ilmetä, että myyjän velvollisuutena on luovuttaa tavara lausekkeesta ilmenevällä lastaus- tai määräpaikkakunnalla. Toimituslausekkeesta saattaa myös ilmetä, milloin tavara katsotaan luovutetuksi, esimerkiksi niin, että luovutus tapahtuu, kun tavara on ylittänyt aluksen partaan. Väärinkäsitysten välttämiseksi 2 momentissa todetaan nimenomaisesti, että sitä on sovellettava, jollei muuta johdu toimituslausekkeesta tai muuten sopimuksesta.

Luovutus edellyttää 2 momentin mukaan, että rahdinkuljettaja on saanut tavarankuljetusta. Tällöin ei vaadita, että tavara on lastattu siihen kuljetusvälineeseen, jolla se lähetetään, tai että tavara on esimerkiksi ylittänyt aluksen partaan, vaan riittää, että rahdinkuljettaja on ottanut tavarankuljetusta vastaan esimerkiksi tavara-asemalla, joka saattaa olla varsinaisen satama-alueen ulkopuolella, taikka lentokentällä tai rautatieasemalla. Myös tässä suhteessa saattaa toimituslauseke tai muu sopimusehto johtaa toisenlaiseen tulokseen.

Ilmaisu "saada hallintaansa" ei ole täysin yksiselitteinen. Se, kuka kantaa riskin esimerkiksi vahingoista, joita tavaralle sattuu sitä lastattaessa

tai lastia purettaessa eli kun tavarahan hallinnan luovutus rahdinkuljettajalle tai ostajalle on tapahtumassa, on viime kädessä arvioitava kunkin tapauksen olosuhteiden perusteella.

Erityinen kysymys on, onko luovutuksena pidettävä sitä, että huolitsija saa tavarahan hallintaansa. Huolitsijan tehtävä rajoittuu usein tavarahan kuljetuksen järjestämiseen toimeksiantajan lukuun. Luovutuksen ei yleensä voida katsoa tapahtuneen vielä silloin, kun tavara on luovutettu huolitsijalle, jonka on määrä toimittaa se edelleen rahdinkuljettajalle. On kuitenkin ajateltavissa, että huolitsijaa voidaan pitää rahdinkuljettajana niiden sopimusehtojen perusteella, joiden mukaan hän jättää tavarahan hallintaansa. Esimerkiksi se, että huolitsija markkinoinnissaan ilmoittaa ottavansa suorittaakseen kuljetustehtäviä, tai se, että hän perii tehtävästä kiinteän hinnan ilman tilitysvelvollisuutta toimeksiantajalle, voivat olla seikkoja, joiden perusteella huolitsijaa saatetaan pitää rahdinkuljettajana. Luovutukseksi voitaneen usein katsoa myös se, että ostajan osoittama huolitsija saa tavarahan hallintaansa. Edelleen on mahdollista, että huolitsijan voidaan katsoa ottaneen tavarahan vastaan rahdinkuljettajan lukuun.

Pykälän 3 momentissa on säännös eräiden toimituslausekkeiden merkityksestä. Momentti koskee lausekkeitä, joiden mukaan tavara on myyty "vapaasti", "toimitettuna" tai "vapaasti toimitettuna" määrätyle paikkakunnalle. Tällainen lauseke merkitsee säännöksen mukaan, että tavaraa ei katsota luovutetuksi ennen kuin se on tullut perille lausekkeen yhteydessä mainitulle paikkakunnalle. Lakiehdotuksessa ei sen sijaan ole tarkemmin täsmennetty, milloin tavara on näissä tapauksissa katsottava luovutetuksi. Ratkaisevaa merkitystä ei ole tarkoitettu annettavan esimerkiksi sille, että tavara on ylittänyt paikkakunnan rajan, vaan yleensä on vaadittava, että sen on oltava ostajan saatavilla, esimerkiksi hänen liikepaikassaan, terminaalissa tai myyjän paikkakunnalla olevan edustajan luona. Se, milloin luovutuksen on tarkalleen katsottava tapahtuneen, riippuu kuitenkin jossain määrin yksittäisen sopimuksen tulkinnasta ja muista olosuhteista.

Ilmaisuja "vapaasti", "vapaasti toimitettuna" ja "toimitettuna" käytetään usein muiden toimituslausekkeiden yhteydessä, esimerkiksi "rahdivapaasti toimitettuna", "toimitettuna cif". Tällaisissa yhteyksissä ei 3 momentissa mainituille lisäyksille "vapaasti", "vapaasti toimitettuna" tai "toimitettuna" pidä antaa merkitystä. Lau-

sekkeella "toimitettuna cif" on siten sama merkitys kuin lausekkeella "cif".

Joskus ilmaisuja "vapaasti", "vapaasti toimitettuna" ja "toimitettuna" käytetään muiden kuin kuljetuskauppojen yhteydessä. Tavara saatetaan esimerkiksi myydä "vapaasti myyjän varastossa", kun tavara jo on tässä varastossa. Ehdotettu säännös ei koske tällaisten lausekkeiden tulkintaa.

Säännös koskee kysymystä, milloin tavara on katsottava luovutetuksi. Koska muualla lakiehdotuksessa viitataan tavarahan luovutukseen, säännös saa kuitenkin merkitystä esimerkiksi vaaranvastuun siirtymisen ja sopijapuolten välisen kustannusten jaon kannalta sekä tavarahan virheettömyyttä arvioitaessa. Jos sopijapuolet haluavat antaa määräpaikkakunnalle merkitystä esimerkiksi vain kustannusten jaon osalta, heidän tulee siten käyttää muunlaisia ehtoja eikä lauseketta "vapaasti", "vapaasti toimitettuna" tai "toimitettuna".

YK:n yleissopimuksessa säännös tavarahan luovutuksesta kaukokaupassa on 31 artiklan a kohdassa. Yleissopimuksessa ei ole 3 momenttia vastaavaa määräystä.

8 §. Pykälä koskee myyjän velvollisuutta järjestää tavarahan kuljetus. Jos myyjä on sopimuksen perusteella, esimerkiksi toimituslausekkeen tai osapuolten välisen erityisen sopimusehdon mukaan — kuten toisinaan fob-kaupassa — velvollinen järjestämään tavarahan kuljetuksen, hänen on tehtävä sopimukset tavarahan kuljetuksesta aina määräpaikkakunnalle saakka. Jos tämä edellyttää useita perättäisiä kuljetuksia, myyjän on siis tehtävä sopimukset kaikista osakuljetuksista. Hänen on huolehdittava siitä, että tavara lähetetään sopivilla kuljetusvälineillä ja tavanomaisin ehdoin. Tässä tarkoitettun velvollisuuden kannalta ei ole merkitystä sillä, tekeekö myyjä sopimukset omissa nimissään vai myyjän asiamiehenä.

Lakiehdotuksessa ei säännellä seuraamuksia siitä, että myyjä ei täytä tämän pykälän mukaisia velvollisuuksiaan. Tällainen sopimusrikkomus voi kuitenkin yleisten periaatteiden mukaan aikaansaada myyjälle vahingonkorvausvelvollisuuden, minkä lisäksi se saatetaan antaa ostajalle oikeuden kaupan purkamiseen, jos sopimusrikkomuksella on hänelle olennainen merkitys.

9 §. Pykälä koskee tavarahan luovutuksen ajankohtaa. Tämä ajankohta ilmenee usein sopimuksesta, jonka sisältö silloin on tavalliseen tapaan ratkaiseva. Luovutuksen ajankohta voi olla ilmaistu sopimuksessa eri tavoin. Se voi ilmetä suoraan sopimuksesta. On myös mahdollista, että

sopimuksesta ilmenee vain se, kuinka luovutuksen ajankohta on täsmennettävä. Luovutuksen ajankohta voi ilmetä yksiselitteisesti siten, että sopimuksessa mainitaan esimerkiksi tarkka päivämäärä tai ajanjakso, jonka kuluessa luovutuksen tulee tapahtua. Jos ajankohta on ilmaistu epätäsmällisemmin, se on määrättävä tulkinnan avulla. Sopimuksesta voi muun muassa johtua, että tavara on luovutettava viivytystä. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostajan tilaus koskee tavaraa, joka myyjällä on tai joka hänellä oletetaan olevan varastossaan. Sopimuksesta voi myös seurata, että luovutuksen on määrä tapahtua vasta vaadittaessa. Joskus saattaa olla pääteltävissä olosuhteista, milloin tavara on luovutettava, vaikka tietystä luovutusajankohdasta ei olisi itse sopimuksessa nimenomaisesti mainittu. Esimerkkinä voidaan mainita aikaisin syksyllä tehty sopimus erästä joulukuusia.

Jollei voida katsoa sovitun, että tavara on luovutettava tiettyä ajankohtana, viipymättä tai vasta vaadittaessa, se on *1 momentin* mukaan luovutettava kohtuullisessa ajassa kaupanteosta. Kohtuullisena pidettävä aika vaihtelee olosuhteista riippuen, muun muassa sen mukaan, onko tavara valmistettava vasta kaupanteon jälkeen, hankittava sivulliselta vai otettava myyjän varastosta. Kohtuullinen aika voi olla myös suhteellisen lyhyt ajanjakso.

Pykälän *2 momentti* koskee sitä tapausta, että tavaran luovutuksen on sovittu tapahtuvan tietyn ajanjakson kuluessa, esimerkiksi niin, että tavara on toimitettava määrätyn kuukauden kuluessa. Pääsääntönä on tällöin, että myyjä saa määrätä luovutuksen tarkan ajankohdan. Säännös perustuu olettamalle, että tällaisesta ajanjaksosta useimmiten sovitaan myyjän tarpeita silmällä pitäen. Olosuhteet saattavat kuitenkin osoittaa, että ostajan asiana on määrätä luovutuksen tarkka ajankohta. Sopimuksesta voi esimerkiksi käydä ilmi, että ostajan on tehtävä sopimukset tavaran kuljetuksesta tai että tavara on toimitettava määrätyn ajan kuluessa ostajan tarpeiden mukaan.

Pykälän *3 momentissa* säädetään myyjän velvollisuudesta ilmoittaa ostajalle siitä, milloin luovutus voi tapahtua tai tulee tapahtumaan, kun myyjän asiana on määrätä luovutuksen ajankohda. Jos ostajan on noudettava tavara, myyjän on ilmoitettava ostajalle, milloin tavara on noudettavissa. Jollei tällaista ilmoitusta anneta ajoissa ja tämä johtaa siihen, että luovutus ei voi tapahtua sovitun ajanjakson kuluessa tai *1 momentissa* tarkoitetussa kohtuullisessa ajassa, viivästyksen ei voida katsoa johtuvan ostajasta. Tällä on merki-

tystä luovutuksen oikeusvaikutusten kannalta eli tavarasta aiheutuvien kustannusten jakoa, vaaranvastuun siirtymistä ja viivästyseuraamuksia koskevia säännöksiä sovellettaessa. Se, että ilmoitus on annettava ajoissa, merkitsee, että ostajan on saatava olosuhteisiin nähden kohtuullinen mahdollisuus järjestää tavaran noutaminen tai valmistautua siihen.

Myyjällä on vaaranvastuu siitä, että ilmoitus tulee perille viivytystä ja vääristymättömänä.

Lakiehdotuksessa ei ole säännöstä ostajan velvollisuudesta antaa myyjälle vastaavanlainen ilmoitus silloin, kun ostajan on määrättävä tavaran luovutuksen ajankohta. Useimmiten on itsestään selvää, että ostajan on ilmoitettava myyjälle, milloin hän haluaa luovutuksen tapahtuvan. Samoin on selvää, että ostaja ei saa vedota sellaiseen luovutuksen viivästyamiseen, joka johtuu siitä, että myyjälle ei ole ajoissa ilmoitettu ostajan valitsemaa ajankohtaa. Jollei ostajan ilmoitus ole tarpeen, esimerkiksi silloin, kun tavaran edellytetään olevan noudettavissa jo sovitun ajanjakson alusta alkaen, niin että ostaja voi noutaa sen haluamanaan ajankohtana, tämä ilmenee yleensä sopimuksesta tai olosuhteista.

YK:n yleissopimuksessa määräykset tavaran luovutuksen ajankohdasta ovat 33 artiklassa.

10 §. Pykälä koskee myyjän oikeutta olla luopumatta tavaran hallinnasta, kunnes ostaja maksaa kauppahinnan. Tämä oikeus on toinen puoli siitä periaatteesta, että sopijapuolten suoritukset on vaihdettava samanaikaisesti. Periaate merkitsee sitä, että kumpikin sopijapuoli saa määrätyn varmuuden siitä, että myös vastapuoli täyttää osansa sopimuksesta, ennenkuin hän täyttää sopimuksen omalta osaltaan.

Pykälän *1 momentin* mukaan myyjä ei ole velvollinen luopumaan tavaran hallinnasta eikä luovuttamalla asiakirjan tai muulla tavoin luopuman määräysvallastaan tavarahan, ennen kuin kauppahinta maksetaan. Säännöksessä tarkoitettuja asiakirjoja ovat esimerkiksi konossementit ja kansainväliset rahtikirjat. Jos myyjällä on *1 momentin* mukaisesti oikeus olla luopumatta tavaran hallinnasta, hän ei myöskään ole velvollinen muulla tavoin, esimerkiksi tietokonekisteröinnillä, siirtämään määräysvaltaa tavarahan ostajalle ennen kuin ostaja täyttää maksuvelvollisuutensa. Myyjä voi sen sijaan tietenkin olla velvollinen toimittamaan ostajalle sellaisia asiakirjoja, jotka eivät vaikuta oikeuteen määrätä tavarasta, mutta joita ostaja tarvitsee maksuvelvollisuutensa täyttämiseksi, kuten alkuperätoistuksen.

Pykälän 1 momentin lähtökohtana on, että kauppa edellyttää käteismaksua. Jos ostaja on kaupasta sovittaessa saanut myyjältä luottoa tai myyjä on sopimuksenteon jälkeen myöntänyt hänelle maksunlykkäystä, tämä merkitsee, että myyjä on luopunut oikeudestaan tehdä tavarahan hallinnan luovuttamisen riippuvaksi kauppahinnan maksamisesta. Jos sopimuksen mukaan on tarkoituksena, että ostajalle myönnetään luottoa vekseliä vastaan, vekselin hyväksyminen on rinnastettava kauppahinnan maksamiseen (katso 48 §:n 2 momentti). Tämä merkitsee sitä, että myyjä voi tällaisesta luottosopimuksesta huolimatta pidättäytyä tavarahan hallinnan luovuttamisesta, kunnes ostaja on hyväksynyt vekselin.

Tavarahan luovuttamista koskevista säännöksistä ilmenee epäsuorasti, kumman sopijapuolista on tehtävä aloite sopimuksen täyttämiseksi.

Periaatetta, jonka mukaan sopijapuolten suoritukset on vaihdettava samanaikaisesti, ei voida sellaisenaan soveltaa kaukokaupassa. Jos tavara on lähetettävä edelleen siltä paikkakunnalta, jolla luovutus tapahtuu, tämä periaate toteutuu 2 momentin mukaan sillä tavoin, että myyjä on velvollinen lähettämään tavarahan huolimatta siitä, että hän ei ole saanut maksua, mutta hän saa estää tavarahan tai sitä koskevan asiakirjan luovuttamisen ostajan hallintaan ennen kauppahinnan maksamista. Pykälän 1 momentin nojalla myyjä saa vastaavasti huolehtia siitä, ettei oikeutta määrätä lähetetystä tavarasta muutoinkaan siirretä ostajalle, ennen kuin kauppahinta maksetaan.

Samoin kuin 1 momenttia ei 2 momenttiakaan sovelleta, jos ostajalle on myönnetty luottoa tai maksunlykkäystä.

Ostajan kannalta suoritusten keskinäisen riippuvuuden periaate käy ilmi 49 §:stä. Tästä pykälästä ilmenee myös se, että ostaja ei määrättyjen edellytysten vallitessa ole velvollinen maksamaan kauppahintaa ennen kuin hänellä on ollut tilaisuus tarkastaa tavara.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaava periaate ilmenee 58 artiklasta.

11 §. Pykälä koskee tavarasta ennen luovutusta aiheutuvien kustannusten jakoa sopijapuolten välillä. Pykälä koskee lopullista kustannusten jakoa osapuolten välillä, ei sen sijaan sitä, kenen on ensi vaiheessa maksettava ne kustannukset, joita tavarahan luovutukseen liittyy. Pykälä on yleisluonteinen. Sen alussa todetaan, että myyjä vastaa kustannuksista, joita tavarasta aiheutuu ennen sen luovutusta. Säännös tarkoittaa esimerkiksi tavarahan kuljetuskustannuksia, vakuutus- ja varastointikustannuksia sekä erilaisten lupien

hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia. Luovutuksen jälkeen aiheutuneista kustannuksista on yleensä vastuussa ostaja.

Kustannusten jaosta määrätään usein sopimuksessa. Kustannusten jakautuminen voi ilmetä esimerkiksi toimituslausekkeesta. Kustannusten jako saattaa myös määräytyä kauppatavan mukaan. Jollei tällaista perustetta kustannusten jaolle ole olemassa, sovelletaan esillä olevaa säännöstä.

Pykälän alkuosasta ilmenevä periaate ei koske kustannuksia, jotka ovat aiheutuneet siitä, että tavarahan luovutus on viivästynyt ostajan puolella olevan seikan vuoksi. Säännöksessä tarkoitetaan viivästyksen aiheuttamia lisäkustannuksia. Jos tavara esimerkiksi on varastossa sivullisen luona ja ostajan on noudettava se sieltä, ostaja on suhteessa myyjään velvollinen vastaamaan varastointikustannuksista siltä osin kuin ne kohdistuvat sen ajankohdan jälkeiseen aikaan, jona ostajan piti noutaa tavara.

Keskeistä esillä olevassa pykälässä on ilmaista myyjän kustannusvastuuta koskeva perusperiaate. Viittaus luovutuksen viivästymiseen ostajan syystä ei sen sijaan ole tarkoitettu ratkaisemaan kysymystä siitä, kenen on vastattava ostajan viivästyksestä aiheutuneista kustannuksista. Poikkeussäännöstä ei siten tule lukea vastakohtaisesti niin, että ostaja aina vastaisi siinä tarkoitetuista kustannuksista. Esimerkiksi myyjän oikeudesta korvaukseen tavarahan huolenpidon aiheuttamista kustannuksista säädetään 75 §:ssä.

YK:n yleissopimuksessa ei ole esillä olevaa pykälää vastaavaa määrystä.

3 luku. Vaaranvastuu tavarasta

12 §. Pykälästä ilmenee, mitä tarkoitetaan sillä, että ostajalla on vaaranvastuu tavarasta. Säännöksessä tarkoitettu vaaranvastuun jako koskee ostajan velvollisuutta maksaa tavarahan hinta silloin, kun tavara tuhoutuu myyjästä riippumattomasta syystä. Jos tavara tuhoutuu, katoaa, huononee tai vähenee tällaisesta syystä sen jälkeen, kun vaaranvastuu on siirtynyt ostajalle, ostaja on siitä huolimatta velvollinen maksamaan kauppahinnan.

Säännökset vaaranvastuun siirtymisestä koskevat tilanteita, joissa tavara on tuhoutunut, kadonnut, huonontunut tai vähentynyt myyjästä riippumattomasta syystä. Säännökset tulevat siten sovellettaviksi lähinnä tapauksissa, joissa tavara vahingoittuu tapaturmaisesti tai joissa tavara

katoaa esimerkiksi sellaisen varkauden vuoksi, joka ei johdu myyjän tuottamuksesta, sekä myös silloin, kun tavarankatoamisen syytä ei kyetä selvittämään. Sen sijaan vaaranvastuun siirtymistä koskevat säännökset eivät ratkaise kysymystä siitä, kummalle sopijapuolelle kuuluu esimerkiksi riski siitä, että tuonti- tai vientikielto tai muu sen kaltainen viranomaisen toimenpide estää tavarankatoamisen. Nämä kysymykset liittyvät viivästyskäsitteeseen.

Sen seikan merkitys, että vaaranvastuu tavaramyymälästä — eikä ostajalla — ei ilmene esillä olevasta pykälästä, vaan niistä lain säännöksistä, jotka koskevat myyjän sopimusrikkomuksia ja niiden seuraamuksia. Jos tavara esimerkiksi tuhoutuu tai katoaa tapaturmaisesti ennen kuin vaaranvastuu on siirtynyt ostajalle, tämä johtaa usein siihen, että tavaraa ei voida luovuttaa ja että myyjä siten joutuu viivästykseen. Tällaisissa tapauksissa ostaja saa vaatia 22-29 §:n mukaisia seuraamuksia. Näistä pykälästä seuraa, että jos tavaraa ei voida lainkaan luovuttaa, ostaja voi aina ainakin purkaa kaupan ja vaatia takaisin mahdollisesti maksamansa kauppahinnan. Jos myyjä on hankintasopimuksen luonteisessa kaupassa onnistunut luovuttamaan uuden tavarankatoamisen, nyt esillä olevasta säännöksestä seuraa, että ostaja ei ole velvollinen maksamaan tuhoutuneesta tai kadonneesta tavarasta, vaan ainoastaan sen sijaan luovutetusta tavarasta. Jos tavara tulee perille ostajan luovutetun tavarankatoamisen onnettomuuden vuoksi, joka on sattunut vaaranvastuun ollessa myyjällä, tulevat puolestaan tavarankatoamisen virhettä koskevat säännökset sovellettaviksi.

Vaaranvastuun siirtyminen ei rajoita ostajan oikeutta purkaa kauppa tai pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta vaaranvastuun siirtymisen jälkeen tapahtuneen myyjän sopimusrikkomuksen perusteella. Jos tavara vahingoittuu tai katoaa myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi, ostajalla on siitä huolimatta, että vaaranvastuu on jo siirtynyt hänelle, oikeus vaatia niitä seuraamuksia, jotka yleensä ovat hänen käytettävissään tällaisen sopimusrikkomuksen johdosta. Jos tavara esimerkiksi vahingoittuu myyjän palveluksessa olevien henkilöiden asentaessa sitä paikoilleen luovutuksen jälkeen, ostajalla on vaaranvastuun siirtymistä koskevista säännöksistä huolimatta oikeus muun muassa purkaa kauppa tai pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta niiden säännösten mukaisesti, jotka muutoin koskevat näitä seuraamuksia.

Tässä yhteydessä on syytä panna merkille myös 66 §:n säännökset. Tämän pykälän 2 momentin 1 kohdasta ilmenee, että jos tavara on tuhoutu-

nut, kadonnut, huonontunut tai vähentynyt omien ominaisuuksiensa tai muun sellaisen olosuhteen vuoksi, joka ei riipu ostajasta, ostaja ei menetä oikeuttaan kaupan purkamiseen tai uuteen toimitukseen, vaikka hän ei voisi palauttaa vastaanottamaansa tavaraa olennaisesti muuttumattomana ja vähentymättömänä. Seikka, että tavara esimerkiksi on tuhoutunut tapaturmaisesti vaaranvastuun siirryttyä ostajalle, ei siten estä ostajaa käyttämästä purkioikeuttaan, joka hänellä saattaa olla sillä perusteella, että luovutus on tapahtunut liian myöhään tai että tavarassa on ollut virhe vaaranvastuun siirtyessä.

YK:n yleissopimuksessa esillä olevaa pykälää vastaavat määräykset ovat 66 ja 70 artiklassa. Lakiehdotuksen 66 §:ää vastaa yleissopimuksen 82 artikla.

13 §. Pykälän 1 momentista ilmenee vaaranvastuun siirtymisen ajankohtaa koskeva pääsääntö. Sen mukaan vaaranvastuu siirtyy ostajalle, kun tavara luovutetaan. Siitä, milloin tavara katsotaan luovutetuksi, säädetään 6 ja 7 §:ssä.

Noutokaupassa (6 §) vaaranvastuu siirtyy silloin, kun ostaja tai joku hänen lukuunsa ottaa tavarankatoamisen hallintaansa myyjän luona. Sitä tapausta varten, että ostajan on noudettava tavara muualta kuin myyjän luota ja ilman tämän myötävaikutusta, on pykälän 3 momentissa kuitenkin erityissäännös vaaranvastuun siirtymisestä.

Paikalliskaupassa (7 §:n 1 momentti) vaaranvastuu siirtyy, kun ostaja saa tavarankatoamisen hallintaansa. Kaukokaupassa (7 §:n 2 momentti) vaaranvastuu siirtyy, kun tavarankatoamisen lähetyspaikkakunnalta kuljetettavakseen ottanut rahdinkuljettaja saa tavarankatoamisen hallintaansa. Toimituslausekkeesta tai muusta sopimusehdosta, joka edellyttää, että luovutus tapahtuu määrättyllä paikkakunnalla, saattaa kuitenkin seurata muuta. Jos myyjä suorittaa kuljetuksen itse, vaaranvastuu siirtyy myös kaukokaupassa silloin, kun ostaja tai joku hänen lukuunsa toimiva saa tavarankatoamisen hallintaansa sillä paikkakunnalla, jolla luovutuksen on sopimuksen mukaan määrä tapahtua.

Jos tavara sopimuksen perusteella katsotaan luovutetuksi jonakin muuna kuin lain säännöksistä ilmenevänä ajankohtana, tämä vaikuttaa myös vaaranvastuun siirtymisen ajankohtaan. Ajankohta, jolloin tavara sopimuksen mukaan katsotaan luovutetuksi, on yleensä ratkaiseva myös vaaranvastuun siirtymisen kannalta. On kuitenkin mahdollista, että sopimus osoittaa eri ajankohdan esimerkiksi vaaranvastuun siirtymiselle ja oikeudelle vedota viivästysseuraamuksiin taikka vaaranvastuun siirtymiselle ja kustannus-

ten jaon määräytymiselle osapuolten välillä. Sopimuksesta voi toisin sanoen seurata, että kaikki ne oikeusvaikutukset, jotka lain mukaan liittyvät tavarann luovutukseen, eivät kytkeydy samaan ajankohtaan.

Jos tavara on myyty "vapaasti", "toimitettuna" tai "vapaasti toimitettuna" määrätylle paikkakunnalle, vaaranvastuu tavarasta ei siirry ennen kuin tavara on tullut perille lausekkeessa ilmoitetulle paikkakunnalle. Näitä lausekkeitä koskeva säännös tavarann luovutuksesta on 7 §:n 3 momentissa.

Pykälän 2 momentissa on poikkeussäännös vaaranvastuun siirtymisen ajankohtaa koskevasta pääsäännöstä. Poikkeussäännös koskee sitä tapusta, että tavaraa ei luovuteta oikeaan aikaan ja tämä johtuu ostajasta tai ostajan puolella olevasta seikasta. Näissä tapauksissa vaaranvastuu tavarasta siirtyy ostajalle, kun myyjä on tehnyt sen, mitä häneltä edellytetään luovutuksen mahdollistamiseksi.

Jos tavarann luovutus myöhästyy ostajan puolella olevasta syystä, tämä ei siten merkitse, että myyjällä olisi edelleenkin vaaranvastuu tavarasta, kunnes luovutus tosiasialla tapahtuu, vaan vaaranvastuu voi näissä tapauksissa siirtyä ostajalle jo aikaisemmin. Kuten säännöksestä ilmenee, vaaranvastuun siirtyminen edellyttää näissäkinn tapauksissa, että myyjä on omalta osaltaan tehnyt sen, mitä häneltä edellytetään luovutuksen mahdollistamiseksi. Koska esillä oleva säännös tulee sovellettavaksi silloin, kun tavaraa ei luovuteta oikeaan aikaan ostajan puolella olevasta syystä, vaaranvastuu ei kuitenkaan siirry ostajalle ennen kuin tämä perusedellytys on täyttyntä eli ennen kuin se aika, joka ostajalla saattaa olla käytettävissään tavarann noutamiseksi tai vastaanottamiseksi, on kulunut umpeen. Jos esimerkiksi ostajan on sopimuksen mukaan noudettava tavara viimeistään 15 päivänä heinäkuuta, mutta hän saapuu vasta viikkoa myöhemmin, vaaranvastuu tavarasta siirtyy hänelle 15 päivänä heinäkuuta, vaikka myyjällä omasta puolestaan olisi ollut tavara valmiina ja ostajan noudettavissa jo kuu- kauden alusta lukien.

Pykälän 2 momentin säännös tulee sovellettavaksi paitsi silloin, kun ostaja laiminlyö tavarann noutamisen, myös silloin, kun tavaraa ei luovuteta siitä syystä, että myyjä pidättää tavarann itsellään 10 §:n nojalla tai kun luovutus viivästyy sen vuoksi, että ostaja on laiminlyönyt antaa myyjälle ohjeita, joita tämä tarvitsee voidakseen luovuttaa tavarann niin kuin sopimus edellyttää. Jos myyjä haluaa kaukokaupassa vedota 10 §:n 2 momentin

säännökseen ja pidättää määräysvallan tavarann itsellään estämällä sen, että ostaja saa tavarann hallintaansa, luovutus on usein 7 §:n 2 momentin mukaan tapahtunut jo aikaisemmin, ja tällöin on myös vaaranvastuu tavarasta 1 momentin mukaan siirtynyt. Pykälän 2 momentti ei tällöin tule sovellettavaksi.

Lakiehdotuksen 14 §:stä ilmenee, että myöskään 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa ei vaaranvastuu tavarasta siirry ennen kuin tavara on erotettu ostajan lukuun. Vaikka tavara olisi ollut ostajan noudettavissa jo aikaisemmin, vaaranvastuu siirtyy siten vasta, kun tavara on erotettu ostajaa varten.

Pykälän 3 momentti sisältää erityissäännöksen vaaranvastuun siirtymisen ajankohdasta siinä tapauksessa, että ostajan on sopimuksen mukaan noudettava tavara muualta kuin myyjän luota. Näissä tapauksissa vaaranvastuu siirtyy ostajalle, kun tavarann luovutuksen aika on tullut ja ostaja on saanut tietää, että tavara on noudettavissa. Jos ostajan on sopimuksen mukaan noudettava tavara esimerkiksi sivullisen luona olevasta varastosta, vaaranvastuu siirtyy hänelle heti kun hän on saanut tietää, että tavara on hänen noudettavissaan, edellyttäen kuitenkin, että luovutuksen aika on käsillä. Vaaranvastuun siirtyminen ei siten edellytä, että ostajalla olisi ollut käytettävissään kohtuullinen aika tavarann noutamiseksi tai että aika, jonka kuluessa tavara oli määrä luovut- taan, on kulunut umpeen. Sen sijaan vaaranvastuun siirtyminen edellyttää, että ostaja on tosiasiallisesti saanut tietää tavarann olevan noudettavissa. Myyjän tätä koskevan ilmoituksen on toisin sanoen täyttyntä tulla perille ostajalle. Ostajan saaman tiedon ei kuitenkaan välttämättä tarvitse perustua myyjän ilmoitukseen. On esimerkiksi mahdollista, että sivullinen, joka säilyttää tavaraa, on ilmoittanut ostajalle, että tavara on valmiina noudettavaksi. Ostajan tieto siitä, että tavara on noudettavissa, voi perustua myös muihin seikkoihin kuin myyjältä tai kolmannelta henkilöltä saatuun ilmoitukseen.

YK:n yleissopimuksessa esillä olevan pykälän säännöksiä vastaavat 67 artiklan 1 kappaleen ja 69 artiklan määräykset.

14 §. Pykälä sisältää säännöksen, joka täydentää edellä olevia vaaranvastuun siirtymistä koskevia periaatteita. Pykälän mukaan vaaranvastuu ei milloinkaan siirry ostajalle, ennen kuin tavara on erotettu hänen lukuunsa.

Säännöksellä on merkitystä vain muiden kuin ominaisuuksiltaan yksilöllisten tavaroiden kaupassa. Sitä ei siten sovelleta, kun kaupan kohte-

na on tavara, joka valmistetaan erityisesti ostajaa varten hänen ohjeidensa ja toivomustensa mukaisesti tai jota muutoin tavaralla ominaisuuksien ja sen perusteella, mitä sopijapuolten on oletettava edellyttäneen, ei voida korvata toisella tavaralla.

Vaatus, että tavaralla on oltava erotettu ostajaa varten, rajoittaa ensiksikin pääsääntöä, jonka mukaan vaaranvastuu tavarasta siirtyy ostajalle, kun tavara luovutetaan. Jos luovutus tapahtuu ilman, että tavara on sitä ennen erotettu ostajaa varten, esimerkiksi tapauksissa, joissa irtolastina kuljetettava tavara 7 §:n 2 momentin mukaan katsotaan luovutetuksi rahdinkuljettajan saatua sen hallintaansa, vaaranvastuu siirtyy ostajalle vasta, kun sopimuksen tarkoittama tavaraerä on erotettu häntä varten. Vastaavalla tavalla erottamisvaatus rajoittaa 13 §:n 2 momentista ilmevä periaatetta. Vaikka tavaralla luovutus on viivästynyt ostajasta johtuvasta syystä, vaaranvastuu tavarasta ei siirry ostajalle mainittujen säännösten mukaisesti, ellei tavaraa ole erotettu häntä varten. Vastaavanlainen periaate on voimassa myös 13 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Vaikka luovutuksen aika on käsillä ja ostaja on saanut tietää, että hän voi noutaa tavaralla, tämä ei riitä vaaranvastuun siirtymiseksi, ellei tavaraa ole erotettu ostajaa varten.

Säännöksessä todetaan nimenomaisesti, että tavaralla erottaminen voi tapahtua tavaralla tai kuljetusasiakirjaan tehdyn merkinnöin, mitkä lienevät tavallisimmat tapaukset, taikka muulla tavoin. Pykälässä edellytetään, että tavara on erotettu ostajan lukuun eli että tavara on identifioitu siten, että käy selville tavaralla tai sen määrätyn erän olevan tarkoitettu asianomaiselle ostajalle.

YK:n yleissopimuksessa esillä olevaa pykälää vastaavat 67 artiklan 2 kappaleen ja 69 artiklan 3 kappaleen määräykset.

15 §. Pykälässä säännellään vaaranvastuun siirtymistä siinä erityistapauksessa, että kauppa koskee tavaraa, joka - osapuolten tietten - on kuljetettavana. Lakiehdotuksen mukaan vaaranvastuu tavarasta siirtyy tällöin ostajalle kaupantekohetkellä. Sopijapuolet voivat tietenkin määrätä vaaranvastuun siirtymisestä sopimuksin esimerkiksi siten, että se kytketään kuljetuksen alkamisajan kohtaan tai tavaralla perilletuloon. Vaikka osapuolten välillä ei olisi nimenomaista sopimusta vaaranvastuun siirtymisestä, kaupantekohetki ei säännöksen mukaan ole ratkaiseva, jos olosuhteista ilmenee, että ostaja on ottanut kantakseen vaaranvastuun tavarasta siitä lähtien, kun kuljetusasiakirja antanut rahdinkuljettaja

sai tavaralla hallintaansa. Asiaa arvioitaessa on merkitystä muun muassa sillä, onko kauppa tehty sellaisin ehdoin, että kuljetusvakuutus siirretään ostajalle, kuten esimerkiksi cif-kaupassa.

Vaikka olosuhteet olisivatkin sellaiset, että ostajan on katsottava ottaneen vaaranvastuun kantakseen siitä lähtien, kun kuljetusasiakirja antanut rahdinkuljettaja sai tavaralla hallintaansa, myyjä vastaa säännöksen mukaan vahingosta, joka on kohdannut tavaraa ennen kaupantekoa, jos myyjä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että tavara oli tuhoutunut tai vahingoittunut, mutta laiminlöi ilmoittaa tästä ostajalle.

Esillä oleva säännös pohjautuu YK:n yleissopimuksen 68 artiklaan. Tällaisia tapauksia koskevalla vaaranvastuusäännöksellä on kuitenkin merkitystä myös kauppalaisissa, koska kuljetettavana olevien tavaroiden, esimerkiksi öljylastien, kaupaa esiintyy myös kotimaisissa ja pohjoismaisissa suhteissa.

16 §. Pykälässä on erityissäännös vaaranvastuusta avoimessa kaupassa. Tällaisessa kaupassa sopimus ei heti tule ostajaa sitovaksi, vaan hän saa sopimuksen perusteella määräjän harkitakseen, haluaako hän pysyä sopimuksessa vai ei. Avoimessa kaupassa vaaranvastuu tavarasta siirtyy normaalisti edellä esillä olleiden säännösten mukaisesti, pääsäännön mukaan siis tavaralla luovutuksen tapahtuessa. Jos ostaja päättää, ettei hän pidä tavaraa, vaaranvastuu siirtyy esillä olevan pykälän mukaan takaisin myyjälle vasta, kun tavara on palautettu hänelle. Ostajalla on siten vaaranvastuu tavarasta sen ollessa hänen hallussaan tai matkalla takaisin myyjän luo. Vaaranvastuu säilyy ostajalla, vaikka tavara olisi lähetetty postitse tai sen kuljettaisi itsenäinen rahdinkuljettaja.

Säännös ei tule sovellettavaksi kuluttajansuojalain 6 luvussa tarkoitettuun koti- tai postimyyntiin, koska kysymys vaaranvastuusta on säännelty erikseen mainituissa luvussa.

Pykälä ei sisällä kannanottoa siihen, onko ostajalla oikeus avata tavaralla pakkaus tai kokeilla tavaraa.

YK:n yleissopimuksessa ei ole esillä olevaa pykälää vastaavaa määräystä.

4 luku. Tavaralla ominaisuudet

17 §. Pykälä sisältää joitakin perussäännöksiä tavaralla ominaisuuksista ja tavaralla virheistä. Virheen seuraamuksista säädetään 6 luvussa eli lakiehdotuksen 30-40 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan tavarahan on lajiltaan, määrältään, laadultaan ja muilta ominaisuuksiltaan sekä pakkaukseltaan vastattava sitä, mitä voidaan katsoa sovitun. Jos näin ei ole, tavarassa on virhe. Jos tavara poikkeaa siitä, mistä on sovittu, ostajalla voi olla oikeus vaatia virheseuraamuksia, vaikka luovutettu tavara ei objektiivisesti katsoen olisikaan vähempiarvoinen tai vähemmän käyttökelpoinen kuin sopimuksen mukainen tavara. Esimerkkinä voidaan mainita, että tavara poikkeaa sovitusta ainoastaan väriltaan.

Maininta tavarahan määrästä viittaa 43 §:n 2 momentin säännökseen, jonka mukaan tavarahan virhettä koskevat säännökset tulevat määrätyin edellytyksin sovellettaviksi myös silloin, kun toimitus on määrältään puutteellinen. Muilla ominaisuuksilla tarkoitetaan esimerkiksi tavarahan kestävyyttä ja muita ominaisuuksia, jotka vaikuttavat tavarahan käyttökelpoisuuteen.

Säännöksestä ilmenee se peruseriaate, että tavarahan virheellisuuden arviointi riippuu ensi sijassa siitä, mitä osapuolten välillä voidaan katsoa sovitun tavarahan ominaisuuksista. Osapuolet ovat saattaneet nimenomaisesti yksilöidä, millainen tavarahan on oltava. Jos kaupan kohde on sopimuksessa määritelty esimerkiksi viittaamalla vain tavarahan nimikkeeseen, sopimuksesta seuraa, että myytävän esineen on ominaisuuksiltaan vastattava kysymyksessä olevan tavarahan tavanomaista laatua. Se, mitä tavarahan ominaisuuksista voidaan katsoa sovitun, saattaa ilmetä paitsi nimenomaisesti sopimuksesta myös olosuhteista. Myös kauppatavalla voi olla merkitystä arvioitaessa, millaisen tavarahan myyjä on velvollinen toimittamaan.

Säännöksen mukaan tavarahan on myös pakkauksen osalta oltava sopimuksen mukainen. Tavarahan voidaan siten pitää virheellisenä, jollei sitä ole pakattu niin kuin sopimus edellyttää. Syynä siihen, että tavarahan pakkauksesta määrätään sopimuksessa, voi olla esimerkiksi se, että pakkaus on tärkeä tavarahan suojaamiseksi tai sen ominaisuuksien säilymiseksi. Syynä voi olla myös se, että ostaja aikoo myydä tavarahan edelleen määrättyllä tavalla muotoilussa tai määrätyin tunnusmerkein tai tiedoin varustetussa pakkauksessa. Ostaja voi siten esimerkiksi torjua tavarahan, joka hänen on määrä noutaa myyjän luota, jos myyjän asiana on sopimuksen mukaan ollut pakata tavara kuljetusta varten, mutta hän ei ole sitä tehnyt. Toisaalta on selvää, ettei ostaja voi vaatia virheseuraamuksia sillä perusteella, että tavarahan kuljetuspakkaus on kuljetuksen aikana

vahingoittunut, jos itse tavara on vahingoittumaton. Pakkauksen tarkoituksenaan on suojata tavarahan kuljetuksen aikana, ja tällaisessa tapauksessa pakkaus on täyttänyt juuri tämän tehtävän. Tilanne on sama, vaikka ostaja kenties olisi aikonut lähettää tavarahan edelleen samassa pakkauksessa. Sitä vastoin ostajalla voi olla oikeus virheseuraamuksiin, jos tavarahan myyntipakkaus on vahingoittunut ja tavara on tarkoitettu jälleenmyyntiä varten.

Lakiehdotuksen 2 momentissa on eräitä täydentäviä säännöksiä tavarahan ominaisuuksista. Momentista ilmenevien periaatteiden voidaan tavallisesti katsoa seuraavan jo sopimuksesta, vaikka sopimuksen nimenomainen sisältö saattaakin olla niukka. Säännöksillä on siten lähinnä selventävä tehtävä. Ne ilmentävät joitakin yleisiä arviointiperiaatteita, joita on sovellettava silloin, kun sopimuksesta ei muuta johdu. Toisaalta säännöksellä ei pyritä tyhjentävään virhemäärittelmään, vaan tuomaan esiin tietyt keskeiset periaatteet, jotka tulee asettaa virhearvioinnin perustaksi. Myös muut kuin 2 momentissa mainitut seikat saattavat 1 momentin perusteella olla merkityksellisiä arvioitaessa tavarahan virheellisuutta, vaikka nimenomaista sopimusta tavarahan ominaisuuksista ei olisikaan olemassa.

Momentin 1 kohdan mukaan tavarahan tulee soveltua siihen tarkoitukseen, johon vastaavanlaisia tavaroita yleensä käytetään. Tavaralla on siten oltava sellaiset ominaisuudet, joita kyseisenlaisen tavarahan tavanomainen käyttötarkoitus edellyttää. Esimerkiksi rannekellon tulee näyttää oikeaa aikaa ja olla tavanomaista käyttöä silmällä pitäen riittävän kestävä ja vesitiivis. Samaan tarkoitukseen käytettävien tavaroiden välillä voi kuitenkin olla laatueroja ilman, että huonompilaatuista tavarahan välttämättä olisi pidettävä virheellisenä. Jotkut kellot pysyvät tarkemmin ajassa ja sietävät kosteutta paremmin kuin toiset. Muun muassa tavarahan hinnalla on merkitystä arvioitaessa, millaista laatutasoa ostajalla kulloinkin on oikeus edellyttää.

Säännöksestä ilmenevä periaate käsittää kaikki ne ominaisuudet, joilla on merkitystä tavarahan tavanomaisen käyttötarkoituksen tai tarkoitusten kannalta. Tavaralla tulee siten olla sellaiset ominaisuudet, joita sen soveltuvuus käyttötarkoitukseensa edellyttää, ja toisaalta sillä ei saa olla sellaisia ominaisuuksia, jotka tekevät sen jossakin suhteessa käyttötarkoitukseensa soveltumattomaksi. Jos tavara esimerkiksi on käyttöturvallisuudeltaan puutteellinen, se voi tästä syystä olla tarkoitukseensa soveltumaton, vaikka tavara

muutoin olisikin toimintakykyinen. Säännös koskee myös sitä tapausta, että tavara on tarkoitettu jälleenmyyntiin. Tavaralla on tällöin oltava laadultaan sellaista, että se voidaan myydä edelleen normaalilla tavalla tavanomaisin ehdoin. Jos kaupan kohteena on tavara, jota voidaan käyttää useisiin eri tarkoituksiin, sen tulee soveltua kaikkiin näihin tarkoituksiin. Yleensä ei voida pitää riittävänä pelkästään sitä, että tavaraa voidaan käyttää siihen tarkoitukseen, johon se on aiottu käytettäväksi, vaan tavaralla on kaikilta ominaisuuksiltaan oltava yhtä hyvä kuin vastaavanlaiset tavarat normaalisti. Esimerkiksi jos tavara on sinänsä käyttökelpoinen aiottuun tarkoitukseen mutta kuluttaa olennaisesti enemmän energiaa kuin vastaavanlaiset laitteet tavallisesti kuluttavat, ostajalla voi olla oikeus virheseuraamuksiin. Ostajalla on esillä olevan säännöksen perusteella yleensä oikeus edellyttää myös, että tavara—ainakin jos se on uusi—ominaisuuksiltaan vastaa laissa, asetuksessa tai viranomaisen päätöksessä määrättyjä vaatimuksia, jotka on annettu tavaralla turvallisuuden varmistamiseksi tai muussa vastaavassa tarkoituksessa.

Jos tavara, joka myyjällä on tarjottavanaan, ei jossakin suhteessa ole yhtä käyttökelpoinen kuin vastaavat tavarat yleensä, hänen on huolehdittava siitä, että tämä tulee ostajan tietoon ennen sopimuksen tekoa. Jos ostaja sitä vastoin aikoo käyttää tavaraa tarkoitukseen, jota myyjällä ei olosuhteisiin katsoen ole ollut aihetta ottaa lukuun, ostaja voi vedota siihen, että tavara ei sovellu tällaiseen tarkoitukseen vain momentin 2 kohdassa säädetyin edellytyksin.

Momentin 2 kohta koskee tilanteita, joissa myyjä tiesi tai hänen täytyy olettaa tienneen siitä erityisestä tarkoituksesta, johon ostaja aikoo käyttää tavaraa. Säännöksellä on merkitystä muun muassa silloin, kun ostajalla ei ole edellytyksiä täsmentää haluamansa tavaralla ominaisuuksia muulla tavoin kuin ilmoittamalla se käyttötarkoitukseksi, johon hän tavaraa tarvitsee. Usein myyjällä on vaadittava asiantuntemuksen ja arvioinnin perusteella tavaralla soveltuvan tavaralla valitsemiseksi ostajalle.

Tämän kohdan mukaan tavaralla on sovellettava sellaiseen erityiseen käyttötarkoitukseen, joka sopimusta tehtäessä oli tai jonka täytyy olettaa olleen myyjän tiedossa. Myyjä ei kuitenkaan ole vastuussa tavaralla soveltuvuudesta tällaiseen erityiseen käyttötarkoitukseen, jos ostaja ei ole jättänyt asiaa myyjän asiantuntemuksen ja arvioinnin varaan tai jos hänellä ei ole ollut perusteltua aihetta näin tehdä. Jos myyjä tiesi tai hänen

olosuhteiden perusteella täytyi ymmärtää, että ostaja aikoo käyttää tavaraa määrättyyn tarkoitukseen, myyjä vastaa siten yleensä siitä, että tavara soveltuu tähän tarkoitukseen. Myyjän tietämys sopimusta tehtäessä on ratkaiseva. Jos myyjällä ei ole tarjottavana sellaista tavaraa, joka vastaisi ostajan tarpeita, hänen on siten ilmoitettava tästä ostajalle. Säännöksen mukaan myyjän on täytynyt olla tietoinen siitä erityistarkoituksesta, johon ostaja aikoo tavaraa käyttää. Myyjän virhevastuun kannalta on sen sijaan tämän samoin kuin 1 kohdankin mukaan vailla merkitystä, tiesikö tai olisiko myyjän edes pitänyt tietää, että tavara ei sovellu aiottuun käyttötarkoitukseen.

Jos ostaja esimerkiksi määrätynlaista teknistä laitetta hankkiessaan ilmoittaa myyjälle, että hänen tarkoituksenaan on yhdistää laite hänellä jo käytössä olevaan, eri valmistajan laitteistoon, myyjä on 2 kohdan mukaan vastuussa siitä, että hänen myymänsä laite soveltuu kytkettäväksi ostajalla ennestään olevaan laitteistoon. Jos myyjä on epävarma sen suhteen, soveltuvatko laitteet yhteiskäyttöön, hänen tulee siten joko selvittää asia tai tehdä nimenomainen varaus siitä, ettei hän vastaa laitteen soveltuvuudesta tällaiseen käyttöön.

Myyjä ei kuitenkaan kaikissa tilanteissa vastaa siitä, että tavara soveltuu ostajan erityiseen käyttötarkoitukseen, vaikka hän olisikin siitä tietoinen. Jos olosuhteista ilmenee, että ostaja ei ole jättänyt tavaralla soveltuvuuden arvioimista myyjän asiantuntemuksen varaan tai että hänellä ei ollut perusteltua aihetta niin tehdä, ostajalla itsellään on vastuu tavaralla sopivuudesta aiottuun erityistarkoitukseen. Näin saattaa olla asianlaita, jos ostajalla itsellään on paremmat edellytykset arvioida tavaralla soveltuvuutta siksi, että hänellä on asiassa suurempi asiantuntemus tai paremmat tiedot niistä olosuhteista, joissa tavaraa tullaan käyttämään ja joilla on merkitystä arvioitaessa, millaiset ominaisuudet tavaralla on oltava. Jos ostaja on itse toimittanut yksityiskohtaiset tekniset spesifikaatiot tavaralla ominaisuuksista, voidaan tällä perusteella usein katsoa, että ostaja ei ole tukeutunut myyjän asiantuntemukseen ja arvioon 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Momentin 3 kohdan mukaan tavaralla on oltava ominaisuudet, joihin myyjä on viitannut esittämällä ostajalle näytteen tai mallin. Myyjän tavaraa markkinoitaessa käyttämän näytteen tai mallikappaleen tarkoituksena on antaa ostajalle mahdollisuus tutustua tavaralla laatuun ja arvioida sitä. Usein näytteen tai mallin tarkoituksena on

kuitenkin kuvata tavarän ominaisuuksia vain tiettyä osin.

Kuten säännöksen sanamuodosta ilmenee, se koskee ominaisuuksia, joihin myyjän voidaan katsoa viittaneen esittämällä näytteen tai mallin. Jos varsinainen tavara saattaa joissakin suhteissa poiketa näytteestä tai mallikappaleesta ja nämä poikkeamat ovat sellaisia, ettei ostajalla ole aihetta ottaa niitä lukuun, myyjän on ilmoitettava ostajalle mahdollisista poikkeamista. Erityisesti tiettyjen luonnontuotteiden kuten kivi- ja puumateriaalin osalta ostajan on kuitenkin yleensä muutoinkin otettava huomioon, ettei pienehkö näyte voi olla täysin edustava, kun kaupan kohteena on samaa tavaraa koskeva suurempi erä.

Momentin 3 kohta koskee ainoastaan myyjän esittämää näytettä tai mallia. Useissa tapauksissa voidaan sopimuksesta katsoa seuraavan, että tavarän on vastattava ostajan esittämää näytettä tai mallia. Ostajan näytteelle tai mallille ei kuitenkaan voida kaikissa tilanteissa antaa virhearvioinnissa samaa merkitystä kuin myyjän esittämälle näytteelle tai mallille. Sen vuoksi ei ole pidetty mahdollisena ottaa lakiin yleistä säännöstä, jonka mukaan myyjän ja ostajan näytettä tai mallikappaletta olisi aina pidettävä virhearvioinnissa samanarvoisina.

Momentin 4 kohdan mukaan tavarän tulee olla pakattu tavanmukaisella tavalla tai muutoin sopivalla tavalla, jos pakkaus on tarpeen tavarän säilyttämiseksi tai suojaamiseksi. Säännöksessä ei siten vaadita, että tavarän olisi aina oltava pakattu. Eräät tavarat, kuten autot ja sellaiset raaka-aineet, jotka kuljetetaan irtolastina, toimitetaan yleensä pakkaamattomina. Myyjällä on velvollisuus tavarän pakkaamiseen vain, jos tavarän säilyminen tai suojaaminen sitä edellyttää. Tällöin tavara on pakattava siten kuin kysymyksessä olevien tavaröiden osalta on tavanmukaista. Monissa tapauksissa käytössä voi olla useita eri pakkaustapoja, joita voidaan pitää tavanmukaisina. Jos vakiintunutta pakkaustapaa ei ole esimerkiksi sen vuoksi, että kysymyksessä on uusi tuote, tavara on pakattava tavalla, joka on tavarän suojaamisen ja säilymisen kannalta asianmukainen.

Pykälän 3 momentin mukaan tavarassa on virhe, jollei se vastaa pykälässä asetettuja vaatimuksia.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaavat 35 artiklan määräykset.

18 §. Pykälä koskee myyjän vastuuta tiedoista, joita hän tai joku muu on antanut tavarasta. Nämä säännökset täydentävät 17 §:ää täsmentämällä eräiltä osin virhearvioinnin perusteita.

Vaikka esillä olevassa pykälässä tarkoitettu virhevastuu voi olla johdettavissa jo siitä periaatteesta, että tavarän on vastattava sitä, mitä voidaan katsoa sovitun, on näistä tilanteista oikeustilan selventämiseksi katsottu tarpeelliseksi ottaa lakiin nimenomaiset säännökset.

Pykälän 1 momentti koskee myyjän itsensä toimesta annettuja tietoja. Säännöksen mukaan tavarassa katsotaan olevan virhe, jos se ei vastaa tietoa, jonka myyjä on antanut sen ominaisuuksista tai käytöstä, ja tiedon voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan. Säännös koskee tietoja, jotka on annettu tavarän markkinoinnissa tai muutoin ennen kaupantekoa.

Myyjän virhevastuu käsittää myös myyjän edustajan antamat tiedot, jos tällä on asemansa perusteella kelpoisuus antaa tavaraa koskevia tietoja. Myyjä vastaa esimerkiksi tiedoista, joita myyntihenkilöstö on antanut. Myyjän palveluksessa olevalla henkilöllä saattaa olla kelpoisuus antaa tavaraa koskevia tietoja, vaikka hänellä ei olisiakaan oikeutta tehdä sopimuksia myyjän puolesta.

Virhevastuu tavarasta sillä perusteella, että tavara ei vastaa siitä annettuja tietoja, voi tulla kysymykseen riippumatta siitä, millä tavoin tiedot on annettu. Tieto voi siten olla joko kirjallinen tai suullinen. Säännös koskee paitsi tapauksia, joissa myyjän antama tieto osoittautuu virheelliseksi — olipa kysymys siitä, että yksittäinen tuotekappale poikkeaa annetuista tiedoista tai siitä, että tuote ei tyypiltään vastaa annettuja tietoja—myös tapauksia, joissa tiedot ovat sinänsä oikeita mutta ne on esitetty harhaanjohtavalla tavalla.

Säännös koskee tietoja tavarän ominaisuuksista tai käytöstä. Tavarän käyttöä koskeviin tietoihin on luettava myös tiedot, jotka koskevat tavarän säilytystä ja hoitoa. Annettujen tietöjen on oltava riittävän konkreettisia. Yleisluonteiset myynninedistämiseen tähtäävät tiedot eivät siten sellaiseen aiheuta myyjälle virhevastuuta.

Virhevastuu ei edellytä myyjän tuottamusta. Tavara voi siten olla virheellinen riippumatta siitä, tiesikö myyjä tai olisiko hänen pitänyt tietää, että hänen antamansa tieto oli virheellinen, ja riippumatta siitä, oliko hänen tarkoitukseensa johtaa ostajaa harhaan.

Virhevastuun edellytyksenä on, että annetun tiedon voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan. Ostaja ei siten voi vedota tietoon, jolla ilmeisesti ei ole ollut hänelle merkitystä kaupasta sovittaessa. Tavarän käyttöä koskevien tietöjen osalta on edellytettävä, että tietöjen voidaan olettaa vai-

kuttavan tavarahan käyttöön. Myyjälle asetettu vastuu tavarahan ominaisuuksista ja käytöstä annettujen tietojen paikkansapitävyydestä merkitsee, että myyjän, joka ei ole varma jostakin tavaraa koskevasta seikasta, tulee pidättyä esittämästä sitä koskevia väitteitä, jollei hän ensin voi varmistua niiden todenperäisyydestä. Koska myyjä itse ratkaisee tavarasta annettavien tietojen sisällön, hän voi myös huolehtia siitä, että epävarmoja tietoja ei esitetä varmoina, vaan että niihin liitetään tarpeelliset varaukset tai ainakin maininta siitä, että tieto on epävarma.

Pykälän 2 momentti koskee myyjän vastuuta tiedoista, joita joku muu kuin myyjä on antanut tavarahan markkinoinnissa.

Säännöksen mukaan tavarassa on virhe, jos tavara ei vastaa tietoja, jotka joku muu kuin myyjä, aikaisemmassa myyntipöytäasassa tai myyjän lukuun, on antanut ennen kaupantekoa tavarahan markkinoinnissa. Tyyppiesimerkkejä ovat tiedot, joita annetaan esitteissä, mainosilmoituksissa tai tavarahan pakkauksessa. Säännös käsittää kaikenlaiset tavarahan ominaisuuksia tai käyttöä koskevat markkinointitiedot riippumatta siitä, millä tavoin tiedot on annettu, esimerkiksi riippumatta siitä, mitä viestintävälinettä markkinoinnissa on käytetty.

Yleisenä edellytyksenä sille, että myyjälle voi syntyä virhevastuu tavarahan markkinoinnissa annettujen tietojen perusteella, on, kuten 1 momentinkin mukaan, että tiedon voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan.

Tavaraa koskevilla markkinointitiedoilla on merkitystä virhearvioinnin kannalta riippumatta siitä, onko tiedot annettu valmistajan, maahantuojan tai esimerkiksi tukku- tai piirimyyjän toimesta. Viittaus aikaisempaan myyntipöytäaseen merkitsee toisaalta sitä rajoitusta, että ostaja ei voi vedota esimerkiksi samaan jakelupöytäaseen kuuluvan kilpailijan antamiin tietoihin. Aikaisempien myyntipöytäaiden ohella säännös koskee myös muun tavaraa myyjän lukuun markkinoivan tahon antamia tietoja. Esimerkkinä voidaan mainita tietyn toimialan elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä, joka järjestää yhteiseen lukuun markkinointikampanjoita tai laatii jäsenille markkinointiaineistoa.

Myyjälle ei kuitenkaan lakiehdotuksen mukaan synny virhevastuuta sellaisten aikaisemman myyntipöytäaiden antamien markkinointitietojen perusteella, joista myyjä ei ole eikä hänen olisi pitänytkaan olla tietoinen. Vaikka tieto olisikin vaikuttanut ostajan päätöksentekoon, hän ei voi vaatia virheseurauksia, jos myyjän ei voida

edellyttää olleen selvillä siitä, että tavarasta on muun myyntipöytäaiden toimesta annettu kyseisiä tietoja. Jos tieto on annettu tavarahan pakkauksesta, täytyy myyjän yleensä olettaa olleen siitä selvillä. Sitä vastoin myyjän ei välttämättä voida olettaa olevan selvillä tiedoista, joita on annettu aikaisemman myyntipöytäaiden toimesta esimerkiksi mainosilmoituksissa. Näin saattaa olla sitä suuremmalla syyllä, mitä monipuolisempaa ja laajempaa myyjän liiketoiminta on. Esimerkkinä voidaan mainita, että valmistaja on muussa maassa julkaistussa markkinointiaineistossa antanut tavarasta virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja, joiden perusteella ostaja on kotimaassaan ostanut tavarahan.

Pykälän 3 momentin mukaan tavarahan markkinoinnissa tai muutoin ennen kaupantekoa annettu tieto ei vaikuta virhearviointiin, jos se on ajoissa oikaistu selkeällä tavalla. Se, mitä vaatimuksia on asetettava, jotta oikaisuun voidaan katsoa tapahtuneen riittävän selvällä ja tehokkaalla tavalla, riippuu muun muassa siitä, kenen toimesta ja miten tieto oli annettu, tiedon sisällöstä ja merkityksestä sekä muista olosuhteista.

Yleiseksi vaatimukseksi on asetettava, että tieto tulee oikaista tavalla, joka on käytetyn menetelmän ja muodon kannalta ainakin yhtä tehokas kuin se tapa, jolla tieto on alunperin annettu. Oikaisuun tehokkuutta koskeva vaatimus saattaa kuitenkin toisinaan, etenkin kun kysymys on myyjän antamista tiedoista, edellyttää, että esimerkiksi ilmoituksessa tai esitteessä annettu tieto on oikaistava suoraan niille asiakkaille, jotka osoittavat kiinnostusta asianomaisen tavarahan ostamiseen eikä pelkästään siten, että oikea tieto sisällytetään esimerkiksi uuteen ilmoitukseen. Jos oikaisu on kyseessä olevaa kauppaä silmällä pitäen tapahtunut ajoissa ja olosuhteisiin katsoen riittävän tehokkaalla tavalla, ei vaadita, että oikaisu olisi tosiasiallisesti tullut kysymyksessä olevan yksittäisen ostajan tietoon. Vaaditaan vain, että oikaisu on ollut omiaan poistamaan virheellisen tai harhaanjohtavan tiedon vaikutuksen vastaavissa olosuhteissa tehtyjä samankaltaisia kauppajoja ajatellen. Jos myyjä on tietoinen tavarasta annettujen markkinointitietojen virheellisyydestä, hän ei kuitenkaan saa käyttää tilannetta hyväkseen, jos kauppaä tehtäessä ilmenee, että oikaisu ei ole tavoittanut kyseistä ostajaä.

YK:n yleissopimuksessa ei ole tätä pykälää vastaavia määräyksiä.

19 §. Pykälä koskee tilanteita, joissa tavara myydään "sellaisena kuin se on" tai muuta vastaavan kaltaista yleistä varauksee käyttäen.

Tällainen ehto voidaan yleisten periaatteiden mukaan jättää huomioon ottamatta, jos myyjä on menetellyt vilpillisesti tai törkeän huolimattomasti. Lakiehdotuksessa tällaisten vastuurajoitusten ulottuvuutta rajoitetaan kuitenkin tämän lisäksi kolmessa eri suhteessa. On huomattava, että pykälän säännökset tulevat sovellettaviksi ainoastaan silloin, kun myyjä on todellakin tehnyt varauman, jonka mukaan tavara myydään "sellaisena kuin se on", tai muun vastaanvanlaisen varauman. Pykälän säännökset eivät siten automaattisesti tule sovellettaviksi esimerkiksi käytettyä tavaraa myydessä. Jos käytetty tavara myydään käyttämättä esillä olevaa varaumaa, sovelletaan siten yleisiä virhearvioinnin periaatteita. Niiden mukaan myyjälle syntyy virhevastuu kaikissa esillä olevassa pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa.

Esimerkiksi tietyllä alalla vakiintunut tapa tai nimenomainen sopimusehto, jonka mukaan myyjän vastuuvapautta laajennetaan tai rajoitetaan jossakin tarkemmin määritellyssä suhteessa, saattaa syrjäyttää esillä olevat säännökset. Säännös ei siten estä osapuolia sopimasta sisällöltään täsmennetyistä ehdoista, joilla myyjän virhevastuu joltakin osin suljetaan pois tai sitä rajoitetaan.

Riippumatta varaumasta, jonka mukaan tavara on myyty "sellaisena kuin se on", tai muusta samankaltaisesta varaumasta, tavarassa katsotaan *1 momentin 1 kohdan* mukaan olevan virhe, jos se ei vastaa tietoja, joita myyjä on ennen kaupan tekoa antanut tavarän ominaisuuksista tai käytöstä ja joiden voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan. Huolimatta siitä, että tavara myydään säännöksessä tarkoitettua vastuunrajoitusehtoa käyttäen, myyjä on siten vastuussa niistä tiedoista, joita hän on tavarasta antanut. Jollei myyjä ole varma, että jokin tavaraa koskeva tieto on oikea, hänen on tehtävä tiedon oikeellisuutta koskeva varauma tai muutoin tehtävä ostajalle selväksi, että tieto on epävarma.

Säännös käsittää kaikki myyjän tavarasta antamat tiedot eli sekä kaupanteon yhteydessä että muussa tavarän markkinoinnissa annetut tiedot. Myyjän vastuu käsittää myös tiedot, jotka on annettu jonkun muun toimesta myyjän lukuun. Sen sijaan säännöksessä ei ole mainintaa aikaisemman myyntiportaalan toimesta annetuista tiedoista, koska niillä on katsottu olevan vain vähäinen käytännön merkitys sellaisissa kaupoissa, joita esillä oleva pykälä koskee.

Huolimatta siitä, että tavara myydään "sellaisena kuin se on" tai samankaltaista yleistä varau-

maa käyttäen, katsotaan tavarassa momentin *2 kohdan* mukaan olevan virhe, jos myyjä on ennen kaupan tekoa laiminlyönyt antaa tiedon sellaisesta tavarän ominaisuuksista tai käytöstä koskevasta olennaisesta seikasta, josta hänen täytyy olettaa olleen selvillä ja josta ostaja perustellusti saattoi edellyttää saavansa tiedon. Lisäksi edellytetään, että laiminlyönnin voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan. Säännöksessä asetettu vaatimus siitä, että kysymyksessä tulee olla seikka, josta myyjän täytyy olettaa olleen selvillä, merkitsee, että tässä yhteydessä periaatteessa edellytetään myyjän todellakin olleen tietoinen asianomaisesta seikasta. Lakitekstin sanamuodon tarkoituksena on kuitenkin keventää näytövaatimusta myyjän tietoisuuden suhteen.

"Sellaisena kuin se on" -varauma ei siten vapauta myyjää velvollisuudesta antaa ostajalle tietoja seikoista, joista myyjä on selvillä ja joilla on ostajalle olennaista merkitystä. Sellaisten seikkojen osalta, jotka ostaja olisi voinut havaita tavarän tarkastuksessa (vertaa 20 §), myyjän tiedonantovelvollisuus ei yleensä tule ajankohtaiseksi. Tiedonantovelvollisuus voi tulla kysymykseen lähinnä sellaisten seikkojen osalta, joilla voidaan olettaa olevan ostajalle olennaista merkitystä mutta joita ei voi havaita tavarän normaalissa tarkastuksessa tai joihin ostajalla ei muutoin ole ollut aihetta kiinnittää huomiota. Esimerkiksi käytetyn auton kaupassa myyjä voi siten olla velvollinen ilmoittamaan ostajalle, että kyseessä on niin sanottu kolariauto.

Momentin *3 kohdan* mukaan tavarassa, joka on myyty "sellaisena kuin se on", katsotaan olevan virhe, jos se on olennaisesti huonommassa kunnossa kuin ostajalla tavarän hinta ja muut olosuhteet huomioon ottaen oli perusteltua aihetta edellyttää. Säännös voi tulla sovellettavaksi tapauksissa, joissa tavarän kunnan ja sovitun hinnan välillä on ilmeinen epäsuhte. Säännöksen soveltaminen ei välttämättä edellytä moitittavaa menettelyä myyjän puolelta.

Pykälän *2 momentin* mukaan huutokaupassa myytävä käytetty tavara katsotaan myydyksi "sellaisena kuin se on", mikä merkitsee, että *1 momentin* säännökset tulevat sovellettaviksi. Muun muassa myyjän tiedonantovelvollisuutta arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon huutokaupan erityisolosuhteet ja mahdolliset vaikiintuneet tavat, joita huutokaupan yhteydessä saattaa esiintyä.

Sovellettaessa *1 momentin 3 kohtaa* on *2 momentin* mukaan huomio kiinnitettävä huutokaupan aloitushintaan eikä siihen hintaan, jolla

tavara on myyty. Säännös johtuu huutokaupan erityispiirteistä, jotka edellyttävät 1 momentin 3 kohdan periaatteen soveltamismahdollisuuksien rajoittamista.

YK:n yleissopimuksessa ei ole tätä pykälää vastaavia määräyksiä.

20 §. Pükälässä asetetaan eräitä edellytyksiä sille, että ostaja saa esittää vaatimuksia tavarän virheen johdosta.

Pykälän 1 momentin mukaan ostaja ei saa virheenä vedota seikkaan, josta hänen täytyy olettaa olleen selvillä kauppaa tehtäessä. Jotta säännös voisi tulla sovellettavaksi, on edellytettävä, että ostaja ei ainoastaan ollut tietoinen seikasta, johon tavarän virhe liittyy, vaan että hänellä täytyy myös olettaa olleen käsitys sen merkityksestä. Jos myyjä esimerkiksi on ennen kaupantehtoa maininnut seikasta, johon tavarän virhe perustuu, mutta vailla asiantuntemusta olevan ostajan ei kohtuudella voida olettaa ymmärtäneen tämän seikan merkitystä, ostaja ei menetä oikeutta vedota virhettä koskeviin säännöksiin. Näin on asianlaita erityisesti silloin, kun myyjänä on elinkeinonharjoittaja.

Joskus sopimuksesta saattaa seurata, että ostaja voi vaatia virheen seuraamuksia myös sellaisen seikan perusteella, josta hän on ollut selvillä sopimusta tehtäessä. Osapuolten välillä on esimerkiksi saatettu edellyttää, että myyjä korjaa virheen ennen tavarän luovutusta.

Pykälän 2 momentti koskee tavarän tarkastusta ennen kaupantehtoa. Jos ostaja on ennen kaupantehtoa tarkastanut tavarän tai jos hän on ilman hyväksyttävää syytä laiminlyönyt noudattaa myyjän kehotusta tarkastaa tavara, ostaja ei pääsäännön mukaan saa virheenä vedota seikkaan, joka hänen olisi pitänyt tarkastuksessa havaita.

Ostajalla ei ole velvollisuutta tarkastaa tavaraa omasta aloitteestaan ennen kaupantehtoa, ellei muuta johdu sopimuksesta, kauppatastavasta tai muusta tavasta. Jos ostaja kuitenkin on tavarän tarkastanut tai jättänyt sen myyjän kehotuksesta huolimatta tarkastamatta, tämä voi vaikuttaa hänen asemaansa. Ostajan kannalta hyväksyttävä syy olla noudattamatta myyjän kehotusta tarkastaa tavara voi olla muun muassa se, että tarkastus aiheuttaisi kohtuuttomasti vaivaa tai kustannuksia esimerkiksi sen vuoksi, että tavara on toisella paikkakunnalla tai koska tarkastus edellyttäisi muita erityistoimenpiteitä. Tilanne, jossa myyjä on antanut ostajalle aiheen rajoittaa tarkastusta jossakin suhteessa tai jossa olosuhteet muutoin ovat sellaiset, että tarkastusta on ollut perusteltu syy rajoittaa, voidaan rinnastaa tapaukseen, jossa

ostajalla on ollut hyväksyttävä syy jättää tavara kokonaan tarkastamatta.

Ostajalla ei ole oikeutta vedota virhesäännöksiin sellaisen tavarän ominaisuuden johdosta, joka hänen olisi pitänyt havaita tarkastuksessa. Sitä, kuinka huolellista tarkastusta ostajalta vaaditaan ja mitä hänen olisi pitänyt tarkastuksessa havaita, on arvioitava eri tavoin ostajan yleisestä asemasta ja asiantuntemuksesta riippuen. Ammattioستajalta, jolla on alan asiantuntemusta, voidaan vaatia enemmän kuin yksityishenkilöltä, jolta puuttuu erityinen tavarän tuntemus. Yleensä ei ostajan syyksi voida lukea sitä, ettei hän ole käyttänyt tarkastuksessa apuna asiantuntijaa.

Myyjä ei lakiehdotuksen mukaan saa vedota 2 momentin säännöksiin, jos hän on menetellyt kunnianvastaisesti ja arvottomasti. Ostaja ei siten menetä oikeuttaan virheseuraamuksiin sillä perusteella, että hän on laiminlyönyt tavarän tarkastuksen tai suorittanut sen puutteellisesti, jos myyjä on menetellyt mainitulla tavalla moitittavasti. Kunnianvastaisesta ja arvottomasta menettelystä voi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun myyjän täytyy olettaa olleen selvillä tavarassa olevasta virheestä, mutta hän on jättänyt kertomatta siitä ostajalle.

Pykälän 3 momentti koskee tilannetta, jossa ostaja on ennen kaupantehtoa saanut tilaisuuden tarkastaa näytteen tavarasta. Tässä tapauksessa ostajalla ei ole oikeutta vedota virheeseen, jos se koskee ominaisuutta, joka olisi ilmennyt näytteestä ja joka hänen olisi pitänyt havaita tarkastuksessa. Näytteen tarkastus ei sen sijaan luonnollisestikaan rajoita ostajan oikeutta vedota sellaiseen virheeseen, jota ei ole voitu havaita näytteen tarkastuksen yhteydessä. Myyjän kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä koskeva poikkeus koskee myös tässä momentissa tarkoitettuja tapauksia.

YK:n yleissopimuksessa 1 momenttia vastaava säännös on 35 artiklassa. Yleissopimuksessa ei ole määräyksiä tavarän tarkastuksesta ennen kaupantehtoa.

21 §. Pükälä koskee virhearvioinnin perustaksi pantavaa ajankohtaa.

Pykälän 1 momentin mukaan tavarän virheetömyyttä on arvioitava sen perusteella, millainen tavara on ollut sinä ajankohtana, jolloin vaaranvastuu tavarasta siirtyi ostajalle. Vaaranvastuun siirtymistä säännellään 12-16 §:ssä. Pääsäännön mukaan vaaranvastuu tavarasta siirtyy ostajalle, kun tavara luovutetaan. Lakitekstissä todetaan selvyden vuoksi nimenomaisesti, että myyjä vastaa virheestä, joka tavarassa on ollut vaaranvas-

tuun siirtymisen ajankohtana, vaikka virhe ilmenee vasta myöhemmin. Ratkaisevaa on siten se, onko virheen perussyynä seikka, joka oli olemassa vaaranvastuun siirtymisen ajankohtana. Jos tavara esimerkiksi menee rikki epätavallisen pian sen käyttöönoton jälkeen, tämä voi johtua siitä, että tavara on alun alkaen ollut huonompilaatuinen kuin ostajalla oli oikeus edellyttää, mikä antaa ostajalle oikeuden virheseuraamuksiin. Niin sanotuille piileville virheille on tyypillistä, että virhe ilmenee vasta sen jälkeen, kun tavara on otettu käyttöön tai myyty edelleen.

Pykälän 2 momentin mukaan tavarassa on virhe myös silloin, kun tavara huononee vaaranvastuun siirryttyä ostajalle, jos huonontuminen johtuu myyjän sopimusrikkomuksesta. Sama periaate tulee sovellettavaksi myös, jos myyjä on antamalla takuun tai muun vastaavanlaisen sitoumuksen ottanut vastatakseen tavarán käyttökelpoisuudesta tai muista ominaisuuksista määrätyn ajan ja huonontuminen koskee sitoumuksen piiriin kuuluvaa ominaisuutta.

Myyjällä voi sopimuksen perusteella olla velvollisuuksia, jotka ulottuvat vaaranvastuun siirtymisajankohdan jälkeiseen aikaan. Esimerkkinä voidaan mainita, että myyjä on ottanut tehtäväkseen tavarán asentamisen paikoilleen ostajan luona. Muut tällaiset velvollisuudet saattavat koskea tavarán pakkaamista ja kuljetusta. Sellainen tavarán huonontuminen, joka johtuu myyjän tuottamuksesta tai muusta sopimusrikkomuksesta tällaisten sopimusvelvoitteiden täyttämisen yhteydessä, aikaansaa hänelle 2 momentin mukaan tavallisen virhevastuun.

Momentista ilmenee myös, että myyjän antamasta takuusta tai muusta vastaavanlaisesta sitoumuksesta saattaa olla seurauksena, että myyjän virhevastuu ulottuu ajallisesti pidemmälle kuin 1 momentin mukaan. Näissä tapauksissa on kysymys niin sanotusta toimintatakuusta, jonka mukaan myyjä sitoutuu vastaamaan siitä, että tavara toimii moitteettomasti tai säilyttää ominaisuutensa ainakin takuuehdoissa määrätyn ajan vaaranvastuun siirtymisen jälkeen. Myyjä voi tällöin vapautua virhevastuusta osoittamalla, että tavarassa takuuajana ilmennyt toimintahäiriö tai muu huononeminen johtuu ostajan menettelystä tai tapaturmasta.

Toinen tavallinen takuutyyppe on sitoumus, jonka mukaan myyjällä on todistustaakka siitä, että tavarassa takuuajana ilmenevä vika tai huonontuminen ei kuulu virhevastuun piiriin. Tämän tyyppisen takuun ollessa kysymyksessä virhe- arvioinnissa on lähtökohtana sama ajankohta

kuin 1 momentin mukaan. Jos tavarassa ilmenee vika takuuajana, myyjän on halutessaan välttää virhevastuun osoitettava, että vika ei johdu seikasta, joka oli olemassa vaaranvastuun siirtymisen ajankohtana, vaan että se johtuu tavarán huonosta hoidosta tai tapaturmasta. Pykälän 2 momentissa ei ole kysymys tällaisesta takuusta, joka sääntelee vain todistustaakkaa.

Takuun tai muun vastaavanlaisen sitoumuksen oikeusvaikutukset riippuvat sitoumuksen sisällöstä ja tulkinnasta. Esillä olevan momentin tarkoituksena ei ole säännellä takuusitoumusten sisältöä.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaavat määräykset ovat 36 artiklassa.

5 luku. Seuraamukset tavarán luovutuksen viivästymisestä

22 §. Pykälästä ilmenee, milloin tavarán luovutuksen katsotaan viivästyneen. Lisäksi pykälässä luetellaan ne seuraamukset, jotka tulevat kysymykseen viivästyksen johdosta.

Viivästys on lakiehdotuksen mukaan kysymyksessä silloin, kun tavaraa ei laisinkaan luovuteta tai se luovutetaan liian myöhään eikä tämä johdu ostajasta tai ostajan puolella olevasta seikasta. Esimerkkinä siitä, että tavarán luovutuksen viivästyminen johtuu ostajasta, voidaan mainita tilanne, jossa ostaja laiminlyö tavarán noutamisen, kun sopimus edellyttää hänen noutavan sen, tai että ostaja laiminlyö antaa myyjälle tämän tarvitsemat tiedot, jotta myyjä voisi lähettää tavarán ostajalle. Esimerkkinä voidaan niin ikään mainita tilanne, jossa ostajan on sopimuksen mukaan hankittava kuljetusväline tavaraa varten, mutta hän epäonnistuu tässä, minkä vuoksi luovutus ei voi tapahtua ajoissa.

Viittaus ostajan puolella oleviin seikkoihin tarkoittaa tilanteita, joissa tavarán luovutus viivästyy sellaisen seikan johdosta, joka ei suoranaisesti johdu ostajan laiminlyönnistä mutta on kuitenkin luettava ostajan vastuupiiriin kuuluvaksi. Tällainen tilanne saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun ostajan asiana on sopimuksen mukaan huolehtia tavarán kuljetuksesta, mutta myyjä ottaa suorittaakseen kuljetuksen edellyttämät käytännön järjestelyt ostajan puolesta. Jos myyjä tällöin epäonnistuu kuljetuksen järjestämisessä ilman että se johtuu myyjän virheestä tai laiminlyönnistä ja tavarán luovutus tämän vuoksi viivästyy sovitusta ajankohdasta, ostajalla ei ole oikeutta viivästysseuraamuksiin. Toinen esimerkki on,

että tavarán luovutus myöhästyy siitä syystä, että ostaja ei häntä kohdanneen onnettomuuden tai muun esteen vuoksi voi noutaa tavaraa oikeaan aikaan.

Myös muita tilanteita, joissa ostajan on kannettava riski siitä, että tavarán luovutus viivästyy, saattaa esiintyä. Vaaranvastuun siirtymistä koskevien säännösten perusteluissa (12 §) on todettu, että noiden säännösten tarkoituksena ei ole säännellä osapuolten välistä riskinjakoa esimerkiksi tuonti- tai vientikieltojen tai muiden sen kaltaisten viranomaistoimenpiteiden suhteen. Tämän tyyppisiä tilanteita on sen sijaan arvioitava esillä olevan säännöksen perusteella. Jos tavara ei viranomaistoimenpiteen johdosta ole luovutuksen tapahtuessa sopimuksen mukainen, tilannetta on puolestaan arvioitava virhettä koskevien säännösten (30 §) perusteella. Jos tavaraa ei viranomaisen päätöksen tai muun toimenpiteen vuoksi ole luovutettu ajoissa ja olosuhteet ovat sellaiset, että riskin tapahtuneesta on katsottava olevan ostajalla, tästä saattaa seurata, että ostajalla ei ole oikeutta vaatia mitään viivästyksen seuraamuksia. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostajalle ei ole myönnetty sellaista lupaa, jonka hän tarvitsee voidakseen ottaa tavarán vastaan.

Pykälässä luetaan seuraamukset, jotka tulevat kysymykseen tavarán luovutuksen viivästyessä. Siitä ilmenee, että ostaja voi vaatia sopimuksen täyttämistä tai purkaa kaupan sekä vaatia vahingonkorvausta jäljempänä olevien säännösten mukaisesti. Lisäksi ostaja saa 42 §:n mukaisesti pidättyä kauppahinnan maksamisesta. Tämän seuraamusluettelon tarkoitus on informatiivinen. Luettelo ei ole aivan tyhjentävä, sillä siinä ei mainita 44 §:n erityissäännöstä perättäisistä toimituksista eikä 61-63 §:n säännöksiä ennakkodusta sopimusrikkomuksesta. Nämä säännökset kuitenkin lähinnä täydentävät 25-26 §:n säännöksiä kaupan purusta. Lakiehdotuksen 43 §:stä, jota ei myöskään mainita luettelossa, ilmenee lisäksi, kuinka sopimusrikkomuksia koskevia säännöksiä on sovellettava siinä tapauksessa, että vain osa tavarasta toimitetaan.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa lähinnä 45 artikla.

23 §. Pykälä koskee ostajan oikeutta vaatia sopimuksen täyttämistä.

Jos suoritus on viivästynyt, ostaja saa *1 momentin* mukaan yleensä vaatia myyjältä sopimuksen täyttämistä.

Ostajalla on lakiehdotuksen mukaan yleensä oikeus valita, haluaako hän vaatia sopimuksen täyttämistä vai purkaa kaupan, kunhan molem-

pien seuraamusten edellytykset ovat käsillä. Kuten pykälän 3 momentista ilmenee, ostaja menettää kuitenkin oikeuden vaatia sopimuksen täyttämistä, jos hän viivyttelee kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä. Tällöin ostajan käytettävissä on vain oikeus purkaa kauppa 25-26 §:n mukaisesti.

Pykälän 1 momentin toisessa virkkeessä säännellään ne olosuhteet, joiden vallitessa myyjä poikkeuksellisesti ei ole velvollinen täyttämään sopimusta. Vaikka tällainen vapautumisperuste olisikin käsillä, kysymyksessä on 22 §:n mukaan sopimusrikkomus. Vapautumisperusteilla on toisin sanoen merkitystä ainoastaan arvioitaessa myyjän velvollisuutta täyttää sopimus luovuttamalla tavara. Nämä vapautumisperusteet eivät sen sijaan vaikuta ostajan oikeuteen vaatia muita viivästyksen seuraamuksia, eli esimerkiksi oikeuteen purkaa kauppa ja vaatia vahingonkorvausta. Näistä seuraamuksista säädetään itsenäisesti 25-29 §:ssä. Oikeus kaupan purkamiseen on lakiehdotuksen mukaan täysin riippumaton sopimusrikkomuksen syystä. Vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumisen edellytykset ovat puolestaan ankarammat kuin ne edellytykset, jotka esillä olevassa pykälässä asetetaan luontoissuoritusvelvollisuudesta vapautumiselle.

Jos ostaja käyttää hyväkseen oikeuttaan vaatia sopimuksen täyttämistä, mutta myyjä ei tästä huolimatta täytä sopimusta, tällä on vaikutusta ostajan oikeuteen saada vahingonkorvausta sikäli, että ajankohta, jonka hintatason perusteella korvaus hinnanerosta lasketaan, siirtyy tällöin eteenpäin. Tätä käsitellään tarkemmin vahingonkorvauksen laskemista koskevien säännösten yhteydessä (68-69 §).

Myyjä ei lakiehdotuksen mukaan ole velvollinen täyttämään sopimusta, jos sille on olemassa este, jota myyjä ei kykene voittamaan.

Säännöksessä vaaditaan ensiksikin, että on tapahtunut jotakin sellaista, joka estää sopimuksen täyttämisen. Lakitekstissä ei tarkemmin ilmaista, millainen este saattaa tulla kysymykseen. Kaikki seikat, jotka tosiasiallisesti estävät sopimuksen täyttämisen, voivat olla merkityksellisiä. Esteen syyllä ei siten sinänsä ole merkitystä esillä olevan säännöksen soveltamisen kannalta. Esimerkkinä esteestä, jota tässä yhteydessä tarkoitetaan, voidaan mainita, että kauppa koskee ainutlaatuista esinettä, joka on tuhoutunut kaupanteon jälkeen tai että se tavaraerä, josta tavara oli sopimuksen mukaan määrää ottaa, on tuhoutunut. Tällöin tavarán luovutus on käynyt mahdottomaksi, ja myyjän luontoissuoritusvelvollisuus lakkaa riip-

pumatta siitä, mistä syystä tavara on tuhoutunut. Sopimuksen täyttämättä jättämisen syyllä on sen sijaan merkitystä arvioitaessa myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta. Jos tavarän tuhoutuminen esimerkiksi johtuu tuottamuksesta myyjän puolella, myyjä on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka ostaja on kärsinyt sen vuoksi, että tavaraa ei ole voitu luovuttaa. Esimerkkinä muista seikoista, jotka voivat olla esteenä tavarän luovutukselle, voidaan mainita tuonti- tai vientikielto tai tavarän joutuminen myyntikieltoon.

Toiseksi säännöksessä edellytetään, että este on sen laatuinen, ettei myyjä kykene sitä voittamaan. Esteen käsite tarkoittaa jo sellaisenaan seikkoja, joita ei ainakaan lyhyellä tähtäimellä voida voittaa ilman erityisiä vaikeuksia. Mitkä tahansa vastoinikäymiset eivät muodosta estettä sopimuksen täyttämiseksi. Jos kaupanteon jälkeen tapahtuu jotakin sellaista, joka vaikuttaa tai saattaa vaikuttaa myyjän mahdollisuuksiin täyttää sopimus ajoissa, myyjän tavanomaisiin velvollisuuksiin sopimuksen perusteella kuuluu yrittää eliminoida tällaiset vaikeudet tai niiden vaikutus sopimuksen täyttämiseen. Jos kaupanteon jälkeen esimerkiksi käy selville, että sopimusta ei voida täyttää sillä tavoin kuin myyjä oli aikonut, myyjän on turvauduttava vaihtoehtoihin sopimuksen täyttämismahdollisuuksiin. Niin kauan kuin suoritusta vaikeuttavat seikat voidaan välttää tai voittoa käyttämällä hyväksi muita tarjolla olevia vaihtoehtoja sopimuksen täyttämiseksi, ei ole käsillä sellaista suoritusestettä, johon myyjä voisi vedota. Merkitystä ei yleensä ole sillä, että sopimuksen täyttämiseksi saattaa tällaisessa tapauksessa koitua myyjälle huomattavastikin enemmän kustannuksia kuin mitä hän oli odottanut. Yleinen lähtökohta on, että myyjä on velvollinen täyttämään sopimuksen huolimatta siitä, että sen aiheuttama vaiva tai kustannukset muodostuvat suuremmiksi kuin hän oli edellyttänyt. Kuten esillä olevan momentin lopusta ilmenee, myös suorituksen aiheuttamilla kustannuksilla saattaa kuitenkin joissakin tapauksissa olla merkitystä myyjän suoritusselvollisuutta arvioitaessa. Näin on asianlaita, jos sopimuksen täyttäminen edellyttäisi uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia verrattuna ostajalle koituvaan etuun siitä, että myyjä täyttää sopimuksen. Asiaa käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Se, että myyjää kohdanneiden vaikeuksien on ylitettävä tietty kynnyks, jotta niitä ylipäänsä voitaisiin pitää esteinä, ilmenee seuraavista esimerkeistä. Jos kauppa koskee tavaraa, jota on saatavissa markkinoilla useilta eri tahoilta, ja sitä

tavarantoimittajaa, jota myyjä on aikonut käyttää, kohtaa sellainen este, jonka vuoksi hän ei pysty toimittamaan tavaraa myyjälle, tämä seikka ei muodosta myyjälle suoritusestettä, jos samaa tavaraa on saatavissa toiselta tavarantoimittajalta. Esteestä ei ole kysymys myöskään, jos luovutusa-jankohdan lähestyessä käy selville, että tavaraa ei voida saada kuljetetuksi ostajalle sillä tavoin kuin oli edellytetty, mutta tarjolla on muita kuljetusmahdollisuuksia, kuten mahdollisuus käyttää muuta kuljetusvälinettä tai eri reittiä. Myös tällaisissa tapauksissa saattaa kuitenkin esillä olevan säännöksen jälkiosa toisinaan johtaa siihen, ettei myyjä ole velvollinen täyttämään sopimusta turvautumalla mihin tahansa vaihtoehtoihin, jotka periaatteessa olisivat mahdollisia.

Se, minkälaisia seikkoja voidaan pitää suoritusesteenä, on arvioitava suhteessa myyjän sopimusvelvoitteisiin, eli ottaen huomioon sopimuksen sisältö. Jos esimerkiksi tapa, jolla sopimus on täytettävä, on sopimuksessa täsmennetty tarkoituksin rajoittaa myyjän sitoumusta, sellaiset seikat, joiden vuoksi sopimusta ei ole mahdollista täyttää tällä sovitulla tavalla, saattavat muodostaa relevantin esteen. On esimerkiksi saatettu sopia, että myyjän on toimitettava määrätynlainen tavara määrätystä toimituslähteestä, kuten erä tietyn satokauden viljaa taikka puutavaraa myyjän omalta tilalta. Jos tällä tavoin rajatun suoritusselvollisuuden täyttämistä kohtaa este, kysymyksessä saattaa olla vapautumisperusteeksi katsottava tilanne. Jos esimerkiksi myyjän tilan koko viljasato tuhoutuu, sopimuksen täyttäminen estyy. Jos myyjän suoritusselvollisuus sen sijaan on sisällöltään täsmennämättömämpi, tällainen tapahtuma ei muodostaisi estettä sopimuksen täyttämiseksi.

Vaikka esteen käsitteeseen voidaankin katsoa kuuluvan sen, että kysymys on olosuhteista, joita ei voida voittaa, on tämä edellytys mainittu lakitekstissä nimenomaisesti. Myös silloin, kun jokin odottamaton tapahtuma estää myyjää täyttämästä sopimusta siinä edellytetyllä tavalla, myyjän on pyrittävä voittamaan eteen tullut este. Sopimuksen sisällöstä ja yksittäisen tapauksen olosuhteista riippuu, mitkä toimenpiteet voivat tulla ajankohtaisiksi tässä tarkoituksessa. Ilmaisui "voittaa este" käsittää paitsi sen, että myyjä raivaa tieltään itse esteen, myös sen, että hän välttää esteen vaikutukset täyttämällä velvollisuutensa muulla tavoin kuin alun perin oli ollut tarkoitus.

Se, että myyjän on pyrittävä voittamaan suorituseste, ei merkitse, että hänellä olisi ilman tähän oikeuttavaa sopimusehtoa tai erillistä sopi-

musta oikeus tehdä muunlainen suoritus kuin se, mistä on sovittu. Seikat, jotka estävät myyjää täyttämästä suoritusvelvollisuuttaan sovitulla tavalla, eivät toisin sanoen vaikuta ostajan oikeuteen vaatia seuraamuksia sillä perusteella, että myyjä on muuttanut suoritustaan tavalla, jonka johdosta se ei ole sopimuksen mukainen. Esillä olevassa säännöksessä ei oteta kantaa siihen, missä määrin myyjä voi olla velvollinen ryhtymään täyttämään sopimusta alkuperäisestä sopimuksesta poikkeavalla tavalla, esimerkiksi käyttämällä tavarain valmistukseen muuta materiaalia, kun sopimuksessa edellytetyn materiaalin saamiselle on ilmaantunut este. Tämän kysymyksen arviointi jää riippumaan muun muassa sopimuksen sisällöstä ja myyjän sitoumuksen tulkinnasta.

Edellä käsiteltyä suoritusesteitä koskevaa säännöstä täydentää lakiehdotuksessa toinen säännös, joka myös rajoittaa myyjän velvollisuutta luontoissuoritukseen. Sen mukaan myyjä ei ole velvollinen täyttämään sopimusta, jos se edellyttäisi uhrauksia, jotka eivät ole kohtuullisia verrattuna ostajalle koituvaan etuun siitä, että myyjä täyttää sopimuksen. Tämä säännös liittyy läheisesti periaatteeseen, jonka mukaan myyjän on pyrittävä voittamaan häntä kohdanneet suoritusesteet. Velvollisuus sopimuksen täyttämiseen ei ole ehdoton eikä anna ostajalle oikeutta edellyttää myyjältä millaisia uhrauksia tahansa.

Säännöksessä tarkoitettut uhraukset saattavat olla luonteeltaan joko fyysisiä tai taloudellisia. Lakiehdotuksen mukaan sitä, onko myyjä suoritusta kohdanneista vaikeuksista huolimatta velvollinen täyttämään sopimuksen, on arvioitava punnitsemalla osapuolten etuja vastakkain. Tällöin verrataan niitä panoksia, joita sopimuksen täyttäminen edellyttäisi myyjältä, siihen etuun, joka ostajalle koituisi siitä, että myyjä täyttää sopimuksen.

Säännöksessä pidetään silmällä tapauksia, joissa sopimustasapaino on järkkynyt kaupanteon jälkeen muuttuneiden olosuhteiden vuoksi. Irtaimen kauppaa koskevien sopimusten sovitteluun voidaan tämän ohella soveltaa oikeustoimilain 36 §:ää, joka tekee mahdolliseksi tarkistaa sopimuksen sisältöä sekä sellaisten seikkojen perusteella, jotka olivat olemassa sopimusta tehtäessä, että sopimuksenteon jälkeen ilmenneiden seikkojen perusteella. Jälkimmäisessä suhteessa on kuitenkin yleisenä lähtökohtana pidettävä sitä, että kauppalaan säännökset ensisijaisesti asettavat puitteet sen arvioimiselle, mikä vaikutus muuttuneilla olosuhteilla tulee olla sopimussuhteeseen, ja että sopimuksen sovittelu oikeustoimilain 36

§:n nojalla voi näissä tapauksissa tulla kysymykseen vain, jos siihen on erityisiä syitä.

Jotta myyjä voi vapautua sopimuksen täyttämisvelvollisuudesta, vaaditaan lakiehdotuksen mukaan, että ne uhraukset, joita sopimuksen täyttäminen myyjältä edellyttäisi, ovat kohtuuttomia verrattuna ostajalle koituvaan etuun siitä, että myyjä täyttää sopimuksen. Sen sijaan sillä, mistä syystä myyjän suoritusvelvollisuus on tullut hänen kannaltaan odotettua raskaammaksi, ei sinänsä ole ratkaisevaa merkitystä.

Yksittäisen tapauksen olosuhteiden perusteella on ratkaistava, onko pykälässä tarkoitettu epäsuhte käsillä. Arviointiin vaikuttaa muun muassa se, millaista tavaraa sopimus koskee. Esimerkiksi suhdanneherkkien tavaroiden kaupassa tai kun olosuhteista ilmenee, että myyjä on tietoisesti ottanut kantaakseen riskin olosuhteiden kehityksestä, voi esillä olevan säännöksen soveltaminen tulla kysymykseen vain joissakin ääritapauksissa.

Yleinen hintatason nousu ei yleensä aikaansaa myyjän suorituksen ja ostajan edun välille sellaista epäsuhdetta, jota säännöksessä edellytetään, koska ostajalle kaupasta koituva etu tuolloin kasvaa vastaavalla tavalla kuin se panos, joka myyjältä vaaditaan sopimuksen täyttämiseksi. Poikkeuksellinen kustannuskehitys voi sen sijaan toisinaan johtaa siihen, että säännöksessä tarkoitettu kohtuuton epäsuhte syntyy. Näin voi olla asianlaista esimerkiksi silloin, kun se tarkoitus, johon ostajan on määrä tavaraa käyttää, voidaan ilman suurempaa haittaa tyydyttää muunlaisella tavaramalla, jonka osalta vastaavanlaista kustannusnousua ei ole tapahtunut. Esimerkiksi kotimainen devalvaatio vaikuttaa koko tuontisektoriin, minkä vuoksi tuontitavaroiden ostajan intressi ennen devalvaatiota kiinteään hintaan tehdyn sopimuksen täyttämiseen kasvaa yleensä samassa määrin kuin devalvaatio aiheuttaa lisäkustannuksia sellaiselle myyjälle tai maahantuojalle, joka joutuu maksamaan tavarasta uusien valuuttakurssien mukaisesti. Epäsuhte myyjän suorituksen ja ostajalle koituvan edun välillä saattaa kuitenkin mahdollisesti syntyä esimerkiksi tilanteessa, jossa myyjän on tuotettava tavara maahan ulkomailta ja sopimuksenteon jälkeen tapahtuu myyjän maksuvaluutan vaihtokurssissa odottamaton ja poikkeuksellinen suuri muutos, samalla kun ostajan tarve voidaan ilman sanottavaa haittaa tyydyttää sellaisella tavaramalla, jonka hankintaan kurssimuutos ei vaikuta.

Vaatus siitä, että kyseessä on oltava kohtuuton epäsuhte edellyttää, että sopimustasapaino on järkkynyt poikkeuksellisen voimakkaasti. Kos-

ka myyjän vaikeuksia on kuitenkin arvioitava suhteessa ostajalle sopimuksen täyttämisestä koituvaan etuun, on muun muassa otettava huomioon ostajan mahdollisuudet saada vastaavanlainen suoritus muualta. Jos ostajalle on verrattain helppoa hankkia vastaavanlainen tavara muualta jotakuinkin sovitun tasoiseen hintaan, ei yleensä ole yhtä suurta aiheutta pakottaa myyjää sopimuksen täyttämiseen kuin sellaisissa tapauksissa, joissa ostajalle on tärkeää, että juuri myyjä täyttää sopimuksen. Esimerkkinä jälkimmäisestä tilanteesta voidaan mainita se, että myyjän tarjoamalla tavaroilla on jokin ainutlaatuinen ominaisuus tai että myyjällä on sellainen asema markkinoilla, että vastaavanlaista tavaraa ei ole lainkaan tai ilman huomattavia vaikeuksia hankittavissa muualta. Tilanteen arviointi saattaa siten vaihdella riippuen siitä, onko kaupan kohteena tavara, joka on ominaisuuksiltaan yksilöllinen, vai sellainen standarditavara, jota on markkinoilla yleisesti saatavilla. Kun myyjän vahingonkorvausvelvollisuus saattaa säilyä siitä huolimatta, että hän vapautuu velvollisuudesta sopimuksen täyttämiseen, ostajalla on usein mahdollisuus saada korvausta niistä lisäkustannuksista ja muusta vahingosta, jonka tavarankäynnin muualta aiheuttaa. Ostajan mahdollisuus saada korvaus hänelle aiheutuvasta vahingosta onkin eräs niistä seikoista, jotka on otettava huomioon osapuolten etuja punnittaessa.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta sen jälkeen, kun suorituksesta tai -vaikeudet ovat lakanneet. Jos ne syyt, joiden perusteella myyjä on 1 momentin mukaan vapautunut velvollisuudesta täyttää sopimus, lakkaavat kohtuullisessa ajassa, ostajalla on säännöksen mukaan oikeus vaatia uudelleen sopimuksen täyttämistä.

Pääsääntönä on siten, että tilapäinen suorituseste ei vapauta myyjää lopullisesti sopimuksen täyttämisestä, vaan luontoissuoritusvelvollisuus lakkaa vain siksi ajaksi, jonka este kestää. Sama koskee myös 1 momentissa tarkoitettuja suoritusvaikeuksia, jotka aikaansaavat kohtuuttoman epäsuhteen myyjän suorituksen ja ostajan edun välille.

Säännöksestä ilmenee toisaalta, että myyjän velvollisuus täyttää sopimus palautuu vain, jos 1 momentissa tarkoitettu este tai epäsuhta lakkaa kohtuullisessa ajassa (inom rimlig tid). Pitkäaikainen este vapauttaa siten myyjän suoritusvelvollisuudestaan lopullisesti.

Se, mitä tässä yhteydessä voidaan pitää kohtuullisena aikana, riippuu muun muassa siitä, minkälaisesta suorituksesta on kysymys. Arvioin-

nissa on tältäkin osin otettava huomioon, miten voimakas intressi ostajalla on siihen, että myyjä täyttää sopimuksen. On selvää, että esillä olevassa säännöksessä tarkoitettu kohtuullinen aika voi olla huomattavasti pidempi kuin esimerkiksi lakiehdotuksen reklamaatio- tms. velvollisuutta koskevilla säännöksillä tarkoitettu kohtuullinen aika.

Lakiehdotuksen 3 momentin mukaan ostaja menettää oikeuden vaatia sopimuksen täyttämistä, jos hän viivyttelee kohtuuttomasti vaatimuksen esittämisessä. Jos ostaja sen jälkeen, kun myyjän suoritus on viivästynyt, pysyy olosuhteisiin katsoen kohtuuttoman pitkään passiivisena, hän menettää oikeuden vaatia sopimuksen täyttämistä. Jäljelle jää tällöin vain mahdollisuus purkaa sopimus ja vaatia vahingonkorvausta.

Säännöksessä tarkoitettu aika saattaa vaihdella huomattavasti riippuen vallitsevista olosuhteista, muun muassa siitä, millaista tavaraa kauppa koskee, sekä myyjän käyttäytymisestä suorituksen viivästyttyä. Jos myyjä esimerkiksi on antanut ostajan ymmärtää, että hän edelleen aikoo täyttää sopimuksen, tämä voi antaa ostajalle perustellun aiheen odottaa myyjän toimenpiteitä esittämättä vaatimusta sopimuksen täyttämisestä. Ostajalta voidaan toisaalta edellyttää pikaisempaa reagointia, jos olosuhteet osoittavat, että myyjä ei tule täyttämään sopimusta ilman muistutusta tai kehotusta. Esillä olevassa säännöksessä tarkoitettuna ajan tulee kuitenkin säännönmukaisesti olla pidempi kuin sen ajan, jonka kuluessa ostajan on 29 §:n mukaan ilmoitettava kaupan purkamisesta siinä tapauksessa, että tavara on luovutettu liian myöhään.

YK:n yleissopimuksessa ostajan oikeus vaatia sopimuksen täyttämistä ilmenee 46 artiklan 1 kappaleesta. Yleissopimuksessa ei säännellä niitä rajoituksia, jotka koskevat ostajan oikeutta luontoissuoritustuomioon, vaan niitä on 28 artiklan mukaan arvioitava tuomioistuinvallion sisäisen oikeuden mukaan.

24 §. Pykälä koskee tilannetta, jossa myyjän suoritus on viivästynyt tai tulee viivästymään ja myyjä ehdottaa sopimuksen täyttämiseksi uutta ajankohtaa. Jos myyjä tiedustelee ostajalta, hyväksyykö tämä viivästyksestä huolimatta tavarankäynnin määrätyn, myyjän ilmoittaman ajan kuluessa, ostajan on ehdotuksen mukaan vastattava myyjän tiedusteluun kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on sen saanut. Jollei hän näin tee, myyjä saa luovuttaa tavarankäynnin ilmoittamansa ajan kuluessa. Kuten lakitekstistä ilmenee, tämä merkitsee sitä, että ostaja ei saa purkaa kauppaa, jos

tavaran luovutus tapahtuu ilmoitetussa ajassa. Samoin on asianlaita silloin, kun myyjä tiedustelun sijasta lähettää ostajalle ilmoituksen siitä, että hän tulee luovuttamaan tavaran määrätyn ajan kuluessa.

Esillä olevat säännökset voivat tulla sovellettaviksi myös silloin, kun ostaja on asettanut myyjälle lisäajan (vrt. 25 §:n 2 momentti). Jos ostaja esimerkiksi on ilmoittanut myyjälle, että hän myöntää tälle lisäaikaa maaliskuun loppuun saakka, mutta myyjä vastaa tähän ilmoittamalla, että hän voi luovuttaa tavaran vasta huhtikuun puoliväliin mennessä, tai tiedustelemalla, voiko ostaja hyväksyä tämän pidemmän määräajan, ostajan on yleensä ilmoitettava myyjälle, mikäli hän ei hyväksy myyjän ehdotusta. Jos ostaja kuitenkin jo lisäajan asettaessaan on tehnyt selväksi, että luovutus ei tule kysymykseen enää lisäajan jälkeen, myyjälle ei ole perusteltua suoda mahdollisuutta aikaansaada määräajan pidennys sellaisen tiedustelun tai ilmoituksen avulla, joka pakottaisi ostajan vielä kerran vastamaan ja ilmoittamaan, että hän pitää kiinni asettamastaan lisäajasta. Tällaisissa olosuhteissa myyjän tiedustelulle ei näin ollen voida antaa esillä olevan pykälän mukaista merkitystä.

Pykälässä edellytetään, että myyjä on ilmoittanut suoritukselleen tietyn ajankohdan tai määräajan. Jos myyjä täsmentämättömästi ilmoittaa, että hän viivästyksessä huolimatta edelleen aikoo toimittaa tavaran, tai tiedustelee ostajalta ajankohtaa täsmentämättä, haluaako tämä vielä ottaa tavaran vastaan, tulevat sen sijaan sovellettaviksi 23 §:n 3 momentti sekä 29 §.

Jos ostaja ei reagoi myyjän tässä pykälässä tarkoitettuun tiedusteluun tai ilmoitukseen kohtuullisessa ajassa ja tavara luovutetaan myyjän ilmoittaman ajan kuluessa, ostaja menettää oikeuden kaupan purkamiseen. Myös tässä yhteydessä se, mitä on pidettävä kohtuullisena aikana, riippuu yksittäisen tapauksen olosuhteista sekä luonnollisesti myyjän ilmoittamasta ajasta. Yleensä ostajalta voidaan näissä tilanteissa vaatia verrattain nopeaa reagointia.

Pykälässä tarkoitettu myyjän tiedustelu tai ilmoitus kulkee ostajalle lähettäjän eli myyjän vastuulla. Myyjä ei toisin sanoen voi vedota siihen, että ostaja ei ole vastannut hänen tiedusteluunsa tai ilmoitukseensa, jos se ei ole tullut perille ostajalle. Ostajan vastaus myyjälle kulkee 82 §:n mukaan vastaanottajan eli myyjän vastuulla.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 48 artiklan 2 kappale.

25 §. Pykälä koskee ostajan oikeutta purkaa kauppa myyjän viivästyksen perusteella.

Pykälän 1 *momentin* mukaan ostaja saa purkaa kaupan, jos myyjän sopimusrikkomuksella on ostajalle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Viivästyksen olennaisuutta on arvioitava yksittäisen tapauksen olosuhteita silmällä pitäen. Lyhytaikainenkin viivästys saattaa joskus merkitä olennaista sopimusrikkomusta. Arvioinnissa on ratkaiseva huomio kiinnitettävä viivästyksen merkitykseen ostajalle. Ostajan subjektiivinen käsitys ei kuitenkaan ole määrävä, jos viivästyksiä ei objektiivisesti voida pitää ostajan kannalta olennaisena. Lisäksi säännöksessä edellytetään, että myyjä käsitti tai hänen ainakin olisi pitänyt käsittää, että viivästyksellä on ostajalle olennainen merkitys. Jos ostajan erityisistä olosuhteista johtuu, että lyhyellä viivästyksellä, jota yleisesti arvioiden ei voida pitää olennaisena, on kyseiselle ostajalle tärkeä merkitys, ostaja ei siten ole oikeutettu purkamaan sopimusta, ellei myyjä ollut tietoinen oikea-aikaisen suorituksen merkityksestä ostajalle eikä hänen myöskään olosuhteiden perusteella voida edellyttää sitä ymmärtäneen.

Sopimuksen sisältö on tietenkin tärkeä arvioitaessa sitä, milloin viivästys on olennainen. Sopimuksesta voi esimerkiksi ilmetä, että mikä tahansa viivästys on ostajan kannalta olennainen. Tällaisissa tapauksissa ostaja voi heti purkaa kaupan.

Jos tavara on luovutettu liian myöhään ja sen lisäksi osoittautuu virheelliseksi, kaupan purun edellytyksiä arvioitaessa on usein perusteltua ottaa huomioon myyjän sopimusrikkomuksen konkreettinen merkitys ostajalle.

Pykälän 2 *momentin* mukaan ostaja saa myös purkaa kaupan, jos hän on asettanut myyjälle määrätyn lisäajan tavaran luovuttamista varten, mutta luovutusta ei tapahdu lisäajan kuluessa. Edellytyksenä on kuitenkin, että lisäaika ei ole kohtuuttoman lyhyt. Lisäajalla tarkoitetaan suhteellisen täsmällistä aikamääritystä, mikä ilmenee siitä, että lakitekstissä käytetään ilmaisua "määrätty lisäaika". Jos ostaja esimerkiksi kehottaa myyjää täyttämään sopimuksen "pian", ilmaisu on liian epämääräinen, jotta kysymyksessä voitaisiin katsoa olevan säännöksessä tarkoitettu lisäaika. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tällainen kehoitus olisi kokonaan vailla merkitystä. Myös kehotukset, joissa ei aseteta myyjälle täsmällistä määräaikaa tavaran luovutusta varten, saattavat olla merkityksellisiä arvioitaessa sopimusrikkomuksen olennaisuutta 1 momentin valossa.

Kun lisäaika asetetaan, on lisäksi käytävä ilmi, että asetettu aika on tarkoitettu lopulliseksi määräjäksi myyjän suoritukselle. Jos ostaja esimerkiksi ilmaisee vain epämääräisemmän toiveen saada tavarat viikon kuluessa, hänen ei voida katsoa asettaneen 1 momentissa tarkoitettua lisäaikaa.

Lisäaika voidaan yleensä asettaa vasta, kun myyjä on jo joutunut viivästykseen. Jos kuitenkin jo ennen sopimuksen täyttämisen ajankohtaa käy ilmi, joko myyjän ilmoituksesta tai muutoin, että suoritus tulee viivästyneeseen, voi lisäajan asettaminen tulla kysymykseen jo tässä vaiheessa.

Vaikka ostaja on asettanut myyjälle lisäajan, tämä ei merkitse, että hänen olisi pakko purkaa kauppa, jollei tavaraa luovuteta lisäajan kuluessa. Hän voi edelleen vaatia sopimuksen täyttämistä, jos hänellä muutoin on siihen oikeus.

Kun lisäaika on asetettu, viivästyksen olennaisuudesta ei lisäajan päätyttyä vaadita muuta selvitystä. Tällöin voidaan kuitenkin joutua arvioimaan sitä, onko ostajan asettama lisäaika ollut kohtuullinen, jos myyjä kiistää tämän. Lakiehdotuksessa käytetty kielteinen ilmaisu, jonka mukaan lisäaika ei saa olla kohtuuttoman lyhyt, merkitsee sitä, että myyjän asiana on tarvittaessa reagoida, jos hän katsoo, että ostajan asettama lisäaika ei ole kohtuullinen.

Lisäajan kohtuullisuutta on arvioitava ottaen huomioon yksittäisen tapauksen olosuhteet, muun muassa se, millaisesta tavarasta on kysymys, ketkä ovat kaupan osapuolina ja millainen tarve ostajalla on saada tavara. Jos tavara esimerkiksi on altis nopeille hinnanmuutoksille, lisäaika voi olla varsin lyhyt. Vaatimus lisäajan kohtuullisuudesta merkitsee kuitenkin sitä, että lisäaikamenettelyä ei saa käyttää väärin sillä tavoin, että ostajan kannalta epäolennaisesta viivästyksestä pyritään tekemään purkuperuste.

Pykälän 3 momentin mukaan ostaja saa purkaa kaupan lisäajan kuluessa vain, jos myyjä ilmoittaa, ettei hän tule täyttämään sopimusta lisäajan kuluessa. Lähtökohtana on, ettei ostaja saa purkaa kauppa lisäajan kuluessa vetoamalla 1 momentin säännöksiin. Jos myyjä kuitenkin ilmoittaa, ettei hän tule täyttämään sopimusta lisäajan kuluessa, ei ole syytä pakottaa ostajaa odottamaan siihen saakka, kunnes lisäaika on mennyt umpeen.

Myyjän ilmoitus voi kuitenkin johtua siitä, että hän pitää lisäaikaa kohtuuttoman lyhyenä. Ostajan purkuoikeuden ehtona on näissä tapauksissa, että hän voi perustella määräajan kohtuullisu-

den, tai osoittaa, että myyjän viivästys merkitsee olennaista sopimusrikkomusta.

Myyjän ilmoitukseen siitä, että luovutus ei tule tapahtumaan lisäajan kuluessa, saattaa liittyä ehdotus ostajan asettamaa lisäaikaa pidemmästä määräajasta. Näissä tapauksissa voivat 24 §:n säännökset tulla sovellettaviksi. Tällöin ostaja on velvollinen vastaamaan myyjän ilmoitukseen, jollei hän halua hyväksyä toimitusta itse asettamansa määräajan päättymisen jälkeen. Ostajan passiivisuus voi toisin sanoen tällaisissa tapauksissa johtaa siihen, että hän ei saa purkaa kauppa, jos tavara toimitetaan myyjän ilmoituksessa luvutun ajan kuluessa.

Ostajan oikeutta purkaa kauppa myyjän ennakoidun viivästyksen johdosta käsitellään 62 §:ssä. Kaupan purkamisesta tapauksissa, joissa tavara toimitetaan useissa erissä, säädetään lakiehdotuksen 44 §:ssä.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 49 artiklan 1 kappale.

26 §. Pykälän säännökset rajoittavat ostajan oikeutta purkaa kauppa myyjän viivästyksen perusteella, kun kauppa koskee tavaraa, joka on määrä valmistaa tai hankkia erityisesti ostajaa varten hänen ohjeidensa tai toivomustensa mukaisesti eikä myyjä voi ilman olennaista tappiota käyttää tavaraa hyväkseen muulla tavoin. Tällaisissa tapauksissa ostaja saa purkaa kaupan, jos kaupan tarkoitus jää viivästyksen vuoksi olennaisesti saavuttamatta. Kun kyseessä on erikoisvalmisteinen tavara tai tavara, joka on hankittu ostajan pyynnöstä hänen erityistarpeidensa tyydyttämiseksi, tämä merkitsee usein sitä, että myyjällä ei ole mahdollisuutta myydä tavaraa kohtuullisin ehdoin kenellekään muulle kuin alkuperäiselle ostajalle. Toisaalta ostajalla ei tällaisissa tapauksissa useinkaan ole yhtä suurta tarvetta kaupan purkamiseen myyjän viivästyksen perusteella kuin muulloin, sillä vastaavaa tavaraa ei monestikaan ole lyhyessä ajassa saatavissa muualta. Siksi on myyjän etua silmällä pitäen kohtuullista asettaa näissä tapauksissa ankarammat vaatimukset arvioitaessa viivästyksen merkitystä ostajalle kuin mitä 25 §:n yleisistä purkuedellytyksistä seuraa. Esimerkkinä tapauksesta, jossa kaupan purkaminen tulee esillä olevan pykälän mukaan kysymykseen, on se, että ostajalla ei viivästyksen johdosta ole enää käyttöä tavaralle.

Ne syyt, jotka erikoisvalmisteisen tavarat kaupan puhuvat ankarampien purkuedellytysten puolesta, tulevat ajankohtaisiksi vasta, kun tavarat valmistus tai muut sopimuksen täyttämisen valmistelut on aloitettu ja myyjä on uhrannut

sopimuksen täyttämiseen työtä ja kustannuksia, jotka käyvät hyödyttömiksi, jos sopimus puretaan. Jollei sopimuksen täyttämistä sen sijaan ole aloitettukaan tai jos se ei ole ehtinyt edetä kovin pitkälle, ostajan purkuoikeutta ei ole syytä rajoittaa samassa määrin kuin jos olennaisempi osa valmisteluista on jo suoritettu. Tämä on otettava huomioon purkusäännöksiä sovellettaessa. Jos kysymys on tavarasta, joka on määrä hankkia erityisesti ostajaa varten—esimerkiksi kun kaupan kohteena on tavara, jota myyjällä ei normaalisti ole tapana pitää kaupan—ei useinkaan ole syytä soveltaa esillä olevaa ankarampaa purkusäännöstä, mikäli myyjä ei vielä ole tehnyt tavarantoimituksesta sitovaa sopimusta kolmannen henkilön kanssa.

YK:n yleissopimuksessa ei ole tätä pykälää vastaavaa säännöstä.

27 §. Pykälä koskee myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta viivästyksen johdosta. Siinä säännellään vahingonkorvausvelvollisuuden edellytykset. Vahingonkorvauksen määrästä säädetään sen sijaan 67-70 §:ssä.

Lähtökohtana on, että myyjän on korvattava ostajalle vahinko, joka tälle on viivästyksen vuoksi aiheutunut. Pykälän 1 ja 2 momentin mukaan myyjä voi kuitenkin määrätyin edellytyksin kokonaan vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta. Pykälän 3 ja 4 momentin säännökset rajoittavat lisäksi myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta siten, että vastuu välillisistä vahingoista on lievempi kuin välittömistä vahingoista, joita 1 ja 2 momentin säännökset koskevat.

Pykälän 1 momentissa asetetaan vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumiselle neljä edellytystä. Näistä kaikkien on täyttyvä, jotta myyjä välttyisi suorittamasta vahingonkorvausta. Myyjällä on todistustaakka siitä, että vastuuvapauden edellytykset ovat käsillä.

Ensiksikin vaaditaan, että viivästys johtuu seikasta, joka estää sopimuksen täyttämisen oikeaan aikaan. Ei riitä, että sopimuksen täyttäminen vaikeutuu tai tulee odotettua kalliimmaksi. Toisaalta säännöksessä ei vaadita, että on kysymys niin sanotusta objektiivisesta mahdottomuudesta, eli että oikea-aikainen suoritus on käynyt mahdottomaksi paitsi myyjälle myös kenelle tahansa muulle henkilölle. Esteenä saatetaan toisinaan pitää myös olosuhteita, jotka eivät tee suoritusta suorastaan mahdottomaksi, mutta kuitenkin siinä määrin poikkeuksellisen raskaaksi, että niiden on objektiivisesti arvioiden katsottava tosiasiallisesti estävän suorituksen. Muut vahingonkorvausvastuusta vapautumiselle asetetut

edellytykset merkitsevät toisaalta sitä, että ainoastaan tiettyntyyppisiin esteisiin voidaan menestyksellä vedota vahingonkorvausvastuun välttämiseksi.

Sopimuksen täyttämisen estyminen voi johtua monenlaisista syistä. Esimerkiksi luonnonmullistus voi estää kuljetukset tai aiheuttaa sähkökatkon, joka johtaa tuotannon keskeytymiseen. Onnettomuus, kuten tulipalo tai räjähdys, samoin kuin lakko saattavat niin ikään estää myyjän toiminnan. Myös viranomaisen toimenpide saattaa estää myyjän suorituksen, esimerkiksi kun kysymyksessä on myytyä tavaraa tai tilatun tavarantoimitukseen tarvittavaa raaka-ainetta koskeva tuonti- tai vientikielto.

Kuten jo on todettu, yllä mainitun kaltaiset tapahtumat eivät sinänsä ole vapautumisperusteita, vaan ainoastaan sillä edellytyksellä, että ne tosiasiallisesti estävät myyjää täyttämästä kysymyksessä olevan sopimuksen. Esimerkiksi lakko tai tulipalo saattaa koskea vain osaa myyjän tuotantoprosessista tai muusta toiminnasta ja vaikuttaa eri sopimusten täyttämiseen eri tavoin riippuen muun muassa siitä, kuinka pitkälle suorituksen valmistelut ovat edenneet ja kuinka suuri varasto valmiita tuotteita myyjällä on käytettävissään. Vastaavasti esimerkiksi tuontikielto muodostaa esteen sopimuksen täyttämiseksi vain, jos kysymyksessä olevaa tavaraa ei voida saada kotimaan markkinoilta.

Vaatus siitä, että kysymyksessä on oltava este sopimuksen täyttämiseksi, on läheisessä yhteydessä siihen edellytykseen, että suorituksesta voi johtaa vahingonkorvausvastuusta vapautumiseen vain, jos myyjän ei kohtuudella voida edellyttää välttämisen tai voittaneen estettä. Tätä koskevaa säännöstä käsitellään jäljempänä.

Kuten edellä on todettu, myyjä ei yleensä voi vedota siihen, että sopimuksen täyttäminen on tullut odotettua kalliimmaksi. Myös taloudelliset seikat saattavat kuitenkin tietyissä tapauksissa estää sopimuksen täyttämisen. Vaikka myyjä voi 23 §:n mukaan vapautua velvollisuudesta sopimuksen täyttämiseen sillä perusteella, että suoritus edellyttäisi uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia verrattuna ostajalle koituvaan etuun siitä, että myyjä täyttää sopimuksen, tämä ei välttämättä merkitse sitä, että myyjä vapautuu myös vahingonkorvausvelvollisuudesta. Toisaalta suoritusvaikeudet tai -esteen ovat usein pohjimmiltaan taloudellisia. Monissa tapauksissa ei ole kysymys siitä, että sopimuksen täyttäminen olisi tullut suorastaan mahdottomaksi, vaan siitä, että ne kustannukset, jotka olisi uhrattava sattuneen ta-

pahtuman tai sen seurausten voittamiseksi, selvästi ylittäisivät sen, mitä objektiivisesti katsoen voidaan pitää ajateltavissa olevana panoksena kyseisenlaisen sopimuksen täyttämiseksi.

Kun kysymys on viivästyksestä, aikatekijällä on suuri merkitys myös sen kannalta, minkälainen tapahtuma voi muodostaa esteen sopimuksen oikea-aikaiselle täyttämislle. Aika-aspektin vuoksi sopimuksen täyttämisen valmisteluihin kohdistuvien häiriötekijöiden vaikutus riippuu usein ratkaisevasti siitä, missä vaiheessa tällainen tapahtuma sattuu. Jos kaupan kohteena on standarditavara ja se esine tai tavaraerä, jonka myyjä on lähettänyt ostajalle, tuhoutuu onnettomuudessa, joka tapahtuu tavaralla ollessa matkalla luovutuspaikalle, tämä voi merkitä, että myyjän ei ole mahdollista saada ajoissa perille uutta tavaraa tuhoutuneen esineen tai tavaraerän tilalle. Onnettomuus muodostaa tällöin esteen sopimuksen täyttämislle siksi ajaksi, jonka uuden toimituksen perille saaminen vallitsevissa olosuhteissa vaatii. Onnettomuus, joka tapahtuu aikaisemmassa vaiheessa ja tuhoaa esimerkiksi sen yksittäisen tavaralla, jonka myyjä on aikonut lähettää ostajalle, ei sen sijaan muodosta estettä sopimuksen oikea-aikaiselle täyttämislle, jos myyjällä on varastossaan useita kappaleita samaa tavaraa tai jos hänen on muutoin mahdollista hankkia ajoissa uusi tavara ostajalle toimitettavaksi. Mikäli myyjällä ei ole käytettävissään useampia kappaleita tavaraa, kysymyksessä on kylläkin suorituseste, mutta myyjä ei silti välttämättä vapaudu vahingonkorvausvelvollisuudesta, sillä tilanne voi olla sellainen, johon myyjän olisi pitänyt varautua ennalta esimerkiksi pitämällä varastossa kohtuullinen määrä tavaraa toimitusmahdollisuuksien varmistamiseksi.

Myös sopimuksen sisällöstä riippuu, minkälaiset tapahtumat voivat muodostaa esteen myyjän suoritukselle. Jos kauppa koskee tavaraa, joka on toimitettava määrätystä erästä ja koko erä tuhoutuu onnettomuudessa, tämä estää sopimuksen täyttämisen. Esimerkkinä voidaan mainita kauppa, joka koskee tiettyä määrää perunoita myyjän omasta sadosta tai tietynlaista öljyä nimeltä mainitusta aluksesta. Jos kauppa sitä vastoin koskee tietynsuuruista erää määrättyä tavaraa, esimerkiksi ensimmäisen luokan perunaa tai tietyn tyyppistä öljyä, ilman että myyjän toimitusvelvollisuutta olisi rajoitettu tiettyyn hankintalähteeseen, sen tavaraerän tuhoutuminen, josta myyjä aikoi sopimuksen täyttää, ei muodosta suoritusestettä, mikäli sopimuksen mukaista tavaraa voidaan hankkia muualta. Tavaralla luovuttamislle on samoin

olemassa este, jos kauppa koskee tiettyä ominaisuuksiltaan yksilöllistä esinettä ja tämä tuhoutuu ennen luovutusta. Estettä ei sen sijaan ole ole-massa, jos kauppa koskee sarjatuotannossa valmistettua standarditavaraa, jota myyjällä on saatavissa useita kappaleita, ja se kappale, jonka myyjä aikoi luovuttaa ostajalle, tuhoutuu ennen luovutusta.

Mitä rajoitetumpi ja spesifisempi myyjän sitoumus on, sitä suurempi on mahdollisuus, että jokin ennalta arvaamaton tapahtuma johtaa siihen, että sopimusta ei voida täyttää, sillä jäljellä olevat mahdollisuudet sopimuksen täyttämiseen ovat tällöin vähäisemmät. Mitä avoimempi ja laaja-alaisempi myyjän toimitusvelvollisuus on, sitä enemmän vaihtoehtoisia mahdollisuuksia on käytettävissä sopimuksen täyttämislle ja sitä laajakantoisempia tapahtumia täytyy sattua, ennen kuin sopimuksen täyttämisen voidaan katsoa estyneen.

Toisena edellytyksenä vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumislle on 1 momentin mukaan, että viivästys johtuu esteestä, joka on myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Tämä merkitsee, että seikat, jotka voidaan lukea myyjän omaan kontrollipiiriin, aiheuttavat hänelle aina vahingonkorvausvastuun, vaikka tällaiset seikat saattavatkin estää sopimuksen täyttämisen oikeaan aikaan.

Säännöksen sisältöä voidaan selvittää kuvaamalla sellaisia seikkoja, joiden on katsottava kuuluvan myyjän vaikutusmahdollisuuksien piiriin ja jotka sen vuoksi eivät voi johtaa vahingonkorvausvastuusta vapautumiseen. Seikat, jotka liittyvät myyjän palveluksessa olevien henkilöiden toimintaan tai sellaisten henkilöiden toimintaan, joiden toiminnasta myyjä yleisten periaatteiden mukaisesti on vastuussa, kuuluvat luonnollisesti aina myyjän vastuupiiriin.

Poikkeuksen tästä saattavat kuitenkin muodostaa tilanteet, joissa on kysymys työselkkauksesta. Tällaisissa tapauksissa, esimerkiksi jos yleisiin työehtosopimusneuvotteluihin liittyvä konflikti johtaa lakkoon, ja tämä estää myyjän suorituksen, on kysymys työntekijöiden itsenäisestä toiminnasta, jonka ei yleensä voida katsoa kuuluvan myyjän kontrollipiiriin. Sen sijaan tilanne voi olla toisenlainen, jos kysymys on lakosta, joka johtuu esimerkiksi siitä, että myyjä on selvästi rikkonut voimassa olevan lain säännöstä tai työehtosopimuksen määräystä.

Myyjän vaikutuspiiriin kuuluvat myös seikat, jotka suoraan tai epäsuorasti riippuvat hänen omista toimenpiteistään tai hänen omasta toi-

minnastaan, eli seikat, joita voidaan kontrolloida tai joihin voidaan vaikuttaa oman toiminnan suunnittelun, organisoimisen tai valvonnan avulla. Myyjä on näin ollen aina vahingonkorvausvelvollinen, jos sopimusrikkomuksen syyt ovat yhteydessä siihen tapaan, jolla yritystä hoidetaan. Vastuu käsittää siten kaikki sellaiset sopimusrikkomukset, joiden syyt liittyvät yrityksen sisäisiin olosuhteisiin. Jos voidaan todeta, että sopimusrikkomus johtuu yrityksen sisäisistä tekijöistä, ei siten ole tarpeen erikseen selvittää, minkälaiset seikat tarkkaan ottaen ovat aiheuttaneet kyseisen yksittäisen sopimusrikkomuksen. Syynä saattaa olla esimerkiksi huolimattomuus tai puutteellinen suunnittelu yksittäisen sopimuksen täyttämiseksi, tai taustalla saattavat olla yleisemmät puutteet yrityksen organisaatiossa, hallinnossa, voimavaroissa tai tehokkuudessa. Lisäksi myyjän vastuualue ulottuu yrityksen ulospäin suuntautuvaan toimintaan, eli sellaisiin sopimusrikkomuksiin, jotka ovat yhteydessä siihen, millä tavalla myyjä on hoitanut toimintansa harjoittamiseksi tarpeelliset järjestelyt ulkopuolisten kanssa.

Vapautumisperusteena ei voida vedota esimerkiksi sellaiseen suoritusesteeseen, joka johtuu siitä, että myyjän tuotantokapasiteettia koskevat laskelmat pettävät tai että tuotantokoneistossa esiintyy teknisiä häiriöitä, joiden johdosta tuotanto vähenee. Jos tuotantoa ei kyetä ylläpitämään riittävällä tasolla esimerkiksi raaka-ainepulan vuoksi, ei tämä kelpaa vapautumisperusteeksi, jos ongelmat raaka-aineen saannissa eivät johdu myyjästä riippumattomista syistä vaan siitä, että ostaja ei ole ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin raaka-ainetoimitusten jatkuvuuden varmistamiseksi. Jos myyjä esimerkiksi on jättänyt riippuvaiseksi yhdestä raaka-ainetoimitajasta, tämän toimituksissa esiintyvät häiriöt eivät voi vapauttaa myyjää vahingonkorvausvastuusta, jos raaka-aineen saanti olisi ollut turvattavissa toisenlaisin järjestelyin. Myyjä ei voi myöskään vapautua vahingonkorvausvastuusta esimerkiksi sillä perusteella, että yritys, jota hän käyttää apunaan korjausten tai huollon suorittamiseksi tuotantolaitoksessaan taikka polttoaineen hankkimiseksi, ei täytä velvollisuuksiaan myyjää kohtaan sovitulla tavalla, tai jos osoittautuu, että myyjän aikaisemmalta myyntiportaalta tilaamat toimitukset eivät riitä kaikkien niiden sopimusten täyttämiseen, jotka myyjä on asiakkaidensa kanssa tehnyt.—Viivästystä, joka johtuu myyjän tavarantoinnittajan tai muun vastaavan tahon sopimusrikkomuksesta, käsitellään erikseen pykälän 2 momentin yhteydessä.

Sen arvioiminen, onko suorituseste myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella, eroaa tuotamusarvioinnista muun muassa siinä, että vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautuminen ei milloinkaan tule kysymykseen, jos sopimusrikkomuksen syiden voidaan katsoa kuuluvan myyjän vaikutuspiiriin. Riittää, että este johtuu seikoista, jotka periaatteessa ovat myyjän kontrolloitavissa. Sen sijaan on vailla merkitystä, onko myyjän menettelyä pidettävä jossakin suhteessa moitittavana. Vapautumisperusteena ei voida vedota esimerkiksi tuotantoprosessissa ilmeneviin teknisiin häiriöihin tai onnettomuuksiin, joiden vuoksi tuotannon laskettu volyyymi jää saavuttamatta. Asiaan ei vaikuta, voidaanko myyjän puolella katsoa tapahtuneen laiminlyöntejä asioiden hoidossa. Esillä oleva rajoitus merkitsee myös sitä, että esimerkiksi tulipalo, jonka seurauksena myyjän suoritus estyy, ei välttämättä ole peruste vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumiselle, vaan näin on vain sillä edellytyksellä, että tulipalon syy ei kuulu myyjän kontrollipiiriin.

Esimerkkinä seikoista, joihin ei voida vedota vapautumisperusteena, koska ne ovat myyjän vaikutusmahdollisuuksien piirissä, on myös mainittava sellaiset suoritusesteet, jotka johtuvat myyjän puutteellisista taloudellisista resursseista. Jos myyjä esimerkiksi joutuu viivästyksen sen vuoksi, että hän ei kykene rahoittamaan sellaisia hankintoja kolmannelta henkilöltä, jotka ovat tarpeen sopimuksen täyttämiseksi, myyjä ei voi välttää vahingonkorvausvastuuta. Jos myyjän valmistelut sopimuksen täyttämiseksi estyvät esimerkiksi sellaisen pankkilakon johdosta, joka aiheuttaa maksuliikenteen ja rahoitustoiminnan pitempikäisen keskeytymisen, tämä saattaa kuitenkin muodostaa vapautumisperusteen, koska esteen syy on tällöin myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella.

Kolmas vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumisen edellytys on 1 momentin mukaan, että este—sen lisäksi että se on myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella—on sellainen, ettei myyjän voida kohtuudella edellyttää ottaneen sitä huomioon sopimusta tehtäessä. Jos esimerkiksi sellainen vienti- tai tuontirajoitus taikka lakko, joka saattaa kohdistua asianomaisen sopimuksen täyttämiseen, oli ennakoitavissa jo silloin, kun sopimus tehtiin, tällaiseen tapahtumaan ei voida vedota vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumisen perusteena. Ennakoitavissa olevat suoritusta vaikeuttavat seikat on otettava huomioon sopimusta laadittaessa myös silloin, kun ne ovat myyjän vaikutusmahdollisuuksien

ulkopuolella, esimerkiksi sillä tavoin, että myyjä varaa itselleen pidemmän toimitusajan, joka tekee mahdolliseksi välttää ennen luovutusajan-kohtaa mahdollisesti sattuvan tilapäisen esteen seuraukset. Esimerkiksi jos työtaisteluvaroitus on annettu, lakon mahdollisuus on uusia sopimuksia tehtäessä otettava huomioon sen mukaan, mitä voidaan ennakoida lakon todennäköiseksi kestoksi.

Vallitsevista olosuhteista riippuu luonnollisesti suuressa määrin, mitä tapahtumia sopimusta tehtäessä on otettava huomioon. Kysymyksessä olevaan toimintaan saattaa liittyä usein esiintyviä ja tyypillisiä riskejä, jotka myyjän on säännönmukaisesti otettava lukuun, kun taas epätavalliset ja etäisemmät tapahtumat on otettava huomioon vain, jos voidaan katsoa, että on olemassa ajankohtainen riski siitä, että tällainen tapahtuma tulee sattumaan ja estämään suorituksen. Esimerkkinä sellaisesta tyypillisestä riskistä, joka myyjän on otettava huomioon, voidaan mainita se, että mahdollisuudet sopimuksen täyttämiseen riippuvat sääolosuhteista. Myyjän on tällöin otettava lukuun sopimattoman sään mahdollisuus sopimusta laadittaessa varaamalla itselleen riittävän pitkä toimitusaika, joka jättää kohtuullisesti aikaa sääesteiden varalle. Esimerkiksi tietynä vuodenaikana toistuvasti esiintyvät lumi- tai tulvaesteet on ennalta otettava huomioon. Poikkeuksellisen huonot sääolosuhteet saattavat sen sijaan muodostaa sellaisen esteen, jota myyjän ei kohtuudella voida edellyttää ottavan lukuun ja joka siten saattaa vapauttaa myyjän vahingonkorvausvastuusta.

Lakitekstissä viitataan esteeseen, jota myyjän ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon sopimusta tehtäessä. On kuitenkin mahdollista, että sellainen suorituseste, jota ei voitu ennakoita vielä kaupantekoaikana, voidaan ottaa ennalta huomioon myöhemmässä vaiheessa ennen tavarantoimituksen aloitusta. Myös tällöin myyjän täytyy järjestää toimintansa sen mukaan, mitä voidaan olettaa tapahtuvan. Tämä vaatimus sisältyy vastuuvapauden neljänteen edellytykseen.

Neljäs vahingonkorvauksesta vapautumisen edellytys on, että myyjä ei kohtuudella ole voinut välttää eikä voittaa estettä tai sen seurauksia. Lakitekstissä mainitaan tässä yhteydessä ainoastaan esteen seuraukset, mutta silti on selvää, ettei myyjä voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta, jos hän olisi kohtuudella voinut raivata tieltään itse sen esteen, josta sopimusrikkomus johtui.

Kuten myös lakitekstistä ilmenee, suoritusesteen välttäminen voi olla mahdollista joko ryhtymällä etukäteen toimenpiteisiin sopimuksen täyttämistä uhkaavan tapahtuman torjumiseksi tai tällaisten tapahtumien seurausten välttämiseksi taikka yrittämällä eliminoida tällaisen tapahtuman seuraukset sen jälkeen kun se on jo sattunut.

Tietyn tyyppisten, esimerkiksi raaka-aineiden tai energian saatavuuden häiriöistä aiheutuvien suoritusesteiden seuraukset voidaan välttää ylläpitämällä tietynsuuruista tavaravaraa toimitusmahdollisuuden jatkuvuuden varmistamiseksi. Toimenpiteet suoritusesteen seurausten välttämiseksi voivat tulla kysymykseen lähinnä tyypillisten tai muutoin ennakoitavissa olevien suoritusesteiden vaikutusten torjumiseksi. Tältä osin esillä oleva säännös on siten yhteydessä siihen aikaisemmin käsiteltyyn säännökseen, jonka mukaan myyjä ei voi vedota sellaiseen suoritusesteeseen, joka hänen kohtuudella voidaan edellyttää ottaneen huomioon sopimusta tehtäessä. Raaka-ainetai energiapula voi kuitenkin johtua myös sellaisista olosuhteista, joiden ei voida katsoa olevan myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella ja jotka jo senkään vuoksi eivät tule kysymykseen vapautumisperusteina. Esillä oleva säännös merkitsee, että myyjän on ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin välttääkseen myös sellaiset suoritusesteet, jotka ovat hänen kontrollipiirinsä ulkopuolella ja jotka eivät vielä kaupantekoaikana olleet ennakoitavissa.

Myyjän on niin ikään mahdollisuuksien mukaan pyrittävä voittamaan jo sattuneet tapahtumat. Jos esimerkiksi osoittautuu, että sopimusta ei voida täyttää sillä tavoin kuin myyjä on aikonut, hänen on turvaututtava käytettävissä oleviin vaihtoehtoihin mahdollisuuksiin suoritusvelvollisuutensa täyttämiseksi. Aina ei kuitenkaan ole mahdollista eliminoida jo sattuneen tapahtuman seurauksia. Kuten jo aikaisemmin on todettu, tavara voi olla ominaisuuksiltaan sen laatuinen tai sopimuksen sisältö voi muutoin olla sellainen, että vaihtoehtoisia mahdollisuuksia sopimuksen täyttämiseen ei tapahtuneen jälkeen enää ole. Sattunut tapahtuma saattaa lisäksi olla sen luonteinen, että se tekee viivästyksen välttämisen lopullisesti mahdottomaksi. Jos myyjä ei ole voinut välttää tapahtumaa eikä myöskään voittaa sen seurauksia, hän voi siten vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta. Muissa tapauksissa myyjä sen sijaan voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta vain, jos hän on ryhtynyt kaikkiin kohtuullisiin toimenpiteisiin voidakseen

eteen tulleista vaikeuksista huolimatta täyttää sopimuksen.

Kuten edellä on korostettu, yleensä ei ole merkitystä sillä, että sopimuksen täyttäminen kaupanteon jälkeen ilmenneiden seikkojen johdosta tulee myyjälle odotettua kalliimmaksi. Tämä koskee myös velvollisuutta pyrkiä välttämään tai voittamaan suorituseste; ostajalla on tällainen velvollisuus, vaikka se usein aiheuttaakin lisäkustannuksia.

Kuten edellä on todettu, suorituksen voidaan joskus katsoa estyneen, vaikka sopimuksen täyttäminen ei olekaan tullut suorastaan mahdottomaksi, jos se kuitenkin on käynyt siinä määrin epätavallisen rasittavaksi, että objektiivisesti katsoen on selvästi kohtuutonta vaatia myyjää uhraamaan sellaista panosta, joka olisi välttämätön sopimuksen täyttämiseksi. Vastaavalla tavalla ei myöskään vaadita, että esteen tai sen vaikutusten välittämisen tai torjumisen olisi oltava suorastaan mahdotonta, jotta vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautuminen tulisi kysymykseen. Tämä ilmenee lakitekstin sanamuodosta, jonka mukaan edellytetään, että myyjä ei kohtuudella voi välttää tai voittaa esteen seurauksia.

Seikoilla, jotka estävät sopimuksen oikea-aikaisen täyttämisen, on usein vain väliaikainen vaikutus myyjän mahdollisuuksiin täyttää sopimus. Vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautuminen koskee yleensä vain sitä aikaa, jonka esteen vaikutus kestää. Jos tilanne kehittyy sillä tavoin, että vastuuvapauden edellytykset eivät enää täyty, myyjä vapautuu korvausvelvollisuudesta vain sellaisen vahingon osalta, joka ostajalle on aiheutunut sinä aikana, jolloin vastuuvapauden edellytykset olivat käsillä.

Suorituseste, joka sattuu vasta sen jälkeen kun myyjä on jo muusta syystä joutunut viivästyksen, ei vapauta häntä vahingonkorvausvelvollisuudesta, jos este ei olisi vaikuttanut sopimuksen täyttämiseen siinä tapauksessa, että sopimus olisi alun alkaen täytetty oikeaan aikaan.

Pykälän 2 momentti koskee tapauksia, joissa myyjän viivästys johtuu kolmannelle henkilölle, jota myyjä on käyttänyt apunaan sopimuksen tai sen osan täyttämiseksi myyjän tavarantoimittajasta tai muusta aiemmasta myyntiportaasta.

Jos viivästys johtuu 2 momentissa tarkoitettua kolmannelle henkilölle, myyjä välttää lakiehdotuksen mukaan vahingonkorvausvelvollisuuden vain, jos sekä hän että se, jota hän on käyttänyt apunaan, olisivat 1 momentin periaatteiden mukaan vapaat vastuusta. Tämä edellyttää toisin

sanoen, että kolmannen henkilön osalta on valinnut 1 momentissa tarkoitettu suorituseste ja että tämä puolestaan aikaansaa myyjälle esteen, jolla 1 momentin mukaan on vastuusta vapauttava vaikutus. Myyjällä on myös esillä olevan momentin tarkoittamissa tapauksissa todistustaakka siitä, että vahingonkorvausvastuusta vapautumisen edellytykset täytyvät.

Pykälän 2 momentti tiukentaa myyjän vahingonkorvausvastuuta 1 momenttiin nähden. Säännös tulee sovellettavaksi ensiksikin, kun sopimusrikkomus johtuu kolmannelle henkilölle, jota myyjä on käyttänyt apunaan koko sopimuksen tai sen osan täyttämiseksi. Tämä tarkoittaa tapauksia, joissa kolmannen henkilön panos liittyy kyseessä olevan yksittäisen sopimuksen täyttämiseen, esimerkiksi siten, että kolmas henkilö on saanut myyjältä tehtäväkseen valmistaa tietyn osan ostajan tilaamaan koneeseen tai siten, että kolmatta henkilöä käytetään apuna tavarantoimittamisessa ostajan luona tai sen kuljettamisessa paikkaan, jossa luovutuksen on sopimuksen mukaan määrä tapahtua.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että myyjä ei voi välttyä vahingonkorvausvastuusta pelkästään siitä syystä, että hän on antanut sopimuksen täyttämisen kokonaan tai osittain kolmannen henkilön tehtäväksi. Monissa tapauksissa jo 1 momentin säännökset johtavat siihen, että myyjä joutuu vahingonkorvausvastuuseen myös sellaisen sopimusrikkomuksen perusteella, joka johtuu kolmannelle henkilölle. Koska sopimuksen täyttämisen organisointi ja valvonta kuuluu myyjän kontrollipiiriin, myyjä on 1 momentin nojalla vastuussa siitä, että ulkopuoliset täytäntöönpanopuolaiset on valittu asianmukaisesti ja että heidän suoritustaan valvotaan asiaan kuuluvalla tavalla. Tietyissä tapauksissa on kuitenkin ajateltavissa, että myyjän apuna toimineen kolmannen henkilön sopimusrikkomus voisi 1 momentin mukaan muodostaa myyjälle korvausvastuusta vapauttavan esteen, vaikka kolmannen henkilön sopimusrikkomus ei tämän itsensä osalta johtuisikaan 1 momentissa tarkoitettua esteestä. On siis mahdollista, että vastuusta vapautumisen edellytykset 1 momentin mukaan arvioituna täytyisivät myyjän osalta, vaikka ne eivät täytyisi sen kolmannen henkilön osalta, josta myyjän sopimusrikkomus perimmältään johtuu. Tällaisessa tilanteessa myyjä voisi ilman 2 momentin säännöksiä vapautua vahingonkorvausvastuusta, kun taas näin ei olisi käynyt, jos hän olisi täyttänyt sopimuksen turvautumatta ulko-

puoliseen apuun ja tällöin joutunut viivästyksen vastaavissa olosuhteissa.

Jos myyjä esimerkiksi hyväksyttävissä olosuhteissa käyttää apunaan erikoisliikettä, jonka on määrä valmistaa tietty komponentti ostajan myyjältä tilaamaan koneeseen, ja osoittautuu, että alihankkijalle sattuneen erehdyksen vuoksi hänen toimittamansa komponentti onkin tehty väärän spesifikaation mukaisesti, tämä saattaa tulla ilmi niin myöhään, että oikein tehtyä osaa ei voida saada hankituksi ajoissa, jolloin tavarän luovutus ostajalle viivästyy. Tällöin on ajateltavissa, että 1 momentin mukaan arvioiden myyjän osalta olisi kysymyksessä korvausvastuusta vapauttava este niin kauan kuin uuden osan tekeminen ja koneen valmiiksi saattaminen vie. Jos myyjä valmistaa tällaisen komponentin itse, toimituksen viivästyminen vastaavanlaisen komponentin valmistuksessa tapahtuvan erehdyksen johdosta ei voisi johtaa vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumiseen. Vastaavanlainen tilanne syntyy silloin, kun ostajan tilaaman tavarän valmistaminen ja luovutus viivästyy siitä syystä, että myyjä on myöhäisessä vaiheessa havainnut, että alihankkijalta tilatussa erikoiskomponentissa on virhe.

Pykälän 2 momentin mukaan myyjä voi välttää vahingonkorvausvastuun vain, jos 1 momentissa tarkoitettu este on olemassa sekä kolmannen henkilön että myyjän osalta. Edellä kuvatuissa tapauksissa myyjä ei siten vapautuisi vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajaa kohtaan, sillä kolmannen henkilön sopimusrikkomus ei ole johtunut esteestä, joka täyttäisi 1 momentin edellytykset. Vaikka tällainen este olisikin olemassa kolmannen henkilön osalta, myyjä ei toisaalta vapaudu vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajaa kohtaan, jos kolmannen henkilön sopimusrikkomus ei myyjän osalta muodosta sellaista estettä, jota 1 momentissa edellytetään. Näin saattaa olla asianlaita muun muassa, jos kolmannen henkilön sopimusrikkomus sattuu tai tulee ilmi niin aikaisessa vaiheessa, että myyjä kykenee kohtuullisin toimenpitein välttämään sen vaikutukset mahdollisuuksiinsa täyttää sopimus ajoissa. Esimerkiksi jos kolmannelta henkilöltä tilatun suorituksen voi tehdä joku muu, myyjä voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta vain sen viivästyksen osalta, jota ei voida välttää käyttämällä tällaisia vaihtoehtoisia mahdollisuuksia sopimuksen täyttämiseen.

Lakitekstissä viitataan kolmanteen henkilöön, jota myyjä on käyttänyt apuna sopimuksen täyttämiseksi. Tämä merkitsee, että tapauksissa, joissa myyjä on sopimuksessa määrätty käyttämään

jotakin tiettyä kolmatta henkilöä sopimuksen täyttämiseksi, 2 momentti voidaan olosuhteista riippuen jättää huomioon ottamatta ja arvioida myyjän vahingonkorvausvastuuta yksinomaan 1 momentin perusteella. Ratkaistaessa, onko sille seikalle, että sopimuksessa on määrätty joku kolmas henkilö, annettava merkitystä arvioitaessa myyjän vahingonkorvausvastuuta tästä kolmanteen henkilöstä johtuvasta viivästyksestä, on huomiota kiinnitettävä sopimuksen sisältöön ja muihin olosuhteisiin. Tilanteet saattavat tässä suhteessa vaihdella. Pelkästään se seikka, että sopimuksessa on mainittu tietty kolmas henkilö, ei välttämättä ole riittävä peruste 2 momentin syrjäyttämiseksi. Jos esimerkiksi on kysymys kolmanteen henkilöstä, jota myyjä säännöllisesti käyttää apunaan tai joka on nimetty myyjän etua silmällä pitäen, se, että kolmas henkilö mainitaan sopimuksessa ja että sopimuksesta ilmenee ostajan suostumus kyseisen kolmannen henkilön käyttämiseen, ei ole peruste 2 momentin soveltamatta jättämiselle. Jos sen sijaan ostaja on määrännyt tietyn kolmannen henkilön omaa etuaan silmällä pitäen, 2 momenttia ei yleensä tule soveltaa, kun kysymys on tällaisesta kolmanteen henkilöstä johtuvasta sopimusrikkomuksesta. Tällöin ei nimittäin voida katsoa olevan kysymys kolmanteen henkilöstä, ”jota myyjä on käyttänyt apunaan”. Se, että myyjällä ei tosiasiallisesti, esimerkiksi vallitsevan markkinarakenteen vuoksi, ole mahdollisuutta valita useampien kolmansien henkilöiden välillä, ei sen sijaan johda 2 momentin syrjäyttämiseen.

Momentin ensimmäisestä virkkeestä ilmenevä periaate koskee myös sitä tapausta, että viivästys johtuu myyjän tavarantoimittajasta tai jostakin muusta aikaisemmasta myyntiportaasta. Tavarantoimittajalla tarkoitetaan sitä, jolta myyjä hankkii tavarän tai, jos myyjä itse valmistaa tavarän, sitä, jolta hän hankkii raaka-aineita, puolivalmisteita tai osia tuotantoaan varten. Sen sijaan esimerkiksi sitä, joka toimittaa sähkön myyjän laitoksiin, ei pidetä tavarantoimittajana.

Jo 1 momentista saattaa seurata, että myyjä ei voi välttää vahingonkorvausvastuuta tilanteessa, jossa sopimusrikkomus johtuu hänen tavarantoimittajastaan. Myyjä vastaa aina siitä, että tavarantoimittajan valinta on ollut kaikissa suhteissa asianmukainen. Koska tavarantoimittajan valinta, niin kuin sopimuksen täyttämisen organisointi muutoinkin, kuuluu myyjän kontrollipiiriin, pykälän 1 momentti aikaansaa myyjälle vahingonkorvausvastuun esimerkiksi, jos valittu tavarantoimittaja osoittautuu epäluotettavaksi. Pykä-

län 1 momentin mukaan vastuu saattaa syntyä myös sillä perusteella, että myyjän voitiin kohtuudella edellyttää ottaneen lukuun tavarantoimittajan sopimusrikkomuksen sopimusta tehtäessä tai koska sen vaikutus olisi kohtuudella voitu välttää vai voittaa. Saattaa esimerkiksi olla, että myyjän olisi pitänyt alusta alkaen ottaa huomioon, että tavarantoimittajan resurssit ovat riittämättömät kyseisen suuruusluokan toimituksen asianmukaiseen suorittamiseen. Niin ikään on mahdollista, että tavarantoimittajasta johtuvan sopimusrikkomuksen seuraukset voidaan välttää esimerkiksi sillä tavoin, että myyjä ei tee itseään riippuvaiseksi yhdestä ainoasta tavarantoimittajasta, taikka että alihankkijan sopimusrikkomuksen vaikutukset voidaan eliminoida siten, että myyjä sopimusrikkomuksen tapahduttua kääntyy toisen tavarantoimittajan puoleen.

Myyjällä on kuitenkin 1 momenttiin perustuvan vastuun ohella vahingonkorvausvastuu tavarantoimittajasta johtuvasta viivästyksestä, jolleivät 1 momentissa asetetut vastuuvapauden edellytykset täyty sekä myyjän omalta osalta että tavarantoimittajan osalta. Säännöksellä on merkitystä erityisesti silloin, kun kaupan kohteena on tavara, jota ei ole markkinoilla yleisesti saatavilla. Vaikka tavarantoimittajan sopimusrikkomus olisi myyjän kannalta sellainen este, joka täyttää 1 momentissa asetetut vaatimukset, hän ei vapautu vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajaa kohtaan, ellei tavarantoimittajan sopimusrikkomuksen syynä ollut 1 momentissa tarkoitettu este. Jos tavarantoimittaja esimerkiksi rikkoo myyjän kanssa tekemänsä sopimuksen sen vuoksi, että se on käynyt hänelle kannattamattomaksi, ja tämä tapahtuu niin myöhäisessä vaiheessa sekä muutoin sellaisissa olosuhteissa, että tavarantoimittajan sopimusrikkomus muodostaa myyjälle 1 momentissa tarkoitettun esteen, myyjä on tästä huolimatta vahingonkorvausvelvollinen ostajaa kohtaan. Myyjän on tällöin katettava tappionsa kohdistamalla itse vahingonkorvausvaatimus tavarantoimittajaan. Jos tavarantoimittajan sopimusrikkomus sen sijaan johtuu esimerkiksi koko toimialaa koskevasta lakosta, joka on pysäyttänyt tavarantoimittajan tuotannon, ja tämä muodostaa sellaisen suoritusesteen, jota myyjä ei voi voittaa jäljellä olevan ajan kuluessa, myyjä vapautuu vahingonkorvausvelvollisuudesta siksi ajaksi, joka vaaditaan uuden tavarantoimittajan käsille saamiseen. Näin on asianlaita myös silloin, kun myyjään kohdistuu yllämainitun kaltainen este sen johdosta, että tavarana, joka alihankkijan oli määrä toimittaa myyjälle, tuhoutuu onnettomuudessa, joka sat-

tuu tavarantoimittajan ollessa matkalla myyjän luo ja kuljetuksen tapahtuessa tavarantoimittajan vaaranvastuulla.

Jos myyjän viivästys johtuu jostakin aikaisemmasta myyntiporasta, esimerkiksi kun myyjän viivästyksen syynä on maahantuojan viivästys, joka puolestaan johtuu valmistajan sopimusrikkomuksesta, ja olosuhteet ovat sellaiset, että tämä muodostaa sekä myyjän että maahantuojan kannalta 1 momentissa tarkoitettun esteen, myyjä vapautuu vahingonkorvausvelvollisuudesta vain, jos myös valmistajan sopimusrikkomus johtui vastaavanlaisesta esteestä. Muussa tapauksessa myyjän on kompensoitava korvausvelvollisuutensa ostajalle esittämällä vahingonkorvausvaatimus maahantuojalle, jonka puolestaan on vaadittava korvausta valmistajalta.

Toisaalta myyjä saa 2 momentin mukaisten edellytysten vallitessa vedota suoritusesteeseen, joka johtuu aikaisempaa myyntiporasta kohdanneesta esteestä, vaikka myyjällä sinänsä olisikin ollut mahdollisuus valita useampien tavarantoimittajien välillä. Hänen vastuunsa tavarantoimittajan valinnasta ei siten ole ehdoton. Jos kauppa koskee tavaraa, jota on saatavissa markkinoilla eri tahoilta, ja myyjä on asianmukaisesti osoittanut tilauksensa yhdelle mahdollisista tavarantoimittajista, tätä tavarantoimittajaa kohdannut este voi toisinaan aiheuttaa väliaikaisen suoritusesteen myös myyjälle. Näin saattaa olla asianlaita, jos tavarantoimittajan este ilmaantuu niin myöhäisessä vaiheessa, että myyjä ei ehdi ajoissa saada korvaavaa toimitusta kääntymällä jonkun muun tavarantoimittajan puoleen. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa tavarantoimittajan on määrätty toimittaa myyjälle erä tuoretavaraa päivää aikaisemmin kuin ostajan on sopimuksen mukaan noudettava osuutensa tavarasta myyjältä, ja koko erä tuhoutuu onnettomuudessa, joka sattuu tavarantoimittajan kuorma-autolle tavarantoimittajan ollessa matkalla myyjän luo. Jos myyjä ei voi ajoissa saada hankituksi korvaavaa toimitusta, hän voi sen viivästyksen osalta, joka ei ole vältettävissä, vedota 2 momentin mukaisiin vapautumisperusteisiin huolimatta siitä, että hänellä lähtökohtaisesti oli mahdollisuus valita tavarantoimittajansa.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 ja 2 momentin säännökset eivät koske myyjän velvollisuutta korvata lakiehdotuksen 67 §:ssä tarkoitettua välillistä vahinkoa. Tällaisista vahingoista ostajalla on oikeus saada korvaus 4 momentin mukaisin perustein. Pykälän 1 ja 2 momentti koskevat siten vain välittömän vahingon korvaamista.

Pykälän 4 momentin mukaan ostajalla on aina oikeus korvaukseen viivästyksen aiheuttamasta vahingosta, jos viivästyks tai vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella. Säännöksellä on merkitystä ensisijaisesti välillisten vahinkojen osalta. Siitä, mitä välillisillä vahingoilla tarkoitetaan, säädetään 67 §:ssä. Eräissä tapauksissa 4 momentin säännöksellä voi kuitenkin olla merkitystä myös muiden vahinkojen osalta.

Myyjälle syntyy 4 momentin perusteella vahingonkorvausvastuu ensinnäkin, jos viivästyks johtuu tuottamuksesta hänen puoleltaan. Toiseksi myyjälle syntyy korvausvastuu, vaikka viivästyks sinänsä ei johtuisi tuottamuksesta myyjän puolella, mutta sen yhteydessä syntynyt vahinko kuitenkin johtuu myyjän viaksi luettavasta tuottamuksesta.

Myyjän vastuu käsittää paitsi hänen palveluksessaan olevien työntekijöiden tuottamuksen myös sellaisten itsenäisten täytäntöönpanoapulaisten tuottamuksen, joita myyjä on käyttänyt sopimuksen täyttämiseksi. Myyjän vastuu ulottuu siten yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti laajemmalle kuin esimerkiksi vahingonkorvauslain (412/74) 3 luvun mukainen työnantajan vastuu. Lakiehdotuksessa ei kuitenkaan ole katsottu perustelluksi pyrkiä täsmällisemmin määrittelemään myyjän vastuun ulottuvuutta, vaan se on jätetty yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden ja oikeuskäytännön varaan.

Selvää on, että myyjä vastaa esimerkiksi käyttämiensä alihankkijoiden ja muiden suorituksen aikaansaamiseen myötävaikuttaneiden itsenäisten apulaisten tuottamuksesta samoin kuin sellaisten itsenäisten yritysten tuottamuksesta, jotka huolehtivat tavarankuljetuksesta ennen sen luovutusta. Myyjän vastuu itsenäisten täytäntöönpanoapulaisten tuottamuksesta käsittää luonnollisesti myös tällaisten yritysten palveluksessa olevien työntekijöiden tuottamuksen.

Myöskään tuottamus -käsitteen sisältöä ei lakitekstissä ole pyritty täsmentämään, vaan sen arviointi, milloin kysymyksessä voidaan katsoa olevan tuottamus myyjän puolella, jää yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden ja viime kädessä oikeuskäytännön varaan. Selvää on, että tuottamus voi ilmetä yhtä hyvin huolimattomuutena tai taitamattomuutena kuin laiminlyöntinäkin. Vastuun aikaansaava tuottamus voi liittyä joko sopimuksen tekovaiheeseen tai sopimuksen täyttämiseen.

Esimerkkinä sopimuksen tekovaiheeseen liittyvästä tuottamuksesta voidaan mainita, että myyjän jo sopimusta tehtäessä olisi pitänyt tietää, ettei hän kykene täyttämään sitä luvatussa ajassa

tai ettei sopimuksen täyttäminen ole lainkaan mahdollista. Tuottamus voi ilmetä myös täytäntöönpanoapulaisten valinnassa, esimerkiksi siten, että myyjä tekee tarvittavan alihankintasopimuksen tietyn yrityksen kanssa, vaikka hänen olisi pitänyt tietää, ettei kyseisellä yrityksellä ole riittäviä taloudellisia tai ammatillisia edellytyksiä suoriutua toimitusvelvoitteestaan. Tuottamus täytäntöönpanoapulaisten valinnassa voi myös ilmetä esimerkiksi siten, että myyjä antaa tavarankuljetuksen luovutuspaikalle tehtäväksi sellaiselle yritykselle, jolla ei ole sitä varten sopivaa kuljetuskalustoa. Myyjän vastuu täytäntöönpanoapulaisten menettelystä merkitsee toisaalta, että myyjä joutuu korvausvastuuseen myös, jos hänen käyttämänsä kuljetusyritys suorittaa kuljetuksen tilanteeseen sopimattomalla kalustolla.

Sopimuksen täyttämisvaiheeseen liittyvä tuottamus voi ilmetä esimerkiksi laiminlyöntinä suorittaa sopimuksen täyttämisen edellyttämät hankinnat tai muut sopimusjärjestelyt ajoissa, jotta tavara voitaisiin saada luovutetuksi ostajalle sovituna ajankohtana. Tuottamus voi ilmetä myös siten, että tavaraa valmistettaessa tai luovutusta muutoin valmisteltaessa menetellään taitamattomasti tai huolimattomasti siten, että sopimuksenmukaista tavaraa ei ole luovutettavissa sovituna ajankohtana. Esimerkkinä tästä on, että joko myyjän itsensä tai alihankkijan toimesta valmistettu komponentti on työssä sattuneen virheen vuoksi viallinen, mutta tämä havaitaan vasta niin myöhäisessä vaiheessa, että ostajan tilaamaa laitetta ei kyetä saamaan valmiiksi ajoissa, vaan myyjä joutuu viivästyksen. Tuottamus voi niin ikään ilmetä siten, että myyjä laiminlyö työntekijöidensä tai alihankkijoidensa suoritusten asianmukaisen valvonnan, mikä johtaa tavarankuljetuksen viivästymiseen. Jos kaupan kohteena on ainoaltaatuinen tavara, tuottamuksellinen menettely myyjän puolella voi myös johtaa siihen, että tavara kokonaan tuhoutuu, jolloin sopimuksen täyttäminen käy mahdottomaksi.

Yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti myyjä ei esillä olevan säännöksenään perusteella voi vapautua vahingonkorvausvastuusta tilanteissa, joissa viivästyks johtuu myyjän puutteellisesta maksukykyvystä. Jos myyjällä esimerkiksi ei ole riittäviä taloudellisia resursseja tai luottokelpoisuutta sopimuksen täyttämisen edellyttämien hankintojen rahoittamiseen ja tavarankuljetus tämän vuoksi viivästyy, myyjä ei voi vapautua vahingonkorvausvastuusta. Poikkeuksena voivat tulla kysymykseen jo 1 momentin yhteydessä mainitut tilanteet, joissa rahoitus-

markkinat ovat esimerkiksi yleisen pankkilakon vuoksi kokonaan pysähdyksissä, jolloin myyjän toiminnan edellyttämät normaalit rahoitusjärjestelyt estyvät.

Myyjälle syntyy esillä olevan säännöksen mukaan korvausvastuu myös silloin, kun viivästys ei sinänsä johdu tuottamuksesta myyjän puolella, mutta kylläkin sen yhteydessä ostajalle aiheutunut vahinko. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi, jos myyjä tietää joutuvansa viivästyksen syystä, jota ei voida lukea hänen viakseen tuottamuksena, mutta hän aiheuttaa ostajalle vahinkoa laiminlyömillä ilmoittaa ostajalle ennalta siitä, että sopimusta ei tulla täyttämään ajoissa. Tällainen laiminlyönti voi johtaa siihen, että ostajalle aiheutuu ylimääräisiä kustannuksia tai muuta vahinkoa, jonka hän olisi voinut välttää, jos hän olisi saanut tiedon viivästyksestä aikaisemmin. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostaja lähettää turhaan kuljetuskalustoa noutamaan tavaraa sovittuna luovutusajankohtana.

Saman kaltainen säännös sisältyy 28 §:ään, jossa nimenomaisesti asetetaan myyjälle velvollisuus ilmoittaa häntä kohdanneesta suoritusesteestä.

Esillä olevassa momentissa ei ole nimenomaista säännöstä todistustaakan jaosta. Toisin kuin 1 ja 2 momentin osalta todistustaakkaa ei siten ole asetettu yksin myyjälle niin, että hän voisi vapautua korvausvastuusta vain, jos hän kykenee osoittamaan tuottamuksen puuttumisen. Tarkoituksena on, että kysymystä todistustaakan jakautumisesta ei puheena olevissa tilanteissa tulisi ratkaista minkään kaavamaisen säännön mukaan, vaan tuomioistuimen asiana olisi kussakin tapauksessa harkita, mitä on pidettävä riittävänä näyttönä ja kummalle osapuolelle näyttövelvollisuus eri kysymysten osalta on tätä taustaa vasten asetettava ottaen huomioon osapuolten näyttömahdollisuudet ja muut seikat.

YK:n yleissopimuksessa edellytykset myyjän vapautumiselle vahingonkorvausvelvollisuudesta säännellään 79 artiklassa.

28 §. Pykälässä säädetään myyjän velvollisuudesta ilmoittaa ostajalle sellaisesta esteestä, jonka vuoksi tavaraa ei voida luovuttaa ajoissa, sekä myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin johdosta.

Jos myyjä estyy luovuttamasta tavaraa ajoissa, hänen on lakiehdotuksen mukaan ilmoitettava ostajalle esteestä ja sen vaikutuksista sopimuksen täyttämismahdollisuuksiin. Tällaisella ilmoituksella voi olla ostajalle tärkeä merkitys muun muassa silmällä pitäen hänen mahdollisuuksiaan

rajoittaa esteestä johtuvan viivästyksen aiheuttamasta vahinkoa. Esteestä on ehdotuksen mukaan ilmoitettava kohtuullisessa ajassa sen jälkeen, kun este on tullut tai sen olisi pitänyt tulla myyjän tietoon.

Seuraamuksena ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä on, että myyjän on korvattava ostajalle vahinko, joka olisi voitu välttää, jos ostaja olisi ajoissa saanut ilmoituksen esteestä. Tässä pykälässä tarkoitettu vahingonkorvausvelvollisuus on riippumaton 27 §:n säännöksistä. Kun kysymys on esteestä, joka 27 §:n mukaan vapauttaa myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta, myyjä on tästä huolimatta velvollinen korvaamaan ostajalle esillä olevassa pykälässä tarkoitetun vahingon, jos hän saatuaan tiedon esteestä on laiminlyönyt ilmoittaa siitä ostajalle. Sen sijaan hän vapautuu 27 §:n mukaisesti korvaamasta sellaista vahinkoa, jota ei olisi voitu välttää, vaikka esteestä olisikin ilmoitettu ostajalle ajoissa. Jos este ei täytä 27 §:ssä asetettuja vastuusta vapautumisen edellytyksiä, esillä olevalla säännöksellä on vähemmän itsenäistä merkitystä. Tällaisissa tapauksissa on kuitenkin myyjän oman edun mukaista ilmoittaa ostajalle esteestä, jotta tämä voi rajoittaa vahinkoaan.

Pykälän sanamuodosta ilmenee, että riski ilmoituksen perilletulosta on myyjällä.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 79 artiklan 4 kappale.

29 §. Pykälässä säädetään sitä ajasta, jonka kuluessa ostajan on purettava kauppa tai vaadittava vahingonkorvausta siinä tapauksessa, että tavara on luovutettu liian myöhään.

Jos ostaja tällaisissa tapauksissa haluaa purkaa kaupan tai vaatia viivästyksen perusteella vahingonkorvausta, hänen on ilmoitettava tästä myyjälle kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on saanut tiedon luovutuksesta. Viivästyksen yhteydessä ei siten vaadita niin sanottua neutraalia reklaamaatiota, kuten virhetilanteissa (32 §:n 1 momentti). Niin kauan kuin tavaraa ei ole luovutettu, ostaja voi pysyä passiivisena menettämättä oikeuttaan kaupan purkuun tai vahingonkorvaukseen.

Se, mitä tässä yhteydessä voidaan pitää kohtuullisena aikana, riippuu muun muassa siitä, millaista tavaraa kauppa koskee. Usein myyjälle on tärkeää saada tietää kaupan purkamisesta nopeasti. Huomioon on myös otettava, kuka on myyjän sopijapuolena. Jos ostaja on elinkeinonharjoittaja tai tähän verrattavissa oleva organisaatio, esimerkiksi julkisyhteisö, ostajalle on asetettava ankarammat vaatimukset kuin jos ostajana

on yksityishenkilö. Vahingonkorvausvaatimuksen osalta kohtuullisen ajan pituus riippuu muun muassa siitä, kuinka pian ostajalla on edellytykset ratkaista, onko korvausvaatimuksen esittämiseen aihetta. Toisinaan ostajan voidaan edellyttää ilmoittavan aikomuksestaan vaatia vahingonkorvausta jo ennen kuin hänen on mahdollista yksilöidä vaatimustaan.

Siinä tapauksessa, että ostaja haluaa sekä purkaa kaupan että vaatia vahingonkorvausta, ostajan ei lakiehdotuksen mukaan tarvitse erikseen ilmoittaa siitä, että hän haluaa vaatia vahingonkorvausta. Jos ostaja on purkanut kaupan, hän voi siten myöhemmin palata asiaan esittämällä vahingonkorvausvaatimuksen, vaikka hän ei purkuilmoituksen yhteydessä olisikaan maininnut mitään tällaisesta vaatimuksesta. Näissä tapauksissa on katsottu tarpeettomaksi edellyttää erillistä ilmoitusta vahingonkorvausvaatimuksesta, koska myyjällä on yleensä purkuilmoituksen perusteella aihetta ottaa lukuun myös vahingonkorvausvaatimus.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 49 artiklan 2 kappaleen a-kohta.

6 luku. Tavaran virheen seuraamukset

30 §. Pykälässä luetellaan ne seuraamukset, jotka voivat tulla kysymykseen silloin, kun tavarassa on virhe. Tavaran virheellisyys ratkaistaan sopimuksen ja 17-21 §:n säännösten perusteella. Esillä olevasta pykälästä ilmenee kuitenkin se rajoitus, että virheen seuraamukset eivät tule kysymykseen, jos virhe johtuu ostajasta tai ostajan puolella olevasta seikasta. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voidaan mainita, että ostaja on hankkinut tavaran valmistamista varten tiettyä tarveainetta, ja siinä osoittautuu olevan piilevä virhe, jota myyjä ei ole voinut havaita, ja tästä on seurauksena, että valmistettu tavara ei toimi tarkoitetulla tavalla.

Jos tavarassa on virhe, ostaja voi lakiehdotuksen mukaan vaatia virheen korjaamista, virheetöntä tavaraa (34-35 §), hinnanalennusta (37-38 §) taikka purkaa kaupan (39 §). Lisäksi ostajalla on oikeus vahingonkorvaukseen virheen johdosta (40 §). Hänellä on niin ikään oikeus pidättää kauppahinnan maksamisesta siltä osin kuin se on tarpeen hänen virheestä johtuvien vaatimustensa turvaamiseksi (42 §).

Tässä pykälässä mainittuja säännöksiä kaupan purkamisesta ja oikeudesta pidättää kauppahinnan maksamisesta täydentävät säännökset, jotka

koskevat kaupan purkoa perättäisluovutustapauksissa (44 §), sekä säännökset ennakkoidusta sopimusrikkomuksesta (61-62 §). Nämä säännökset saattavat tulla ajankohtaisiksi myös silloin, kun tavarassa on virhe. Lakiehdotuksen 43 §:ssä säädetään siitä tapauksesta, että ainoastaan osassa tavaraa on virhe.

31 §. Pykälä koskee tavaran tarkastusta luovutuksen jälkeen. Tarkastus liittyy ostajan velvollisuuteen ilmoittaa virheestä eli reklamaatiovelvollisuuteen (32 §:n 1 momentti). Säännöksillä tavaran tarkastusvelvollisuudesta on nimittäin merkitystä arvioitaessa sitä, milloin ostajan olisi pitänyt havaita tavarassa oleva virhe. Muuta seuraamusta tarkastuksen laiminlyöntiin ei liity.

Pykälän 1 momentin pääsääntö, jonka mukaan tarkastusvelvollisuus kytkeytyy tavaran luovutukseen, tulee sovellettavaksi muun muassa paikalliskaupassa (7 §:n 1 momentti) tai kun myyjän on järjestettävä tavaran kuljetus ostajan paikkakunnalle, missä luovutus tapahtuu. Jos tavara on lähetettävä edelleen luovutuspaikkakunnalta, kuten esimerkiksi fob-kaupassa, sovelletaan pykälän 2 momenttia. Pykälän 3 momentissa on erityissäännös, joka koskee sitä tapausta, että ostaja muuttaa määräpaikkakuntaa tai lähettää tavaran edelleen sopimuksenmukaiselta määräpaikkakunnalta.

Pykälän 1 momentin mukaan ostajan on, kun tavara on luovutettu, tarkastettava se hyvän tavan mukaisesti niin pian kuin olosuhteet tämän sallivat.

Tavara on 1 momentin mukaan tarkastettava hyvän tavan mukaisesti. Tarkastuksen sisältöä on arvioitava muun muassa ottaen huomioon tavaran ominaisuudet, käyttö ja pakkaus sekä se, mistä myyntiportaasta on kysymys. Jos ostajan esimerkiksi on tarkoitus myydä tavara edelleen rikkomatta sen pakkausta, tämä vaikuttaa niihin vaatimuksiin, joita tarkastukselle voidaan asettaa. On myös mahdollista, ettei hyvä tapa edellytä ostajalta mitään erityisiä toimenpiteitä tavaran tarkastamiseksi. Saattaa esimerkiksi olla aivan normaalia, että tavara varastoidaan ostajan luona alkuperäisessä pakkauksessa ennen kuin se otetaan käyttöön tai myydään edelleen. Tavaran pakkauksen tarkoituksena saattaa juuri olla tavaran suojaaminen varastointiaikana. Muun muassa tällaisissa tapauksissa tarkastus voi rajoittua koskemaan vain sellaisia ulkoisia seikkoja, jotka voidaan havaita pakkausta rikkomatta. On myös mahdollista, että myyjä toimii välittäjänä olematta itse lainkaan tekemisissä tavaran kanssa ennen kuin hän myy sen edelleen. Koneiden ja laittei-

den kaupassa voi tarkastukselta vaadittava perusteellisuus vaihdella tuntuvasti. Toisinaan, etenkin monimutkaisten teknisten laitteistojen kaupassa, voidaan vaatia, että tavaran ominaisuudet testataan monipuolisessa koekäytössä. Toisinaan taas voidaan pitää riittävänä, että tavaran teknisiä toimintoja kokeillaan sen normaalin käytön yhteydessä suorittamatta erityistä koekäyttöä.

Tarkastuksen sisältöä arvioitaessa on myös otettava huomioon, kuka on ostajana. Yleensä voidaan asettaa ankarammat vaatimukset ostajalle, joka on tehnyt sopimuksen ammattitoimintansa ja jolla tämän vuoksi on suurempi asiantuntemus ja kokemus vastaavista kaupoista, kuin yksityishenkilölle.

Jollei hyvän tavan katsota asettavan ostajalle erityistä tarkastusvelvollisuutta, kysymystä siitä, onko ostaja mahdollisesti laiminlyönyt hänelle kohtuudella kuuluvan tavaran tarkastuksen, on arvioitava ainoastaan 32 §:n 1 momentin reklamationsäännöksen pohjalta. Tämä säännös edellyttää, että virheestä ilmoitetaan kohtuullisessa ajassa sen jälkeen, kun ostajan olisi pitänyt havaita virhe.

Tavaran tarkastus on suoritettava niin pian luovutuksen jälkeen kuin olosuhteet sen sallivat. Tämä merkitsee muun muassa, että jos tavara on noudettava myyjän liikepaikasta tai kuljetus-terminaalista luovutuksen tapahtuessa ostajan paikkakunnalla, ostajan ei tarvitse tarkastaa tavaraa ennen kuin tavaran paikalliskuljetus on suoritettu ja tavara on tullut perille ostajan liikepaikan tai kotipaikkaan. Ostajan mahdollinen viivyttely tavaran noutamisessa sen jälkeen, kun luovutus on tapahtunut kuljetusterminaalissa tai muussa vastaavassa paikassa, voidaan kuitenkin lukea hänen viakseen arvioitaessa sitä, onko tarkastus suoritettu ajoissa.

Jos kauppa edellyttää tavaran lähettämistä tai muuta kuljetusta luovutuspaikalta, tarkastus voidaan 2 momentin mukaan lykätä siihen saakka, kunnes tavara on tullut perille. Säännös koskee ennen muuta kaukokauppaa (7 §:n 2 momentti). Tällaisessa kaupassa luovutus tapahtuu yleensä silloin, kun rahdinkuljettaja, joka on ottanut tavaran kuljetettavakseen lähetyspaikkakunnalta, saa tavaran hallintaansa. Esillä oleva 2 momentti täydentää siten 1 momentin pääsääntöä täsmentämällä, että tavaran tarkastus voidaan kaukokaupassa lykätä siihen saakka, kunnes tavara on tullut perille määräpaikkakunnalle, vaikka luovutus usein onkin tapahtunut jo aikaisemmin. Kun tavara on tullut määräpaikkakunnalle, tarkastusta ei yleensä tarvitse suorittaa välittömästi pääkulje-

tuksen päätyttyä, vaan se voi tapahtua vasta tavaran paikalliskuljetuksen jälkeen tavaran tullua perille ostajan liikepaikkaan tai kotipaikkaan. Tämä ilmenee sanonnasta "kunnes tavara on saapunut perille".

Esillä oleva säännös voi myös tulla sovellettavaksi noutokaupassa, esimerkiksi jos sopimus edellyttää, että ostaja noutaa tavaran myyjän luota kuljettaakseen sen toisella paikkakunnalla olevalle liikepaikalleen.

Pykälän 2 momentti tulee sovellettavaksi, kun sopimuksesta tai olosuhteista ilmenee, että tavara on lähetettävä tai kuljetettava edelleen luovutuspaikalta, huolehtipa tästä myyjä taikka ostaja. Pykälän 3 momentti koskee sen sijaan tapauksia, joissa ostaja lähettää tavaran edelleen ilman, että tätä on edellytetty kauppaa tehtäessä.

Pykälän 3 momentti koskee tapausta, jossa ostaja muuttaa tavaran määräpaikkakuntaa sen ollessa matkalla tai lähettää sen edelleen sopimuksesta ilmenevältä määräpaikkakunnalta. Jos ostaja on ryhtynyt tällaiseen toimenpiteeseen ilman, että hänellä on ollut kohtuullista mahdollisuutta tavaran tarkastamiseen, tavaran tarkastus voidaan lykätä siihen saakka, kunnes tavara on tullut uudelle määräpaikkakunnalle. Tämä kuitenkin edellyttää, että myyjä kauppaa tehtäessä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää tällaisen toimenpiteen mahdollisuudesta.

Se, että ostajalla ei ole kohtuullista mahdollisuutta tarkastaa tavaraa ennen kuin se on tullut perille uudelle määräpaikkakunnalle, voi johtua esimerkiksi tavaran pakkaustavasta. Tavara on saatettu pakata sillä tavoin, että olisi vaivalloista ja epäkäytännöllistä rikkoa pakkausta ennen tavaran edelleen lähettämistä. Jos tavaralle määrätään uusi määräpaikka kuljetuksen aikana, sitä ei tavallisesti ole edes mahdollista tarkastaa ennen kuin tavara on tullut perille uudelle määräpaikkakunnalle.

Tarkastuksen lykkäminen 3 momentin mukaisesti edellyttää, että myyjä oli tai hänen olisi pitänyt olla selvillä siitä mahdollisuudesta, että tavaran määräpaikka muutetaan tai että tavara lähetetään edelleen sopimuksesta ilmenevältä määräpaikkakunnalta. Säännöksen mukaan riittää, että myyjällä sen perusteella, mitä hän tietää ostajan olosuhteista, on ollut aihetta ottaa tällainen mahdollisuus huomioon. Myyjä saattaa esimerkiksi tietää, että ostajalla on liikepaikka muualla kuin tavaran määräpaikkakunnalla ja että tavara olosuhteiden perusteella voi olla tarkoitettu käytettäväksi tässä paikassa. Myyjä saattaa myös tietää, että ostaja ei ole vähittäiskauppias,

vaan myy tavaraa edelleen tukuttain, jolloin tavaran jälleenmyynti voi aikaansaada tarpeen 3 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen. Ostaja on kuitenkin tämän kaltaisissakin tilanteissa velvollinen tarkastamaan tavaran ennen sen edelleen lähettämistä, jos hänellä on siihen kohtuullinen mahdollisuus.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaavat 38 artiklan määräykset.

32 §. Pykälä koskee ostajan velvollisuutta ilmoittaa myyjälle tavaran virheestä (reklamoida).

Edellytyksenä sille, että ostaja saa vaatia hyväksyen virheen seuraamuksia, on *1 momentin* mukaan, että hän ilmoittaa virheestä myyjälle kohtuullisessa ajassa. Aika lasketaan siitä, kun ostaja on havainnut tai hänen olisi pitänyt havaita virhe. Säännöksessä tarkoitetaan niin sanottua neutraalia reklamaatiota eli ilmoitusta siitä, että tavarassa on virhe, johon ostaja haluaa vedota. Ostaja voi myöhemmin täsmentää, mitä vaatimuksia hän haluaa virheen johdosta esittää, jollei hän ole valmis tekemään tätä samanaikaisesti neutraalin reklamaation kanssa. Ajasta, jonka kuluessa ostajan on vaadittava virheen korjaamista tai uutta toimitusta taikka ilmoitettava kaupan purkamisesta, säädetään 35 §:ssä ja 39 §:n 2 momentissa. Reklamaatioksi ei riitä, että ostaja esittää vain täsmentämättömän väitteen siitä, että tavara on huono tai virheellinen. Hänen on myös jollakin tavalla ilmaistava, millaisesta virheestä on kysymys tai ainakin miten virhe ilmenee.

Reklamaatioaika lasketaan siitä, kun ostaja on havainnut virheen tai hänen olisi pitänyt se havaita. Se, milloin ostajan olisi pitänyt havaita virhe, riippuu muun muassa 31 §:ssä edellytetystä tavaran tarkastuksesta. Usein virhe kuitenkin on sellainen, ettei sitä voida havaita tavanomaisessa tarkastuksessa, vaan se ilmenee vasta myöhemmin, sen jälkeen kun tavara on otettu käyttöön tai myyty edelleen (niin sanottu piilevä tai salainen virhe). Näissä tapauksissa reklamaatioaika lasketaan siitä, kun virhe on ilmennyt tai jälleenmyyntitapauksissa tullut myyjän tietoon esimerkiksi myöhemmän ostajan reklamaation perusteella. Sen arviointi, milloin ostajan olisi pitänyt havaita virhe, saattaa riippua myös hänen asiantuntemuksestaan. Reklamaatiovelvollisuus ei välttämättä ala sinä ajankohtana, jolloin esimerkiksi virheen aiheuttamat toimintahäiriöt tavarassa voitiin ensimmäisen kerran havaita. Lisäksi on edellytettävä, että ostajan olisi pitänyt ymmärtää häiriöiden voivan johtua tavarassa olevasta virheestä eikä esimerkiksi tavaran virheellisestä käy-

töstä tai muusta sen kaltaisesta syystä. Jos ostaja esimerkiksi on korjauttanut tavarassa olleen toimintahäiriön ilman että hänen olisi kohtuudella pitänyt ymmärtää, että kysymyksessä on kauppalaisa tarkoitettu tavaran virhe, myyjä ei voi torjua ostajan virheen johdosta esittämää vaatimusta viittaamalla reklamaatiosäännöksiin. Ostajan reklamaatiovelvollisuus syntyy näet vasta silloin, kun ostaja on korjaustyön perusteella havainnut tai hänen olisi pitänyt havaita, että tavarassa on kauppalaisa tarkoitettu virhe.

Aika, jonka kuluessa virheestä on ilmoitettava sen havaitsemisen jälkeen, voi vaihdella muun muassa siitä riippuen, kuka on ostajana. Jos kauppa liittyy ostajan liiketoimintaan tai jos ostaja on asemaltaan verrattavissa elinkeinonharjoittajaan, ostajalle voidaan yleensä asettaa ankarammat vaatimukset kuin jos ostajana on yksityishenkilö. Huomioon on myös otettava, että ostaja saattaa aluksi olla epävarma siitä, onko vika tai puute, jonka hän on tavarassa havainnut, sellainen, että hänellä on oikeus virheseuraamuksiin. Ostaja saattaa tarvita ulkopuolista asiantuntemusta näiden kysymysten arvioimiseksi, varsinkin jos kauppa ei liity hänen ammattitoimintaansa. Etenkin silloin, kun ostajana on elinkeinonharjoittaja, voidaan yleensä vaatia, että virheestä ilmoitetaan myyjälle lyhyessä ajassa, esimerkiksi muutaman päivän kuluessa siitä, kun virhe on havaittu. Arviointi riippuu kuitenkin muun muassa siitä, millaisesta tavarasta on kysymys. Tiettyissä tapauksissa myyjän voidaan edellyttää reagoivan hyvin nopeasti, jos tavara osoittautuu virheelliseksi.

Jollei ostaja ilmoita virheestä *1 momentista* ilmenevän ajan kuluessa, hän menettää oikeuden virheseuraamuksiin, jollei 33 §:stä muuta johdu. Mikäli myyjä kuitenkin on huomautuksista ryhtynyt ostajan kanssa neuvotteluihin virheen johdosta, hänen voidaan usein katsoa luopuneen vetoamasta siihen, että reklamaatio on esitetty liian myöhään.

Pykälän *2 momentin* mukaan ostaja menettää oikeuden vedota virheeseen, jollei reklamaatiota ole esitetty kahden vuoden kuluessa siitä, kun ostaja on vastaanottanut tavaran. Myyjä ei siten vastaa virheestä, joka ilmenee tai josta muusta syystä reklamoidaan hänelle vasta tämän kahden vuoden ajanjakson jälkeen, ellei hän ole sitoutunut pidemmälle ulottuvaan vastuuseen tai 33 §:stä muuta johdu. Jo lain 3 §:stä seuraa, ettei laissa säädetty määräaika rajoita ostajan oikeutta vedota virheeseen, jos toisin on sovittu. Tästä huolimatta esillä olevaan pykälään on otettu

nimenomainen maininta siitä, että kahta vuotta pitempää aikaa koskeva takuu tai muu sen kaltainen sitoumus luonnollisestikin merkitsee, että laissa säädetty kahden vuoden aika ei rajoita ostajan oikeutta vaatia hyväkseen virheseurauksia myyjän antaman sitoumuksen mukaisesti, vaikka ostajan reklamaatiovelvollisuudesta ei olisikaan nimenomaisesti sanottu mitään. Jos myyjä on antanut sitoumuksen, jonka mukaan hän on ottanut vastatakseen tavarän virheestä määrätyn ajan, esimerkiksi sitoutumalla korjaamaan virheen, ostajalla voidaan katsoa olevan oikeus ilmoittaa virheestä myös lyhyen ajan kuluessa sopimuksessa tarkoitetun ajan päättymisen jälkeenkin, mikäli virhe kuuluu sitoumuksen piiriin ja on havaittu vasta sitoumusajan loppuvaiheessa. Tämän voidaan katsoa seuraavan sitoumuksesta, mikäli siinä ei nimenomaisesti todeta, että sitoumus koskee vain sellaisia virheitä, joista ilmoitetaan sopimuksessa mainitun ajan kuluessa.

Ajankohdasta, jonka perusteella tavarän virheettömyyttä on arvioitava, säädetään lakiehdotuksen 21 §:ssä.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 39 artikla.

33 §. Pykälään sisältyy 32 §:ssä säädettyä reklamaatiovelvollisuutta koskeva poikkeussäännös. Sen mukaan ostajalla on 31 ja 32 §:n estämättä oikeus vedota virheeseen, jos myyjä on menettänyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaaisesti ja arvottomasti. Myyjän törkeä huolimattomuus voi liittyä esimerkiksi tavarän valmistukseen, varastointiin tai kuljetukseen taikka siihen, että virhe on jäänyt myyjältä havaitsematta ennen tavarän luovutusta. Esimerkkinä kunnianvastaaisesta ja arvottomasta menettelystä voidaan mainita, että myyjä on tiennyt tavarän virheestä, mutta on yrittänyt salata sen ostajalta.

Esillä oleva pykälä ei merkitse, että ostaja voisi siinä tarkoitetuissa tapauksissa viivytellä reklamaation suhteen miten kauan tahansa sen jälkeen, kun virhe on havaittu. Ostajan passiivisuus saattaa yleisten periaatteiden mukaan aiheuttaa sen, että hän menettää oikeutensa vedota virheeseen. Lisäksi saamisen vanhentumista koskevat yleiset säännökset koskevat myös tässä tarkoitettuja tapauksia.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa lähinnä 40 artikla, jonka mukaan myyjä ei saa vedota ostajan tarkastus- tai reklamaatiovelvollisuutta koskeviin säännöksiin, jos virhe liittyy seikkoihin, joista myyjä on ollut tietoinen tai joista hän ei

voinut olla tietämättä mutta joista hän ei ole ilmoittanut ostajalle.

34 §. Pykälä koskee ostajan oikeutta vaatia virheen korjaamista tai uutta toimitusta eli virheetöntä tavaraa.

Jos tavarassa on virhe, ostaja saa *1 momentin* mukaan vaatia, että myyjä korjaa virheen, edellyttäen että korjaamisesta ei aiheudu myyjälle kohtuuttomia kustannuksia eikä kohtuutonta haittaa. Jos virheen korjaaminen aiheuttaisi myyjälle kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa, hän saa siis torjua ostajan vaatimuksen. Ostajalla on tällöin käytettävissään muut virheen seuraamukset.

Myyjän velvollisuus korjata tavarassa oleva virhe riippuu siitä, millaiset tekniset mahdollisuudet virheen korjaamiseen on olemassa ja millaisia kustannuksia korjaus edellyttäisi. Oikeus vaatia virheen korjaamista ei riipu siitä, onko virhe olennainen vai ei. Sillä, minkälaisesta virheestä on kysymys, voi kuitenkin muiden seikkojen ohella olla merkitystä arvioitaessa, ovatko virheen korjaamisesta aiheutuvat kustannukset ja haitta kohtuuttomia myyjän kannalta. Huomioon on myös otettava, millaiset käytännön mahdollisuudet myyjällä on virheen korjaamiseen joko itse tai käyttämällä apunaan kolmatta henkilöä. Virheen korjaaminen voi olla myyjälle kohtuuttoman hankalaa, jos myyjällä ei esimerkiksi ole tätä varten sopivaa työvoimaa taikka teknisiä ja organisatorisia edellytyksiä, tai jos tarvittavien varaosien tai muiden tarvikkeiden hankkiminen tulisi hyvin kalliiksi. Se, että tavara sijaitsee kaukaisella paikkakunnalla, saattaa myös olla syy, jonka vuoksi ostaja ei voi vaatia myyjää korjaamaan virhettä. Huomioon on niin ikään otettava virheen korjaamisen merkitys ostajalle. Arviointiin saattaa vaikuttaa muun muassa se, millaisesta virheestä on kysymys, samoin kuin se, että ostajan saattaa olla helpompaa huolehtia itse virheen korjauttamisesta ja vaatia myyjältä korvaus korjauskustannuksista.

Jos myyjänä on muu kuin elinkeinonharjoittaja, virheen korjaamisen voidaan olettaa aiheuttavan hänelle siinä määrin vaikeuksia, ettei velvollisuutta virheen korjaamiseen tällöin yleensä ole, ainakaan jos virheen poistaminen edellyttää tavarän kohdistuvaa korjaustyötä.

Virheen korjaamisesta ei saa aiheutua ostajalle kustannuksia, vaan sen tulee tapahtua myyjän kustannuksella. Myös korjauksen edellyttämät tavarän kuljetuskustannukset kuuluvat myyjän vastattaviksi. Ostajan on kuitenkin tarvittaessa myös tävaikutettava kohtuullisessa määrin korjauksen

järjestämiseen, esimerkiksi lähettämällä tavara myyjälle tämän kustannuksella, mikäli se voi tapahtua ilman, että ostajalle aiheutuu olennaista haittaa. Jos kysymys on pienikokoisesta tavarasta, saattaa olla kohtuullista edellyttää, että ostaja vie tavarän myyjän luo ja noutaa sen sieltä.

Jos ostaja on vaatinut virheen korjaamista, hänen on, kuten 37 §:stä ilmenee, myönnettävä myyjälle olosuhteisiin nähden kohtuullinen aika korjauksen suorittamista varten. Ostaja ei esimerkiksi saa ilman erityistä syytä muuttaa mieltään ja purkaa kauppaa, paitsi jos myyjän ilmoituksen tai muiden olosuhteiden perusteella käy selväksi, että myyjä ei tule täyttämään ostajan vaatimusta. Jos virhettä ei korjata kohtuullisessa ajassa, ostaja saa turvautua muihin seuraamuksiin, jotka lain mukaan tulevat kysymykseen virheen johdosta, eli vaatia hinnanalennusta, virheetöntä tavaraa tai purkaa kaupan. Arvioitaessa, onko sopimusrikkomus olennainen, mikä on edellytyksenä kaupan purkamiselle ja virheettömän tavarän vaatimiselle, on tällöin otettava huomioon myös se, että ostajan vaatimus virheen korjaamisesta ei ole toteutunut.

Momentin toisen virkkeen mukaan myyjä saa virheen korjaamisen sijasta toimittaa 36 §:n mukaisesti uudelleen. Jos tämä tuottaisi ostajalle olennaista haittaa tai vaaraa siitä, että hänelle aiheutuu kustannuksia, jotka jäävät korvaamatta, ostaja saa 36 §:n mukaan kuitenkin kieltäytyä hyväksymästä uutta toimitusta.

Pykälän 2 *momentti* koskee ostajan oikeutta vaatia uutta toimitusta. Edellytyksenä tällaiselle vaatimukselle on, että sopimusrikkomuksella on ostajalle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää.

Vastaavasti kuin virheen korjaamisen tulee myös uuden toimituksen tapahtua myyjän kustannuksella. Ostajalta ei siten saa periä myöskään kuljetuskustannuksia.

Sopimusrikkomuksen olennaisuutta on, kuten purkutapauksessakin (39 §), arvioitava ottaen huomioon yksittäisen tilanteen olosuhteet. Lähtökohtana on virheen merkitys ostajalle objektiivisesti arvioituna. Jos virheellä on olennainen merkitys kyseiselle ostajalle, vaikka sitä yleisesti ottaen ei voida pitää olennaisena, ostajalla on oikeus vaatia uutta toimitusta vain, jos myyjä oli tai hänen olisi pitänyt olla selvillä virheen merkityksestä asianomaiselle ostajalle.

Myyjä ei kuitenkaan ole velvollinen toimittamaan uudelleen, jos on olemassa 23 §:ssä tarkoitettu este tai epäsuhte. Velvollisuutta uuteen toimitukseen koskevat siten samat rajoitukset

kuin velvollisuutta sopimuksen täyttämiseen siinä tapauksessa, että tavaraa ei vielä ole luovutettu. Näiden rajoitusten tarkempi sisältö ilmenee 23 §:stä ja sen perusteluista.

Virhe saattaa lisäksi olla luonteeltaan sellainen, ettei virheettömän tavarän toimittaminen käy päinsä. Jos kysymyksessä on esimerkiksi suunnitteluvirhe, joka ei kohdistu vain tavarän yksittäiseen kappaleeseen vaan koko tuotantosarjaan, tai virhe, joka perustuu siihen, että myyjä tai joku aikaisemmassa myyntiportaassa on antanut tavarasta virheellisiä tietoja, tämä voi merkitä sitä, että sopimuksen mukaista tavaraa ei ole olemassakaan ja että virheettömän tavarän toimittaminen ei siten ole mahdollista.

Esimerkkinä kohtuuttomasta epäsuhteesta uuden toimituksen aiheuttamien kustannusten ja ostajalle siitä koituvan edun välillä voidaan mainita se, että kaupan kohteena on ollut tuotannosta poistuva malli, jota ei enää valmisteta ja jota ei myöskään enää ole markkinoilla sinä ajankohtana, jolloin virhe havaitaan.

Säännöksestä ilmenee lisäksi nimenomaisesti, että ostajalla ei ole oikeutta vaatia uutta toimitusta, jos kaupan kohteena on tavara, joka oli olemassa kauppaa tehtäessä ja jota ei, ottaen huomioon tavarän ominaisuudet ja sen, mitä osapuolten on oletettava edellyttäneen, voida korvata muulla tavarella. Näissäkin tapauksissa ostajalla kuitenkin on 1 momentin mukaisin edellytyksin oikeus vaatia virheen korjaamista.

Mainittu poikkeussäännös koskee esimerkiksi käytettyjen tavaröiden kauppaa sekä muiden ainutlaatuisten esineiden, kuten taideteosten kauppaa. Jos tavarella on leimallisesti yksilölliset ominaisuudet, on yleensä selvää, että osapuolet ovat tarkoittaneet kaupan koskevan kyseessä olevaa yksittäistä esinettä ja että sitä ei voida korvata muulla esineellä. Osapuolten välillä on toisin sanoen tällöin yleensä edellytetty, että myyjä ei voi täyttää sopimusta luovuttamalla jonkin toisen esineen ja että ostaja puolestaan ei voi vaatia itselleen muuta esinettä. Jos tavara sen sijaan ei ole ominaisuuksiltaan ainutlaatuinen, vaan kysymys on esimerkiksi sarjavalmisteisesta tavarasta tai muusta standarditavarasta, esillä oleva poikkeussäännös ei tule sovellettavaksi, vaikka myyjä olisikin kaupanteon yhteydessä esitellyt ostajalle tietyn tavarakappaleen, jonka ostaja on tämän jälkeen päättänyt ostaa. Jos kauppa esimerkiksi koskee määrätyn merkkistä autoa, myyjä ei yleensä voi vedota esillä olevaan poikkeussäännökseen viittaamalla siihen, että sopimus koski sitä yksittäistä autoa, joka oli asetettu näytteille myyjän

liikehuoneistoon ja johon ostaja tutustui. Jos tavara ei ole ominaisuuksiltaan erityislaatuinen, se seikka, että kauppa on yksilöity koskemaan määrättyä esinettä, ei siten rajoita ostajan oikeutta vaatia uutta toimitusta.

Edellä käsitelty poikkeussäännös koskee vain sellaisia ominaisuuksiltaan yksilöllisiä tavaroita, jotka olivat olemassa sopimusta tehtäessä. Säännöksen ulkopuolelle jäävät siten tapaukset, joissa tavara valmistetaan ostajan tilauksen perusteella kaupanteon jälkeen. Vaikka kysymyksessä olisikin ominaisuuksiltaan yksilöllinen esine, joka on määrä valmistaa ostajan erityistarpeita varten hänen ohjeidensa tai toivomustensa mukaan, ei ostajan oikeutta vaatia uutta toimitusta ole lakiehdotuksessa ehdottomasti suljettu pois. Tällaisissa tapauksissa ostajan oikeutta on sen sijaan arvioitava 23 §:n mukaisin perustein. Ostajalla ei siten ole oikeutta vaatia uutta toimitusta, jos myyjältä vaadittavat uhraukset muodostuisivat kohtuuttomiksi verrattuna ostajalle koituvaan etuun siitä, että myyjä velvoitetaan valmistamaan virheellisen tavaratilalle uusi, virheetön tavara. Esimerkiksi jos myyjällä on jäljellä valmistuksen edellyttämiä tarveaineita tai ne ovat helposti saatavissa, eikä valmistuksen vaatima työpanos ole niin huomattava, että se olennaisesti häiritäisi myyjän muuta tuotanto-ohjelmaa, virheettömän tavarat valmistaminen virheellisen tilalle ei välttämättä ole myyjän kannalta kohtuuton seuraamus. Jos uuden tavarat valmistaminen sen sijaan edellyttäisi, että myyjän on uudelleen ryhdyttävä mittaviin raaka-ainehankintoihin tai alihankintajärjestelyihin tai jos se olennaisella tavalla häiritäisi myyjän muuta tuotanto-ohjelmaa tai muiden sopimusten täyttämistä, tällainen vaatimus voi olla myyjän kannalta kohtuuton. Arvioitaessa myyjän velvollisuutta uuteen toimitukseen voidaan kiinnittää huomiota myös niihin periaatteisiin, joita on noudatettava harkittaessa myyjän velvollisuutta virheen korjaamiseen.

Jos myyjä toimittaa ostajalle virheettömän tavarat, hänellä on oikeus saada virheellinen tavara takaisin. Lakiehdotuksen 64 §:n 3 momentin mukaan ostaja saa pidättyä oman palautusvelvollisuutensa täyttämisestä, kunnes uusi toimitus on tapahtunut.

Pykälän 3 momentti sisältää erityisen korvaussäännöksen siltä varalta, että myyjä laiminlyö velvollisuutensa virheen korjaamiseen. Ostajalla on tällöin aina oikeus saada myyjältä korvaus virheen korjaamisen edellyttämistä kohtuullisista kustannuksista. Korvausvelvollisuuden edellytykset kytkeytyvät siten 1 momentin mukaisiin kor-

jausvelvollisuuden edellytyksiin. Korvausvelvollisuuden laiminlyönti voi ilmetä joko siten, että myyjä ei lainkaan korjaa virhettä tai ei tee sitä kohtuullisessa ajassa (vertaa 37 §:n 1 momentti) taikka siten, että myyjä tosin suorittaa korjauksen mutta ei tee sitä asianmukaisesti.

Säännös ei rajoita ostajan oikeutta vaatia myyjältä vahingonkorvausta 40 §:n nojalla, vaan kysymyksessä on säännös, joka turvaa ostajalle oikeuden korvaukseen virheen korjauskustannuksista sellaisissa poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa myyjä on laiminlyönyt korvausvelvollisuutensa mutta ostajalla ei 40 §:n mukaan ole oikeutta vahingonkorvaukseen. Tilanteissa, joissa sekä esillä olevan säännöksen että 40 §:n mukaiset edellytykset virheen korjauskustannusten korvaamiseen ovat käsillä, on yleensä vailla merkitystä, kumman säännöksen perusteella korvausta vaaditaan.

Momentissa tarkoitettun korvauksen edellytyksenä ei ole, että virhe on jo korjattu. Korvausvelvollisuus ei käsitä pelkästään itse korjaustoimenpiteiden vaatimia kustannuksia, vaan myös virheen korjauttamisen edellyttämät kohtuulliset kuljetuskustannukset. Jos virhe on jo ostajan toimesta korjautettu, mutta korvaukseen on uhattu enemmän varoja kuin olisi ollut tarpeen tai perusteltua, myyjän korvausvelvollisuus käsittää vain sen osan korjauskustannuksista, jota voidaan pitää kohtuullisena.

YK:n yleissopimuksessa ostajan oikeus vaatia virheen korjaamista säännellään 46 artiklan 3 kappaleesta, jonka mukaan ostajalla on oikeus vaatia myyjältä virheen korjaamista, jollei tämä kaikki asianhaarat huomioon ottaen ole kohtuutonta. Uutta toimitusta koskeva määräys on 46 artiklan 2 kappaleessa. Siinä edellytetään, että virhe on olennainen.

35 §. Pykälä koskee ostajan velvollisuutta ilmoittaa myyjälle virheen korjaamista tai virheettömän tavarat toimittamista koskevasta vaatimuksesta.

Jos ostaja haluaa vaatia virheen korjaamista tai uutta toimitusta, hänen on ilmoitettava tästä myyjälle samalla kun hän reklamoi virheen johdosta 32 §:n 1 momentin mukaisesti taikka kohtuullisessa ajassa sen jälkeen. Jollei ostaja näin tee, hän menettää oikeutensa tällaisen vaatimuksen esittämiseen. Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa myyjä on menetellyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaaisesti ja arvottomasti.

Kohtuullisen ajan pituutta on arvioitava yksittäisen tapauksen olosuhteiden pohjalta. Huomioon on otettava muun muassa se, kuinka

pitkän ajan ostaja kohtuudella tarvitsee vaatimustensa harkitsemiseen. Tämä voi vaihdella esimerkiksi riippuen siitä, onko ostajana elinkeinonharjoittaja vai yksityishenkilö. Huomioon on otettava myös myyjän tarve saada tietää, mitä seuraamuksia ostaja haluaa vaatia virheen johdosta. Esillä olevassa säännöksessä tarkoitettu aika voi yleensä olla pitempi kuin se aika, jonka kuluessa ostajan on 32 §:n 1 momentin mukaan esitettävä reklamaatio.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaavat määräykset ovat 46 artiklan 2 ja 3 kappaleessa ja 47 artiklassa.

36 §. Pykälä sisältää säännökset myyjän oikeudesta korjata tavarassa oleva virhe tai toimittaa uudelleen voidakseen torjua muut virheen seuraamukset. Pykälän mukaan myyjä saa, vaikka ostaja ei sitä vaatisikaan, korjata tavarassa olevan virheen tai toimittaa uudelleen, jos se käy päinsä aiheuttamatta ostajalle olennaista haittaa ja ilman vaaraa siitä, että ostaja ei saa itselleen aiheutuneista kustannuksista korvausta myyjältä.

Korjaamalla virheen tai toimittamalla virheettömän tavaran myyjä voi välttää ostajan hinnan alennusvaatimuksen tai kaupan purkamisen, edellyttäen että virhe korjataan tai virheetön tavara toimitetaan kohtuullisessa ajassa. Niin ikään myyjä voi tällä tavoin kyetä rajoittamaan ostajalle aiheutuvaa, myyjän korvattavaksi tulevaa vahinkoa.

Jos myyjä ostajan ilmoitettua virheestä tarjoutuu korjaamaan virheen tai toimittamaan virheettömän tavaran, ostaja on velvollinen antamaan myyjälle tilaisuuden tällaiseen oikaisutoimenpiteeseen, jos se voi tapahtua aiheuttamatta ostajalle kustannusriskiä tai kohtuutonta haittaa. Pykälä merkitsee myös sitä, että myyjällä on oikeus valita, haluaako hän korjata virheen vai toimittaa uudelleen. Näin on kuitenkin ainoastaan sillä edellytyksellä, että kumpikaan oikaisutavoista ei aiheuta ostajalle kustannusriskiä eikä olennaista haittaa. Jos myyjä tällaisessa tapauksessa tarjoutuu korjaamaan virheen, ostaja ei siten saa vaatia uutta toimitusta, vaan hänen on tyydyttävä siihen, että virhe korjataan, jos tämä tapahtuu kohtuullisessa ajassa.

Haitta, joka pykälän mukaan oikeuttaa ostajan kieltäytymään myyjän oikaisua koskevasta tarjouksesta, voi perustua esimerkiksi siihen, että ostaja ei olosuhteet huomioon ottaen voi olla ilman tavaraa sinä aikana, jonka myyjä tarvitsee korjausta tai uutta toimitusta varten. Tällaisessa tapauksessa ostajalle on myönnettävä oikeus purkaa kauppa, jotta hän voi hankkia vastaavan

tavaran muualta. Samoin on asianlaita, jos oikaisun voidaan jo alun alkaen arvioida vievän niin paljon aikaa, että ostaja vastaavanlaisissa tilanteissa olisi oikeutettu purkamaan kaupan viivästyksen perusteella. Säännöksessä tarkoitettu haitta saattaa aiheutua myös siitä, että virheen laadun vuoksi on todennäköistä, ettei korjausyritys tule johtamaan hyväksyttävään tulokseen. Myös se, että virheen korjaaminen johtaisi tavaran arvon alenemiseen, voi olla peruste myyjän korjausoikeuden epäämiseen. Uuden tavaran kauppaa ostajalla on oltava oikeus edellyttää, että tavara korjauksen jälkeen on uuden veroinen. Myös muissa tapauksissa on lähtökohtana oltava, ettei virheen korjaaminen saa merkitä sitä, että ostaja joutuu tyytymään sovittua huonompaan tavaraan.

Myyjän on korjattava virhe tai toimitettava virheetön tavara omalla kustannuksellaan. Se, että virheen korjaamisesta tai uudesta toimituksesta aiheutuisi ostajalle ensi käden menoja, ei välttämättä estä myyjää vetoamasta oikeuteen korjata virhe tai toimittaa uudelleen. Ostaja voi kuitenkin kieltäytyä hyväksymästä myyjän tarjousta tällaisesta oikaisutoimenpiteestä, jos on olemassa vaara, että ostaja ei saa myyjältä korvausta niistä menoista, joita hänelle itselleen aiheutuu virheen korjaamisen tai uuden toimituksen yhteydessä. Kysymys saattaa olla esimerkiksi kustannuksista, jotka aiheutuvat tavaran kuljettamisesta myyjän luo korjausta varten tai menoista, jotka aiheutuvat siitä, että ostajan on vuokrattava itselleen korvaava tavara tai turvaututtava kolmannen henkilön palveluksiin sinä aikana, jonka korjauksen suorittaminen tai virheettömän tavaran toimittaminen vie.

Myyjän oikeus virheen korjaamiseen tai uuteen toimitukseen ei, kuten edellä on mainittu, sinänsä vaikuta ostajan oikeuteen saada virheen johdosta vahingonkorvausta. Sillä, että virhe korjataan tai ostajalle toimitetaan virheetön tavara, voi kuitenkin olla vaikutusta vahingonkorvauksen määrään, koska tällainen oikaisu usein rajoittaa ostajan vahinkoa.

Pykälän 2 momentissa on erityissäännös tapauksesta, jossa ostaja on korjannut virheen vaaramatta myyjälle tilaisuutta sen oikaisemiseen. Lähtökohtana on, että kun ostaja on havainnut tavarrassa virheen, hänen on ensin käännyttävä myyjän puoleen ja ilmoitettava virheestä muun muassa saadakseen tiedon siitä, haluaako myyjä oikaista virheen korjaamalla sen tai toimittamalla virheettömän tavaran. Kaikissa tilanteissa ostaja ei kuitenkaan voi tai hänen ei kohtuudella voida

edellyttää menettelevän tällä tavoin. Tilanne voi olla sellainen, että ostajan on korjattava tai korjautettava virhe varaamatta myyjälle tilaisuutta oikaisu-toimenpiteeseen tai ilman että hän edes voi ilmoittaa myyjälle virheestä ennen sen korjaamista. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa autossa ilmenee virhe ulkomaanmatkan aikana ja tämä virhe on sellainen, että ostaja ei kohtuudella voi lykätä korjausta siihen saakka, kunnes hän palaa kotiin. Toinen esimerkki on se, että nopeaa korjaamista vaativa virhe ilmenee ajankohtana, jolloin ostaja ei voi saada myyjää käsiinsä tai on ilmeistä, että myyjä ei voisi huolehtia korjauksesta riittävän nopeasti.

Esillä olevassa momentissa todetaan nimenomaisesti, että myyjä ei voi vedota siihen, ettei hän ole saanut tilaisuutta virheen korjaamiseen tai uuteen toimitukseen, jos ostaja on korjauttanut virheen tilanteessa, jossa olosuhteet huomioon ottaen ei kohtuudella voida vaatia, että ostaja olisi odottanut myyjän toimesta tapahtuvaa virheen korjaamista tai uutta toimitusta.

Säännöksessä on oikeastaan kysymys tilanteista, joissa myyjällä ei 1 momentin mukaan ole oikeutta suorittaa oikaisua itse. Se, mitä tässä momentissa säädetään, seuraa toisin sanoen jo pykälän 1 momentista: vaatimus, jonka mukaan myyjän on voitava korjata virhe aiheuttamatta ostajalle olennaista haittaa, ei 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa täyty. Selvyyden vuoksi on kuitenkin katsottu tarkoituksenmukaiseksi ottaa asiasta lakiin nimenomainen säännös, koska muun muassa kulutustavaran kauppaa koskevien säännösten yhteydessä on osoittautunut, että tällaiset tilanteet aiheuttavat usein ongelmia käytännössä. Näin on asianlaita erityisesti silloin, kun myyjä on pidättänyt itselleen laajan oikeuden virheen korjaamiseen.

Esillä olevassa momentissa ei säännellä ostajan oikeutta korvaukseen virheen korjaamisen aiheuttamista kustannuksista. Säännös ainoastaan sulkee pois myyjän oikeuden korjata itse tavarán virhe ja siten välttää se, että ostajalle syntyy korjauskustannuksia koskeva vahingonkorvausvaatimus. Ostajan oikeutta vahingonkorvaukseen, mukaan lukien korvaus virheen korjaamisen aiheuttamista kustannuksista, on arvioitava yleisten vahingonkorvaussäännösten (40 §) mukaan. Ostajan menettely saattaa toisinaan, esimerkiksi jos hän ilman erityistä syytä kääntyy myyjän sijasta kolmannen henkilön puoleen, merkitä sitä, että hänen on katsottava laiminlyöneen velvollisuutensa rajoittaa vahinkoaan. Tämä on 70 §:n 1 momentin mukaan peruste vahin-

gonkorvauksen määrän alentamiselle. Jos ostajan voidaan katsoa laiminlyöneen reklaamaatiovelvollisuutensa, hän voi kokonaan menettää oikeutensa vedota virheeseen.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 48 artikla, johon sisältyy ostajan 49 artiklan mukaista purkuoikeutta koskeva varauma.

37 §. Pykälän 1 momentista ilmenee eri virhe-seuraamusten keskinäinen suhde. Jollei virhettä korjata tai uutta toimitusta tapahdu kohtuullisessa ajassa siitä, kun ostaja on reklamoinut virheen johdosta, tai jos kumpikaan näistä seuraamuksista ei tule kysymykseen, ostaja saa vaatia hinnan-alennusta, jonka suuruudesta säädetään 38 §:ssä, tai purkaa kaupan 39 §:n mukaisesti.

Jos ostaja on vaatinut virheen korjaamista tai virheetöntä tavaraa taikka jos myyjä on tarjoutunut suorittamaan tällaisen oikaisun, hinnanalen-nus tai kaupan purku tulevat kysymykseen vasta toissijaisesti, eli jos oikaisua ei tapahdu kohtuullisessa ajassa siitä, kun virheestä on ilmoitettu. Nämä muut seuraamukset voivat tulla ajankoh-taisiksi myös, jos tavarassa on edelleen virhe senkin jälkeen, kun myyjä on yrittänyt sitä korja-ta.

Hinnanalennusvaatimus ja kaupan purku voi-vat kuitenkin tulla kysymykseen myös, jos vir-heen oikaiseminen korjaamalla se tai toimitta-malla ostajalle virheetön tavara ei ole lainkaan tullut ajankohtaiseksi sen vuoksi, että ostaja ei ole esittänyt tai ei ole ollut oikeutettu esittämään tällaista vaatimusta eikä myöskään myyjä ole tarjoutunut suorittamaan oikaisua tai ostajalla on ollut oikeus kieltäytyä hyväksymästä oikaisua myyjän toimesta. Sekä hinnanalennus että kau-pan purku voivat siten tulla kysymykseen myös virheen ensisijaisina seuraamuksina.

Jos ostaja aiheettomasti kieltäytyy hyväksymäs-tä oikaisua, hänellä ei luonnollisestikaan ole oikeutta sen enempää hinnanalennukseen kuin kaupan purkamiseenkaan.

Hinnanalennus on kaupan purkamisen vaihto-ehdo. Ostaja voi luonnollisesti vaatia hinnanalen-nusta vain silloin, kun hän pitää tavarán. Hin-nanalennus on lähinnä tarkoitettu kompensoi-maan ostajalle vähäiset virheet tavarassa ja rajoit-tamaan siten tarvetta kaupan purkamiseen. Hin-nanalennuksen tarkoituksena on palauttaa tasa-paino myyjän virheellisen suorituksen ja ostajan maksettavan vastikkeen välille. Virheen syyllä ei ole merkitystä ostajan oikeudelle saada hinnan-alennusta: hinnanalennuksen peruste on täysin objektiivinen. Hinnanalennuksen suuruudesta säädetään 38 §:ssä.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa lähinnä 50 artikla.

38 §. Pykälä koskee hinnanalennuksen suuruutta. Hinnanalennus on säännöksen mukaan määrättävä niin, että alennetun ja sopimuksen mukaisen hinnan välinen suhde vastaa virheellisen ja sopimuksen mukaisen tavarán arvon välistä suhdetta. Laskelman tulee perustua luovutusajankohdan arvoihin. Tämä merkitsee, että hinnannousu, joka nostaa virheettömán tavarán arvoa kaupanteon jälkeen, voi tuottaa ostajalle suuremman hyvityksen kuin jos laskelma perustettaisiin kaupan tekoajankohdan mukaisiin arvoihin. Vastakkainen arvokehitys puolestaan vaikuttaa hinnanalennukseen ostajan kannalta epäedullisella tavalla.

Monissa tapauksissa hinnanalennuksen laskeminen ei voi perustua markkina-arvoihin, vaan hinnanalennuksen suuruus on arvioitava harkinnanvaraisemmin pitäen silmällä virheen merkitystä ostajalle. Näin on asianlaita etenkin silloin, kun tavaraa ei ole tarkoitettu jälleenmyyntiin, vaan ostajan käyttöön.

Hinnanalennusvaatimus ei estä ostajaa vaatimasta virheen perusteella myös vahingonkorvausta. Ostaja ei luonnollisestikaan voi saada vahingonkorvausta tavarán arvon alentumisesta siltä osin kuin sen kompensoi hinnanalennus.

YK:n yleissopimuksessa hinnanalennuksesta on määräyksiä 50 artiklassa.

39 §. Pykälä koskee ostajan oikeutta purkaa kauppa tavarán virheen perusteella sekä hänen velvollisuuttaan ilmoittaa myyjälle kaupan purkamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan ostaja saa purkaa kaupan, jos sopimusrikkomuksella on ostajalle olennainen merkitys ja myyjä käsitti sen tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Olennaisuusarviointin osalta voidaan viitata siihen, mitä edellä on sanottu 34 §:n 2 momentin perusteluissa. Kaupan purkamisen edellytysten arvioinnissa on virheen laadun ohella otettava huomioon mahdollisuudet poistaa virhe tai hyvittää se ostajalle muiden seuraamusten avulla. Toisin sanoen vaaditaan sopimusrikkomuksen kokonaisarviointia. Jollei esimerkiksi ostajan vaatimusta virheen korjaamisesta tai virheettömán tavarán toimittamisesta ole täytetty kohtuullisessa ajassa tai jollei tällainen seuraamus tule 34 tai 36 §:n mukaan kysymykseen, tämä on otettava huomioon arvioitaessa ostajan oikeutta kaupan purkamiseen. Toisaalta on mahdollista, että olennaisuusvaatimus ei täyty, jos virhe voidaan poistaa tai hyvittää korjaamalla se tai toimittamalla ostajalle virheen

tön tavara 34-36 §:n mukaisesti. Jos tavarassa on virhe ja se on lisäksi luovutettu liian myöhään, kaupan purkamisen edellytyksiä arvioitaessa voi olla syytä ottaa huomioon sopimusrikkomuksen kokonaismerkitys ostajalle.

Myös tavarán ominaisuudet on otettava huomioon. Jos kauppa koskee tavaraa, joka on valmistettu erityisesti ostajaa varten hänen ohjeidensa tai toivomustensa mukaisesti, ostajan purkuoikeutta arvioitaessa on usein syytä ottaa erityisesti huomioon mahdollisuus korjata virhe tai hyvittää se muulla tavoin. Näissä tapauksissa kaupan purkamisesta on usein myyjälle suurempaa haittaa kuin jos kaupan kohteena on sarjavalmistettu tuote tai muu massatavara. Myyjä on saattanut uhrata paljon resursseja tavarán valmistukseen ja kaupan purkaminen voi merkitä sitä, että koko tämä panos menee hukkaan, sillä tavaraa ei välttämättä voi hyödyntää muulla tavoin. Toisaalta on luonnollisesti otettava huomioon myös ostajan oikeutettu vaatimus saada itselleen virheetön tavara. Puheena olevissa kauppoissa on kuitenkin yleensä syytä asettaa sopimusrikkomuksen olennaisuudelle suuremmat vaatimukset kuin muulloin. Usein voidaan esimerkiksi vaatia, että ostajan on näissä tapauksissa siedettävä suurempaa haittaa virheen korjaamisen yhteydessä ja suostuttava useampiin korjausyrityksiin kuin standarditavaroiden kaupassa.

Pykälän 2 momentti koskee sitä aikaa, jonka kuluessa ostajan on purettava kauppa tavarán virheen johdosta.

Jos ostaja haluaa purkaa kaupan, hänen on ilmoitettava siitä myyjälle kohtuullisessa ajassa sen jälkeen, kun hän on havainnut virheen tai hänen olisi pitänyt se havaita, tai kohtuullisessa ajassa sen ajan päättymisestä, joka myyjällä 37 §:n mukaan voi olla käytettävissä virheen korjaamiseksi tai virheettömán tavarán toimittamiseksi. Se aika, jonka kuluessa ostajan on käytettävä purkuoikeuttaan, voi siten vaihdella riippuen siitä, haluaako ja onko ostajalla oikeus turvautua kaupan purkuun ensisijaisena seuraamuksena vai tuleeko purku ajankohtaiseksi vasta sen jälkeen, kun ostaja on vaatinut virheen korjaamista tai uutta toimitusta tai myyjä on tarjoutunut suorittamaan tällaisen oikaisun.

Kohtuullisen ajan pituus riippuu tässä yhteydessä muun muassa siitä, millaista tavaraa kauppa koskee, kuka on ostajana, millainen tarve ostajalla on harkita sitä, haluaako hän purkaa kaupan, ja millainen tarve myyjällä on saada tieto kaupan purusta. Myyjälle purkuilmoituksella on merkitystä muun muassa siitä syystä, että

hänellä on 66 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan vaaranvastuu tavarän tapaturmaiseista tuhoutumiseista tai vahingoittumisesta, jos purkuperuste on olemassa.

Myyjä ei säännöksen mukaan saa vedota siihen, että kaupan purkamisesta ei ole ilmoitettu ajoissa, jos hän on menetellyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaisesti ja arvottomasti. Vastaavat periaatteet sisältyvät muun muassa 33 ja 35 §:ään. Näissäkin tapauksissa ostaja voi menettää oikeutensa vedota virheeseen yleisten passiviteettiperiaatteiden nojalla.

40 §. Samoin kuin myyjän viivästyksen osalta on myös virhetilanteissa lähtökohtana, että ostajalla on oikeus korvaukseen virheen vuoksi kärsimästään vahingosta. Pykälän 1 momentin mukaan myyjän vastuu on tuottamuksesta riippumattonta. Pykälän 2 momentista kuitenkin ilmenee, ettei 1 momentin mukainen objektiivinen vastuu koske 67 §:ssä tarkoitettuja välillisiä vahinkoja, vaan niiden osalta myyjän vahingonkorvausvastuu on pykälän 3 momentin mukaan tuottamusperusteista.

Pykälän 1 momentin mukaan myyjä on tuottamuksesta riippumatta velvollinen korvaamaan ostajalle vahingon, joka tälle aiheutuu tavarän virheen johdosta. Vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautuminen tulee kysymykseen vain poikkeustapauksissa. Ostaja jää vaille vahingonkorvausta ainoastaan silloin, kun virheettömän tavarän luovuttamiselle on ollut 27 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu este. Viittauksesta 27 §:ään, joka koskee myyjän vahingonkorvausvelvollisuutta viivästyksen perusteella, seuraa, että myyjä voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta vain, jos virheettömän tavarän luovuttamiselle on ollut este, joka on myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella ja jota hänen ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kauppaa tehtäessä ja jonka seurauksia hänen ei myöskään kohtuudella voida edellyttää välttäneen tai voittaneen. Virhetilanteissa tämä merkitsee, että myyjän mahdollisuudet vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta ovat hyvin rajoitettut.

Esillä oleva säännös koskee tilannetta, jossa ostajalle luovutetussa tavarassa osoittautuu olevan virhe. Jos sitä vastoin luovutus viivästyy sen vuoksi, että myyjä on myöhäisessä vaiheessa havainnut ostajalle tarkoitettun tavarän olevan virheellinen, eikä myyjä näin ollen ehdi saada ajoissa hankituksi virheetöntä tavaraa, on tilannetta arvioitava niiden säännösten perusteella,

jotka koskevat viivästyksen johdosta suoritettavaa vahingonkorvausta.

Itse virheeseen sinänsä ei luonnollisestikaan voida vedota vastuusta vapauttavana esteenä. Jos tavarassa osoittautuu olevan piilevä virhe, myyjä ei siten voi välttää vahingonkorvausvelvollisuutta esimerkiksi viittaamalla siihen, ettei hän voinut havaita virhettä ennen luovutusta tai ettei hänellä ollut minkäänlaista aihetta epäillä, että tavarassa voisi olla virhe.

Jos kuitenkin kaupan kohteena on olemassa-oleva, ominaisuuksiltaan yksilöllinen tavara, jota osapuolten tarkoituksen huomioon ottaen ei voida korvata muulla tavaralla, kaupan kohteessa oleva piilevä virhe merkitsee yleensä sitä, että virheettömän tavarän luovuttaminen olisi tavarän ainutlaatuisuuden vuoksi ollut mahdotonta. Näissä tapauksissa voidaan siten toisin kuin yleensä sanoa, että piilevän virheen olemassaolo sinänsä saattaa aikaansaada sen, että säännöksessä tarkoitettu este on käsillä. Jotta myyjä vapautuisi vahingonkorvausvelvollisuudesta, on kuitenkin myös muiden 27 §:ssä tarkoitettujen vastuuvapauden edellytysten täytyttävä. Virheen syyn täytyy siten olla myyjän kontrollipiirin ulkopuolella. Tähän palataan jäljempänä.

Vapautumisperusteeksi ei riitä myöskään se, että virheen syy on myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Virheettömän tavarän luovuttamiselle on täytynyt olla tosiasiallinen este. Vaikka myyjä voisi osoittaa, että luovutetussa tavarassa oleva virhe johtuu hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevasta seikasta, hän ei näin ollen vapaudu vahingonkorvausvelvollisuudesta, mikäli kyseessä on virhe vain siinä yksittäisessä tavarassa tai tavaraerässä, jonka myyjä on sattunut valitsemaan ostajaa varten tai joka on sattunut olemaan saatavilla ostajalle toimitettavaksi. Tällaisessa tilanteessa ei ole olemassa säännöksessä tarkoitettua estettä, koska myyjä olisi voinut valita sopimuksen täyttämiseksi toisen, virheettömän tavarän. Se seikka, että myyjä ei ole kyennyt havaitsemaan virhettä ennen luovutusta, on tässä yhteydessä vailla merkitystä. Jos esimerkiksi yksittäisessä sarjavalmistuksessa tavarassa tai tavaraerässä on piilevä valmistusvirhe, joka ilmenee ostajan otettua tavarän käyttöön, myyjälle syntyy aina vahingonkorvausvelvollisuus, olipa myyjänä valmistaja itse tai jokin myöhempi myyntiporras, kuten maahantuojat, tukkumyyjä tai vähittäismyyjä.

Jos tavarassa osoittautuu olevan piilevä, valmistusvaiheesta lähtöisin oleva virhe, myyjä voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta vain,

mikäli luovutushetkellä ei olisi lainkaan ollut saatavilla virheetöntä tavaraa, jonka avulla sopimus olisi voitu täyttää. Virheettömän tavarannuovuttamiselle on saattanut olla este esimerkiksi, jos koko siinä tavanaerässä, josta tavana sopimuksen mukaan piti ottaa, oli piilevä virhe, jonka alkuperä on myyjän kontrollipiirin ulkopuolella, tai jos kaikissa myyjän varastossa ja markkinoilla olleissa sopimuksessa tarkoitetuissa tavaaroissa oli tuollainen mainita. Esimerkkinä tällaisesta esteestä voidaan mainita, että kauppa koskee myyjän omaan tuotantoon kuuluvaa tavaraa, ja onnettomuus, jonka syy on myyjän kontrollipiirin ulkopuolella, on vahingoittanut koko hänen silloista varastoaan, ilman että myyjä on voinut havaita tätä ennen tavarannuovutusta. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi, jos yöllinen sähkökatkos paikkakunnalla on katkaissut jäädytyslaitteiden toiminnan myyjän varastossa, jolloin siellä valmiiksi pakattuna ollut tuoretavana on pilaantunut ilman että myyjä olisi voinut sitä havaita ennen tavarannuovutuksen jälleennyntiä.

Vastuusta vapauttava este saattaa joskus tulla eteen myös myyjän tavarannuovuttamista varten tekemien järjestelyjen yhteydessä. Tällainen tilanne voi syntyä, jos tavana vahingoittuu myyjän kontrollipiirin ulkopuolella olevista syistä johtuvassa onnettomuudessa tavarannuovutuksessa kuljetettavana luovutuspaikkakunnalle, eli vaaranvastuun ollessa vielä myyjällä. Esimerkkinä tästä voidaan mainita, että kaupan kohteena oleva tai myyjän ostajaa varten valitsema tavanaerä vahingoittuu kuljetukseen liittyvän välivarastoinnin aikana sattuneessa tulipalossa savun ja kuumuuden vuoksi, ja tämä havaitaan vasta tavarannuovutuksen perille ostajan luo. Vastaavanlainen tilanne voi syntyä, jos tavarannuovutuksen perille luovutuspaikkakunnalle viivästyy kuljetuksen aikana sattuneen onnettomuuden tai muun ylivoimaisen esteen vuoksi ja tämä johtaa siihen, että tavana on virhearvioinnin kannalta ratkaisevana ajankohtana huonontunut oman laatunsa vuoksi. Esimerkkinä tästä on tilanne, jossa hedelmä- tai vihanneslasti tulee perille pilaantuneena, koska laiva, jolla se on lähetetty, ei tällaisen esteen vuoksi saavu ajoissa määräsäatamaan.

Vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumisen edellyttää kaikissa tapauksissa paitsi sitä, että kyseessä on este, joka on myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella, myös sitä, että myyjän ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen estettä huomioon kauppaa tehtäessä eikä myöskään välttäneen tai voittaneen sen seurauksia. Näiden vaatimusten sisältöä selvitetään 27 §:n

perusteluissa. Esimerkiksi kaikissa myyjän valmistamissa tietäntyyppisissä tavaaroissa oleva valmistus-, materiaali-, rakenne- tai suunnitteluvirhe aiheuttaa myyjälle aina vahingonkorvausvastuun, koska kysymyksessä on myyjän kontrollipiiriin kuuluva seikka.

Myös myyjän tavarasta antamat tiedot kuuluvat hänen kontrollipiiriinsä. Jos tavarasta annettu tieto osoittautuu virheelliseksi, myyjälle syntyy siten aina vahingonkorvausvastuu, vaikka tiedon paikkansapitämättömyys merkitsisikin sitä, että luvattunlaista tavaraa ei ylipäänsä ole saatavissa. Esimerkiksi jos taideteos, jonka myyjä on ilmoittanut määrätyn taiteilijan tekemäksi, osoittautuu väärennetyksi, myyjä on velvollinen korvaamaan ostajalle aiheutuneen välittömän vahingon, vaikka hän olisikin ollut vilpittömässä mielessä.

Kysymys siitä, milloin esteen voidaan katsoa olevan myyjän kontrollipiirin ulkopuolella, on ongelmallisempi silloin, kun kaupan kohteena on muu kuin teollisesti tai käsityönä valmistettu, uutena myytävä tavana. Kuten edellä on todettu, tapauksissa, joissa kaupan kohteena on määrätty olemassaoleva esine, jota sen ominaisuudet ja osapuolten tarkoituksen huomioon ottaen ei voida korvata muulla esineellä, tavarassa oleva piilevä virhe voi muista tilanteista poiketen sinänsä muodostaa esteen virheettömän tavarannuovuttamiselle. Tällöin myyjän vahingonkorvausvastuun kannalta jää ratkaisevaksi ennen muuta se, voidaanko virheen syyn katsoa kuuluvan myyjän kontrollipiiriin vai ei. Jos kaupan kohteena on esimerkiksi määrätty kotieläin, ja luovutuksen jälkeen havaitaan sen sairastavan tautia, johon eläin oli saanut tartunnan jo ennen vaaranvastuun siirtymistä, myyjän on vahingonkorvausvastuusta vapautuakseen kyettävä osoittamaan, ettei tartunta ollut peräisin hänen kontrollipiiriinsä kuuluvasta seikasta, kuten myyjän muista eläimistä tai myyjän käyttämästä rehusta. Jos kaupan kohteena taas on määrätty käytetty esine tai vanha taideteos, jossa osoittautuu olevan piilevä toiminnallinen tai fyysinen vika, ja tavarassa katsotaan tällä perusteella olevan virhe, myyjän on niin ikään kyettävä osoittamaan, ettei vika ole peräisin hänen kontrollipiiristään. Jos esimerkiksi antiikkimaljakossa havaitaan hiushalkeama, joka olennaisesti vähentää sen arvoa, myyjä vapautuu vahingonkorvausvastuusta vain, jos hän voi osoittaa, ettei halkeama ole peräisin hänen kontrollipiiristään. Esimerkiksi käytettyjen autojen ja koneiden kaupassa tavarassa ilmeneviä piileviä vikoja ei, toisin kuin uuden tavarannuovutuksen kaupassa, välttämättä voida pitää virheenä, jol-

loin myöskään myyjän vahingonkorvausvastuu ei luonnollisestikaan tule ajankohtaiseksi.

Viittaus 27 §:ään käsittää myös mainitun pykälän 2 momentin. Tämä merkitsee, että jos luovutetun tavarän virheellisyys johtuu sellaisesta kolmannesta henkilöstä, jota tarkoitetaan 27 §:n 2 momentissa, myyjä vapautuu vahingonkorvausvelvollisuudesta vain, jos 27 §:n 1 momentissa tarkoitettu este on ollut olemassa sekä kolmannen henkilön että myyjän itsensä osalta. Myyjä ei esimerkiksi vapaudu vahingonkorvausvelvollisuudesta sillä perusteella, että kysymyksessä on piilevä virhe sellaisessa erityiskomponentissa, jonka kolmas henkilö on valmistanut myyjän tuotantoa varten. Vastaavasti tukku- tai vähittäisportaassa oleva myyjä ei voi vedota vapautumisperusteena siihen, että kysymyksessä on kaikkia asianomaista tyyppiä olevia tuotteita koskeva valmistus-, materiaali-, rakenne- tai suunnitteluvirhe, minkä vuoksi hän on estynyt luovuttamasta virheetöntä tavaraa.

Myyjällä on todistustaakka siitä, että esillä olevassa säännöksessä tarkoitettu vapautumisperuste on olemassa.

Pykälän 1 momentin mukaan 28 §:n säännökset myyjän velvollisuudesta ilmoittaa ostajalle sopimuksen täyttämistä kohdanneesta esteestä tulevat vastaavasti sovellettaviksi myös silloin, kun myyjä estyy luovuttamasta virheetöntä tavaraa. Ilmoitusvelvollisuus saattaa tulla ajankohtaiseksi esimerkiksi, jos tavarän ollessa matkalla luovutuspaikkakunnalle on sattunut onnettomuus, jonka johdosta tavara tulee perille vahingoittuneena. Vaikka virhe olisikin syntynyt sellaisissa olosuhteissa, että 27 §:ssä asetetut vastuuvapauden edellytykset täyttyvät, myyjälle saattaa tällöin syntyä velvollisuus korvata vahinko, joka olisi voitu välttää, mikäli ostaja olisi ajoissa saanut ilmoituksen asiasta. Jos myyjä myöhäisessä vaiheessa havaitsee, että tavarassa on virhe, saat-
taa 27 §:stä toisaalta seurata, että myyjä ei joudu korvaamaan sellaista vahinkoa, joka ostajalle mahdollisesti aiheutuu tavarän luovutuksen viivästymisestä myyjän joutuessa hankkimaan ostajaa varten uuden tavarän.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin säännökset eivät koske 67 §:ssä määriteltyjen välillisten vahinkojen korvaamista. Tällaisten vahinkojen osalta myyjän korvausvelvollisuus määräytyy 3 momentin mukaan. Pykälän 1 momentin mukainen tuottamuksesta riippumaton vahingonkorvausvastuu rajoittuu siten välittömiin vahinkoihin.

Pykälän 3 momentin mukaan ostajalla on aina oikeus vahingonkorvaukseen, jos virhe tai vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella. Myyjä on niin ikään aina vahingonkorvausvelvollinen, jos tavara kaupantekoaajankohtana poikkesi siitä, mihin myyjä oli erityisesti sitoutunut.

Säännöksellä on merkitystä etenkin 67 §:ssä tarkoitettujen välillisten vahinkojen mutta myös eräiden muiden vahinkojen korvaamisen kannalta. Vastaava säännös viivästystilanteiden osalta sisältyy 27 §:n 4 momenttiin, jonka perusteluihin tässä yhteydessä voidaan viitata. Säännökselle myyjän korvausvastuusta erityisen sitoumuksen perusteella ei kuitenkaan ole vastinetta 27 §:ssä.

Kuten 27 §:n perusteluissa on todettu, myyjän tuottamusvastuu käsittää paitsi myyjän oman ja hänen palveluksessaan olevien työntekijöiden tuottamuksen myös myyjän käyttämien itsenäisten täytäntöönpanoapulaisten tuottamuksen. Tuottamus voi ilmetä yhtä hyvin huolimattomana tai taitamattomana menettelynä kuin laiminlyöntinäkin. Myyjän vastuu käsittää sekä sopimuksen tekovaiheeseen että sopimuksen täyttämisvaiheeseen liittyvän tuottamuksen. Myös tavarän luovutuksen jälkeiseen aikaan liittyvä tuottamus, kuten myyjän taitamattomuus tai laiminlyönti virheen korjaamisen yhteydessä, voi aikaansaada hänelle korvausvastuun esillä olevan säännöksen nojalla.

Tuottamus sopimuksen tekovaiheessa voi ilmetä esimerkiksi siten, että myyjä on tavarän markkinoinnissa tai kauppaa tehtäessä antanut sen ominaisuuksista tai käytöstä tietoja, joiden hänen olisi pitänyt tietää olevan virheellisiä tai harhaanjohtavia. Esimerkkinä voidaan mainita, että myyjä on laiminlyönyt varmistua antamansa tiedon paikkansapitävyydestä, vaikka häneltä kohtuudella olisi ollut sitä edellytettävä. Kuten 18 §:stä ilmenee, myyjän virhevastuu sillä perusteella, että tavara ei vastaa siitä annettuja tietoja, ei yleisesti edellytä, että myyjä oli tai hänen olisi pitänyt olla selvillä tiedon paikkansapitämättömyydestä. Esillä olevassa säännöksessä vaadittava tuottamus kuitenkin voi olla käsillä vain, jos tämä lisäedellytys täyttyy. Myyjä voi esillä olevan säännöksen mukaan joutua korvausvastuuseen myös sillä perusteella, että hän on laiminlyönyt antaa ostajalle tiedon sellaisesta tavarän ominaisuuksista tai käyttöä koskevasta seikasta, josta hänen olisi pitänyt olla selvillä ja jolla hänen olisi pitänyt ymmärtää olevan ostajan kannalta tärkeä merkitys. Myyjän virhevastuu ei yleisesti riipu siitä, tiesikö tai olisiko myyjän pitänyt tietää, että tavara ei vastaa sitä, mitä ostajalla on oikeus

edellyttää. Sen sijaan esillä olevan säännöksen mukainen laiminlyöntiin perustuva vastuu voi syntyä vain sellaisten seikkojen osalta, joista myyjän olisi pitänyt olla tietoinen ja joista hänen olosuhteet huomioon ottaen olisi pitänyt kertoa ostajalle.

Sopimuksen tekovaiheeseen kytkeytyy myös myyjän vastuu sillä perusteella, että tavara jo kaupantekoaajankohtana poikkesi siitä, mihin myyjä on erityisesti sitoutunut. Tämän säännöksen mukainen vastuu ei edellytä, että myyjän olisi pitänyt tietää tavarahan poikkeavan siitä, mitä hän on ostajalle ilmoittanut. Tällöinkin myyjän menettelyä voidaan kuitenkin pitää tuottamuksellisenä sikäli, että myyjä on erityisesti luvannut tavarahan ominaisuuksista tai käytöstä jotakin, jonka paikkansapitävyydestä hän ei ole voinut varmistua.

Säännöksessä tarkoitettua erityisen sitoumuksen tulee yleensä perustua siihen, mitä myyjä on nimenomaisesti ilmaissut. Esimerkkinä voidaan mainita, että myyjä on nimenomaisesti vakuuttanut, että tavaralla on määrätty, ostajan kannalta keskeinen ominaisuus. Erityiseksi sitoumuksiksi katsottava tahdonilmaisu saattaa kuitenkin perustua myös siihen, että ostaja on nimenomaisesti ilmoittanut edellyttävänsä tavaralta määrättyä ominaisuutta, ja myyjä on tästä tietoisena tehnyt sopimuksen.

Kaikkia myyjän tavarasta antamia tietoja ei voida pitää erityisinä sitoumuksina, vaan on edellytettävä, että ostajalla huomioon ottaen tiedon merkityksen tai sen tavan, jolla tieto on annettu, on ollut erityistä syytä olettaa, ettei tavara poikkea siitä, mitä on ilmoitettu. Jos myyjä esimerkiksi tavarahan markkinoinnissa tai sopimusneuvotteluissa erityisesti korostaa määrättyä tavarahan ominaisuutta tai muutoin käyttää ilmaisutapaa, joka on omiaan aikaansaamaan ostajassa erityisen luottamuksen annetun tiedon paikkansapitävyyteen, kysymyksessä on usein katsottava olevan säännöksessä tarkoitettu erityinen sitoumus. Esimerkiksi jos kaupan kohteena on kone, jonka myyjä on vakuuttanut aikaansaavan ostajan tuotantoprosessissa energiansäästöä tai jolla on markkinoinnissa tai sopimusneuvotteluissa muutoin korostettu olevan tällainen ominaisuus, kysymyksessä voidaan katsoa olevan sellainen erityinen sitoumus, jonka perusteella myyjä on velvollinen korvaamaan ostajalle koneessa olevasta virheestä johtuvan menetetyt kustannussäästön siinäkin tapauksessa, että myyjä ei ollut eikä hänen olisi pitänytkaan olla selvillä koneesta olleesta viasta.

Yleensä on edellytettävä, että sitoumuksen kohteena on määrätty konkreettinen seikka, kuten tavarahan tietty ominaisuus tai käyttömahdollisuus. Yleisluontoista ja täsmentämätöntä tavarahan kehumista ei sen sijaan voida pitää säännöksessä tarkoitettuna erityisenä sitoumuksena.

Puheena oleva erityiseen sitoumukseen perustuva korvausvastuu käsittää vain tapaukset, joissa tavara jo kaupantekoaajankohtana poikkesi sovitusta. Jos tavara sen sijaan vahingoittuu ilman myyjän tuottamusta kaupanteon jälkeen, niin ettei se vaaranvastuun siirtymisen ajankohtana vastaa sopimusta, myyjä ei esillä olevan erityissäännöksen nojalla joudu vahingonkorvausvastuuseen. Sen sijaan myyjä ei tällaisessakaan tilanteessa välttämättä vapaudu 1 momentin mukaisesta korvausvastuusta.

Sopimuksen täyttämismvaiheeseen liittyvä tuottamus voi ilmetä esimerkiksi huolimattomuutena tai taitamattomuutena tavarahan tai sen osan valmistukseen käytettävän materiaalin valinnassa tai sen laadun tarkkailussa. Tuottamus voi myös ilmetä huolimattomuutena, taitamattomuutena tai laiminlyöntinä tavarahan valmistusprosessissa taikka laiminlyöntinä korjata sellainen valmistuksen aikana syntynyt virhe, joka olisi pitänyt havaita ennen tavarahan luovutusta.

Kun kysymyksessä on muu kuin myyjän toimesta valmistettava tavara, sopimuksen täyttämismvaiheeseen liittyvä tuottamus voi ilmetä esimerkiksi huolimattomuutena tai laiminlyöntinä tavarahan varastoinnissa tai säilytyksessä ennen sen luovutusta taikka sen pakkaamisessa tai kuljetuksessa luovutuspaikalle.

Sopimuksen täyttämismvaiheeseen liittyvä tuottamus voi ilmetä myös siten, että myyjä, jonka toimesta tavara on määrä koota tai asentaa paikalleen ostajan luona, syyllistyy huolimattomuuteen tai laiminlyöntiin näitä velvollisuuksia täyttäessään.

Säännöksen mukaan myyjälle syntyy vahingonkorvausvelvollisuus myös silloin, kun virhe sinänsä ei aikaansaa hänelle vahingonkorvausvastuuta, mutta virheen vuoksi syntynyt vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella. Esimerkkinä voidaan mainita vahinko, joka ostajalle aiheutuu sen vuoksi, että myyjä laiminlyö ilmoittaa hänelle sellaisesta tietämästään virheestä, joka on syntynyt kaupanteon jälkeen ja joka sinänsä ei johdu myyjän vahingonkorvausvastuun piiriin kuuluvasta seikasta. Myyjä voi siten joutua korvaamaan vahingon, joka ostajalle aiheutuu sen vuoksi, että myyjä ei ole ajoissa ilmoittanut ostajalle tavarahan kuljetuksen aikana sattuneesta tapaturmasta, jon-

ka vuoksi tavara on ennen vaaranvastuun siirtymistä vahingoittunut. Jos ostaja olisi voinut välttää vahingon, mikäli hän olisi saanut tietää tavarahan vahingoittumisesta ennen sen perilletuloa, myyjä voi siten olla velvollinen korvaamaan tällaisen vahingon, vaikka hän muutoin ei olisi virheen johdosta korvausvelvollinen.

Toinen tilanne, jossa myyjälle voi syntyä vahingonkorvausvelvollisuus nyt puheena olevan säännöksen perusteella, on se, että myyjä aiheuttaa ostajalle vahinkoa tavarassa olevan virheen korjaamisen yhteydessä. Jos myyjä esimerkiksi vahingoittaa tavaraa tuottamuksellisesti, hän on velvollinen korvaamaan ostajalle tästä aiheutuvan vahingon. Myyjä voi niin ikään joutua korvaamaan vahingon, joka ostajalle on aiheutunut sen vuoksi, että myyjä on tuottamuksellisesti viivytellyt virheen korjaamisessa.

Vastaavasti kuin 27 §:n 4 momentissa ei myöskään esillä olevassa säännöksessä ole nimenomaista mainintaa todistustaakan jakautumisesta osapuolten kesken. Tältä osin voidaan viitata 27 §:n 4 momentin perusteluihin.

YK:n yleissopimuksessa perusmääräys myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta tavarahan virheen johdosta on 45 artiklan 1 kappaleen b-kohdassa, kun taas mahdollisuuksista vapautua vahingonkorvauksesta säännellään niin tavarahan virheen kuin muidenkin sopimusrikkomusten osalta 79 artiklassa.

7 luku. Oikeudellinen virhe

41 §. Pykälässä määritellään, mitä kauppalaissa tarkoitetaan niin sanotulla oikeudellisella virheellä. Pykälä sisältää myös säännökset oikeudellisen virheen seuraamuksista.

Pykälän 1 momentista ilmenee, että tavarassa on oikeudellinen virhe, jos sivullisella on omistusoikeus, panttioikeus tai muu sen kaltainen oikeus tavarahan. Esimerkkinä voidaan mainita, että tavara on varastettu, tai että se henkilö, joka on luovuttanut tavarahan myyjälle, on pätevällä tavalla pidättänyt itselleen omistusoikeuden tavarahan. Oikeudellinen virhe on kysymyksessä myös silloin, kun myyjällä on ollut vain käyttöoikeus tavarahan, esimerkiksi vuokra- tai leasingosomuksen perusteella.

Vilpittömän mielen suoja koskevista periaatteista saattaa seurata, että ostaja saa myyjän luovutuskompetenssin puutteesta huolimatta omistusoikeuden tavarahan. Tämä ei kuitenkaan sinänsä estä ostajaa vetoamasta oikeudelliseen

virheeseen. Vaikka ostaja on ollut vilpittömässä mielessä, hänen ei siten yleensä ole pakko käyttää hyväkseen vilpittömän mielen suojaansa, kun hän saa tietää, ettei tavara kuulunut myyjälle, vaan kolmannelle henkilölle. Ainakin jos myyjä ei ole ollut vilpittömässä mielessä, ostaja voi siten myös tällaisessa tapauksessa purkaa kaupan ja luopua tavarasta oikean omistajan hyväksi.

Tarkoituksena on, että oikeudellista virhettä koskevat säännökset tulevat sovellettaviksi, kun ostajalle on luovutettu kolmannelle henkilölle kuuluva tavara. Jos tavarahan luovutus ostajalle sen sijaan estyy sen vuoksi, että kolmas henkilö on esittänyt tavarahan omistusoikeutta koskevan vaatimuksen, on yleensä sovellettava viivästyttä koskevia säännöksiä. Viivästyttä koskevat säännökset tulevat sovellettaviksi myös siinä tapauksessa, että myyjä on kaupanteon jälkeen, mutta ennen tavarahan luovuttamista ostajalle, myynyt tavarahan kolmannelle henkilölle, joka on vilpittömässä mielessä saanut tavarahan hallintaansa siten saanut siihen omistusoikeuden.

Myös tilannetta, jossa tavara kaupanteon jälkeen ulosmitataan myyjän velasta tai joutuu hänen konkurssipesäänsä, on arvioitava viivästyttä koskevien säännösten perusteella. Koska lähtökohtana on, että ostaja irtaimen esineen kaupassa nauttii suojaa myyjän velkojia vastaan jo kaupanteokohetkestä lähtien, tällainen tilanne voi kuitenkin syntyä vain silloin, kun suojan lisäedellytyksenä on, että tavara on erotettu ostajan lukuun, ja tämä vaatimus jää täyttymättä.

Myyjän vastuuta siinä tapauksessa, että tavarahan luovutus estyy sellaisen viranomaisen toimenpiteen johdosta, joka ei aiheudu myyjän maksukyvyttömyydestä - esimerkiksi jos on kysymys tavarahan pakko-ostosta tai tavarahan myyntikiellosta - on niin ikään arvioitava viivästyttä koskevien säännösten perusteella.

Myös sivulliselle kuuluva omistusoikeutta rajoitetumpi oikeus tavarahan, esimerkiksi pantti- tai pidätysoikeus, voi aiheuttaa sen, että tavarassa on oikeudellinen virhe. Esimerkkinä voidaan mainita, että kaupan kohteena oleat asunto-osakkeet ovat panttina myyjän velasta. Oikeudellista virhettä koskevien säännösten soveltaminen edellyttää kuitenkin, että kysymys on sen kaltaisesta oikeudesta, johon kolmas henkilö voi vedota myös suhteessa ostajaan, joka on kaupan perusteella saanut omistusoikeuden tavarahan. Jos kolmannen henkilön oikeus on sen laatuinen, että se ei saa suojaa tavarahan uutta omistajaa vastaan, oikeudellista virhettä koskevat säännökset eivät sen sijaan tule ajankohtaisiksi. Esimerkiksi kol-

mannen henkilön vuokra- tai muu käyttöoikeus irtaimen esineeseen ei yleensä sido tavarana uutta omistajaa eikä siten aikaansaa oikeudellista virhettä.

Oikeudellinen virhe voi perustua sellaiseen sivullisen oikeuteen, joka rasitti tavaraa jo kaup-
paa tehtäessä, mutta se voi myös johtua oikeu-
desta, joka on syntynyt vasta kaupanteon jälkeen.
Oikeudellinen virhe voi aiheutua esimerkiksi siitä,
että kolmas henkilö on kaupanteon jälkeen
saanut pantti- tai pidätysoikeuden tavarahan. On
esimerkiksi saatettu sopia, että ostaja noutaa
tavarahan kolmannen henkilön luota, missä tavara
on. Jos kolmas henkilö tällöin väittää, että hänellä
on tavarahan pidätysoikeus, joka perustuu tava-
ran säilytyksestä tai siihen kohdistuvasta työstä
johtuvaan saatavaan myyjältä, ostaja ei voi saada
tavaraa haltuunsa maksamatta saatavaa.

Säännökset oikeudellisesta virheestä koskevat
tapauksia, joissa kolmannella henkilöllä on omis-
tusoikeus, panttioikeus tai muu sen kaltainen
oikeus itse tavarahan. Esimerkiksi jos tavarahan käyt-
tö tai jälleenmyynti olisi ristiriidassa kolmannen
henkilön immateriaalioikeuden, kuten patentti-,
tavaramerkki- tai tekijänoikeuden kanssa, oikeu-
dellista virhettä koskevia säännöksiä ei siten ole
sovellettava. Kolmannen henkilön immateriaali-
oikeuteen tai vastaavaan oikeuteen perustuvien
vaatimusten osalta on katsottu parhaaksi jättää
oikeustila avoimeksi sikäli kuin on kysymys vaati-
muksen vaikutuksesta ostajan ja myyjän väliseen
suhteeseen.

Vaikka tavaraa rasittaisikin kolmannen henki-
lön oikeus, 3 §:stä seuraa, että ostaja ei voi
vedota oikeudelliseen virheeseen, jos voidaan
katsoa sovitun, että ostaja ottaa tavarahan vastaan
sivullisen oikeudesta johtuvien rasitusten. Tämä
voi tulla kysymykseen silloin, kun sivullisella on
tavarahan rajoitetumpi oikeus kuin omistusoikeus.
Ei riitä, että ostaja on tiennyt tai hänen olisi
pitänyt tietää, että tavaraa rasittaa sivullisen oi-
keus, vaan sopimuksesta tai olosuhteista on käy-
tävä ilmi, että ostaja on suostunut siihen, että
tavara luovutetaan tällaisin rasituksin. Vaikka
ostaja kaup-
paa tehtäessä tietäisi esimerkiksi, että
kolmannella henkilöllä on panttioikeus tavarahan,
hänellä on yleensä perusteltua aiheutta edellyttää
myyjän ennen luovutusta huolehtivan siitä, että
panttioikeus lakkaa ennen tavarahan luovutusta,
jollei toisin nimenomaan sovita. Jos ostaja kaup-
paa tehtäessä tiesi, että tavaraa rasittaa kolman-
nen henkilön oikeus ja olosuhteet ovat sellaiset,
ettei voida katsoa edellytetyn, että myyjän tulee
poistaa rasitus, tilanne on kuitenkin usein ym-

märrettävä niin, että ostaja on suostunut siihen,
että sivullisen oikeus jää voimaan myös luovutuk-
sen jälkeen, jollei ostaja ole nimenomaisesti huo-
mauttanut asiasta. Esimerkiksi kauppahinta saat-
taa osoittaa, että kauppa on tehty edellyttäen
kolmannen henkilön oikeuden tavarahan jäävän
voimaan, sillä jos tarkoituksena on, että ostaja
vastaanottaa tavarahan kolmannen henkilön oikeu-
desta johtuvien rasitusten, tämä vaikuttaa yleensä
sovittuun hintaan.

Jos tavarassa on oikeudellinen virhe, tulevat
seuraamusten osalta 1 momentin mukaan eräin
poikkeuksin sovellettaviksi tavarahan virhettä kos-
kevat säännökset. Ostaja saa myös oikeudellisen
virheen johdosta vaatia virheen korjaamista, uut-
ta toimitusta (34 §) tai hinnanalennusta (37 ja 38
§) taikka purkaa kaupan (39 §). Säännökset
myyjän oikeudesta virheen korjaamiseen (36 §)
tai virheettömän tavarahan toimittamiseen tulevat
niin ikään sovellettaviksi, kun tavarassa on oikeu-
dellinen virhe. Säännöksessä oleva viittaus virhet-
tä koskeviin säännöksiin käsittää lisäksi myös 40
§:n vahingonkorvaussäännökset. Esillä olevan py-
kälän 2 momentissa on kuitenkin erityissäännös
myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta tapauk-
sissa, joissa oikeudellinen virhe oli olemassa jo
kaupantekoajankohtana. Siten 40 §:n säännöksil-
lä on merkitystä vain kaupanteon jälkeen synty-
neiden oikeudellisten virheiden osalta. Ostaja saa
myös oikeudellisen virheen perusteella pidättyä
kauppahinnan maksamisesta 42 §:n mukaisesti.
Säännökset ostajan velvollisuudesta reklamoida
virheen johdosta (32 §:n 1 momentti ja 33 §)
sekä velvollisuudesta ilmoittaa siihen perustuvista
vaatimuksistaan (35 §, 39 §:n 2 momentti)
koskevat niin ikään myös oikeudellista virhettä.
Lakiehdotuksen 32 §:n 2 momentissa säädetty
kahden vuoden määräaika ei kuitenkaan rajoita
ostajan oikeutta vedota oikeudelliseen virhee-
seen. Myöskään lakiehdotuksen 31 §:n säännök-
set tavarahan tarkastuksesta eivät tule sovellettaviksi
oikeudellisen virheen osalta.

Virheen korjaaminen saattaa oikeudellisen vir-
heen tilanteissa tapahtua esimerkiksi siten, että
myyjä tekemällä sopimuksen kolmannen henki-
lön kanssa eliminoi tämän omistusoikeuden tava-
raan, tai siten, että myyjä maksaa saatavan,
johon kolmannen henkilön panttioikeus perus-
tuu, tai ryhtyy muihin vastaavanlaisiin toimenpi-
teisiin. Uusi toimitus saattaa oikeudellisen vir-
heen perusteella tulla ajankohtaiseksi vain melko
poikkeuksellisissa tapauksissa, koska oikeudellisia
virheitä voi harvoin esiintyä esimerkiksi raaka-
aineiden ja standarditavaroiden kaupassa. Jos taas

kauppa koskee määrättyä, ominaisuuksiltaan yksilöllistä tavaraa, uuden toimituksen vaatiminen ei 34 §:n 2 momentin mukaan tule lainkaan kysymykseen. Hinnanalennus voi oikeudellisen virheen osalta tulla kysymykseen lähinnä tapauksissa, joissa oikeudellinen virhe kohdistuu vain osaan kaupan kohteesta. Esimerkkinä voidaan mainita, että käytettynä myydyin auton radio- tai nauhurilaitte taikka renkaat osoittautuvat varasteiksi, jolloin ostaja joutuu luovuttamaan ne oikealle omistajalle.

Pykälän 2 momentissa on erityissäännös myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta oikeudellisen virheen perusteella. Sen mukaan ostajalla on oikeus vahingonkorvaukseen sellaisen oikeudellisen virheen johdosta, joka oli olemassa jo kaupantekohetkellä, jollei hän ollut eikä hänen pitänytkaan olla selvillä virheestä eli jos ostaja oli vilpittömässä mielessä. Säännös tulee sovellettavaksi esimerkiksi, jos ilmenee, että myyjä on luovuttanut ostajalle kolmannelle henkilölle kuuluvan tavaran tai kun kolmannelle henkilöllä oli jo kaupantekohetkellä panttioikeus tavaraan.

Pykälän 3 momentin mukaan ostaja saa määrätin edellytyksin vaatia oikeudellisen virheen seuraamuksia jo sillä perusteella, että kolmas henkilö väittää, että tavara kuuluu hänelle tai että hänellä on siihen muu 1 momentissa tarkoitettu oikeus. Sivullisen esittämä väite saattaa johtaa siihen, että ostaja joutuisi mukaan oikeusriitaan, jota hän ei ole ottanut lukuun ja josta aiheutuu vaivaan ja kustannuksiin hän ei ole varautunut. Kolmannen henkilön vaatimus saattaa tehdä ostajan aseman epävarmaksi ja merkitä hänelle olennaista rasitusta, vaikka myöhemmin osoittautuisikin, että väite on perusteeton. Jotta ostajan ei olisi pakko alistua tähän, hän voi ehdotuksen mukaan vaatia oikeudellisen virheen seuraamuksia jo ennen kuin on selvitetty, onko kolmannen henkilön väite oikeutettu vai ei. Edellytyksenä tälle on kuitenkin, että kolmannen henkilön väitteen tueksi on olemassa todennäköisiä perusteita. Mikä tahansa sivullisen esittämä väite ei siten anna ostajalle oikeutta kohdistaa vaatimuksia myyjään. Jollei sivullinen kykene esittämään väitteensä tueksi mitään varteenotettavia perusteita, ostajalle tuskin aiheutuu sanottavia vaikeuksia kolmannen henkilön väitteen kiistämistä, eikä tällöin ole syytä antaa hänelle oikeutta vedota myyjää vastaan oikeudellisen virheen seuraamuksiin. Kynnystä ei tässä suhteessa kuitenkaan tule asettaa kovin korkealle, sillä tapauksissa, joissa sivullisen oikeus ei ole ilmeinen, vaan sen perusteet ovat epäselvät, voi mahdollinen

oikeudenkäynti tai tilanteen muu selvittely muodostua erityisen pitkälliseksi ja hankalaksi. Sivullisen väitteen tueksi tulee kuitenkin olla käsillä joitakin varteenotettavia seikkoja, ennen kuin ostaja voi esittää vaatimuksia myyjään nähden.

Jos ostaja haluaa esillä olevan momentin nojalla vedota siihen, että kolmas henkilö on esittänyt väitteen, jonka mukaan tavara kuuluu hänelle tai hänellä on siihen pantti- tai muu sen kaltainen oikeus, ostaja ei voi vaatia vahingonkorvausta 2 momentin nojalla ennen kuin siinä vaiheessa, jolloin on lopullisesti todettu, että kolmannen henkilön väite oli oikea ja että kolmannen henkilön oikeus tavaraan oli olemassa jo kaupantekoaikana. Jos ostaja esimerkiksi haluaa purkaa kaupan sen vuoksi, että kolmannen henkilön väite tekee hänen asemansa epävarmaksi, eikä hän halua ryhtyä oikeudenkäyntiin tilanteen selvittämiseksi, hänen oikeuttaan vahingonkorvaukseen on arvioitava 40 §:n säännösten perusteella.

YK:n yleissopimuksessa oikeudellisesta virheestä on määräys 41 artiklassa. Lisäksi 42 artiklassa on määräys sivullisen immateriaalioikeuden vaikutuksesta kauppaan.

8 luku. Yhteisiä säännöksiä myyjän sopimusrikkomusten seuraamuksista

42 §. Pykälä koskee ostajan oikeutta pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta turvatakseen myyjän sopimusrikkomuksesta aiheutuvat vaatimuksensa.

Jos ostajalla on myyjän viivästyksen tai tavaran virheeseen perustuvia vaatimuksia, ostaja saa lakiehdotuksen mukaan pidättäytyä maksamasta vaatimustaan vastaavaa osaa kauppahinnasta.

Ostajan oikeus pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta myyjän sopimusrikkomuksen johdosta merkitsee, että myyjä ei voi kohdistaa ostajaan viivästyseuraamuksia silloin, kun ostaja esillä olevan pykälän nojalla jättää kauppahinnan maksamatta. Koska suorituksen ei katsota viivästyneen, jos ostajalla on oikeus pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta, tämä ei sulje pois ainoastaan kauppalaissa säänneltyjä viivästyseuraamuksia, vaan myös oikeuden vaatia viivästyskorkoa maksulle, jonka suorituksesta ostaja on pidättynyt.

Oikeus pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta edellyttää, että ostajalla on oikeus seuraamuksiin myyjän sopimusrikkomuksen johdosta. Jos myöhemmin ilmenee, ettei sopimusrikkomusta olekaan tapahtunut tai että ostajalla ei ollut oikeutta seuraamuksiin sopimusrikkomuksen johdosta,

ostaja vastaa virhearviointinsa seurauksista. Jos jälkikäteen todetaan, että ostaja on oikeudettomasti pidättynyt kauppahinnan maksamisesta, myyjä voi siten turvautua viivästysseuraamuksiin sillä perusteella, että ostaja ei ole maksanut kauppahintaa ajoissa.

Ostaja saa lakiehdotuksen mukaan pidettyä maksamasta kauppahintaa vaatimustaan vastaavalta osalta. Vaatimuksella ei tässä yhteydessä tarkoiteta ostajan tosiasiaa esittämää vaatimusta sellaisenaan, vaan sitä, mitä hänellä on lain tai sopimuksen mukaan oikeus vaatia myyjältä. Ostajan on siten arvioitava oikeutettujen vaatimustensa suuruus ja tältä pohjalta ratkaistava, minkä rahamäärän maksamisesta hän voi pidettyä. Jos ostaja arvioi tämän väärin, hän voi joutua maksaman ylittävän summan osalta viivästyskorkoa. Arviointi ei kuitenkaan saa muodostua ostajan kannalta liian ankaraksi. Jos ostaja on arvioinut vaatimuksensa kohtuullisella tavalla, siitä, että hänen pidättämänsä summa jonkin verran ylittää lopullisesti vahvistetun saatavan määrän, ei välttämättä tule aiheutua hänelle viivästysseuraamuksia.

Ostaja voi käyttää hyväkseen mahdollisuutta pidettyä kauppahinnan maksamisesta kaikkien sellaisten vaatimusten turvaamiseksi, joihin sopimusrikkomus antaa hänelle oikeuden. Tähän kuuluvat myös sopimuksen täyttämistä, virheen korjaamista ja virheettömän tavarantoimittamista koskevat vaatimukset, vaikka nämä vaatimukset ensisijaisesti koskevatkin luontoissuoritusta. Se rahamäärä, jonka maksamisesta ostaja saa pidettyä, on viimeksimainituissa tapauksissa määrättävä toissijaisesti kysymykseen tulevien seuraamusten perusteella eli virheen korjauskuvaamuksesta muodostuvan korvausvaatimuksen tai purkuseuraamuksen mukaan. Ostaja saa yleensä pidettyä kauppahinnan maksamisesta siihen saakka, kunnes hänen vaatimuksensa on täytetty.

YK:n yleissopimuksessa ei ole pykälää vastaavaa määrystä (vertaa 58 artikla).

43 §. Pykälä koskee seuraamussäännösten soveltamista tilanteissa, joissa vain osa tavarasta viivästyy tai vain osassa tavaraa on virhe. Erotukseksi 44 §:stä esillä oleva pykälä koskee tapauksia, joissa tavara on sopimuksen mukaisesti määrä luovuttaa yhdellä kertaa.

Jos vain osa toimituksesta on viivästynyt tai virheellinen, pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan kyseistä sopimusrikkomusta koskevia säännöksiä sovelletaan tähän osaan toimitusta. Säännös koskee tapauksia, joissa tietty osa tavarasta tai siihen kuuluvista yksittäisistä

tuotteista viivästyy tai on virheellisiä. Tässä yhteydessä ei sen sijaan tarkoiteta tapauksia, joissa virhe tosin kohdistuu määrättyyn tavarahan osaan, mutta tällä osalla on niin läheinen fyysinen tai toiminnallinen yhteys koko tavarahan, ettei kyseinen osa ole erotettavissa kokonaisuudesta. Jos esimerkiksi koneen osassa on virhe, kysymyksessä on katsottava olevan virhe koko tavarassa. Tätä momenttia ei voida soveltaa myöskään, jos esimerkiksi kone, joka on määrä koota ja asentaa ostajan luona, toimitetaan useissa laatioissa ja yhden laatikon toimitus viivästyy. Jos kauppa sen sijaan koskee erää hedelmiä ja osa hedelmälaitteista viivästyy tai sisältää tavaraa, joka ei ole sopimuksenmukaista, 1 momentti tulee yleensä sovellettavaksi.

Pykälän 1 momentin ensimmäisellä virkkeellä on eniten käytännön merkitystä ostajan purkuoikeuden kannalta. Säännös merkitsee sitä, että ostaja saa purkaa kaupan siltä osin kuin toimitus on virheellinen tai viivästynyt ja pitää loput tavarasta. Purun yleisten edellytysten on tällöin täyttyvä sen toimituksen osan suhteen, jota sopimusrikkomus koskee. Virheen on esimerkiksi oltava olennainen suhteessa siihen tavarahan osaan, johon virhe kohdistuu. Samoin edellytyksin ostaja saa 34 §:n 2 momentin mukaan vaatia uutta osatoimitusta korvaamaan sen osan tavarasta, joka on virheellistä. Säännös merkitsee toisaalta sitä, että ostaja saa, jollei momentin toisesta virkkeestä muuta johdu, kohdistaa seuraamuksia vain siihen osaan toimitusta, jota sopimusrikkomus koskee. Jos kaupan kohteena on esimerkiksi erää hedelmiä ja käy selville, että osa pakkauslaatioista sisältää pilaantunutta hedelmää loppuosan erästä ollessa virheetöntä, ostaja ei saa torjua koko erää.

Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan ostaja saa sopimusrikkomuksen kohdistuessa osaan toimitusta purkaa kaupan kokonaisuudessaan, jos sopimusrikkomus on olennainen koko kaupan kannalta. Koko kaupan purkamisen voi tulla kysymykseen esimerkiksi, jos ostaja ottaen huomioon tavarahan aiotun käyttötarkoituksen ei ilman huomattavaa haittaa voi ottaa vastaan vain osaa toimituksesta.

Pykälän 2 momentti koskee niin sanottua tavarahan vajausta. Tämän momentin mukaan on sovellettava tavarahan virhettä koskevia säännöksiä, jos voidaan olettaa, että myyjä katsoo täyttäneensä sopimuksen kokonaisuudessaan, vaikka kaikkea tavaraa ei ole luovutettu.

Kuten lakitekstistä ilmenee, säännös koskee tapauksia, joissa olosuhteet osoittavat, että myyjä

on todennäköisesti erehdyksessä toimittanut vailinaisen määrän tavaraa. Esimerkkinä voidaan mainita tilanteet, joissa tavarahan määrässä on vähäinen vajuus tai toimituksesta puuttuu joitakin pienehköjä tavarahan varusteita. Jos sen sijaan esimerkiksi poikkeaman suuruuden huomioon ottaen voidaan olettaa, että myyjän täytyy olla selvillä siitä, ettei toimitus ole täydellinen, on sovellettava viivästystä koskevia säännöksiä. Toinen esimerkki tapauksesta, jossa on sovellettava viivästyssäännöksiä, on, että myyjä ei voi sattuneen esteen vuoksi saada perille täydellistä toimitusta.

Tärkein seuraus siitä, että tässä momentissa tarkoitettuihin tilanteisiin sovelletaan tavarahan virhettä koskevia säännöksiä, on, että ostajan reklamaatiovelvollisuus määräytyy 32 §:n mukaan. Tämä merkitsee, että ostaja menettää kokonaan oikeutensa vaatia seuraamuksia tavarahan vajauksen perusteella, jollei hän ilmoita myyjälle vajauksesta kohtuullisessa ajassa sen jälkeen, kun hän on sen havainnut tai hänen olisi pitänyt se havaita. Jos ostaja ei reklamoi ajoissa, hän on vajauksesta huolimatta velvollinen maksamaan kauppahinnan kokonaisuudessaan. Viivästystä koskevien säännösten mukaan ostaja sen sijaan menettäisi vain oikeutensa vaatia puuttuvaa osaa tavarasta, jos hän viivyttelee kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä. Tavarahan virhettä koskevat säännökset ovat myös kaupan purkuoikeuden osalta ostajan kannalta ankarammat kuin viivästystä koskevat säännökset, joiden mukaan ostajalta ei, toisin kuin virhetilanteissa, vaadita niin sanottua neutraalia reklamaatiota.

Tavarahan virhettä koskevien säännösten soveltaminen merkitsee myös, että ostajan oikeus vaatia tavarasta puuttuvaa osaa määräytyy virheen korjaamista koskevien säännösten mukaan (34 §:n 1 momentti). Myös vaatimus virheettömän tavarahan toimittamisesta koko tavarahan osalta voi 34 §:n 2 momentin nojalla tulla kysymykseen. Tällä saatua olla merkitystä ostajalle esimerkiksi, jos hänelle on tärkeää, että kaikessa tilatussa tavarassa on sama värisävy ja tämä edellyttää, että tavara-erä otetaan kokonaisuudessaan samasta valmistus-erästä.

YK:n yleissopimuksessa 1 momenttia vastaa 51 artikla. Yleissopimuksessa ei ole 2 momenttia vastaavaa määräystä.

44 §. Pykälä koskee ostajan purkuoikeutta tapauksissa, joissa tavara luovutetaan useissa erissä.

Jos tavara on sopimuksen mukaan luovutettava vähitellen osatoimituksina eli useissa erissä ja

jokin eristä on virheellinen tai viivästyy, ostaja saa 1 momentin mukaan purkaa kaupan tämän erän osalta niiden edellytysten mukaisesti, jotka lain mukaan yleensä koskevat kaupan purkamista. Tämä 1 momentin pääsääntö merkitsee, että kauppa voidaan purkaa sen yksittäisen erän osalta, jota sopimusrikkomus koskee. Kutakin erää tarkastellaan siten ikään kuin kysymys olisi itsenäisestä kaupasta. Pykälän 2 ja 3 momentin säännökset lieventävät kuitenkin 1 momentin periaatetta.

Yksittäiseen tavaraerään on siis sovellettava lain yleisiä kaupan purkamista koskevia säännöksiä. Jos jokin eristä viivästyy, ostaja saa siten 1 momentin nojalla purkaa kaupan tämän erän osalta, jollei luovutus ole tapahtunut ostajan asettaman lisäajan kuluessa tai jos viivästystä on 25 §:n 1 momentin mukaan pidettävä olennaiseksi sopimusrikkomuksena. Jos tavara on valmistettu erityisesti ostajan ohjeiden tai toivomusten mukaisesti, purkuoikeus on kuitenkin 26 §:n mukaan rajoitetumpi. Jos yhdessä tavaraerässä on virhe, ostaja saa purkaa kaupan tämän erän osalta, mikäli kysymyksessä 39 §:n mukaan on olennainen sopimusrikkomus. Kun yksittäisiä erii tarkastellaan pääsäännön mukaan ikään kuin kysymys olisi useista itsenäisistä kaupoista, purkuedellytyksiä on arvioitava suhteessa kysymyksessä olevaan erään eikä suhteessa koko sopimukseen. Myös säännöksiä, jotka koskevat ostajan velvollisuutta ilmoittaa sopimusrikkomuksesta ja kaupan purkamisesta sekä velvollisuutta vastata myyjän tiedusteluun (24, 32, 33, 35 ja 39 §:n 2 momentti), on noudatettava silloinkin, kun kauppa puretaan yhden tavaraerän osalta.

Jollei sopimusrikkomusta ole vielä tapahtunut, mutta jonkin toimituserän osalta on aihetta odottaa sopimusrikkomusta, tulevat sovellettaviksi 61-62 §:n säännökset ennakoidusta sopimusrikkomuksesta. Esillä olevan pykälän 2 momentti tulee sen sijaan sovellettavaksi tilanteessa, jossa sopimusrikkomus jonkin erän osalta on jo tapahtunut, ja tämä antaa aihetta ennakoida uusia sopimusrikkomuksia.

Pykälän 2 momentti koskee ostajan oikeutta purkaa kauppa tulevien erien osalta. Jos jokin erä on viivästynyt tai ollut virheellinen ja tämä antaa aihetta ennakoida sopimusrikkomusta myös myöhemmän erän osalta, ostaja saa tällä perusteella purkaa kaupan kyseisen tulevan erän osalta. Pykälän 2 momentissa säädetään siten kaupan purkamisesta erässä ennakoidun sopimusrikkomuksen erityistapauksessa. Edellytykset sille, että ostaja saa purkaa kaupan myöhempien erien osalta

sen jälkeen, kun jonkin tavaraerän osalta on jo tapahtunut sopimusrikkomus, ovat lievemmat kuin ennakoitua sopimusrikkomusta koskevan yleissäännöksen (62 §) mukaan. Siinä edellytetään, että on käynyt selväksi, että myyjä ei tule täyttämään sopimusta oikein.

Esillä olevan momentin soveltaminen ei välttämättä edellytä, että ensimmäinen sopimusrikkomus antaa aihetta olettaa, että tulee tapahtumaan uusi samanlainen sopimusrikkomus. Kaupan purkaminen myöhempien erien osalta voi myös tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun yhdessä tavaraerässä on materiaalivirhe, ja on aihetta olettaa, että myyjä ei ehdi saada virheetöntä materiaalia riittävän pian voidakseen ajoissa suorittaa jäljellä olevat toimitukset.

Ostaja voi pykälän 2 momentin perusteella purkaa kaupan jäljellä olevien erien osalta, vaikka hän ei 1 momentin mukaisesti purkaisikaan kauppaa sen erän osalta, jota jo tapahtunut sopimusrikkomus koskee.

Jos tietyn erän osalta tapahtunut sopimusrikkomus antaa ostajalle aihetta ennakoida sopimusrikkomusta jonkin tulevan erän osalta ja ostaja haluaa tällä perusteella käyttää hyväkseen esillä olevan säännöksen mukaista purkuoikeuttaan, hänen on annettava purkuilmoitus kohtuullisessa ajassa. Jos ostaja ei ensi vaiheessa käytä hyväkseen purkuoikeuttaan ja myös myöhemmän erän osalta tapahtuu sopimusrikkomus, ostajalla on tilaisuus harkita tilanne jäljellä olevien erien osalta uudelleen, ja hänellä on tällöin käytettävissään uusi kohtuullinen aika mahdollisen purkuilmoituksen antamiseen. Kukin tapahtunut sopimusrikkomus voi siten muodostaa 2 momentissa tarkoitetun purkuperusteen jäljellä olevien erien suhteen.

Pykälän 3 momentissa säädetään ostajan oikeudesta purkaa kauppa jonkin erän osalta tapahtuneen sopimusrikkomuksen johdosta myös aikaisempien tai myöhempien erien osalta. Tähän ostajalla on lakiehdotuksen mukaan oikeus, jos erien välillä on sellainen yhteys, että ostajalle aiheutuisi merkittävää haittaa, mikäli hänen olisi pysyttävä sopimuksessa kyseisten erien osalta. Toimituserien keskinäinen yhteys saattaa johtua muun muassa siitä, että niitä on määrä käyttää samaan tarkoitukseen, esimerkiksi ostajan ja kolmannen henkilön välisen valmistussopimuksen täyttämiseen. Säännöksen mukainen purkuoikeus koskee niitä eriä, joiden välillä vallitsee säännöksessä tarkoitettu yhteys. Siten on mahdollista, että ostajalla on tällä perusteella oikeus purkaa kauppa kokonaisuudessaan.

YK:n yleissopimuksessa kaupan purkua perästäisten toimitusten osalta säännellään 73 artiklassa.

9 luku. Ostajan velvollisuudet

45 §. Pykälä koskee kauppahinnan määräytymistä siinä tapauksessa, että hinta ei ilmene sopimuksesta. Jollei tavarahan hintaa voida katsoa sovituksi, ostajan on säännöksen mukaan maksettava hinta, joka on kohtuullinen ottaen huomioon tavarahan laadun ja ominaisuudet, kaupan tekoajankohdan käyvän hinnan sekä muut seikat.

Hinta voi olla määrätty sopimuksessa eri tavoin. Se voi ilmetä suoraan kokonaisuutena tai yksikköhintana. Se voi myös ilmetä epäsuorasti esimerkiksi viittauksesta tiettyyn noteeraukseen tai muuhun vastaavaan. Jos myyjällä on hinnasto kysymyksessä olevan kaltaisia kauppvoja varten ja ostajalla on aihetta ottaa tämä lukuun, voidaan yleensä pitää sovittuna, että hinta määräytyy myyjän hinnaston mukaan. Jollei sopimuksesta muuta johdu, ratkaisevana on pidettävä hinnastoa, joka oli voimassa kaupan tekoajankohdalla. Jos myyjä tai joku hänen lukuunsa on tavarahan markkinoinnissa ilmoittanut tavaralle määrätyn hinnan, on ilmoitettua hintaa yleensä pidettävä sovittuna. Jollei muusta ole nimenomaisesti sovittu eikä hintatietoa ole selvästi oikaistu ennen kaupan tekoa, myyjä ei siten saa sinä aikana, jota markkinointi tarkoittaa, vaatia korkeampaa hintaa kuin markkinoinnissa on ilmoitettu.

Arvoitaessa, mikä on tavarahan kohtuullinen hinta, on ensiksikin otettava huomioon tavarahan laatu ja ominaisuudet. Ensisijaisesti hinta riippuu siitä, millaista tavaraa kauppa koskee. Laadulla on hinnan kohtuullisuutta arvioitaessa merkitystä sekä uusien että käytettyjen tavaroiden kaupassa.

Lakitekstissä viitataan toiseksi käypään hintaan. Käyvällä hinnalla tarkoitetaan sitä hintaa, jota myyjät yleensä noudattavat samanlaisen tavarahan kaupassa vastaavissa olosuhteissa. Ratkaiseva merkitys on luonnollisesti annettava sen myyntipintaan hintatasolle, jossa kysymyksessä oleva kauppa tehdään. Jos myyjä on vähittäiskauppias, on siten vähittäiskaupan käypä hinta ratkaiseva. Kaikkia saman jakeluportaan myyjiä ei kuitenkaan aina voida rinnastaa toisiinsa tässä suhteessa. Käypä hinta saattaa vaihdella eri tyyppisten jakelukanavien välillä riippuen esimerkiksi maksuehdoista, palvelutasosta ja myyntipaikan sijainnista. Jos käypä hinta vaihtelee eri paikkakuntien välillä eikä ole selvää, minkä paikkakun-

nan hinnalle tulee antaa ratkaiseva merkitys, on yleensä perusteltua kiinnittää huomio myyjän paikkakunnalla vallitsevaan hintatasoon, mikäli ostaja on tilannut tavaran siellä. Jos taas myyjä on markkinoinut tavaraa ostajan paikkakunnalla, on yleensä kiinnitettävä huomio ostajan paikkakunnalla vallitsevaan hintatasoon arvioitaessa, mitä kyseisessä kaupassa on pidettävä käypänä hintana. Huomioon on myös otettava se, missä tavara on määrä luovuttaa ja kuka vastaa kuljetuskustannuksista.

Lakitekstissä viitataan kaupantekoaajankohdan käypään hintaan. Jos myyjä haluaa myöhemmän ajankohdan - esimerkiksi tavaran luovutuksen ajankohdan - olevan ratkaiseva tavaran hinnan määräytymisessä, tämä edellyttää siten asiaa koskevaa sopimusta tai kauppatapaa. Periaate, jonka mukaan kaupantekoaajankohdan hintataso on ratkaiseva hinnan määräytymisessä, ei kuitenkaan ole ehdoton, koska lakitekstissä viitataan hintaan, joka on kohtuullinen ottaen huomioon kaupantekoaajankohdan käyvän hinnan sekä muut seikat.

Olosuhteet saattavat toisinaan olla sellaiset, että myös kaupantekoaajankohdan jälkeinen hintataso on perusteltua ottaa huomioon. Erityisesti silloin, kun sopimus on täytettävä vasta pitkän ajan kuluttua kaupanteon jälkeen, voi olla kohtuullista ottaa huomioon hintakehitys tavaran luovutusajankohtaan saakka. Niin ikään saattaa olla aihetta ottaa huomioon luovutusajankohdan hintataso, mikäli hinnat ovat kaupanteon jälkeen muuttuneet ja tästä muutoin koituisi toiselle sopijapuolelle olosuhteisiin nähden kohtuutonta etua. Tämä edellyttää kuitenkin, että kyseessä ei ole spekulointiluonteinen kauppa.

Viittaus muihin seikkoihin merkitsee, että kauppahintaa määrättäessä on myös otettava huomioon esimerkiksi sellaiset erityiset kustannukset ja vaiva, joita myyjälle mahdollisesti on aiheutunut sopimuksen täyttämistä ja joista ostaja oli kaupasta sovittaessa tietoinen tai, vastaavasti, myyjän tavanomaisten kustannusten mahdollinen väheneminen esimerkiksi sen vuoksi, että ostaja noutaa tavaran omalla kustannuksellaan valmistuspaikkakunnalta.

Esillä olevaa pykälää vastaa YK:n yleissopimuksessa 55 artikla.

46 §. Pykälä koskee hinnan määräytymistä eräissä erityistapauksissa.

Jos kauppahinta sopimuksen mukaan määräytyy tavaran paljouden - lukumäärän, mitan tai painon - mukaan, on olosuhteet vaaranvastuun siirtymässä 1 momentin mukaan otettava hintalas-

kelman perustaksi. Säännökset vaaranvastuun siirtymisestä ovat 12-15 §:ssä.

Hinnan määräytyessä tavaran painon mukaan on 2 momentin mukaan pakkauksen paino ensin vähennettävä.

YK:n yleissopimuksessa ei ole 1 momenttia vastaavaa määräystä. Pykälän 2 momenttia vastaava määräys on 56 artiklassa.

47 §. Pykälä koskee ostajan velvollisuutta esittää huomautus myyjältä vastaanottamaansa laskua vastaan. Jos ostaja ei hyväksy laskussa ilmoitettua hintaa, hänen on ilmoitettava tästä myyjälle kohtuullisessa ajassa. Jollei ostaja näin tee, laskussa ilmoitettu hinta sitoo häntä. Tämä periaate ei kuitenkaan ole voimassa, jos ostaja näyttää, että sopimuksen mukainen hinta on laskussa ilmoitettua alempi tai jos vaadittu summa on kohtuuton. Vaikka ostaja on laiminlyönyt esittää huomautuksen laskun johdosta, hän ei siten voi tulla sidotuksi hintaan, joka ylittää sovitun tai on kohtuuton.

Aikaa, jonka kuluessa ostajan on reklamoitava, jollei hän hyväksy myyjän laskua, on tässä kuten muissa vastaavissa yhteyksissä arvioitava ottaen huomioon kulloinkin käsillä olevat olosuhteet sekä osapuolten asema. Ostajalta on yleensä edellytettävä nopeampaa reagoimista, kun kysymys on kaupallisista tai niihin verrattavista liikesuhteista, kuin jos ostajana on yksityishenkilö tai esimerkiksi aatteellinen yhdistys, jolla ei liikeyrityksen tavoin ole kiinteitä maksurutiineja.

YK:n yleissopimukseen ei sisälly vastaavaa määräystä.

48 §. Pykälän 1 momentti koskee kauppahinnan maksupaikkaa. Momentin ensimmäisen virkkeen mukaan kauppahinta on maksettava myyjän luona. Tällä tarkoitetaan myyjän liikepaikkaa tai, jollei myyjällä ole sellaista liikepaikkaa, joka liittyy kauppaan, hänen kotipaikkaansa.

Pykälän 1 momentin ensimmäinen virke vastaa velkakirjalain (622/47) 3 §:n alkua. On korostettava, että ratkaisevassa asemassa on myyjän liikepaikka tai kotipaikka maksuajankohtana eikä kaupantekoaajankohtana. Periaate on siten toinen kuin 6 §:ssä, jossa säädetään siitä, missä tavara on pidettävä ostajan noudettavissa.

Sopimuksesta tai tavasta seuraa usein, että kauppahinta tulee tai saadaan maksaa pankki- tai postisiirtoa käyttäen. Vaikka tällainen maksutapa ei perustuisikaan sopimukseen tai tapaan, olosuhteet ovat usein sellaiset, että ostajalla voidaan katsoa olevan oikeus täyttää maksuvelvollisuutensa maksamalla kauppahinta myyjän tilille, jos se on ostajan tiedossa ja kysymyksessä on myyjän

pankkiyhteys samalla paikkakunnalla kuin hänen relevantti liikepaikkansa tai kotipaikkansa.

Jollei kauppahintaa makseta myyjän luona, vaan esimerkiksi pankki- tai postisiirtoa käyttäen tai muutoin rahalaitoksen välityksellä, maksupaikalla ei ole samaa merkitystä kuin jos kauppahinta on maksettava käteisellä suoraan myyjälle. Periaatteella, jonka mukaan kauppahinta on maksettava myyjän luona, on kuitenkin myös näissä tapauksissa merkitystä ratkaistaessa, onko suoritus tapahtunut oikeaan aikaan, eli tulkittaessa maksuviivästyistä koskevaa lakiehdotuksen 51 §:ää.

Kaupoissa, jotka tehdään eri valtioissa olevien osapuolten kesken, maksupaikalla voi olla erityistä merkitystä muun muassa mahdollisten valuutatarajoitusten vuoksi. Velkakirjalain mukaan maksupaikkakunnalla voi lisäksi olla merkitystä sen kannalta, minkä maan valuutassa maksun saa suorittaa (7 §:n 1 momentti).

Pykälän 1 momentin toinen virke koskee maksupaikkaa tapauksissa, joissa kauppahinta on maksettava tavarán tai asiakirjan hallinnan luovutusta vastaan. Maksu on tällöin suoritettava siellä, missä hallinnan luovutus tapahtuu. Jos myyjän on sopimuksen mukaan kuljetettava tavara ostajalle eikä muista maksuehdoista ole sovittu, myyjä saa 49 §:n mukaan vaatia maksua tavarán luovutusta vastaan ottaen kuitenkin huomioon ostajan oikeuden tarkastaa tavara. Tämä merkitsee, että maksun on tapahduttava siellä, missä tavarán luovutus tapahtuu, eli ostajan luona. Samoin on asianlaita, jos tavara on sopimuksen mukaan lähetettävä ostajalle jälkivaatimuksella tai postiennakolla. Myös tämä merkitsee sitä, että kauppahinta on maksettava silloin, kun ostaja saa tavarán hallintaansa. Vastaavanlainen tilanne on se, että myyjä lähettää asiakirjoja maksun perimistä varten ostajan paikkakunnalla olevaan pankkiin, jossa maksu on suoritettava.

Vaaranvastuuta virheestä tai viivästyksestä suoritettun maksun välityksessä myyjälle käsitellään 49 §:n perustelujen yhteydessä. Pykälässä säädetään siitä, milloin maksun katsotaan viivästyneen.

Esillä olevassa säännöksessä tarkoitetuissa tapauksissa saattaa käydä niin, että ostaja on ennen tavarán tai asiakirjan hallinnan luovutusta jo suorittanut maksun esimerkiksi pankin välityksellä ja vain osoittaa maksun tapahtuneen esittämällä tästä tositteen silloin, kun tavara tai asiakirja tarjotaan hänen saatavilleen tai hänen määrättäväkseen. Jos tällainen menettely perustuu sopimukseen tai tapaan, se on luonnollisesti sallittu.

Jos tällainen maksutapa on muutoin myyjän etujen mukainen, voidaan katsoa, ettei ostaja ole syyllistynyt sopimusrikkomukseen, vaikka maksu ei tapahdukaan silloin, kun tavarán tai asiakirjan hallinta luovutetaan hänelle.

Pykälän 2 momentin mukaan ostajan velvollisuus maksaa kauppahinta käsittää myös velvollisuuden sopimuksen mukaisesti hyväksyä vekseli ja asettaa remburssi, pankkitakausta tai muu vakuus sekä ryhtyä muihin maksun suorittamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin. Säännöksessä tarkoitettun toimenpiteen laiminlyöminen voi siten merkitä toteutunutta eikä vain ennakoitua sopimusrikkomusta. Maksuvelvollisuuden täyttämisen voidaan toisin sanoen katsoa viivästyneen jo sillä perusteella, että ostaja ei ole ajoissa täyttänyt sopimuksen mukaista velvollisuuttaan hyväksyä vekseli tai asettaa remburssi, pankkitakausta tai muu vakuus. Sama koskee muita toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä maksun suorittamiseksi sopimuksen edellyttämällä tavalla. Näiden toimenpiteiden ei välttämättä tarvitse ilmetä itse sopimuksesta, vaan kysymys saattaa olla toimenpiteistä, joita kauppahinnan maksaminen sopimuksen mukaisella tavalla tosiasiallisesti edellyttää. Esimerkkinä voidaan mainita se, että maksu on kytketty tavarán luovutukseen ja ostajan on määrä noutaa tavara.

YK:n yleissopimuksessa 1 momenttia vastaa 57 artiklan 1 kappale ja 2 momenttia 54 artikla.

49 §. Pykälässä säädetään kauppahinnan maksamisen ajankohdasta. Myyjä saa 1 momentin mukaan vaatia maksua, kun tavara sopimuksen mukaisesti pidetään ostajan saatavissa. Jollei maksuaika ilmene sopimuksesta, lähtökohtana on siten, että ostajan on maksettava kauppahinta, kun myyjä vaatii maksua. Usein tämä tapahtuu siten, että ostaja tavarán luovutuksen yhteydessä tai sen jälkeen saa laskun, jonka perusteella maksu on suoritettava. Periaatteessa ostaja on silloin velvollinen maksamaan kauppahinnan viipymättä, jollei laskussa ole myönnetty ostajalle maksuaikaa. Säännöksestä käy myös ilmi, että jollei muusta ole sovittu, myyjä saa vaatia maksua aikaisintaan silloin, kun tavara pidetään ostajan saatavissa tai muutoin asetetaan hänen määrättäväkseen sopimuksen edellyttämällä tavalla. Säännös liittyy tältä osin 10 §:n periaatteisiin. Pykälän 3 momentissa säädetään myyjän oikeudesta vaatia maksua asiakirjaa vastaan tai muutoin ilman että tavaraa samalla luovutetaan ostajan hallintaan.

Pykälän 2 momentin mukaan ostajalla on ennen kauppahinnan maksamista oikeus tarkas-

taa tavara tavan mukaisesti tai siten kuin olosuhteisiin nähden on asianmukaista. Vaikka kauppahinta 1 momentin mukaan on maksettava, kun tavara asetetaan ostajan määrättäväksi, ostaja saa siten kuitenkin tarkastaa tavarat ennen kauppahinnan maksamista, jos tavan tai olosuhteiden perusteella on pidettävä normaalina ja kohtuullisena, että ainakin tavarat alustava tarkastus tapahtuu jo tässä vaiheessa. Esimerkiksi jos myyjän on määrä kuljettaa tavara ostajalle ja kauppahinta on maksettava tavarat vastaanoton yhteydessä, ostaja saa tavallisesti rikkoo tavarat pakkauksen ja tarkistaa tavarat kunnon ennen kauppahinnan maksamista, edellyttäen että tämä tavarat ominaisuudet, pakkauksen ja muut seikat huomioon ottaen voi tapahtua ilman kohtuutonta ajanhukkaa ja muuta haittaa myyjälle. Esillä olevassa pykälässä tarkoitettu tavarat tarkastus voi usein olla vähemmän perusteellinen ja tarkka kuin se tarkastus, jota ostajalta vaaditaan 31 §:n mukaan.

Ostaja ei kuitenkaan saa vedota tavarat tarkastusoikeuteen perusteena kauppahinnan maksamisesta pidättymiselle, jos säännöksessä tarkoitettu tavarat tarkastusmahdollisuus ole yhteensopimaton sovitun luovutus- ja maksutavan kanssa. Esimerkiksi jos tavara on sopimuksen mukaan määrä lähettää postiennakolla, tämä merkitsee, että ostajan on maksettava kauppahinta voimatta sitä ennen rikkoo tavarat pakkausta tarkastaakseen tavarat. Esillä olevalla poikkeussäännöksellä on lähinnä selventävä tarkoitus. Sinänsä voidaan näet jo säännöksen alkuosasta katsoa seuraavan, ettei tavarat tarkastus ennen maksua tule tavan tai olosuhteiden perusteella kysymykseen, jos tarkastus ei sovi yhteen sopimuksen mukaisen tavarat luovutus- ja kauppahinnan maksamista- van kanssa.

Pykälän 3 momentti koskee myyjän oikeutta vaatia maksua asiakirjaa vastaan tai muutoin siten, ettei ostaja voi samanaikaisesti vastaanottaa tai tarkastaa tavarat. Jos tavarat kuljettamisesta määräpaikkakunnalle on laadittu konossementti tai jos tavara muutoin kuljetetaan sellaisin ehdoin, että myyjä ei maksun jälkeen saa määrätä tavarat, maksu voidaan 1 ja 2 momentin säännösten estämättä vaatia konossementti vastaan tai kun ostaja on vastaanottanut rahtikirjan tai muun todistuksen siitä, että tavara kuljetetaan sanotunlaisin ehdoin. Säännös ei koske pelkästään sitä tapausta, että tavara lähetetään luovutuspaikkakunnalta edelleen. Se voi tulla sovellettavaksi myös silloin, kun tavara esimerkiksi on määrä toimittaa vapaasti ostajan paikkakunnalle.

Myyjä saa ensiksikin vaatia maksua tavarat kuljettamisesta laadittua konossementti vastaan, edellyttäen, että konossementti koskee tavarat kuljetusta määräpaikkakunnalle saakka. Merkitystä ei ole sillä, onko kysymyksessä lastauskonossementti vai vastaanottokonossementti. Maksua saadaan vaatia myös niin sanottua määräpaikkakonossementtiä (destination bill of lading) vastaan, koska myös tällainen asiakirja täyttää säännöksessä asetetut vaatimukset.

Toiseksi maksua voidaan vaatia sellaista rahtikirjaa vastaan, joka osoittaa, että tavara kuljetetaan sellaisin ehdoin, ettei myyjä saa määrätä tavarat maksun tapahduttua. Esimerkkinä tällaisesta asiakirjasta voidaan mainita rahtikirjan kaksoiskappale rautatiekuljetuksessa sekä lähettäjänkappale ilmakuljetuksessa ja kansainvälisessä tiekuljetuksessa. Säännöksen keskeinen vaatimus eli että tavara kuljetetaan sellaisin ehdoin, ettei myyjä maksun jälkeen saa määrätä tavarat, edellyttää, että tavara on asiakirjan mukaan osoitettu ostajalle tai tämän asiamiehelle, esimerkiksi ostajan määräämälle huolitsijalle.

Kolmanneksi säännös on sovitettu nykyaikaisiin kuljetusolosuhteisiin muun muassa sikäli, että se mahdollistaa maksuvaatimuksen jo ennen kuin ostaja on saanut tavarat hallintaansa myös niin sanotuissa asiakirjattomissa kuljetuksissa. Tällaiset kuljetusmuodot on otettu lakitekstissä huomioon säättämällä, että myyjä saa 1 ja 2 momentin säännösten estämättä vaatia maksua, kun ostaja on vastaanottanut muun todistuksen siitä, että tavara kuljetetaan sellaisin ehdoin, ettei myyjä saa maksun jälkeen määrätä tavarat. Ostajan on siten myös asiakirjattomissa kuljetuksissa saatava todistus siitä, että tavara on osoitettu hänelle tai hänen edustajalleen. Lakitekstissä ei sen sijaan käsitellä sitä, mitä tietoja todistuksen tulee sisältää esimerkiksi tavarat lähettämisen tai lastauksen tai sen määrän ja kunnon osalta.

Esillä olevassa momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kauppahinta on maksettava kuljetusasiakirjaa tai muuta asetetut vaatimukset täyttävää todistusta vastaan, vaikka tavara ei (vielä) ole tullut perille. Säännös ei koske ostajan oikeutta kieltäytyä maksun suorittamisesta asiakirjaa vastaan sillä perusteella, että myyjä on syylästynyt tai hänen voidaan olettaa syylästyneen sopimusrikkomukseen, esimerkiksi siten, että tavarassa on virhe. Tältä osin voidaan viitata 42 §:ään sekä muihin myyjän sopimusrikkomusta ja ennakoitua sopimusrikkomusta koskeviin säännöksiin.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 58 artikla.

50 §. Pykälässä säädetään ostajan muista velvollisuuksista kuin velvollisuudesta kauppahinnan maksamiseen.

Pykälän 1 kohdan mukaan ostajan tulee myötävaikuttaa sopimuksen täyttämiseen sillä tavoin kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää, jotta myyjä voisi täyttää sopimuksen. Säännöksessä tarkoitetaan sellaista ostajan myötävaikutusta, joka ajoittuu tavarantoimituksen edeltävään vaiheeseen ja joka on edellytyksenä sille, että myyjä voi täyttää oman suoritusvelvollisuutensa. Tällaista ostajan myötävaikutusta saatetaan tarvita lähinnä silloin, kun kaupan kohteena on tavara, joka myyjän on määrä valmistaa tai hankkia ostajan tilauksen perusteella.

Esimerkkinä säännöksessä tarkoitettua ostajan myötävaikutuksesta voidaan mainita, että ostajan on määrä toimittaa myyjälle tilatun tavarantoimituksessa tarvittavaa materiaalia tai komponentteja. Ostajan velvollisuutena voi olla joko hankkia materiaali tai osat ulkopuoliselta tavarantoimittajalta tai valmistaa kyseiset tarveaineet itse. Ostajan velvollisuutena voi myös olla asettaa myyjän käyttöön henkilöstöä esimerkiksi määrättyä, erityisasiantuntemusta edellyttävää työtä varten. Ostajan myötävaikutusvelvollisuus voi myös käsittää velvollisuuden toimittaa myyjälle piirustuksia tai muita ohjeita taikka mallikappale tai prototyyppi sopimuksessa tarkoitettua tavarantoimitusta varten. Ostajan myötävaikutusvelvollisuus saattaa niin ikään käsittää sopimuksen täyttämisen mahdollisesti edellyttämien lupien tai lisenssien hankkimisen. Ostajan velvollisuuksiin voi myös kuulua myyjän osasuoritusten tarkastaminen ja hyväksyminen sopimuksessa edellytetyllä tavalla.

Ostajalta vaadittava myötävaikutus on useimmiten nimenomaisesti määritelty sopimuksessa. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä, vaan myötävaikutusvelvollisuuden sisältö voi määräytyä myös epäsuorasti sopimuksen sisällön ja muiden olosuhteiden perusteella.

Kuten säännöksen sanamuodostakin ilmenee, se koskee kuitenkin vain yllä mainitun kaltaisia ostajan velvollisuuksia, joiden täyttäminen on edellytyksenä myyjän suoritusvelvollisuuden täyttämiseksi. Ostajan mahdolliset muunlaiset sivuvelvoitteet jäävät sen sijaan esillä olevan säännöksen ja samalla lakiehdotuksen seuraamusjärjestelmän ulkopuolelle.

Pykälän 2 kohdan mukaan ostajan velvollisuuksiin kuuluu myös tavarantoimituksen vastaanottaminen. Varsinaiset sopimusrikkomuksen seuraamukset tulevat kuitenkin tämän velvol-

lisuuden osalta kysymykseen vain määrätyissä erityistapauksissa. Ensisijaisesti ostajan laiminlyödessä tavarantoimituksen tai vastaanottamisen tulevat sovellettaviksi tavarantoimituksen huolenpitoa koskevan 15 luvun säännökset.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 53 artikla.

10 luku. Ostajan sopimusrikkomuksen seuraamukset

51 §. Pykälän 1 momentista ilmenee, milloin kauppahinnan maksun katsotaan viivästyneen. Lisäksi pykälässä luetaan ne seuraamukset, jotka tulevat kysymykseen ostajan viivästyessä kauppahinnan maksamisesta. Säännöksestä ilmenee niin ikään, mitä seuraamuksia ostajalle voi aiheutua, jos hän ei täytä velvollisuuttaan myötävaikuttaa sopimuksen täyttämiseen 50 §:n 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Maksuviivästyksestä on säännöksen mukaan kysymys silloin, kun ostaja ei maksa kauppahintaa oikeaan aikaan eikä tämä johdu myyjästä tai myyjän puolella olevasta seikasta. Lakiehdotuksen 48 §:n 2 momentista ilmenee, että viivästys voi syntyä myös sillä perusteella, että ostaja laiminlyö sellaisen toimenpiteen, joka on tarpeen maksun suorittamiseksi sopimuksen mukaisesti.

Myyjästä tai myyjän puolella olevasta seikasta johtuva maksun myöhästyminen on kysymyksessä silloin, kun ostaja on 42 §:n mukaisesti pidättynyt kauppahinnan maksamisesta myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi, eli esimerkiksi siitä syystä, että tavarassa on virhe. Vastaavanlainen tilanne on se, että ostaja on jättänyt kauppahinnan maksamatta sillä perusteella, että tavara on tapaturmaisesti tuhoutunut, kadonnut, huonontunut tai vähentynyt ennen kuin vaaranvastuu tällaisesta tapahtumasta on siirtynyt ostajalle (katso 12-16 §). Tällaisissa tapauksissa ei ole kysymys ostajan viivästyksestä.

Se, onko kauppahinnan maksaminen viivästynyt, on myös yhteydessä 48 §:n säännöksiin maksupaikasta. Kauppahinta on maksettava oikeaan aikaan oikeassa paikassa.

Sen ratkaiseminen, onko kysymys ostajan maksuviivästyksestä, kytkeytyy myös siihen, kumpi osapuoli kantaa riskin viiveestä maksun välityksessä ostajalta myyjälle. Esimerkiksi jos kauppahinta on määrä maksaa pankkisiirtona ostajan pankista myyjän osoittamalle tilille myyjän pankkiin, siitä periaatteesta, että kauppahinta on maksettava myyjän luona seuraa, ettei ostajan velvol-

lisuuskien täyttämiseksi riitä, että hän suorittaa maksun eräpäivänä antamalla pankkinsa tehtäväksi maksun välittämisen myyjän pankkiin. Oikea-aikainen maksu edellyttää, että kauppahinta tulee myyjän tilille viimeistään eräpäivänä, jolloin myyjällä tulee olla rahamäärä käytettävissään. Se, että myyjä ehkä vasta useita päiviä myöhemmin saa ilmoituksen maksusuorituksesta, on sen sijaan vailla merkitystä.

Ostajalla on siis edellä mainituissa tapauksissa riski siitä, että maksetun summan siirto myyjän pankkiin myöhästyy syystä, joka johtuu ostajan käyttämästä pankista. Jos maksua ei kirjata myyjän tilille oikeaan aikaan syystä, joka johtuu myyjän omasta pankista, on sen sijaan kysymys myyjän puolella olevasta seikasta. Tämä merkitsee, että ostajaan ei voida kohdistaa viivästysseuraamuksia tällaisen maksun myöhästymisen vuoksi. Viivästyksestä voi kuitenkin olla kysymys, jos syynä siihen, että maksettu rahamäärä kirjataan myyjän tilille liian myöhään, on esimerkiksi se, että ostaja on maksun suorittaessaan käyttänyt väärää tilinumeroa. Tällöin maksun myöhästymisen johtuu ostajasta.

Kuten 48 §:n yhteydessä mainittiin, on nykyään voitava ilman nimenomaista sopimusehtoaikin hyväksyä se, että kauppahinta maksetaan suoritamalla tai siirtämällä rahamäärä myyjän tilille sen sijaan, että maksu suoritettaisiin käteisellä esimerkiksi myyjän liikehuoneistossa. Jos maksu suoritetaan ensin mainitulla tavalla ilman, että myyjä on sopimuksessa, laskussa tai muulla tavoin ilmoittanut tietyn tilin numeron, lienee kuitenkin edellä esitetystä poiketen edellytettävä, että myyjä on viimeistään eräpäivänä saanut tiedon siitä, että rahamäärä on hänen käytettävissään tilillä, jolle ostaja on maksun suorittanut.

Jos kauppahinta on 48 §:n mukaisesti maksettava siellä, missä ostaja saa tavarat tai sitä koskevan kuljetusasiakirjan hallintaansa, maksun lähettäminen tältä paikkakunnalta edelleen myyjälle tapahtuu myyjän vastuulla. Jos myyjä esimerkiksi on lähettänyt kuljetusasiakirjan kauppahinnan perimistä varten ostajan paikkakunnalla olevaan pankkiin, kauppahinta on maksettava siellä. Jos maksun siirto tästä pankista myyjän pankkiin myöhästyy, kysymys ei ole ostajan maksuviivästyksestä, koska maksu katsotaan suoritetuksi jo ennen tätä varojen siirtoa. Samoin on asianlaista, jos maksu tapahtuu jälkivaatimuksella.

Jos kauppahinnan maksaminen on viivästynyt, myyjä saa lakiehdotuksen mukaan vaatia maksua 52 §:n mukaisesti tai purkaa kaupan 54 ja 59 §:n

mukaisesti. Jollei 54 §:n 4 momentista muuta johdu, myyjä saa valita, vaatiiko hän maksua vai purkaako hän kaupan. Myyjän purkuoikeudesta perättäisluovutustapauksissa säädetään 56 §:ssä. Myyjä saa myös vaatia viivästyksen johdosta vahingonkorvausta. Tästä oikeudesta säädetään 57 §:n 1 momentissa ja 58 §:ssä. Vahingonkorvauksen määrästä on säännöksiä 67-70 §:ssä. Myyjän oikeudesta viivästyskorkoon liian myöhään suoritettulle maksulle säädetään korkolaissa, johon viitataan 71 §:ssä. Myyjän oikeudesta pidättyä tavarat hallinnan luovutuksesta tai olla muulla tavoin luopumatta määräysvallastaan tavarat ostajan viivästyksen johdosta säädetään 10 §:ssä.

Myyjän oikeutta pidättyä suorituksestaan ja hänen oikeuttaan purkaa kauppa ostajan ennakoidun sopimusrikkomuksen vuoksi käsitellään 61-62 §:ssä. Lakiehdotuksen 63 §:ssä on säännöksiä muun muassa sen tapauksen varalta, että ostaja on joutunut konkurssiin ja hän tai hänen konkurssipesänsä on saanut tavarat hallintaansa konkurssin alkamisen jälkeen.

Pykälän 1 momentissa on myös alustavat säännökset tilanteista, joissa ostaja ei ennen tavarat luovutusta ole myötävaikuttanut sopimuksen täyttämiseen siten kuin myyjän suoritus edellyttää. Jos ostaja ei myötävaikuta sopimuksen täyttämiseen 50 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla eikä tämä johdu myyjästä tai myyjän puolella olevasta seikasta, kysymyksessä on 1 momentin mukaan sopimusrikkomus, jonka perusteella myyjä voi 10 luvun säännösten mukaisesti vaatia myötävaikutusvelvollisuuden täyttämistä (53 §) tai purkaa kaupan (55 ja 59 §) sekä lisäksi vaatia vahingonkorvausta (57 §:n 2 momentti ja 58 §).

Esimerkkinä tilanteesta, jossa ostajan myötävaikutuksen viivästyminen johtuu myyjästä eikä kysymys sen vuoksi ole ostajan sopimusrikkomuksesta, voidaan mainita, että ostajan on määrä hankkia materiaalia tavarat valmistukseen, mutta hän ei voi tehdä sitä ajoissa, koska myyjä on laiminlyönyt ilmoittaa ostajalle tarvittavan materiaalin määrän. Myös esimerkiksi silloin, kun ostajalla on 61 §:n perusteella oikeus pidättyä omasta suorituksestaan, on kysymys myyjästä johtuvasta viivästyksestä.

Säännökset ostajan puutteellisesta myötävaikutuksesta ennen tavarat luovutusta on laadittu ensisijaisesti pitäen silmällä tilanteita, joissa ostaja viivästyy myötävaikutusvelvollisuutensa täyttämisessä, eli jättää velvollisuutensa kokonaan täyttämättä tai täyttää sen myöhemmin kuin olisi pitänyt. Ehdotetut säännökset myyjän käytettävissä olevista seuraamuksista soveltuvat kuitenkin

myös tapauksiin, joissa ostajan myötävaikutus tapahtuu vääärällä tavalla, esimerkiksi kun ostajan tavarän valmistusta varten toimittamassa materiaalissa on virhe. Vaikka tällaisia tilanteita ei ole katsottu aiheelliseksi ryhtyä sääntelemään seikka-peräisesti, ei ole estettä soveltaa ehdotettuja myötävaikutusvelvollisuuden täyttämistä, sopimuksen purkamista ja vahingonkorvausta koskevia säännöksiä myös näihin tapauksiin.

Pykälän 2 momentista ilmenee pykäläviittausten muodossa, mitä seuraamuksia myyjällä on käytettävissään, jos ostaja ei ajoissa noudata tai vastaanota tavaraa. Seuraamusten edellytyksenä on näissäkin tapauksissa, että ostajan velvollisuuden täyttämättä jättäminen ei johdu myyjästä tai myyjän puolella olevasta seikasta. Myyjällä voi näissä tapauksissa olla 55 §:n mukaan oikeus kaupan purkamiseen. Niin ikään hänellä voi 57 §:n 2 momentin ja 58 §:n mukaan olla oikeus vahingonkorvaukseen. Kumpikin näistä seuraamuksista—lukuunottamatta 58 §:ssä säädettyä erityistä vahingonkorvausvelvollisuutta—tulee kuitenkin kysymykseen vain tapauksissa, joissa sopimuksesta tai olosuhteista ilmenee myyjälle olevan erityisen tärkeää, että kaupan kohde toimitetaan pois. Myös 61 ja 62 §:n säännökset ennakoitusta sopimusrikkomuksesta voivat tulla sovellettaviksi. Toisin kuin 1 momentissa mainituissa tapauksissa myyjällä ei sen sijaan ole tavarän noutamisen tai vastaanottamisen osalta oikeutta vaatia ostajalta luontoissuoritusta.

Ostajan laiminlyödessä tavarän noutamisen tai vastaanottamisen tulevat niin ikään sovellettaviksi 15 luvun säännökset, jotka koskevat huolenpitoa tavarasta. Tällöin ei vaadita, että myyjälle olisi erityisen tärkeää, että tavara toimitetaan pois. Näiden säännösten mukaan myyjä on eräin edellytyksin velvollinen pitämään huolta tavarasta ostajan lukuun. Hänellä on aina myös oikeus korvaukseen huolenpidon aiheuttamista kohtuullisista kustannuksista. Määrätyissä tapauksissa myyjällä on myös oikeus myydä tavara ostajan lukuun. Yleensä nämä tavarän huolenpitoa koskevat säännökset turvaavat myyjän asemaa riittävästi ostajan laiminlyödessä tavarän noutamisen tai vastaanottamisen. Kaupan purkamiseen ja vahingonkorvaukseen voi siten olla tarvetta vain sellaisissa epätavallisemmissa tapauksissa, joissa myyjälle on erityisen tärkeää saada kaupan kohde toimitetuksi pois. Tämän vuoksi nämä seuraamukset on nimenomaisesti rajoitettu tällaisiin tilanteisiin.

52 §. Pykälä koskee myyjän oikeutta pysyä sopimuksessa ja vaatia, että ostaja maksaa kaup-

pahinnan. Tähän liittyen 2 momentissa käsitellään sitä tilannetta, että ostaja peruuttaa erityisesti häntä varten valmistettavan tai hankittavan tavarän tilauksen.

Pykälän 1 momentista ilmenee, että jos kauppahinnan maksaminen on viivästynyt, myyjällä on oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia, että ostaja suorittaa maksun. Sanonnasta, jonka mukaan myyjällä on oikeus pysyä sopimuksessa, ilmenee, että maksun vaatiminen edellyttää myyjän omalta osaltaan täyttävän sopimuksen.

Lakiehdotuksessa ei ole säännöksiä, jotka rajoittaisivat myyjän oikeutta vaatia maksua, lukuun ottamatta sitä tapausta, että ostaja peruuttaa tilauksensa, mitä käsitellään 2 momentissa. Myyjän oikeutta vaatia ostajalta maksuvelvollisuuden täyttämistä ei ole rajoitettu sen kaltaisin säännöksin kuin ostajan oikeutta vaatia myyjältä sopimuksen täyttämistä (23 §). Kuten lakiehdotuksen yleisperusteluissa on todettu, tämä johtuu ostajan ja myyjän velvollisuuksien erilaisuudesta. Maksuesteen vaikutuksesta ostajan velvollisuuteen suorittaa viivästyskorkoa säädetään korkolaissa.

YK:n yleissopimuksen osalta voidaan viitata 79 ja 28 artiklaan.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jossa ostaja peruuttaa erityisesti häntä varten valmistettavaa tai hankittavaa tavaraa koskevan tilauksen tavarän ollessa vielä luovuttamatta. Jos ostaja peruuttaa tällaisen tilauksen, myyjä ei lakiehdotuksen mukaan yleensä saa pysyä sopimuksessa ja jatkaa tavarän valmistusta tai muita valmisteluja tavarän luovutusta varten.

Säännös merkitsee sitä, että myyjän käytettävissä olevat vaihtoehdot ovat peruutustilanteissa rajoitetummat kuin 1 momentin pääsäännön mukaan. Kun lähtökohtana on, että myyjä saa ostajan maksuviivästystilanteissa valita, haluaako hän pysyä sopimuksessa vai purkaa sen, rajoittaa esillä oleva säännös myyjän oikeutta käyttää hyväkseen sitä vaihtoehtoa, että hän omalta osaltaan täyttää sopimuksen ja vaatii ostajalta kauppahinnan maksamista omaa suoritustaan vastaan. Sen sijaan säännös ei puutu myyjän oikeuteen purkaa kauppa. Ostajan ilmoitus siitä, että hän haluaa peruuttaa tilauksensa, merkitsee yleensä, että hän ei ole halukas ottamaan tavaraa vastaan eikä maksamaan kauppahintaa. Kysymyksessä on tällöin ennakoitu sopimusrikkomus, joka 62 §:n mukaan oikeuttaa myyjän purkamaan kaupan. Esillä oleva säännös, joka rajoittaa myyjän oikeutta pysyä sopimuksessa, merkitsee toisaalta, että peruutustilanteissa syntyy sopimuksen purkamis-

ta muistuttava tilanne, vaikka myyjä ei antaisi nimenomaista purkuilmoitusta.

Velvollisuus keskeyttää tavaran valmistus ja muut luovutuksen valmistelut syntyy vain silloin, kun keskeytys vähentää myyjälle peruutuksesta aiheutuvaa vahinkoa. Jos myyjällä on mahdollisuus myydä tavara jollekin muulle, hänelle voi olla edullisempaa tehdä tavara valmiiksi ja ryhtyä tällaiseen kompensatiomyyntiin. Niin ikään voi olla mahdollista hyödyntää jo suoritettu valmistustyö siten, että tavara mukautetaan toisen ostajan tarpeisiin ja tehdään valmiiksi. Jos tällaisia mahdollisuuksia on olemassa, myyjän 70 §:n 1 momentissa säädetystä velvollisuudesta rajoittaa vahinkoaan saattaa seurata, että myyjän on jatkettava valmistusta ja ryhdyttävä toimenpiteisiin korvaavan sopimuksen tekemiseksi.

Lakiehdotuksen mukaan poikkeuksen myyjän velvollisuuteen keskeyttää tavaran valmistus tai muut toimenpiteet sen luovutusta varten muodostavat ensinnäkin tapaukset, joissa myyjälle aiheutuisi olennaista haittaa siitä, ettei sopimusta täytetä. Tällainen haitta saattaa johtua siitä, että myyjälle aiheutuu valmistuksen keskeyttämisestä huomattavia työllistämisvaikeuksia tai että hän on tehnyt merkittäviä erityisinvestointeja kyseistä tilausta varten tai että tilaus on hänelle erityisen tärkeä työnäytteenä. Mitä pidemmälle valmistus tai muut tavaran luovutuksen valmistelut ovat edenneet, sitä suurempi on usein sopimuksen täyttämättä jäämisestä myyjälle aiheutuva haitta. Myös yleistoloudellisesta näkökulmasta katsoen on usein epäedullisempaa keskeyttää tavaran valmistus tapauksissa, joissa se on jo vaatinut huomattavan taloudellisen panoksen. Mitä myöhemässä vaiheessa tilaus peruutetaan, sitä perustellumpaa on myyjälle aiheutuvaa haittaa arvioitaessa ottaa huomioon myös ostajan mahdollisuudet käyttää tavaraa muulla kuin hänen alunperin aikomallaan tavalla.

Myyjä ei lakiehdotuksen mukaan ole myöskään velvollinen keskeyttämään tavaran valmistusta tai muita luovutuksen valmisteluja, jos keskeytys aikaansaisi vaaraa siitä, että peruutuksesta myyjälle aiheutuva vahinko jää korvaamatta. Jos tällainen vaara esimerkiksi ostajan huonon maksukyvyn vuoksi on olemassa ja myyjä katsoo, että hänen asemansa tavaran mahdollinen vakuusarvo huomioon ottaen on parempi, mikäli tavaran valmistus saatetaan päätökseen, hän ei siten ole velvollinen keskeyttämään valmistusta. Samoin on asianlaita, jos jostakin muusta syystä on otaksuttavissa, ettei myyjälle peruutuksen johdosta aiheutuva vahinko tule korvatuksi. Esi-

merkkinä voidaan mainita, että ostaja ei ole valmis maksamaan korvausta vapaaehtoisesti eikä häntä vastaan ole mahdollista saada täytäntöönpanokelpoista tuomiota tai tämä mahdollisuus on liian vaivalloinen ja epävarma.

Kysymystä siitä, mitkä myyjälle aiheutuneet vahinkoerät ostajan on korvattava, kun myyjä ei ostajan peruutuksen johdosta saa suorittaa päätökseen tavaran valmistusta, on arvioitava vahingonkorvauksen laskemisessa noudatettavien yleisten periaatteiden pohjalta. Tämä ilmenee viitauksesta lakiehdotuksen 13 luvun säännöksiin. Myyjän oikeus vahingonkorvaukseen ostajan peruutuksen johdosta käsittää siten muun muassa ne kustannukset, jotka myyjä on sijoittanut tavaran valmistukseen tai muihin toimenpiteisiin, joihin hän on ryhtynyt tavaran luovutuksen valmistelemiseksi, sekä ne kustannukset, joita valmistuksen ja muiden luovutuksen valmistelujen keskeyttäminen aiheuttaa. Edelleen myyjällä on oikeus korvaukseen peruutuksen johdosta menettämästään voitosta. Lakiehdotuksessa ei oteta kantaa siihen, mitä laskutapaa korvauksen suuruutta määrittäessä on sovellettava. Kysymystä käsitellään myös 67 §:n 1 momentin yhteydessä.

YK:n yleissopimuksessa ei ole tilauksen peruuttamista koskevia erityismääräyksiä.

Pykälän 3 *momentti* koskee myyjän mahdollisuuksia käyttää hyväkseen 1 momentin mukaista oikeuttaan pysyä sopimuksessa ja vaatia kauppahinnan maksua tapauksissa, joissa tavaraa ei vielä ole luovutettu. Jos myyjä viivyttelee kohtuuttoman kauan maksuvaatimuksensa esittämisessä, hän menettää oikeutensa maksun vaatimiseen. Säännös merkitsee käytännössä sitä, että kauppa myyjän passiivisuuden vuoksi katsotaan tällöin puretuksi. Säännös vastaa 23 §:n 3 momenttia, jonka mukaan ostaja voi passiivisuutensa vuoksi menettää oikeutensa vaatia sopimuksen täyttämistä.

Jos tavaran luovutus on jo tapahtunut, myyjän oikeuteen vaatia kauppahinnan maksamista on sovellettava yleisiä saatavan vanhentumista koskevia säännöksiä.

53 §. Pykälä koskee myyjän oikeutta vaatia, että ostaja täyttää 50 §:n 1 momentissa tarkoitettua myötävaikutusvelvollisuuden. Säännös vastaa sisällöltään 23 §:ää, jossa säädetään ostajan oikeudesta vaatia myyjältä sopimuksen täyttämistä. Myös perustelujen osalta voidaan viitata 23 §:n perusteluihin.

Kuten 23 §:n 1 momentin perusteluissa on todettu, säännöksen edellyttämässä osapuolten etujen vertailussa on muun muassa merkitystä

sillä, miten tärkeää ostajalle on saada suoritus nimenomaan myyjältä. Kun kysymys on ostajan myötävaikutusvelvollisuudesta, tämä näkökohta ei välttämättä saa osakseen yhtä suurta painoarvoa, sillä ostajan myötävaikutus saattaa usein olla tarpeen juuri siitä syystä, että vain ostaja kykenee hankkimaan tai tekemään sen suorituksen, jota myötävaikutusvelvollisuus koskee. Tämän vuoksi joudutaan suurempaa huomiota kiinnittämään siihen, miten tärkeää myyjälle on, että sopimus ylipäänsä täytetään puolin ja toisin. Tätä arvioitaessa puolestaan on ostajan myötävaikutuksen edellyttämien uhrausten ohella merkitystä muun muassa myyjän mahdollisuudella saada ostajalta korvaus vahingosta, joka hänelle aiheutuu, jos sopimus puretaan.

54 §. Pykälä koskee myyjän oikeutta purkaa kauppa ostajan maksuviivästyksen perusteella. Kaupan purkamisesta ennakoidun maksuviivästyksen perusteella säädetään 62 §:ssä. Lakiehdotuksen 56 §:ssä on erityissäännöksiä kaupan purkamisesta tapauksissa, joissa tavara on luovutettava ja kauppahinta maksettava useissa erissä.

Myyjä saa 1 momentin mukaan purkaa kaupan, jos ostajan maksuviivästyksellä merkitsee olennaista sopimusrikkomusta. Säännöksen sanamuoto eroaa 25 §:n ja 39 §:n vastaavista säännöksistä sikäli, että siitä puuttuu viittaus sopimusrikkomuksen merkitykseen myyjälle. Tämä ero johtuu siitä, että myyjän varallisuudelle tai taloudelliselle asemalle ei tule antaa ratkaisevaa merkitystä arvioitaessa myyjän oikeutta kaupan purkamiseen ostajan maksuviivästyksen perusteella.

Kaupan purkaminen maksuviivästyksen perusteella edellyttää pääsäännön mukaan, että viivästyksellä merkitsee olennaista sopimusrikkomusta. Olennaisuuden arvioinnissa on otettava huomioon muun muassa kaupan luonne ja maksuviivästyksen merkitys kysymyksessä olevissa olosuhteissa. Arviointi voi siten vaihdella esimerkiksi liikekaupan ja muiden kauppojen välillä. Toisinaan varsin lyhytkin viivästyksellä voi olla olennainen, kun taas muissa tapauksissa on vaadittava enemmän, jotta kauppa voitaisiin purkaa. Olennaisuusarviointi ei kuitenkaan riipu vain viivästyksen pituudesta, vaan huomioon on otettava myös se, koskeeko viivästyksellä koko kauppahintaa vai ainoastaan jotakin pienempää maksuerää. Sitä vastoin myyjän purkuoikeuden kannalta ei ole merkitystä sillä, mistä syystä ostajan maksuviivästyksellä johtuu.

Lakiehdotuksen mukaan yleinen olennaisuusvaatimus koskee myös tapauksia, joissa maksun on määrä tapahtua asiakirjaa vastaan tai siihen verrattavin ehdoin (49 §:n 3 momentti). Ostajan

maksuviivästyksellä ei siten näissäkään tilanteissa oikeutta myyjää automaattisesti purkamaan kauppa, vaan myös tällöin on viivästyksen merkitys tiettyssä määrin otettava huomioon. Toisinaan olosuhteet saattavat kuitenkin olla sellaiset, että jokaista viivästyksellä on pidettävä olennaisena. Tällöin kaupan purkaminen voi myös esillä olevan säännöksen mukaan tulla kysymykseen heti. Esi-merkkinä voidaan mainita, että tavara on altis nopealle pilaantumiselle, kuten tuoreet hedelmät, tai altis nopeille hinnanmuutoksille, minkä johdosta myyjän kannalta saattaa olla erityisen tärkeää, että hän voi nopeasti ryhtyä katemyyntiin. Vaikka maksun edellyttäisiinkin tapahtuvan asiakirjaa vastaan tai muutoin 49 §:n 3 momentin mukaisesti, vähäisellä viivästyksellä ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa välttämättä ole yhtä suurta merkitystä eikä kauppa näin ollen saa purkaa ottamatta tätä huomioon. Lakiehdotuksen 49 §:n 3 momentissa tarkoitettuja tapauksia on kuitenkin yleensä aihetta arvioida ostajan kannalta verrattain ankarasti. Lähtökohtana tulee olla, että myyjän on voitava edellyttää maksun tapahtuvan kaupan purkamisen uhalla silloin, kun tässä säännöksessä tarkoitettu asiakirja tai todistus esitetään. On myös huomattava, että myyjä ei näissäkään tilanteissa ole velvollinen luopumaan oikeudestaan määrätä tavarasta, vaan hän saa 10 §:n nojalla pidättäytyä tavarahan hallinnan ja kuljetusasiakirjan luovuttamisesta, kunnes kauppahinta maksetaan. On myös mahdollista, että kaupan purkaminen heti tulee kysymykseen 62 §:n ennakoitua sopimusrikkomusta koskevan säännöksen nojalla.

Pykälän 2 momentti koskee myyjän oikeutta purkaa kauppa myyjän ostajalle asettaman lisäajan kuluttua umpeen. Jos myyjä on asettanut ostajalle maksun suorittamista varten määrätyn lisäajan, joka ei ole kohtuuttoman lyhyt, myyjä saa purkaa kaupan, jollei ostaja ole maksanut kauppahintaa lisäajan kuluessa. Säännös vastaa periaatteeltaan 25 §:n 2 momenttia, joka koskee ostajan oikeutta purkaa kauppa myyjälle asetetun lisäajan kuluttua umpeen ilman että tavaraa on luovutettu.

Asetettu lisäaika ei saa olla kohtuuttoman lyhyt. Ostajan on saatava todellinen mahdollisuus maksaa kauppahinta lisäajan kuluessa. Myyjän ei sen sijaan tarvitse ottaa huomioon asianomaisen ostajan yksilöllisiä mahdollisuuksia hankkia maksun suorittamiseksi tarvittavat varat. Tältä osin voidaan viitata myös 25 §:n 2 momentin perusteluihin.

Pykälän 3 *momentin* mukaan myyjä saa purkaa kaupan lisäajan kuluessa vain, jos ostaja ilmoittaa, ettei hän tule suorittamaan maksua asetetun lisäajan kuluessa. Kaupan purkaminen lisäajan kuluessa voi kuitenkin lisäksi tulla kysymykseen 62 §:n nojalla, jos lisäajan ollessa meillä on ilmennyt seikkoja, jotka osoittavat, ettei maksua tulla suorittamaan lisäajan kuluessa. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostaja on lisäajan tullut maksukyvyttömäksi.

Pykälän 4 *momentissa* on säännös, joka rajoittaa myyjän oikeutta kaupan purkamiseen ostajan maksuviivästyksen perusteella. Jos ostaja on saanut tavarahan hallintaansa, myyjä saa purkaa kaupan vain, jos hän on pidättänyt itselleen oikeuden siihen tai jos ostaja torjuu tavarahan. Tavallisissa tarkoitetuista tapauksista on, että tavara on myyty pätevin omistuksenpidätyskeinoin. Maininta siitä, että ostaja on torjunut tavarahan, tarkoittaa tässä yhteydessä tapausta, jossa tavara on torjuttu muusta syystä kuin myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi. Säännös saattaa kuitenkin tulla sovellettavaksi myös siinä tapauksessa, että ostaja on torjunut tavarahan viitaten myyjän sopimusrikkomukseen, jonka myyjä on kiistänyt, samalla kun myyjä itse haluaa purkaa kaupan sillä perusteella, että ostaja on samalla jättänyt kauppahinnan maksamatta.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 64 artikla.

55 §. Pykälässä on säännökset myyjän oikeudesta purkaa kauppa ostajan jätettyä täyttämättä velvollisuutensa myötävaikuttaa sopimuksen täyttämiseen taikka velvollisuutensa noutaa tai vastaanottaa tavaraa.

Pykälän 1 *momentin* ensimmäinen virke koskee myyjän purkuoikeutta tapauksissa, joissa ostaja ei ole oikeaan aikaan myötävaikuttanut sopimuksen täyttämiseen 50 §:n 1 *momentissa* tarkoitetulla tavalla. Purkuoikeuden edellytyksenä on, että sopimusrikkomuksella on myyjälle olennainen merkitys ja ostaja käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Edellytykset vastaavat siten 25 §:n 1 *momentin* säännöstä, joka koskee ostajan oikeutta purkaa kauppa myyjän viivästyksen perusteella.

Koska esillä olevassa säännöksessä on kysymys ostajan sivuvelvoitteeseen liittyvästä sopimusrikkomuksesta, on vaatimukset sopimusrikkomuksen olennaisuuden suhteen yleensä syytä asettaa ankarammiksi kuin arvioitaessa ostajan oikeutta purkaa kauppa myyjän viivästytyä tavarahan luovutuksessa. Vaikka ostajan myötävaikutusvelvollisuus usein koskee saman tyyppistä suori-

tusta kuin myyjän velvollisuus tavarahan luovutukseen - esimerkiksi kun ostajan on määrä toimittaa myyjälle materiaalia tavarahan valmistusta varten - ei myyjän suoritusvelvollisuutta ja ostajan myötävaikutusvelvollisuutta siten purkuedellytyksiä arvioitaessa voida sellaisenaan rinnastaa toisiinsa.

Sopimuksen purkaminen ostajan myötävaikutusvelvollisuuden jäätyä täyttämättä voi tulla kysymykseen muun muassa, jos myyjälle hänen muuta toimintaansa silmällä pitäen aiheutuu merkittävää haittaa tai vahinkoa siitä, että ostajan kanssa tehdyn sopimuksen täyttäminen pitkittyy sen vuoksi, että ostaja ei ole ajoissa täyttänyt myötävaikutusvelvollisuuttaan. Esimerkkinä voidaan mainita, että rakenteilla oleva laiva tai kone vie tilaa myyjän telakalla tai tuotantohallissa, ja estää tai haittaa sen vuoksi myyjän muiden toimitussopimusten täyttämistä.

Jos ostaja on esimerkiksi pitkäaikaisemman valmistussopimuksen täyttämisvaiheessa syyllystynyt sopimusrikkomuksiin sekä maksuvelvollisuutensa että myötävaikutusvelvollisuutensa suhteen ilman, että nämä laiminlyönnit erikseen tarkasteltuina kuitenkaan olisivat ylittäneet purkuperusteen asteelle, on myyjän purkuoikeutta arvioitaessa usein perusteltua ottaa huomioon ostajan sopimusrikkomusten kokonaismerkitys myyjälle.

Myyjän oikeus sopimuksen purkamiseen ei riipu ostajan sopimusrikkomuksen syystä. Purku voi siten tulla kysymykseen myös tapauksissa, joissa ostajan viivästys myötävaikutusvelvollisuuden täyttämässä johtuu ostajasta riippumattomista syistä.

Momentin toinen virke koskee myyjän oikeutta purkaa kauppa sillä perusteella, että ostaja ei ole oikeaan aikaan noutanut tai vastaanottanut tavaraa. Sopimuksen purkaminen edellyttää näissä tapauksissa, että ostajan viivästyksellä on myyjälle olennainen merkitys ja ostaja käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Purku voi kuitenkin tulla kysymykseen vain sillä lisäedellytyksellä, että sopimuksesta tai olosuhteista ilmenee myyjälle olevan erityisen tärkeää, että kaupan kohde toimitetaan pois.

Ostajan laiminlyönti noutaa tai vastaanottaa tavara saattaa usein yhdessä muiden seikkojen kanssa olla merkki siitä, että ostaja ei tule täyttämään maksuvelvollisuuttaan. Jos on selvää, että sellainen maksuviivästys, joka oikeuttaa myyjän purkamaan kaupan, tulee tapahtumaan, myyjä saa 62 §:n mukaan purkaa kaupan tällä perusteella, vaikka suoritus ei vielä olisikaan viivästynyt. Mikäli olosuhteet ovat sellaiset, että oikeutta kaupan purkamiseen ennakoidun sopi-

musrikkomuksen johdosta ei ole, oikeudella purkaa kauppa sillä perusteella, että ostaja ei nouda tai vastaanota tavaraa, saattaa sen sijaan olla myyjälle itsenäistä merkitystä.

Oikeus purkaa kauppa sillä perusteella, että ostaja on laiminlyönyt tavarán noutamisen tai vastaanottamisen, on tarpeen vain, kun tämän velvollisuuden täyttämällä on myyjälle erityistä ja itsenäistä merkitystä. Monissa tilanteissa asianlaita ei ole näin. Ensinnäkin sen seikan merkitys, että tavaraa ei vastaanoteta oikeaan aikaan, riippuu usein siitä, viivästytkö samalla kauppahinnan maksaminen tai onko sen oletettava viivästyvän. Tällöin myyjää suojaavat maksuviivästyksiä koskevat säännökset. Toisaalta tarvetta erityiseen purkuoikeuteen näissä tilanteissa vähentää se, että myyjä voi monessa tapauksessa saada riittävä suojaa niiden säännösten perusteella, jotka koskevat huolenpitoa tavarasta ja jotka antavat hänelle oikeuden korvaukseen huolenpitokustannuksista sekä mahdollisuuden myydä tavara ostajan lukuun.

Jos kauppa koskee esimerkiksi autoa, jonka ostaja on jo maksanut, mutta ei vielä ottanut vastaan, tulevat 72-78 §:n säännökset sovellettaviksi. Nämä säännökset tyydyttävät myyjän oikeussuojan tarvetta niin, ettei hänellä yleensä ole tarvetta kaupan purkamiseen. Sama koskee muita vastaavanlaisia tilanteita, joissa ostaja viivästyy tavarán noutamisessa tai vastaanottamisessa.

Mahdollisuudella purkaa kauppa on eniten merkitystä sellaisissa tapauksissa, joissa myyjän kannalta on olemassa erityinen, selvä tarve siihen, että ostaja myötävaikuttaa kauppaan noutamalla tai vastaanottamalla tavarán. Esimerkkeinä voidaan mainita, että rakennus on myyty purettavaksi tai että kauppa koskee rakennustyömaalle jäänyttä ylimääräistä rakennusmateriaalia taikka tyhjennettäväksi aiotussa varastossa olevia tavaroita. Esimerkkinä voidaan niin ikään mainita tapaus, jossa kauppa koskee myyjän toiminnassa syntynyttä myrkyllistä teollisuusjätettä, joka myydään jälleenkäytettäväksi. Tällaisissa tapauksissa ostajan laiminlyönnillä noutaa tai vastaanottaa tavara saattaa olla myyjälle niin suuri merkitys, että hänen etunsa vaatii mahdollisuutta kaupan purkamiseen. Tällainen mahdollisuus merkitsee muun muassa sitä, että myyjä voi 62 §:n nojalla irrottautua sopimuksesta jo ennen sopimuksen täyttämisaikakohtaa, jos käy selville, ettei ostaja tule vastaanottamaan tavaraa sopimuksen edellyttämällä tavalla.

Näistä syistä 1 momentin toisen virkkeen säännös on edellä mainituin tavoin rajoitettu koske-

maan sellaisia tapauksia, joissa sopimuksesta tai olosuhteista ilmenee, että myyjälle on erityisen tärkeää, että kaupan kohde toimitetaan pois.

Pykälän 2 *momentin* mukaan myyjällä on myös oikeus purkaa kauppa 1 momentissa tarkoitettujen sopimusrikkomusten perusteella, jos ostaja ei täytä velvollisuuksiaan myyjän asettamassa lisäajassa, joka ei ole kohtuuttoman lyhyt. Säännös vastaa siten periaatteiltaan 25 §:n 2 momenttia, joka koskee ostajan oikeutta purkaa kauppa myyjän viivästyksen perusteella, sekä 54 §:n 2 momenttia, joka koskee ostajan maksuviivästyksiä.

Lisäajan pituutta arvioitaessa on otettava huomioon se, minkälaisesta velvollisuudesta on kysymys. Lisäajan tulee antaa ostajalle todellinen mahdollisuus velvollisuuden täyttämiseen. Myyjällä ei kuitenkaan ole lisäaikaa asettaessaan velvollisuutta ottaa huomioon ostajan yksilöllisiä tarpeita ja olosuhteita. Lisäaikasäännöksen hyväksikäyttö ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että myyjän kannalta epäolennainen sopimusrikkomus antaisi myyjälle purkuoikeuden.

Pykälän 3 *momentin* mukaan myyjä saa lisäajan kestäessä purkaa kaupan vain, jos ostaja ilmoittaa, ettei hän tule täyttämään velvollisuuksiaan lisäajan kuluessa. Säännös vastaa 25 §:n 3 momenttia ja 54 §:n 3 momenttia.

YK:n yleissopimuksessa 64 artiklan 1 kappaaleen a- kohta koskee myös esillä olevassa pykälässä tarkoitettuja sopimusrikkomuksia.

56 §. Pykälässä on erityissäännöksiä kaupan purkamisesta tapauksissa, joissa tavara on luovutettava ja kauppahinta maksettava vähitellen useissa erissä.

Jos tavara on sopimuksen mukaan luovutettava vähitellen ja myös kauppahinta on maksettava useissa erissä sitä mukaa kuin tavara luovutetaan ja jonkin erän maksu viivästyy, myyjä saa 1 *momentin* mukaan purkaa kaupan tämän erän osalta niiden säännösten mukaan, jotka muutoin koskevat kaupan purkamista. Yksittäisiä erä tarkastellaan toisin sanoen tässä suhteessa ikään kuin kauppa koskisi ainoastaan asianomaista erää (vertaa myös 44 §). Kauppa saadaan siten purkaa sen erän osalta, jota maksuviivästys koskee, jos viivästys esimerkiksi merkitsee olennaista sopimusrikkomusta tämän erän osalta. Tiettyä erää koskevaan ennakoituun maksuviivästyksen sovelletaan 62 §:ää, mikäli 2 momentista ei muuta johdu. Myös 54 §:n 4 momentissa säädetty purkuoikeuden rajoitus ja 59 §:n mukainen velvollisuus ilmoittaa kaupan purkamisesta koskevat tässä pykälässä tarkoitettuja tapauksia.

Pykälän 2 momentti koskee myyjän oikeutta purkaa kauppa myöhemmän erän osalta yhtä tavaaraa koskevan maksuviivästyksen perusteella. Tämän säännöksen mukaan myyjä saa purkaa kaupan myös myöhemmän erän osalta, jollei ole aihetta olettaa, ettei purkuun oikeuttava maksuviivästys tule toistumaan. Kaupan purkamisen edellytykset ovat siten ostajan kannalta ankarammat kuin 62 §:n mukaan ennakoidun sopimusrikkomuksen tapauksissa yleensä. Myös vastaavaan myyjän viivästystä koskevaan säännökseen (44 §) verrattuna esillä oleva säännös on sopimusta rikkovaa osapuolta kohtaan ankarampi, koska oletamus on tässä yhteydessä käänteinen.

Esimerkkinä tapauksesta, jossa kaupan purkaminen ei esillä olevan säännöksen mukaan tule kysymykseen, voidaan mainita, että ostajan viivästys on ilmeisesti johtunut erehdyksestä, tilapäisestä maksun suorittamisen estävästä seikasta tai muusta vastaavanlaisesta syystä, joka ei liity ostajan maksukykyyn ja joka ei muutoinkaan anna aihetta ennakoita viivästystä jatkossa. Ostajan asiana on tarvittaessa saattaa todennäköiseksi, esimerkiksi asettamalla vakuus tai muulla tavoin, ettei viivästys, joka oikeuttaisi purkamaan kaupan, tule toistumaan. Maininta kaupan purkamiseen oikeuttavasta maksuviivästyksestä edellyttää käytännössä sitä, ettei tulevan tai tulevien erien osalta ole aihetta odottaa olennaista maksuviivästyä.

Myöhempiä erä koskeva kaupan purkaminen voi tulla kysymykseen riippumatta siitä, purkako myyjä kaupan sen erän osalta, jonka maksu on jo viivästynyt. Saattaa olla, että kaupan purkamisen jo tapahtuneen viivästyksen perusteella ei tule kysymykseen esimerkiksi sen vuoksi, että tavara on jo tullut ostajan hallintaan (54 §:n 4 momentti). Tämä ei kuitenkaan estä myyjää purkamasta kauppaa myöhempien erien osalta.

Useimmiten 2 momentin nojalla tapahtuva kaupan purkaminen tulee koskemaan kaikkia jäljellä olevia erä. Tämä ei kuitenkaan periaatteessa ole välttämätöntä, vaan kaupan purkaminen voi tulla kysymykseen vain jonkin tai joidenkin myöhempien erien osalta. Pykälän 2 momentissa esitettyjen edellytysten on nimittäin täytettävä kaikkien niiden erien osalta, joita purku koskee. Jos kaupan purkaminen siten, että purku käsittäisi vain osan tulevista eristä, aiheuttaisi ostajalle olennaista haittaa, on kuitenkin voitava edellyttää, että myyjän on ostajan edut huomioon ottaen purettava kauppa kaikkien jäljellä olevien erien osalta.

Lakiehdotukseen ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa nimenomaista säännöstä siitä, missä ajassa myyjän on käytettävä 2 momentin mukaista purkuoikeutta. Jos myyjä purkaa kaupan sellaisen erän osalta, jonka maksu on jo viivästynyt, hänen on yleensä ilmoitettava myöhempiä erä koskeva kaupan purkamisesta samalla kun hän ilmoittaa purusta ensin mainitun erän osalta. Muissa tapauksissa lähtökohdaksi on yleensä asetettava se ajankohta, jolloin jo tapahtunut viivästys sattui. Jos myyjä on aluksi pidättynyt kaupan purkamisesta myöhempien erien osalta ja viivästys sittemmin toistuu, myyjä ei kuitenkaan menetä oikeuttaan kaupan purkamiseen myöhempien erien osalta. Säännöksessä tarkoitettu aika ei siten ala kulua lopullisesti siitä ajankohdasta, jolloin viivästys tapahtuu ensimmäisen kerran, vaan jokainen uusi viivästys antaa myyjälle mahdollisuuden arvioida tilanteen tulevien erien osalta uudelleen.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 73 artikla.

57 §. Pykälä koskee ostajan vahingonkorvausvelvollisuutta ostajan maksuviivästyksen ja myötävaikutusvelvollisuuden täyttämättä jättämisen perusteella. Vahingonkorvauksen määrästä on säännöksiä 67-70 §:ssä. Myyjän oikeudesta viivästyskorkoon kauppahinnalle säädetään erikseen korkolaissa, johon viitataan 71 §:ssä.

Pykälän 1 momentti koskee ostajan vahingonkorvausvelvollisuutta maksuviivästyksen perusteella, kun taas 2 momentti koskee vahingonkorvausvelvollisuutta myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönnin perusteella.

Lähtökohdana on, että ostajan maksuviivästys aikaansaa hänelle velvollisuuden korvata myyjälle aiheutunut vahinko. Vapautuminen vahingonkorvausvelvollisuudesta edellyttää, että viivästys johtuu lain säännöksestä, yleisen liikenteen tai yleisen maksuliikenteen keskeytyksestä taikka muusta vastaavanlaisesta esteestä, jota ostajan ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kauppaa tehtäessä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa.

Mainitut esimerkit maksuusteistä ovat samat kuin korkolain 10 §:n 2 momentissa, joka koskee vapautumista velvollisuudesta maksaa viivästyskorkoa. Mainittu säännös perustuu puolestaan velkakirjalain 7 §:n 2 momenttiin. Sekä velkakirjalain että korkolain sanamuodon mukaan esteen on oltava "ylivoimainen". Esillä olevassa lakiehdotuksessa tätä vastaa vaatimus siitä, että ostaja

ei kohtuudella ole voinut välttää eikä voittaa esteen seurauksia.

Toisin kuin lakiehdotuksen 27 §:ssä esillä olevassa säännöksessä ei mainita, että esteen on oltava ostajan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Tämä vaatimus koskee kuitenkin myös esillä olevia tilanteita. Sen, että esteen on oltava ostajan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella, on kuitenkin katsottu ilmenevän riittävän selvästi säännöksessä mainituista esimerkeistä sekä sanasta "vastaavanlainen", eikä nimenomaista mainintaa asiasta ole sen vuoksi pidetty lakitekstissä välttämättömänä. Säännökseen sisältyvät esimerkit osoittavat, että ostajan mahdollisuudet vapautua maksuviivästykseen perustuvasta vahingonkorvausvelvollisuudesta ovat rajoitetummat kuin vastaavat vapautumisperusteet myyjän viivästyksen yhteydessä.

Vapautumisperusteena ei voida vedota sellaiseen esteeseen, joka ostajan voitiin kohtuudella edellyttää ottaneen huomioon kauppaa tehtäessä. Tällä tarkoitetaan lähinnä sellaista estettä, joka ostajan olisi kohtuudella pitänyt ennakoida jo kaupantekohetkellä. Arvioinnissa voidaan kuitenkin ottaa huomioon myös se, onko riskin kysymyksessä olevan kaltaisesta esteestä katsottava kuuluvan ostajalle. Esimerkiksi ostajan maassa toimeenpantava odottamaton valuuttakaupan keskeytys, joka alkaa maksupäivänä ja aiheuttaa muutaman päivän viivästyksen, jonka vuoksi myyjä kärsii kurssitappioita, voi olla seikka, josta riskin on katsottava kuuluvan ostajalle.

Vapautumisperusteena ei myöskään saa vedota esteeseen, jonka tai jonka seuraukset ostaja olisi voinut välttää tai voittaa. Tämä koskee myös tilanteita, joissa este on sellainen, ettei ostajan voida kohtuudella edellyttää ottaneen sitä huomioon vielä kaupantekoajankohtana. Jos esimerkiksi yleisen maksuliikenteen keskeytys on ollut ennakoitavissa kaupanteon jälkeen, mutta ennen maksun eräpäivää, ja sen seuraukset olisi siten voitu välttää suorittamalla maksu joitakin päiviä aikaisemmin, tämä saattaa merkitä, että ostaja ei voi vedota esteeseen perusteena vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautumiselle. Jos sopimus edellyttää, että kauppahinta maksetaan tavarantoimituksesta vastaan tai sen jälkeen kun ostaja on saanut tavarantoimituksen haltuunsa, ei kuitenkaan voida edellyttää, että ostaja maksuesteen välttämiseksi suorittaa maksun jo ennen kuin hän on saanut tavarantoimituksen. Sen sijaan ostajalle saattaa tällöinkin olla mahdollista suorittaa maksu muulla tavalla kuin pankin tai postin välityksellä ja tällä tavoin välttää odotettavissa oleva este.

Mikäli jo olemassa oleva este on kohtuudella voitettavissa, siihen ei voida vedota vapautumisperusteena. Joskus saattaa esimerkiksi olla kohtuullista vaatia, että ostajan on vältettävä teleliikenneyhteyksien tai yleisen maksuliikenteen keskeytyksen aiheuttama este suorittamalla maksu myyjälle käteisellä. Se, voidaanko tällaista kohtuudella vaatia, riippuu muun muassa siitä, missä myyjän liike- tai kotipaikka on ja kuinka suuresta rahamäärästä on kysymys. Vastaavalla tavalla saattaa olla kohtuullista vaatia, että ostaja yrittää voittaa esimerkiksi hänen maansa valuuttalainsäädännöstä johtuvan maksuesteen turvautumalla käytettävissä oleviin mahdollisuuksiin hankkia lupa maksun suorittamiseen.

Kuten lakitekstissä mainituista esimerkeistä ilmenee, ostajan puutteellista maksukykyä ei voida pitää esillä olevassa säännöksessä tarkoitettuna vapautumisperusteena.

Estettä, jonka vuoksi ostaja ei voi ryhtyä 48 §:n 2 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen eli hyväksyä vekseliä, asettaa remburssia tai järjestää pankkitakausta taikka suorittaa muuta maksun edellyttämää toimenpidettä, ei aina voida rinnastaa sellaisiin maksuesteisiin, jotka lakiehdotuksen mukaan vapauttavat ostajan vahingonkorvausvastuusta. Näin on asianlaita, vaikka este olisi ostajan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella ja sen laatuinen, että ostajan ei voida edellyttää ottaneen sitä huomioon kauppaa tehtäessä tai voittaneen sen seurauksia. Este, jonka vuoksi maksua ei voida toimeenpanna aiottulla tavalla, ei näet muutoinkaan muodosta vapautumisperustetta, ellei kysymyksessä ole luonteeltaan yleinen maksueste.

Esillä oleva säännös ostajan vahingonkorvausvelvollisuudesta tulee sovellettavaksi sekä silloin, kun kauppa on purettu, että silloin, kun näin ei ole tapahtunut. Se, purkaako myyjä kaupan vai ei, vaikuttaa kuitenkin korvattavaksi tuleviin vahinkoeriin.

Eräs erikoistapaus, jossa myyjän oikeus vahingonkorvaukseen tulee ajankohtaiseksi, on se, että ostaja peruuttaa tavarantoimituksen. Koska peruutus merkitsee paitsi sitä, että ostaja ei halua ottaa tavaraa vastaan, myös sitä, että hän ei aio täyttää maksuvelvollisuuttaan sopimuksen edellyttämällä tavalla, myyjän oikeutta vahingonkorvaukseen peruutuksen johdosta on yleensä arvioitava esillä olevan säännöksen mukaan. Siinä mainitut vapautumisperusteet koskevat maksuvelvollisuuden täyttämisen esteitä. Syynä siihen, että ostaja haluaa peruuttaa tavarantoimituksen, ei tavallisesti ole, että kauppahinnan maksamiselle on olemas-

sa este. Kun ostaja peruuttaa tilauksen, ei siten yleensä ole käsillä sellaista vapautumisperustetta, jota 1 momentissa tarkoitetaan. Tämä merkitsee, että ostajalle peruutustilanteissa yleensä syntyy vahingonkorvausvelvollisuus. Myyjän oikeutta korvaukseen tavaran huolenpidosta aiheutuvista kustannuksista silloin, kun luovutus ei ostajasta johtuvasta syystä tapahdu sopimuksen mukaisesti, on tällöinkin arvioitava 75 §:n mukaan.

Pykälän 2 *momentti* koskee ostajan vahingonkorvausvelvollisuutta 50 §:n 1 kohdassa tarkoitettua myötävaikutusvelvollisuuden täyttämättä jättämiseen taikka tavaran noutamisen tai vastaanottamisen laiminlyönnin perusteella.

Jos ostaja ei myötävaikuta sopimuksen täyttämiseen 50 §:n 1 kohdassa edellytetyllä tavalla tai ei ajoissa nouda tai vastaanota tavaraa, jonka toimittaminen pois on myyjän kannalta erityisen tärkeää, myyjällä on oikeus vahingonkorvaukseen 27 §:ssä säädetyn perustein. Säännökset myyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta viivästystilanteissa tulevat siten vastaavasti sovellettaviksi. Vahingonkorvausvelvollisuudesta vapautuminen edellyttää näin ollen välittömien vahinkojen osalta, että ostajan sopimusrikkomus johtuu hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä, jota hänen ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kauppaa tehtäessä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa. Myös 27 §:n 2 momentti, joka koskee täytäntöönpanoapulaista ja tavarantoimittajista johtuvia viivästystilanteita, tulee sovellettavaksi. Näiden edellytysten yleisen sisällön osalta voidaan viitata siihen, mitä on esitetty 27 §:n perusteluissa. Välillisten vahinkojen osalta ostajan vahingonkorvausvastuu puolestaan edellyttää 27 §:n 3 ja 4 momentin mukaisesti tuottamusta ostajan puolella. Tältäkin osin voidaan viitata 27 §:n perusteluihin.

On huomattava, että esillä olevat säännökset eivät ratkaise myyjän oikeutta saada korvausta tavaran huolenpidosta aiheutuvista kustannuksista siinä tapauksessa, että ostaja ei nouda tai vastaanota tavaraa ajoissa. Tavaran huolenpitoa koskevat säännökset ovat 72-78 §:ssä. Myyjän oikeutta korvaukseen huolenpitokustannuksista säännellään 75 §:ssä, jonka mukaan ostajan vastuu tällaisista kustannuksista on kokonaan riippumaton siitä, mistä syystä ostaja ei ole voinut noutaa tai vastaanottaa tavaraa oikeaan aikaan.

YK:n yleissopimuksen 79 ja 80 artikla koskevat myös ostajan vahingonkorvausvelvollisuutta.

58 §. Pykälän 3 *momentin* mukaan ostajan on ilmoitettava myyjälle esteestä, jonka vuoksi hän

ei kykene täyttämään velvollisuuksiaan oikeaan aikaan. Säännös koskee sekä maksusteitä että esteitä, joiden vuoksi ostaja ei kykene täyttämään 50 §:n 1 kohdan mukaista myötävaikutusvelvollisuuttaan taikka noutamaan tai vastaanottamaan tavaraa. Jos myyjä ei ole saanut tällaista ilmoitusta kohtuullisessa ajassa sen jälkeen, kun este on tullut tai sen olisi pitänyt tulla ostajan tietoon, myyjällä on oikeus korvaukseen vahingosta, joka olisi voitu välttää, jos hän olisi saanut ilmoituksen ajoissa. Toisin kuin 57 §:n 2 momentissa ei esillä olevassa säännöksessä ole tavaran noutamista tai vastaanottamista koskevien esteiden osalta asetettu korvausvelvollisuuden edellytykseksi sitä, että myyjälle on erityisen tärkeää, että kaupan kohde toimitetaan pois.

Säännös vastaa periaatteiltaan 28 §:ää, joka koskee myyjään kohdistuvia suoritusesteitä. Tässä yhteydessä voidaan viitata myös 28 §:n perusteluihin.

YK:n yleissopimuksessa ostajan vahingonkorvausvelvollisuudesta säädetään myös tältä osin 79 ja 80 artiklassa.

59 §. Pykälässä säädetään myyjän velvollisuudesta ilmoittaa ostajalle kaupan purkamisesta tai, 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, vahingonkorvausvaatimuksesta.

Pykälän 1 *momentti* koskee kaupan purkamista ostajan maksuviivästyksen vuoksi tai sillä perusteella, että ostaja ei ole ajoissa noutanut tai vastaanottanut tavaraa. Näissä tilanteissa myyjän on käytettävä purkuoikeuttaan ennen kuin ostaja täyttää kyseessä olevan velvollisuutensa. Myyjä ei siten saa purkaa kauppaa enää sen jälkeen, kun viivästynyt maksu on suoritettu tai ostaja on noutanut tai vastaanottanut tavaran. Ratkaisevana on säännöksen mukaan pidettävä sitä ajankohtaa, jolloin ostajan suoritus on tapahtunut. Vaikka myyjä saisi tiedon ostajan suorituksesta vasta myöhemmin, hän ei saa käyttää purkuoikeutta enää sen jälkeen, kun ostaja on täyttänyt velvollisuutensa.

Pykälän 2 *momentti* koskee kaupan purkamista ja vahingonkorvauksen vaatimista sillä perusteella, että ostaja ei ole myötävaikuttanut sopimuksen täyttämiseen siten kuin 50 §:n 1 kohdassa edellytetään. Säännös vastaa sisällöltään lakiehdotuksen 29 §:ää, joka koskee myyjän viivästystä.

Säännöksen mukaan myyjän on käytettävä purkuoikeuttaan kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän sai tietää ostajan täyttäneen myötävaikutusvelvollisuutensa. Myös vahingonkorvausvaatimuksesta on ilmoitettava samassa ajassa. Jos myy-

jä purkaa kaupan, hänen ei kuitenkaan tarvitse erikseen ilmoittaa siitä, että hän haluaa vaatia vahingonkorvausta.

Niin kauan kuin ostaja ei täytä myötävaikutusvelvollisuuttaan, myyjällä säilyy siten oikeus kaupan purkamiseen ja vahingonkorvauksen vaatimiseen. Ostajan täytettyä velvollisuutensa voidaan puolestaan edellyttää myyjän toimivan melko nopeasti, jos hän tässä vaiheessa haluaa purkaa kaupan.

60 §. Pykälä koskee tilanteita, joissa kauppa on tehty ilman, että kaikkia tavarantoimittajien ominaisuuksia koskevia yksityiskohtia on täsmennetty, ja joissa ostajan on sopimuksen mukaan toimitettava tällainen täsmennys eli spesifikaatio myöhemmän ajankohtana. Sopimus voi koskea esimerkiksi sellaisten kausiluonteisten tavaroiden valmistusta tai toimittamista, joiden osalta ostaja voi esittää tarkemmat väriä, mallia tai muita vastaavanlaisia seikkoja koskevat toivomuksensa vasta kaupanteon jälkeen. Sopimus voi myös koskea sellaisten tavaroiden valmistusta, joiden teknisiä yksityiskohtia ostaja ei voi lyödä lukkoon vielä siinä vaiheessa, kun sopimus tehdään, esimerkiksi koska ne riippuvat hänen omien asiakaskaidensa toivomuksista.

Jollei ostaja ole toimittanut spesifikaatiota sovittuna aikana tai kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on saanut myyjältä sitä koskevan pyynnön, myyjä saa 1 momentin mukaan laatia spesifikaation itse siten kuin voidaan olettaa olevan ostajan edun mukaista.

Pykälän 2 momentista ilmenevien lisäedellytysten vallitessa tällainen spesifikaatio voi tulla ostajaa sitovaksi. Ostaja ei siten voi vapautua sopimuksesta esimerkiksi väittämällä, että sopimuksen täyttäminen, eli myyjän suoritusvelvollisuus ja ostajan maksuvelvollisuus, ovat jääneet riippuvaisiksi siitä, että ostaja tosiasiallisesti toimittaa sopimuksen edellyttämän spesifikaation. Esillä oleva pykälä antaa myyjälle mahdollisuuden pitää ostaja sidottuna sopimukseen myös siinä tapauksessa, että syynä ostajan laiminlyöntiin laatia spesifikaatio on halu vetäytyä sopimuksesta.

Jos ostaja on sopimuksen mukaan velvollinen laatimaan kaupanteon jälkeen tavarantoimittajan muotoa, mittaa tai muita ominaisuuksia koskevan spesifikaation, mutta hän laiminlyö tehdä sen sovittuna aikana, on kysymys 50 §:n 1 kohdassa tarkoitusta sopimusrikkomuksesta. Myyjä voi siten käyttää hyväkseen myös niitä seuraamuksia, jotka lain tai sopimuksen mukaan tulevat kysymykseen tällaisen sopimusrikkomuksen johdosta. Hän voi

esimerkiksi purkaa kaupan, jos ostajan myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönti merkitsee olennaista sopimusrikkomusta (55 §) tai vaatia korvausta kärsimästään vahingosta (57 §:n 2 momentti). Esillä oleva pykälä täydentää muita ostajan myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyöntiin seuraamuksia koskevia säännöksiä antamalla myyjälle lisämahdollisuuden reagoida ostajan sopimusrikkomukseen. Tämä ilmenee nimenomaisesti momentin toisesta virkkeestä.

Jos myyjä 1 momentin mukaisesti laatii spesifikaation, hänen on 2 momentin mukaan ilmoitettava siitä ostajalle ja asetettava tälle kohtuullinen aika, jonka kuluessa ostaja voi muuttaa spesifikaatiota. Jos ostaja on saanut tällaisen ilmoituksen, mutta ei muuta spesifikaatiota myyjän asettaman ajan kuluessa, myyjän laatima spesifikaatio tulee ostajaa sitovaksi. Säännöksestä ilmenee, että myyjän spesifikaatio ei voi tulla ostajaa sitovaksi, ellei myyjän ilmoitus ole tullut perille ostajalle niin hyvissä ajoin, että tällä on ollut mahdollisuus muuttaa spesifikaatiota.

Jos ostaja peruuttaa tavarantoimituksen, esillä olevan pykälän säännökset syrjäytyvät, mikäli myyjä ei 52 §:n 2 momentin mukaan saa pysyä sopimuksessa, vaan joutuu tyytymään vahingonkorvaukseen. Myyjä on tällöin myös velvollinen ryhtymään 70 §:n mukaisesti kohtuullisiin toimenpiteisiin vahinkonsa rajoittamiseksi. Velvollisuus rajoittaa vahinkoa syntyy myyjän saadessa tietää peruutuksesta. Jos tämä tapahtuu vasta silloin, kun myyjä on esillä olevan pykälän mukaisesti laatinut spesifikaation, joka ostajan passiivisuuden vuoksi on tullut ostajaa sitovaksi, myyjä saa jatkaa tavarantoimitusta spesifikaation mukaisesti, kunnes ostaja ilmoittaa peruuttavansa tilauksen.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 65 artikla.

11 luku. Ennakoitu sopimusrikkomus

Lakiehdotuksen 61-63 §:n säännökset koskevat sopijapuolen oikeuksia tilanteissa, joissa vastapuolen taholta ei ole vielä tapahtunut sopimusrikkomusta, mutta sellainen on odotettavissa. Näissä tilanteissa on kysymys ennakoidusta sopimusrikkomuksesta. Ennakoitua sopimusrikkomusta koskevat säännökset ovat yhteisiä kaikille laissa säännellyille sopimusrikkomuksille, eli ne tulevat sovellettaviksi riippumatta siitä, kumman osapuolen taholta sopimusrikkomus on odotettavissa.

61 §. Pykälä koskee osapuolen oikeutta keskeyttää sopimuksen täyttäminen ja pidättyä omasta suorituksesta silloin, kun vastapuolen taholta on ennakoitavissa sopimusrikkomus. Tällöin on kysymyksessä niin sanottu pysäyttämisoikeus.

On huomattava, että käteiskaupassa myyjää suojaavat näissä tapauksissa jo 10 §:n säännökset. Niiden mukaan myyjä ei käteiskaupassa ole velvollinen luovuttamaan tavarahan hallintaa tai esimerkiksi luovuttamalla kuljetusasiakirjan luopumaan määräysvallastaan tavaraan ennen kuin ostaja maksaa kauppahinnan. Näin on asianlaista riippumatta siitä, mikä on syynä siihen, että maksua ei suoriteta sopimuksen mukaisesti. Myyjä saa kuitenkin myös käteiskaupassa vedota esillä olevan pykälän säännöksiin. Tämä voi olla myyjän edun mukaista muun muassa sen vuoksi, että tämän pykälän nojalla myyjällä on toisin kuin 10 §:n mukaan myös oikeus pidättyä lähettämästä tavaraa ostajalle.

Myös ostaja saa vastaavalla tavalla suojaa jo 49 §:n säännösten nojalla niissä tapauksissa, joissa kauppahinta on maksettava tavarahan luovutusta tai tavaraa koskevia asiakirjoja vastaan.

Esillä olevassa pykälässä säännellään pysäyttämisoikeuden edellytykset. Niiden mukaan vaaditaan, että on oltava vahvoja ja konkreettisia perusteita ennakoida sopimusrikkomusta vastapuolen taholta.

Jos sopijapuolen toiminta tai hänen taloudelliset olonsa kaupanteon jälkeen osoittautuvat sellaisiksi, että on vahvoja perusteita olettaa hänen sopimusvelvoitteidensa jäävän olennaisilta osin täyttämättä, vastapuoli saa *1 momentin* mukaan keskeyttää sopimuksen täyttämisen omalta osaltaan ja pidättyä suorituksesta.

Ostajan puolella lähinnä sellaiset seikat, jotka osoittavat ostajan maksukyvyyn olevan heikko, voivat antaa myyjälle aiheen pidättyä tavarahan hallinnan luovuttamisesta tai keskeyttää luovutuksen valmistelut. Jos ostajan voidaan hänen käyttäytymisensä perusteella olettaa olevan haluton maksamaan kauppahintaa, myös tämä saattaa antaa myyjälle oikeuden vedota pysäyttämisoikeuteen.

Ostajan konkurssi tai akordimenettelyn aloittaminen ovat tapahtumia, jotka ilman muuta antavat myyjälle oikeuden käyttää pysäyttämisoikeuttaan. Myös muunlaiset seikat voivat antaa myyjälle oikeuden vedota esillä olevaan säännökseen. Jos ostaja on keskeyttänyt maksusuorituksensa tai muutoin ilmoittanut olevansa maksukyvytön, tämä on yleensä myyjän kannalta riittävä peruste

suorituksesta pidättymiselle. Toisen velkojan epäonnistunut yritys periä ostajalta saatavaansa voi myös usein olla kyllin selvä merkki ostajan puutteellisesta maksukyvyistä tai -halusta. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että esimerkiksi ostajan luona suoritettu tulokseton ulosmittaus poikkeuksetta antaisi myyjälle oikeuden pidättyä suorituksesta. Ulosmittausmahdollisuutta saattavat rajoittaa esimerkiksi säännökset, joiden mukaan tietty omaisuus tai tulo tai tietty osa tulosta on suojattu ulosmittausta vastaan. Vaikka toinen velkoja ei ole voinut saada saatavaansa ostajalta kokonaan perityksi, on mahdollista, että ostajalla on käytettävissään varoja ja myös valmiutta myyjän saatavan maksamiseen, esimerkiksi jos se on toisen velkojan saatavaan verrattuna pieni. Sen vuoksi on mahdollista, etteivät konkreettisen tapauksen olosuhteet ulosmittausyrityksestä huolimatta anna riittävää aihetta ennakoida sopimusrikkomusta myyjää kohtaan. Sama koskee esimerkiksi häätöä vuokrahuoneistosta, virka-apua osamaksulla ostetun tavarahan takaisinottamiseen tai vekseliprotestia ostajaa vastaan. Tämänkaltaiset seikat ovat usein vahvoja viitteitä siitä, että sopimusrikkomus tulee tapahtumaan, ja antavat sen vuoksi yleensä myyjälle riittävän perusteen pysäyttämisoikeuden käyttöön. Ne eivät kuitenkaan anna myyjälle automaattista oikeutta pidättyä suorituksesta. Yksittäisen tapauksen olosuhteet saattavat nimittäin olla sellaiset, että pelkästään mainitunlaisen tapahtuman ei voida katsoa muodostavan riittävän vahvaa perustetta olettaa, ettei ostaja tule täyttämään maksuvelvollisuuttaan myyjää kohtaan.

Suorituksesta pidättäminen myyjän oikeus-suojakeinona voi tulla kysymykseen myös silloin, kun on vahvoja perusteita olettaa, että ostaja tulee laiminlyömään myötäväikutusvelvollisuutensa taikka velvollisuutensa tavarahan noutamiseen tai vastaanottamiseen. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostaja joutuu maksuvaikeuksiin, joiden vuoksi hän ei todennäköisesti kykene toimittamaan tavarahan valmistuksen edellyttämää materiaalia tai komponenttia, joka ostajan on ollut määrä hankkia tai valmistaa.

Myös myyjän puolella saattavat myyjän taloudellinen asema samoin kuin hänen käyttäytymisensäkin antaa aiheen olettaa, ettei hän tule täyttämään olennaista osaa velvollisuuksistaan. Kysymys voi olla joko siitä, että myyjältä voidaan olettaa puuttuvan resursseja tai muita mahdollisuuksia sopimuksen täyttämiseen tai että häneltä puuttuu halu siihen. Näissäkin tapauksissa edellytetään, että on oltava vahvoja perusteita olettaa

myyjän velvollisuuksien jäävän olennaisilta osin täyttämättä. Voi esimerkiksi osoittautua, että myyjän maksukyky on niin huono, ettei hän todennäköisesti kykene hankkimaan kaupan kohteena olevaa tavaraa tai materiaalia, jota tavarantoimittajan valmistukseen tarvitaan. Myyjän heikko maksukyky ei kuitenkaan välttämättä vaikuta hänen mahdollisuuksiinsa täyttää ostajan kanssa tehty sopimus. Tarkoituksena saattaa esimerkiksi olla, että toimitus tapahtuu myyjän varastosta ja että tavara kuljetetaan ostajan kustannuksella. Myyjän taloudellinen asema voi toisin sanoen antaa ostajalle oikeuden pidättyä kauppahinnan maksamisesta ainoastaan, jos konkreettiset olosuhteet huomioon ottaen on vahvoja perusteita olettaa, että myyjän taloudellisen tilanteen vuoksi olennainen osa hänen sopimuksenmukaisista velvollisuuksistaan jää täyttämättä.

Esimerkkinä tilanteesta, jossa myyjän toiminta voi antaa aiheen esillä olevassa säännöksessä tarkoitettuun olettamukseen, voidaan mainita, että myyjä on kaupanteon jälkeen laiminlyönyt ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat välttämättömiä, jotta sopimus olisi mahdollista täyttää oikeaan aikaan tai oikealla tavalla. Jos esimerkiksi tilauskaupassa käy selville, että myyjä ei ole tehnyt ulkopuolisten kanssa tarvittavia tilaus- tai muita sopimuksia, joita tavarantoimittaminen oikeaan aikaan edellyttää, tämä saattaa antaa ostajalle oikeuden pidättyä sopimuksenmukaisista maksuista. Vastaavanlainen oikeus saattaa tulla kysymykseen, jos jo ennen tavarantoimitusta käy selville, että myyjän suoritus poikkeaa olennaisella tavalla sopimuksesta ja voidaan olettaa, että sitä ei ylipäänsä voida korjata tai että virheen korjaaminen ei käy päinsä ilman, että toimitus viivästyy olennaisesti.

Joissakin tapauksissa myös virheelliset toimitukset muille ostajille saattavat olla riittävän vahvoja perusteita olettamukselle, että myyjä ei tule täyttämään sopimustaan ostajan kanssa oikeaan aikaan tai oikealla tavalla. Tämä edellyttää kuitenkin, että eri toimitusten välillä on sellainen yhteys, että muita ostajia kohdanneen sopimusrikkomuksen perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä myös myyjän ja asianomaisen ostajan välisen sopimuksen täyttämisestä. Näin saattaa olla asianlaita esimerkiksi silloin, kun sopimukset koskevat samaan valmistuserään kuuluvia tavaroita ja aikaisemmissa toimituksissa muille ostajille on ollut virhe, jonka voidaan olettaa koskevan myös tulossa olevaa toimitusta ostajalle.

Sopijapuolen oikeus pidättyä suorituksesta kestää niin kauan kuin olosuhteet ovat sellaiset

kuin säännöksessä tarkoitetaan eli niin kauan kuin vastapuolen taloudellisen tilanteen tai käytettävyyden vuoksi on vahvoja perusteita olettaa, ettei hän tule täyttämään olennaista osaa sopimuksen mukaisista velvollisuuksistaan. Olosuhteet voivat kuitenkin muuttua sillä tavoin, että sopijapuoli saa oikeuden purkaa kaupan 62 §:n perusteella. Pidättyminen omasta suorituksesta saattaa siten usein olla kaupan purkamista edeltävä toimenpide. Oikeus pidättyä suorituksesta saattaa kuitenkin myös raueta sillä perusteella, että tämän oikeuden perusteet lakkaavat. Myyjä ei siten saa enää pidättyä omasta suorituksesta, jos ostaja maksaa kauppahinnan tai asettaa vakuuden sen maksamisesta. Vastaavalla tavalla ostajan oikeus pidättyä kauppahinnan maksamisesta lakkaa, jos myyjä puolestaan voi saattaa todennäköiseksi, ettei hänen puoleltaan tule tapahtumaan sopimusrikkomusta. Pykälän 4 momentista ilmenee nimenomaisesti, että osapuoli on velvollinen jatkamaan suoritustaan, jos vastapuoli asettaa hyväksyttävän vakuuden omasta suorituksesta.

Sellainen viivästys sopimuksen täyttämisessä, joka johtuu siitä, että sopijapuoli on esillä olevan säännöksen mukaisesti pidättynyt suorituksesta, ei anna vastapuolelle oikeutta viivästysseuraamuksiin. Tämä ilmenee 22 ja 51 §:stä. Sopijapuolella itsellään on kuitenkin riski siitä, että hän arvioi suorituksesta pidättymisen edellytykset oikein. Jos jälkepäin osoittautuu, että arvio oli virheellinen, voivat viivästysseuraamukset suorituksesta pidättynyttä sopijapuolta kohtaan tulla kysymykseen.

Pykälän 2 momentissa on erityissäännös sen tilanteen varalta, että 1 momentissa tarkoitettu seikka ostajan puolella on ilmennyt sen jälkeen, kun myyjä on jo lähettänyt tavarantoimituksen ostajalle. Tällaisessa tapauksessa myyjä saa estää tavarantoimituksen ostajan hallintaan. Myyjä voi siten pysäyttää tavarantoimituksen vielä kuljetuksen aikana. Hän voi menetellä näin silloinkin, kun ostajalla on tavaraa koskeva kuljetusasiakirja, joka normaalisti antaisi ostajalle oikeuden tavarantaimitukseen. Myyjän pysäyttämisoikeus koskee siis esillä olevan säännöksen mukaan myös sitä tapausta, että ostajalla on hallussaan konossementti tai rahtikirja, joka tavallisissa olosuhteissa antaisi hänelle oikeuden vaatia tavaraa hallintaansa.

Jos tavara on jo tullut ostajan hallintaan, myyjä on menettänyt esillä olevan säännöksen mukaisen pysäyttämisoikeutensa. Ainoastaan silloin, kun ostajan omaisuus on luovutettu kon-

kurssiin ennen tavarahan hallinnan luovutusta, myyjällä voi olla oikeus saada tavara takaisin.

Pykälän 3 momentti koskee sopijapuolen velvollisuutta ilmoittaa vastapuolelle, että hän haluaa käyttää 1 tai 2 momentin mukaista oikeutta. Tällainen ilmoitus on annettava heti. Jos osapuoli laiminlyö ilmoitusvelvollisuutensa, hän on velvollinen korvaamaan vastapuolelle vahingon, joka mahdollisesti on aiheutunut siitä, että ilmoitusta ei ole annettu ajoissa. Esimerkkinä tällaisesta vahingosta voidaan mainita, että ostajalle aiheutuu tarpeettomia kustannuksia sen johdosta, että hän on lähettänyt kuljetuskalustoa noutamaan tavaraa, mitä hän ei olisi tehnyt, jos myyjä olisi ajoissa ilmoittanut, ettei hän tule luovuttamaan tavaraa ostajan oletetun maksukyvttömyyden vuoksi.

Pykälän 4 momentista ilmenee, että sopijapuolen oikeus pidättyä sopimuksen täyttämisestä lakkaa, jos vastapuoli asettaa hyväksyttävän vakuuden suorituksestaan.

Kun kysymys on ostajan maksuvelvollisuudesta, on verrattain selvää, minkälaiset vakuudet voivat tulla kysymykseen. Toisinaan myyjä voi saada riittävän vakuuden siitä, että maksuehtoja muutetaan niin, että ostajan on saadaksesen tavarahan hallintaansa maksettava kauppahinta käteisellä sen sijaan, että hän saisi tavarahan luotolla. Monissa tapauksissa tätä ei kuitenkaan voida pitää myyjän kannalta riittävänä. Ostajan on tällöin järjestettävä esimerkiksi pankkitakaus turvataksaan myyjän saatavan.

Myyjän suorituksen turvaamiseksi vakuutta ei useinkaan voida asettaa samalla tavoin kuin ostajan maksuvelvollisuuden osalta. Olosuhteista jää suuressa määrin riippumaan, mitä tässä suhteessa voidaan vaatia. Myyjän vakuuttelu siitä, että hän tulee täyttämään sopimuksen, ei yleensä riitä. Tällainen vakuuttelu merkitsee vain, että myyjä toistaa sitoumuksensa. Myyjän on sen vuoksi voitava esittää lisätodisteita siitä, että hän todella pystyy täyttämään sopimuksen. Esimerkkinä siitä, kuinka tämä mahdollisesti voi tapahtua, voidaan mainita, että myyjä esittää laatunäytteen tai muita erityisiä todisteita siitä, että tavara tulee olemaan virheetön. Joskus voi myös riittää, että myyjä asettaa vakuuden odotettavissa olevasta sopimusrikkomuksesta mahdollisesti aiheutuvan vahingonkorvauksen maksamisesta.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 71 artikla.

62 §. Pykälä koskee osapuolen oikeutta purkaa kaupan vastapuolen ennakoidun sopimusrikkomuksen johdosta. Myös tämä pykälä koskee sekä

myyjän että ostajan ennakoitua sopimusrikkomusta.

Kaupan purkaminen tulee tämän pykälän mukaan kysymykseen, kun on käynyt selväksi, että sopimusrikkomus tulee tapahtumaan. Siten vaaditaan suurta todennäköisyyttä ennen kuin kaupan purkaminen voi tulla kysymykseen vielä toteutumattoman sopimusrikkomuksen perusteella. On luonnollista, että tältä osin on asetettava tiukemmat vaatimukset kuin kuin 61 §:n 1 momentin mukaan, joka koskee osapuolen oikeutta pidättyä suorituksestaan vastapuolen ennakoidun sopimusrikkomuksen johdosta. Suorituksesta pidättäminen on usein ensimmäinen toimenpide, jota seuraa kaupan purkaminen, mikäli vastapuoli ei voi eliminoida sopimusrikkomuksen vaaraa.

Purkioikeuden arviointi tapahtuu kaupan purkavan osapuolen vastuulla. Jos myöhemmin todetaan, ettei edellytyksiä kaupan purulle ollut olemassa, hän saattaa joutua velvolliseksi korvaamaan vastapuolen vahingon.

Pykälässä edellytetään lisäksi, että ennakoitu sopimusrikkomus toteutuessaan oikeuttaisi purkamaan kaupan. Tällä viitataan lain yleisiin kaupan purkamista koskeviin edellytyksiin. Keskeinen vaatimus on siten, että ennakoidun sopimusrikkomuksen tulee olla olennainen. Eräiden tilauskauppojen osalta kaupan purkaminen myyjän viivästyksen perusteella tulee kuitenkin kysymykseen vain, jos kaupan tarkoitus jää ostajalta viivästyksen vuoksi olennaisesti saavuttamatta (26 §). Tämä vaatimus on otettava huomioon myös silloin, kun kaupan purkaminen tapahtuu ennakoidun viivästyksen perusteella. Lakiehdotuksen 54 §:n 4 momentissa säädetty myyjän purkioikeuden rajoitus koskee niin ikään myös kaupan purkamista ennakoidun sopimusrikkomuksen perusteella. Jos esimerkiksi osa tavarasta on jo tullut ostajan hallintaan, myyjä ei saa purkaa kauppaa tältä osin, ellei hän ole sopimuksessa pidättänyt itselleen tällaista oikeutta.

Oikeus kaupan purkamiseen on riippumaton sopimusrikkomuksen syystä. Tämän pykälän soveltamisala on siten laajempi kuin edellisen pykälän, joka koskee sopijapuolen oikeutta pidättyä suorituksestaan. Jos on käynyt selväksi, että vastapuolen taholta tulee tapahtumaan olennainen sopimusrikkomus, kauppa saadaan purkaa riippumatta siitä, mitkä seikat antavat aiheen ennakoida sopimusrikkomusta. Nämä seikat voivat esimerkiksi olla kokonaan vastapuolen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Kaupan purkaminen saattaa myös perustua vastapuolen nimen-

omaiseen ilmoitukseen siitä, ettei hän tule täyttämään sopimusta tai että hänen suorituksensa tulee viivästyneen olennaisesti.

Säännöksessä asetettu vaatimus, jonka mukaan on täytynyt käydä selväksi, että purkuun oikeutava sopimusrikkomus tulee tapahtumaan, merkitsee sitä, että vastapuoli voi toimenpiteillään vaikuttaa purkamisen edellytyksiin. Jos ostaja esimerkiksi voi riittävän nopeasti asettaa vakuuden kauppahinnan maksamisesta, purkuperuste poistuu. Myyjä saattaa vastaavasti kyetä torjumaan kaupan purkamisen, jos hän ajoissa esittää sellaisen selvityksen mahdollisuuksistaan sopimuksen mukaiseen suoritukseen, ettei sopimusrikkomuksen tapahtumista enää voida pitää selvänä. On korostettava, että se, mikä riittää kaupan purkamisen torjumiseksi eli kumoamaan arvion siitä, että sopimusrikkomus on väistämätön, ei välttämättä riitä poistamaan vastapuolelta oikeutta pidettyä suorituksesta 61 §:n nojalla. Tämä oikeus voi siten säilyä, vaikka ilmeneekin, ettei edellytyksiä kaupan purkamiseen ole. Jos sopijapuoli on jo ilmoittanut purkavansa kaupan esillä olevan säännöksen nojalla, purku jää lakiehdotuksen mukaan ilman vaikutusta, jos vastapuoli heti antaa hyväksyttävän vakuuden sopimuksen täyttämiseksi.

YK:n yleissopimuksessa sopijapuolen oikeutta purkaa kauppa vastapuolen ennakoidun sopimusrikkomuksen johdosta säännellään 72 artiklassa.

63 §. Pykälässä on erityissäännöksiä niiden tilanteiden varalta, joissa sopijapuoli joutuu konkurssiin ennen kuin sopimus on molemmin puolin täytetty.

Pykälän 1 momentti koskee sopijapuolen oikeutta kaupan purkamiseen, kun vastapuolen omaisuus luovutetaan konkurssiin ennen kuin hän on täyttänyt suoritusvelvollisuutensa. Sopijapuolen tulee tällöin tiedustella konkurssipesältä, haluaako se sitoutua kauppaan eli pysyä sopimuksessa. Jos konkurssipesä kohtuullisessa ajassa ilmoittaa, että se haluaa pysyä sopimuksessa ja asettaa hyväksyttävän vakuuden sopimuksen täyttämiseksi, sopijapuolella ei ole oikeutta purkaa kauppa. Erona 62 §:n säännökseen on siten se, että konkurssitilanteissa sopijapuolen on ensin annettava vastapuolen konkurssipesälle tilaisuus sitoutua kauppaan. Sopimuksen purkaminen tulee kysymykseen vain, jos konkurssipesä ilmoittaa, ettei se halua pysyä sopimuksessa tai jos konkurssipesä ei kohtuullisessa ajassa ota kantaa asiaan. Siinäkin tapauksessa, että konkurssipesä ajoissa ilmoittaa sitoutuvansa kauppaan, vasta-

puoli saa purkaa kaupan, jos konkurssipesä ei samalla aseta hyväksyttävää vakuutta sopimuksen täyttämiseksi.

Säännös koskee sekä ostajan että myyjän konkurssia. Jos kysymys on ostajan konkurssista ja konkurssipesä sitoutuu kauppaan, myyjän kauppahintasaatava on niin sanottua massavelkaa, joka suoritetaan pesän varoista ennen muita velkoja. Silti konkurssipesän on, voidakseen estää myyjää purkamasta kauppa, aina asetettava myös vakuus kauppahinnan maksamisesta, jollei sitä suoriteta heti.

Myös silloin, kun kysymyksessä on myyjän konkurssi, on ostajan annettava konkurssipesälle tilaisuus pysyä sopimuksessa, ja konkurssipesän on, jos se haluaa sitoutua kauppaan, kyettävä asettamaan hyväksyttävä vakuus sopimuksen täyttämiseksi. Esillä olevissa tapauksissa riittävänä voidaan usein pitää sitä, että konkurssipesä asettaa vakuuden kaikesta siitä vahingosta, jonka sopimuksen mahdollinen täyttämättä jättäminen aiheuttaisi ostajalle. Jos myyjän suoritusvelvollisuus kuitenkin on sen laatuinen, että on epävarmaa, onko konkurssipesällä riittävät tiedolliset tai taidolliset edellytykset sopimuksen asianmukaiseen täyttämiseen, ostaja voi olla oikeutettu vaatimaan myös muunlaista selvitystä konkurssipesän suorituskyvystä. Tällöin ei siten välttämättä voida pitää riittävänä pelkästään sitä, että konkurssipesä asettaa vakuuden, jolla turvataan ostajan taloudellinen riski.

Säännöksessä tarkoitettun kohtuullisen ajan pituutta arvioitaessa on otettava huomioon muun muassa se, minkä suuruusluokan sopimuksesta on kysymys ja minkälaista tavaraa kauppa koskee. Etenkin jos kysymyksessä on tavara, joka on altis hinnanvaihteluille tai jolla on markkinoilla vilkas kysyntä, tai jos kysymyksessä on taloudelliselta merkitykseltään verraten pieni sopimus, konkurssipesän on edellytettävä tekevän ratkaisunsa nopeasti. Jos taas kysymyksessä on esimerkiksi taloudellisesti merkittävä valmistussopimus, konkurssipesälle on varattava enemmän aikaa asian ratkaisemista ja vakuuksien järjestämistä varten.

Pykälän 2 momentissa on säännökset myyjän niin sanotusta aktiivisesta pysäyttämisoikeudesta. Säännös tulee sovellettavaksi, jos tavara tulee ostajan tai hänen konkurssipesänsä hallintaan sen jälkeen, kun ostajan omaisuus on luovutettu konkurssiin. Tällainen tilanne voi syntyä lähinnä kaukokaupassa, jos myyjä ei ole kyennyt käyttämään 61 §:n 2 momentin mukaista passiivista pysäyttämisoikeuttaan ja estämään tavarahan hallinnan luovuttamista ostajalle tai konkurssipesäl-

le. Säännöksen mukaan konkurssipesä on velvollinen heti maksamaan kauppahinnan, jos se on erääntynyt, tai muussa tapauksessa asettamaan kohtuullisessa ajassa hyväksyttävän vakuuden sen suorittamisesta. Jos näin ei tapahdu, myyjällä on oikeus vaatia tavara takaisin. Säännös sisältää siten poikkeuksen 54 §:n 4 momentin periaatteesta, jonka mukaan myyjä menettää mahdollisuutensa kaupan purkamiseen ostajan saadessa tavaran hallintaansa.

Pykälän 3 momentissa on 2 momenttia täydentävä säännös siltä varalta, että konkurssipesä on myyjän vaatiessa tavaran palauttamista ehtinyt myydä tavaran edelleen tai muutoin menetellä sillä tavoin, ettei tavaraa voida palauttaa myyjälle olennaisesti muuttumattomana ja vähentymättömänä. Tällöin konkurssipesän katsotaan sitoutuneen kauppaan, ja myyjän kauppahintasaatava on konkurssissa massavelkaa.

12 luku. Yhteisiä säännöksiä kaupan purusta ja uudesta toimituksesta

68 §. Pykälä koskee purkuseuraamuksen vaikutuksia ja toteuttamista sekä uutta toimitusta koskevan vaatimuksen toteuttamista. Pykälässä pidetään silmällä tilanteita, joissa kauppa puretaan tai uutta toimitusta vaaditaan vastapuolen sopimusrikkomuksen perusteella ja tällainen seuraamus lain säännösten tai sopimuksen mukaan on oikeutettu.

Jos kauppa puretaan, tämä merkitsee 1 momentin mukaan, että myyjän velvollisuus luovuttaa tavaran hallinta ja ostajan velvollisuus maksaa kauppahinta sekä myötävaikuttaa kauppaan lakkaavat. Kaupan purkamisella ei sen sijaan ole merkitystä esimerkiksi sellaisten sopimusehtojen kannalta, jotka koskevat liikesalaisuuksia, riitojen ratkaisemista tai osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia kaupan purkamisen johdosta.

Kaupan purkaminen voi myös aikaansaada sopijapuolelle erityisiä velvollisuuksia. Lakiehdotuksen 73 §:stä ilmenee, että ostaja, joka haluaa purkaa kaupan, on velvollinen ryhtymään kohtuullisiin toimenpiteisiin huolehtiaakseen tavarasta, jos hän on ottanut sen vastaan tai, tietyin edellytyksin, jos se on lähetetty hänelle.

Pykälän 2 momentin mukaan kaupan purkaminen merkitsee, että kumpikin osapuoli saa vaatia vastapuolta palauttamaan sen, mitä tämä on vastaanottanut. Myyjä saa siten vaatia, että ostaja palauttaa tavaran ja ostaja saa vaatia, että

myyjä maksaa ostajan mahdollisesti suorittaman kauppahinnan takaisin.

Lakitekstistä ei ilmene, minne ostajan on palautettava tavara. Lähtökohtana lienee pidettävä, että ostaja ei yleensä ole velvollinen palauttamaan tavaraa muuhun paikkaan kuin sinne, missä hän on sen vastaanottanut. Joskus ostajalta voitaneen kuitenkin kohtuudella edellyttää, että hän huolehtii tavaran lähettämisestä takaisin myyjälle. Jos myyjä on purkanut kaupan ostajan sopimusrikkomuksen vuoksi, myyjällä voi olla oikeus vahingonkorvaukseen niistä kustannuksista, jotka tavaran takaisinkuljetus on hänelle aiheuttanut.

Lakitekstistä ei myöskään ilmene, missä myyjän on palautettava maksettu kauppahinta. Lähtökohtana lienee kuitenkin pidettävä sitä, että takaisinmaksun on tapahduttava ostajan luona ainakin silloin, kun kysymyksessä on sama paikka, missä ostaja on ottanut tavaran vastaan.

Kuten 66 §:n 2 momentista ilmenee, tavaran palauttaminen ei kaikissa tilanteissa ole edellytyksenä sille, että ostaja voi purkaa kaupan. Jos ostajalla on oikeus purkaa kauppa siitä huolimatta, että hän ei lainkaan voi palauttaa tavaraa tai ei voi palauttaa sitä muuttumattomana, myyjä ei tietenkään saa myöskään vaatia tätä. Jos ostaja ei muissa kuin 66 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa voi palauttaa tavaraa olennaisesti muuttumattomana tai vähentymättömänä, hänen on palauttaessaan tavaran samalla suoritettava 66 §:n 3 momentissa tarkoitettu korvaus tavaran arvon alentumisesta.

Kaupan purkaminen myyjän toimesta ei yleensä tule kysymykseen silloin, kun ostaja jo on saanut tavaran hallintaansa. Tämän vuoksi se ongelma, että tavaraa ei voida palauttaa, voi näissä tapauksissa syntyä vain silloin, kun myyjä on takaisinottoehdon tai muun vastaavanlaisen sopimusehdon avulla pidättänyt itselleen oikeuden purkaa kaupan huolimatta siitä, että tavara on tullut ostajan hallintaan. Takaisinottoa tarkoittavan ehdon pätevyys riippuu puolestaan muun muassa siitä, onko tavara palautettavissa. Tällaiseen ehtoon ei voida vedota silloin, kun tavara on tullut muun omaisuuden, esimerkiksi kiinteistön osaksi. Mikäli takaisinottoa koskeva ehto on pätevä, mutta tavaraa ei voida palauttaa esimerkiksi sen vuoksi, että se on tuhoutunut tai kadonnut sen ollessa ostajan hallinnassa, kaupan purkaminen on tuskin myyjän edun mukaista.

Jos tavara on palautettava, kumpikin osapuoli saa pidättyä täyttämästä omaa palautusvelvollisuuttaan siihen saakka, kunnes vastapuoli on

palauttanut sen, mitä hän on vastaanottanut. Myyjä ei siis ole velvollinen palauttamaan kauppahintaa ostajalle ennen kuin ostaja palauttaa vastaanottamansa tavarat. Ostaja ei toisaalta ole velvollinen palauttamaan tavaraa ennen kuin myyjä maksaa takaisin sen, mitä ostaja on suorittanut kauppahinnasta.

Kumpikin osapuoli saa myös pidättyä täyttämästä omaa palautusvelvollisuuttaan, kunnes vastapuoli maksaa vahingonkorvauksen ja koron, jonka hän voi olla velvollinen suorittamaan, tai asettaa hyväksyttävän vakuuden niiden maksamisesta. Jos myyjä vaatii ostajalta vahingonkorvausta, myös hän saa siten pitää kauppahinnan vaatimustensa vakuutena siltä osin kuin maksettu kauppahinta vastaa näitä vaatimuksia. Myyjän vahingonkorvausvaatimukseen voidaan tässä suhteessa rinnastaa vaatimus ostajan tavarasta saaman hyödyn korvaamisesta (65 §). Myyjällä on oikeus pidättää kauppahinta korko- ja vahingonkorvausvaatimusten vakuutena riippumatta siitä, ovatko kuittauksen edellytykset olemassa. Ostaja saa puolestaan pidättää tavarat myyjään kohdistamansa vahingonkorvausvaatimuksen vakuudeksi, kunnes vahingonkorvaus maksetaan tai vaatimuksen turvaamiseksi asetetaan muu hyväksyttävä vakuus. Näin on asianlaita riippumatta siitä, onko kauppahinta jo maksettu vai ei.

Jos myyjän on määrä toimittaa uudelleen, ostaja saa 3 momentin mukaan pidättyä täyttämästä omaa palautusvelvollisuuttaan, kunnes uusi toimitus on tapahtunut. Tämä koskee sekä tapauksia, joissa ostaja on vaatinut uutta toimitusta, että tapauksia, joissa myyjä on tarjoutunut suorittamaan tällaisen oikaisun. Pykälästä ilmenee epäsuorasti, että myyjällä on tällöin oikeus saada virheellinen tavara takaisin.

YK:n yleissopimuksessa 1 ja 2 momenttia vastaa 81 artikla.

65 §. Pykälän 1 momentti koskee ostajan velvollisuutta luovuttaa kaupan purkamisen yhteydessä myyjälle tavarasta saamansa tuotto sekä korvata tavarasta saamansa hyöty. Pykälän 2 momentti koskee myyjän velvollisuutta maksaa niin sanottua tuottokorkoa rahamäärälle, joka hänen on palautettava ostajalle.

Jos kauppa puretaan, ostajan on 1 momentin mukaan luovutettava myyjälle tavarasta saamansa tuotto, sekä maksettava kohtuullinen korvaus, jos hänellä on ollut tavarasta muuta hyötyä. Säännös on vastapaino sille 64 §:stä ilmenevälle periaatteelle, jonka mukaan ostajalla on kaupan purkamisen yhteydessä oikeus saada kauppahinta kokonaisuudessaan takaisin myös silloin, kun kau-

pan kohteesta on ennen sopimuksen purkamista kertynyt hänelle tuottoa tai muuta hyötyä.

Tuotolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaista tuottoa, joka ei perustu ostajan omiin toimenpiteisiin. Esimerkkinä voidaan mainita tiineenä myydyin eläimen saama jälkeläinen tai osakkeesta maksettu osinko. Jos ostaja sen sijaan on käyttänyt tavaraa tulona tuottavalla tavalla, hän ei ole velvollinen luovuttamaan myyjälle tällä tavoin saamia tuloja.

Muusta hyödyistä, jonka ostaja mahdollisesti on tavarasta saanut, hänen on suoritettava myyjälle kohtuullinen korvaus. Koska myyjällä ei ilman erityistä sopimusehtoa ole oikeutta purkaa kauppaa enää sen jälkeen, kun ostaja on saanut tavarat hallintaansa, esillä oleva säännös voi tulla ajankohtaiseksi ensisijaisesti silloin, kun ostaja purkaa kaupan sen vuoksi, että tavarassa on virhe.

Lakiehdotuksen 66 §:stä ilmenee, että tavarat arvon aleneminen, joka johtuu siitä, että ostaja on käyttänyt tavaraa edellytetyyn tarkoitukseen ennen kuin hän havaitsi tai hänen olisi pitänyt havaita kyseinen virhe, ei vaikuta ostajan purkioikeuteen (66 §:n 2 momentin 2 kohta). Jos ostaja sen sijaan on käyttänyt tavaraa muuhun kuin edellytetyyn tarkoitukseen ja se on tämän vuoksi altistunut poikkeuksellisen suurelle riskille, kaupan purkaminen tulee 66 §:n 3 momentin mukaan kysymykseen vain sillä edellytyksellä, että ostaja suorittaa myyjälle hyvityksen tavarat arvon alenemisesta.

Myös esillä olevaa, tavarasta saadun hyödyn korvaamista koskevaa säännöstä sovellettaessa on lähdettävä siitä, että mahdollisen hyötykorvauksen purkuilmoitusta edeltävältä käyttäjältä ei tule ylittää tavarat käytöstä aiheutunutta tavarat arvon alenemista. Toisaalta silloin, kun ostaja on ennen kaupan purkamista käyttänyt tavaraa sopijapuolten edellyttämään tarkoitukseen, ei ostajaa välttämättä tule velvoittaa suorittamaan myyjälle täysimääräistä hyvitystä käytön aiheuttamasta arvonalennuksesta. Kohtuullista korvausta harkittaessa on näet otettava huomioon muun muassa se, missä määrin tavarassa oleva virhe on vaikuttanut tavarat toimintaan tai käyttömahdollisuuksiin purkua edeltäneenä aikana. Sen lisäksi että virheestä sinänsä johtuva tavarat arvon aleneminen jää myyjän vahingoksi, ovat esimerkiksi yritykset virheen korjaamiseksi voineet vähentää tavarat käyttömahdollisuuksia siinä määrin, ettei ostajan todellisuudessa saama käyttöhyöty tavarasta ole oikeassa suhteessa siihen arvonalennukseen, joka virheettömään tavararaan olisi kohdistunut tavarat

vastaanottamisen ja kaupan purkamisen välisenä aikana. Niin ikään on ostajan korvausvelvollisuutta arvioitaessa otettava huomioon muun muassa kustannukset, joita ostaja mahdollisesti on pannut tavarahan ennen kaupan purkamista. Kohdallista hyötykorvausta ei siten yleensä voida määrätä kaavamaisin perustein, vaan mahdollisen korvauksen suuruus on harkittava tapauskohtaisesti.

Erikseen on yleensä harkittava kysymys siitä, missä määrin ostajan mahdollisesti tulee korvata myyjälle hyöty, jonka hän on saanut tavarahan käyttämisestä virheen ilmenemisen jälkeen esimerkiksi sinä aikana, jonka kaupan purkamista koskevan riidan ratkaiseminen kestää. Tältäkin osin ostajan korvausvelvollisuus ja korvauksen kohtuullinen määrä joudutaan arvioimaan tapauskohtaisesti.

Silloin, kun myyjällä omistuksenpidätysehdon tai muun vastaavan sopimusehdon perusteella on oikeus purkaa kauppa ostajan maksuviivästyksen perusteella huolimatta siitä, että ostaja on jo saanut tavarahan hallintaansa, saattavat purkutilanteessa tulla sovellettavaksi osamaksukaupasta annetun lain erityissäännökset sopijapuolten välillä toimitettavasta tilityksestä. Näiden säännösten mukaan ostajan tavarasta saama hyöty tulee korvatuksi myyjälle siten, että ostajan hyväksi luetaan tavarahan arvo sitä takaisin otettaessa. Myyjä saa toisin sanoen hyvityksen ostajan saamasta käyttöhyödyistä siinä laajuudessa kuin tavarahan käyttö on alentanut tavarahan arvoa. Vastaava periaate soveltuu yleensä noudatettavaksi myös muissa tapauksissa, joissa myyjä omistuksenpidätyksen tai muuhun vastaavaan ehtoon nojautuen purkaa kaupan ostajan maksuviivästyksen perusteella.

Jos myyjän on palautettava kauppahinta tai osa siitä, hän on 2 momentin mukaan velvollinen maksamaan tälle rahamäärälle niin sanottua tuotokorkoa siitä päivästä lähtien, jona hän vastaanotti maksun. Tuotokoron korkokanta on lakiehdotuksen mukaan sama kuin korkolain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettu korkokanta, eli korkoa on maksettava Suomen Pankin kulloinkin voimassa olevaa peruskorkoa vastaavan korkokannan mukaan.

YK:n yleissopimuksessa esillä olevaa pykälää vastaa 84 artikla.

66 §. Pykälän 1 momentin mukaan ostaja saa purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta vain, jos hän voi palauttaa tavarahan olennaisesti muuttumattomana ja vähentymättömänä. Pykälän 2 ja

3 momentit sisältävät kuitenkin tärkeitä poikkeuksia tästä periaatteesta.

Pykälän 2 momentin mukaan ostaja saa määrättyjen edellytysten vallitessa purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta, vaikka hän ei voisi palauttaa tavaraa olennaisesti muuttumattomana tai vähentymättömänä.

Momentin 1 kohdan mukaan ostaja saa 1 momentin estämättä purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta, jos syynä siihen, että tavaraa ei voida palauttaa olennaisesti muuttumattomana ja vähentymättömänä, on, että tavara on tuhoutunut, kadonnut, huonontunut tai vähentynyt omien ominaisuuksiensa tai muun sellaisen seikan vuoksi, joka ei johdu ostajasta.

Esimerkkinä siitä, että tavara on huonontunut omien ominaisuuksiensa vuoksi, voidaan mainita, että kauppa koskee hedelmiä, jotka on luovutettu liian myöhään ja jotka kaupan purkamisen tullessa ajankohtaiseksi ovat ehtineet pilaantua. Toinen esimerkki on, että tavara on vahingoittunut purun perusteena olevan virheen vuoksi. Tämän säännöksen piiriin on luettava myös tilanne, jossa tavara on esimerkiksi asennettu kiinteistöön, ja siitä on siten tullut kiinteistön ainesosa, jota ei voida vahingoittumatta irrottaa kiinteistöstä.

Säännöksen piiriin kuuluvat myös tapaturmat, jotka eivät johdu kummastakaan osapuolesta, samoin kuin esimerkiksi varkaus tai sivullisen aiheuttama vahingon teko, johon ei liity ostajan tuottamusta. Esillä olevan säännöksen ja vaaranvastuun siirtymistä koskevien säännösten (12-16 §) vertailu osoittaa, että vaaranvastuu tavarasta on luovutuksen jälkeenkin myyjällä, jos on olemassa sellainen peruste, joka antaa ostajalle oikeuden purkaa kaupan. Käytännössä tavallisin tällainen tapaus on, että tavarassa on olennainen virhe.

Muu syy, joka ei johdu ostajasta, saattaa olla esimerkiksi se, että tavara vahingoittuu myyjän toimenpiteiden johdosta virheen korjaamisen yhteydessä tai tavarahan luovutuksen jälkeen suoritettavan huollon yhteydessä samoin kuin se, että tavara vahingoittuu, koska myyjä tai joku muu hänen lukuunsa on antanut sen käytöstä tai hoidosta virheellisiä tai puutteellisia ohjeita.

Momentin 2 kohdan mukaan ostaja ei menetä oikeuttaan purkaa kauppa tai vaatia uutta toimitusta, vaikka hän ei voikaan palauttaa tavaraa 1 momentissa tarkoitettussa kunnossa, jos tavara on tuhoutunut, huonontunut tai vähentynyt sellaisen toimenpiteen vuoksi, joka on ollut välttämättömän tavarahan virheellömyyden tarkastamiseksi.

Myyjä ei siten voi torjua kaupan purkamista esimerkiksi sillä perusteella, että ostaja on rikkonut tavarán pakkauksen tai tehnyt tavanmukaisia kokeita tavarán tarkastamiseksi. Kuitenkin edellytetään, että ne toimenpiteet, joihin ostaja on ryhtynyt, ovat olleet tarkastuksen kannalta välttämättömiä. Jos ostaja esimerkiksi haluaa purkaa kaupan tavarán luovutuksen viivästymisen johdosta, hänellä ei yleensä ole aihetta tarkastaa tavaraa eikä hän tällöin myöskään voi vedota esillä olevaan säännökseen.

Momentin 3 kohdan mukaan ostaja saa 1 momentista ilmenevästä rajoituksesta huolimatta purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta, jos tavara on kokonaan tai osittain myyty edelleen tavanmukaisessa järjestyksessä tai jos ostaja on käyttänyt tavaraa edellytettyyn tarkoitukseen ennen kuin hän havaitsi tai hänen olisi pitänyt havaita se virhe, jonka perusteella hän haluaa purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta.

Jos ostaja on myynyt tavarán edelleen tavanmukaisessa järjestyksessä ennen kuin hän on havainnut tai hänen olisi pitänyt havaita se virhe, johon hän haluaa vedota, hän ei siis menetä oikeuttaan kaupan purkamiseen yksinomaan sillä perusteella, että tavaraa ei voida palauttaa myyjälle. Näin on asianlaita myös uutta toimitusta koskevan vaatimuksen osalta. Säännöksessä pidetään silmällä lähinnä sitä tapausta, että tavara on tarkoitettu jälleenmyyntiin. Sitä voidaan kuitenkin soveltaa myös siinä tapauksessa, että tavara on ensi sijassa tarkoitettu ostajan omaan käyttöön, mutta on myöhemmin myyty tavanomaisessa järjestyksessä edelleen esimerkiksi sen vuoksi, että ostaja ei ole enää tarvinnut tavaraa tai on vaihtanut sen toiseen malliin. Mikäli tavara on myyty edelleen, kaupan purkaminen tai uuden tavarán toimittaminen tulee kuitenkin tavallisesti kysymykseen vain, jos myöhempi ostaja on purkanut ensimmäisen ostajan kanssa tekemänsä kaupan tai vastaavasti vaatinut tältä uutta toimitusta. Esillä oleva säännös voi siten tulla sovellettavaksi esimerkiksi silloin, kun jälkimmäinen ostaja on purkanut kaupan sellaisen piilevän virheen johdosta, joka on ollut tavarassa jo silloin, kun tavara luovutettiin ensimmäiselle ostajalle. Se, että myöhempi ostaja on jo käyttänyt tavarán loppuun tai ei muusta syystä voi palauttaa sitä muuttumattomana, ei estä ensimmäistä ostajaa purkamasta oman myyjänsä kanssa tekemänsä kauppaa.

Ostaja ei myöskään menetä oikeuttaan kaupan purkamiseen tai uuden toimituksen vaatimiseen, jos tavara on huonontunut tai vahingoittunut

hänen käyttäessään sitä edellytettyyn tarkoitukseen ennen kuin hän havaitsi tai hänen olisi pitänyt havaita se virhe, jonka perusteella hän haluaa purkaa kaupan tai vaatia uutta tavaraa. Edellytetty käyttötarkoitus käsittää sekä kysymyksessä olevan tavarán normaalin käytön että erityiskäytön, josta myyjä oli selvillä. Jos kaupan kohteena on esimerkiksi uusi auto, myyjä ei voi torjua kaupan purkamista taikka uutta toimitusta koskevaa vaatimusta viittaamalla siihen, että auto on kulunut ostajan käytössä. Samoin on asianlaita myös silloin, kun tavara on normaalissa järjestyksessä käytetty loppuun ennen kuin virhe on voitu havaita.

Momentin 4 kohdan mukaan se seikka, että ostaja ei voi palauttaa tavaraa, ei estä kaupan purkaa, jos purku perustuu oikeudelliseen virheeseen ja ostaja on lain mukaan menettänyt tavarán tai luopunut siitä. Tässä tarkoitettu tilanne saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun osoitautuu, että tavara on varastettu ja ostaja joutuu palauttamaan sen lunastuksetta oikealle omistajalle.

Jos kaupan purkaminen 2 momentin säännösten mukaan tulee kysymykseen, vaikka tavaraa ei olekaan mahdollista palauttaa myyjälle olennaisesti muuttumattomana tai vähentymättömänä, ostaja voi kuitenkin 65 §:n mukaan olla velvollinen suorittamaan myyjälle kohtuullisen korvauksen siitä hyödystä, jonka hän mahdollisesti on tavarasta saanut.

Pykälän 3 momentin mukaan ostaja ei myöskään muissa kuin 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa menetä oikeuttaan kaupan purkamiseen tai uuden toimituksen vaatimiseen, jos hän korvaa myyjälle tavarán arvon alentumisen. Säännös saattaa tulla sovellettavaksi, jos tavara tosin on palautettavissa myyjälle, mutta ei sellaisessa kunnossa kuin 1 momentissa edellytetään eli olennaisesti muuttumattomana ja vähentymättömänä. Jos tavara esimerkiksi on vahingoittunut ostajan tuottamuksesta, hän saa purkaa kaupan, jos hän palauttaa tavarán ja korvaa myyjälle vahingosta johtuvan tavarán arvon alentumisen.

YK:n yleissopimuksessa esillä olevaa pykälää vastaa 82 artikla.

13 luku. Vahingonkorvauksen määrä

Lakiehdotuksen 67-70 §:ssä on säännökset vahingonkorvauksen määrästä. Nämä säännökset ovat yhteisiä myyjän ja ostajan sopimusrikkomuksille. Osapuolten vahingonkorvausvelvolli-

suuden perusteista säädetään 27-28 §:ssä (myyjän viivästys), 40 §:ssä (tavarán virhe), 41 §:ssä (oikeudellinen virhe) ja 57 §:ssä (ostajan maksuviivästys ja myötävaikutusvelvollisuuden täyttämättä jättäminen).

67 §. Pykälä sisältää perussäännökset sopimusrikkomuksen johdosta suoritettavan vahingonkorvauksen määrästä.

Lakiehdotuksessa omaksuttu järjestelmä, jonka mukaan myyjän viivästyksen ja tavarán virheen samoin kuin ostajan puutteellisen myötävaikutuksen osalta välittömien ja välillisten vahinkojen korvaamiseen tulee sovellettavaksi erilainen vastuuperuste (27 ja 40 § sekä 57 §:n 2 momentti), merkitsee, että rajanveto välittömien ja välillisten vahinkojen kesken on tärkein esillä olevassa pykälässä säänneltävä kysymys. Tämä rajanveto on lakiehdotuksessa tehty siten, että esillä olevan pykälän 2 momentissa määritellään, mitä tarkoitetaan välillisillä vahingoilla. Pykälän 3 momentti puolestaan sisältää säännöksen, joka rajoittaa 2 momentissa kuvattujen välillisten vahinkojen alaa. Vahingot, joita ei 2 ja 3 momentin mukaan ole pidettävä välillisinä, ovat siten välittömiä vahinkoja, jotka lakiehdotuksen mukaan tulevat korvattaviksi ankaramman vastuuperusteen mukaan.

Pykälän 1 momentin mukaan sopimusrikkomuksen vuoksi suoritettava vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, saamatta jääneestä voitosta ja muusta välittömästä tai välillisestä vahingosta, joka sopimusrikkomuksesta on aiheutunut. Lähtökohtana on siten niin sanottu täyden korvauksen periaate, eli että vahingonkärsinyt osapuoli on korvauksen avulla saatettava samaan taloudelliseen asemaan kuin jos vastapuoli olisi täyttänyt sopimuksen oikein.

Täyden korvauksen periaate ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa toteudu täysimääräisesti, sillä sitä rajoittaa joukko muita säännöksiä ja periaatteita.

Ensinnäkin vahingonkorvausta määrittäessä noudatetaan yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaan niin sanottua adekvanssirajoitusta, jonka mukaan sopimusrikkomuksen hyvin etäiset, epätavalliset ja arvaamattomat seuraukset jäävät vahingonkorvausvelvollisuuden ulkopuolelle. Yleisiä kriteereitä sen arvioimiseksi, mihin adekvanttisuusraja on asetettava, ei kuitenkaan ole mahdollista esittää, vaan kysymys on ratkaistava tapaus tapaukselta.

Täyden korvauksen periaatetta modifioivat myös lakiehdotuksen 70 §:n säännökset vahinkoikärsivän sopijapuolen velvollisuudesta rajoit-

taa vahinkoaan sekä mahdollisuudesta sovitella vahingonkorvausta, joka muutoin olisi kohtuuton.

Korvausta suoritetaan ainoastaan sopijapuolen tosiasiallisesti kärsimästä vahingosta. Tämä merkitsee muun muassa, että jos vahinkoa kärsineeltä osapuolelta on sopimusrikkomuksen vuoksi säästynyt joitakin kustannuksia, tämä on otettava huomioon vahingonkorvausta laskettaessa alentamalla korvauksen määrää vastaavasti. Poikkeus siitä periaatteesta, että vain tosiasiallinen vahinko korvataan, saattaa kuitenkin seurata 69 §:stä, jonka mukaan vahingonkorvauksena kaupan purkamisen yhteydessä suoritetaan eräissä tapauksissa rahamäärä, joka vastaa käyvän hinnan ja sopimuksen mukaisen hinnan välistä eroa, ilman että vahinkoa kärsineen osapuolen tarvitsee näyttää hinnanneron vastaavan hänen todellista vahinkoaan.

Myyjän sopimusrikkomusten osalta kysymystä korvattavaksi tulevista vahingoista käsitellään yksityiskohtaisemmin 2 momentin yhteydessä. Sama koskee myyjälle korvattavaa vahinkoa tapauksissa, joissa ostaja on viivästynyt myötävaikutusvelvollisuutensa täyttämisessä.

Ostajan maksuviivästyksen osalta erottelulla välittömiin ja välillisiin vahinkoihin ei sen sijaan lakiehdotuksen mukaan ole suoranaista merkitystä vahingonkorvausvelvollisuuden kannalta. Kaikki vahingot tulevat näissä tapauksissa korvattavaksi saman vastuuperusteen mukaan.

Jos myyjä purkaa kaupan ostajan maksuviivästyksen perusteella, myyjä usein myy tavarán jollekin toiselle ostajalle. Etenkin silloin, kun kysymyksessä on tavara, jolla on yleisesti kysyntää markkinoilla, katemyynti on myös myyjän vahingon rajoittamisvelvollisuuden huomioon ottaen asianmukaisin toimenpide. Hinnanneron korvaamisesta katemyynnin perusteella on säännös 68 §:ssä. Lakiehdotuksen 69 §:ssä on puolestaan säännös hinnanneron korvaamisesta tapauksissa, joissa 68 §:n mukaista katemyyntiä ei ole tapahtunut ja tavaralla on olemassa käypä hinta.

Kaikissa tapauksissa katemyynti ei kuitenkaan ole vahingon rajoittamisvelvollisuuden valossa perusteltu toimenpide. Aina se ei edes ole mahdollinen vaihtoehto. Toisaalta näissä tapauksissa ei aina ole myöskään edellytyksiä soveltaa 69 §:n säännöksiä, koska se edellyttää, että tavaralla on markkinoilla käypä hinta. Tällöin myyjälle korvattavaa vahinkoa ei siten voida määrätä hinnanneroa koskevien säännösten mukaan, vaan kysymykseen tulee saamatta jääneen voiton korvaaminen.

Esimerkiksi jos kauppa koskee tavaraa, joka myyjän on määrä valmistaa ostajaa varten, ja myyjä purkaa kaupan ostajan viivästyttäneen sovittujen ennakkomaksujen suorittamisessa, myyjän ei välttämättä kannata jatkaa valmistusta myydäkseen tavaran jollekin toiselle. Etenkin jos valmistus on vasta alkuvaiheessa, saattaa olla edullisempaa keskeyttää valmistelut sopimuksen täyttämiseksi. Tällöin myyjällä on oikeus korvaukseen, joka käsittää saamatta jääneen voiton sekä jo syntyneet kustannukset sikäli kuin myyjä ei voi hyödyntää niitä muulla tavalla.

Korvausmäärän laskemisessa voidaan tällöin usein menetellä niin, että sovittu kauppahinnasta vähennetään säästyneet kustannukset sekä jo uhrattujen tuotantopanosten arvo mahdollisessa vaihtoehtoisessa käytössä. Esimerkki viimeksi mainitusta on valmistusta varten hankittu raaka-aine tai muu materiaali, jonka myyjä voi käyttää muussa tuotannossaan.

Koska lähtökohtana on, että myyjällä on oikeus korvaukseen tosiasiallisesti kärsimästään vahingosta, noudatettavan laskutavan valinnassa on itse asiassa kysymys siitä, millä tavoin katsotaan saatavan riittävän luotettava näyttö vahingon määrästä. Näin ollen kysymys siitä, lasketaanko korvaus säästyneiden kustannusten vai valmistuksesta jo aiheutuneiden kustannusten pohjalta, jää viime kädessä tuomioistuimen ratkaistavaksi sen arvioidessa näyttöä vahingon määrästä. Toisinaan saattaa olla niin, ettei kumpaakaan menetelmää voida sellaisenaan soveltaa, vaan korvauksen määräämisessä on nojaututtava oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 6 §:n säännöksen, jonka mukaan tuomioistuin voi tarvittaessa arvioida vahingon suuruuden kohtuuden mukaan.

Myyjällä on lisäksi oikeus korvaukseen ostajan sopimusrikkomuksen yhteydessä aiheutuneista kustannuksista. Esimerkiksi katemyynnistä aiheutuneet menot ja mahdolliset saatavan perimisestä aiheutuneet kulut ovat siten korvattavaa vahinkoa.

Osamaksukauppalaissa ja kuluttajansuojalain kulutusluottoja koskevassa 7 luvussa on säännöksiä luottokaupan purkamisen ja tavarankäytön yhteydessä suoritettavasta tilityksestä. Näiden säännösten mukaan määräytyy tällöin myös myyjän oikeus vahingonkorvaukseen.

Tapauksissa, joissa myyjä ei pura kauppaa, hänellä on oikeus viivästyskorkoon korkolain säännösten mukaisesti. Viivästyskoron ohella myyjällä voi olla oikeus myös vahingonkorvaukseen. Esimerkkeinä vahinkoeristä, joiden osalta myyjällä voi olla oikeus vaatia korvausta, voidaan

mainita saatavan perimiskulut sekä valuuttakurssitappio, joka myyjälle on maksuviivästyksen vuoksi aiheutunut. Tällaisen kurssitappion korvaamisesta on säännös velkakirjalain (622/47) 7 §:n 2 momentissa, jonka periaatteet tulevat sovellettaviksi myös irtaimen kaupassa.

Jos ostaja peruuttaa tavaran tilauksen, myyjällä on lähtökohtaisesti oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia sen täyttämistä. Tällöin voivat tulla sovellettavaksi lakiehdotuksen 15 luvun säännökset. Ne koskevat muun muassa myyjän oikeutta korvaukseen tavaran huolenpidosta aiheutuneista kustannuksista sekä osapuolten välillä suoritettavaa taloudellista selvittelyä siinä tapauksessa, että myyjä 76 §:n nojalla myy tavaran ostajan lukuun.

Jos kauppahinta on maksamatta, myyjällä on peruutustilanteessa myös oikeus purkaa kauppa lakiehdotuksen 62 §:n nojalla. Tällöin hän voi suorittaa katemyynnin ja 68 §:ssä säädettyä edellytyksin vaatia korvausta mahdollisesta hinnaneroista. Lisäksi hänellä on oikeus korvaukseen esimerkiksi katemyynnistä aiheutuneista ylimääräisistä menoista.

Lakiehdotuksen 52 §:ssä on kuitenkin erityissäännös niiden tapausten varalta, joissa ostaja peruuttaa häntä varten erikseen valmistettavaa tai hankittavaa tavaraa koskevan tilauksen. Tällöin myyjä on määrätty edellytyksin velvollinen keskeyttämään tavaran valmistuksen sekä muut valmistelut sopimuksen täyttämiseksi. Tämä merkitsee, että myyjä ei voi pysyä sopimuksessa eikä myöskään suorittaa katemyyntiä. Myyjälle suoritettava vahingonkorvaus tulee näissä tapauksissa määrättäväksi siten, että se käsittää sopimuksen täyttämisen valmisteluista jo aiheutuneet kustannukset sekä myyjän saamatta jääneen voiton.

Silloinkin, kun kysymyksessä on esimerkiksi ostajaa varten valmistettavan tavaran tilaus, ei valmistuksen keskeyttäminen peruutustilanteessa välttämättä ole vahingon rajoittamisen kannalta edullisinta. Kuten 52 §:n 2 momentin yhteydessä on todettu, vahingon rajoittamisvelvollisuus saattaa merkitä sitä, että myyjän tulee ostajan peruutuksen jälkeen jatkaa valmistusta, jos tavaralle on löydettyjä toinen ostaja ja on ilmeistä, että syntyy vahinkoa voidaan tällaisen korvaavan sopimuksen avulla vähentää. Tällöin joudutaan kunkin tapauksen olosuhteista riippuen ratkaisemaan, voidaanko vahingonkorvausta määrättäessä tukeutua katemyyntiä koskeviin 68 §:n periaatteisiin vai onko korvattavan vahingon määrä laskettava muulla tavalla. Asiaan vaikuttaa muun muassa se, onko korvaavan sopimuksen tekeminen edellyttänyt poikkeamista alkuperäisistä spe-

sifikaatioista ja missä määrin tämä on vaikuttanut valmistuskustannuksiin ja kauppahintaan.

Pykälän 2 momentti sisältää välillisen vahingon määritelmän. Se, mitä lakiehdotuksessa tarkoitetaan välittömällä vahingolla, ilmenee esillä olevasta pykälästä vain epäsuorasti.

Esimerkkeinä tyypillisistä välittömistä vahingoista voidaan mainita sopimusrikkomuksesta aiheutuneet selvittelykustannukset, kuten puhelin-, telex-, posti- ja matkakulut sekä esimerkiksi tavarassa olevan virheen paikantamisesta aiheutuneet kustannukset. Välitöntä vahinkoa ovat myös muun muassa virheelliseksi osoittautuneen tavarantien asentamisesta aiheutuneet, hyödyttömiksi käyneet kustannukset samoin kuin sopimusrikkomuksen vuoksi aiheutuneet ylimääräiset kuljetuskustannukset ja muut vastaavat menot. Jos ostaja esimerkiksi on lähettänyt kuljetuskalustoa noutamaan tavaraa, joka ei myyjän viivästyksen vuoksi ole ollut saatavissa sovittuna ajankohtana, tai jos hän on vuokrannut varastotilaa tavaralle, jota ei ole toimitettu sovittuna ajankohtana, tällaisista hyödyttömiksi käyneistä toimenpiteistä aiheutuvat ylimääräiset kustannukset ovat välitöntä vahinkoa. Vastaavasti myös esimerkiksi kustannukset, joita ostajalle aiheutuu virheen vuoksi toimintakyvyttömän auton, veneen tai laivan hinnoittelusta korjattavaksi, ovat välitöntä vahinkoa.

Arvioitaessa sitä, onko vahinkoa pidettävä välittömänä vai välillisenä, ei ratkaisevaa merkitystä ole sillä, onko vahingon kärsineelle sopijapuolelle aiheutunut sopimusrikkomuksen johdosta suoranaisia kuluja, jotka hän on joutunut suorittamaan jollekin ulkopuoliselle, vai muodostuuko vahinko yrityksen sisäisistä lisäkustannuksista. Jos ostaja esimerkiksi on turhaan lähettänyt kuljetuskalustoa noutamaan tavaraa, jota ei myyjän viivästyksen vuoksi ole ollut saatavilla sovittuun aikaan, ostajan oikeus saada hänelle aiheutuneet ylimääräiset kustannukset korvatuksi välittömänä vahinkona ei periaatteessa riipu siitä, onko hän käyttänyt omaa vai ulkopuolisen yrityksen kuljetuskalustoa. Eri asia on, että sopijapuolen, joka kykenee suorittamaan sopimusrikkomuksen aiheuttamasta tilanteesta yrityksen sisäisin toimenpitein ja järjestelyin, tulee voida osoittaa, että niistä on aiheutunut ylimääräisiä kustannuksia. Esimerkiksi jos yrityksen omat työntekijät tavantomaisten työtehtäviensä puitteissa paikantavat ostetussa koneessa olevan teknisen vian, ei tästä välttämättä aiheudu ostajalle korvattavia kustannuksia. Sopijapuolen velvollisuudesta rajoittaa vahinkoaan puolestaan johtuu, että hänen tulee sopimusrikkomuksen tapahtuessa toimia sen

vaihtoehdon mukaan, josta aiheutuu vähiten kustannuksia. Jos sopimusrikkomuksen edellyttämät toimenpiteet voidaan edullisimmin suorittaa yrityksen oman henkilökunnan ja kaluston avulla, ei yrityksen ulkopuolisiin palveluihin turvautuminen tällöin yleensä ole sopusoinnussa vahingon rajoittamisvelvollisuuden kanssa.

Tavarassa olevan virheen korjaamisesta aiheutuvat kulut tapauksissa, joissa ne eivät tule korvattaviksi 34 §:n 3 momentin nojalla, ovat niin ikään välitöntä vahinkoa. Kuten 34 §:n 3 momentista ja sen perusteluista ilmenee, mainittu säännös antaa ostajalle vahingonkorvaussäännöistä riippumattoman oikeuden korvaukseen virheen kohtuullisista korjauskustannuksista tapauksissa, joissa myyjä on jättänyt täyttämättä lain tai sopimuksen mukaisen velvollisuutensa virheen korjaamiseen. Korvausvelvollisuuden edellytykset ovat siten kyseisen säännöksen mukaan sidoksissa virheen korjaamisvelvollisuuden edellytyksiin. Tapauksissa, joissa 34 §:n 3 momentin mukaiset edellytykset virheen korjauskulujen korvaamiselle eivät täyty, voivat korjauskustannukset kuitenkin olla vahingonkorvaussäännösten nojalla korvattavaa vahinkoa. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa virheen korjaaminen myyjän yksilöllisistä olosuhteista johtuen aiheuttaisi hänelle kohtuuttomia kustannuksia tai haittaa mutta jossa virheen korjaaminen sinänsä on teknis-taloudellisesti mahdollinen ja asianmukainen toimenpide. Tällöin ostajalla on oikeus vaatia virheen korjauskustannuksista korvausta 40 §:n nojalla, ja kysymyksessä on välitön vahinko. Myös 36 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa sekä muissa tapauksissa, joissa ostajalla on oikeus kieltäytyä myyjän toimesta tapahtuvasta virheen korjaamisesta, virheen korjauskustannukset tulevat korvattaviksi 40 §:n mukaisesti, ja tällöinkin on kysymyksessä välitön vahinko.

Jos myyjä on 34 §:n 1 momentin nojalla velvollinen korjaamaan tavarassa olevan virheen tai 36 §:n 1 momentin nojalla oikeutettu sen tekemään, virheen korjaamisen tulee kummankin säännöksen mukaan tapahtua myyjän kustannuksella. Tämä tarkoittaa, että sekä varsinaisista korjaustoimenpiteistä aiheutuvat kustannukset että korjauksen edellyttämät tavarantien kuljetus- tai lähetyskustannukset jäävät myyjän kannettaviksi. Jos ostaja ensi kädessä joutuu suorittamaan esimerkiksi tavarantien kuljetuskustannuksia, hänen oikeutensa saada niistä korvaus myyjältä seuraa näin ollen suoraan virheen korjaamista koskevista

34 ja 36 §:n säännöksistä, eivätkä vahingonkorvaussäännökset tältä osin tule sovellettaviksi.

Virheen korjaamisen yhteydessä syntyneiden kuljetuskustannusten korvaaminen vahingonkorvaussäännösten nojalla voi tulla kysymykseen tilanteissa, joissa myös itse korjauskulut tulevat korvattaviksi samojen säännösten mukaan. Esimerkkinä voidaan mainita edellä jo esillä ollut tilanne, jossa myyjällä ei jostakin hänen yksilöllisiin olosuhteisiinsa liittyvästä syystä ole velvollisuutta virheen korjaamiseen ja jossa korjaus tämän vuoksi teetetään jollakin ulkopuolisella. Vastaava tilanne voi syntyä silloin, kun ostajalla on oikeus kieltäytyä myyjän toimesta tapahtuvasta virheen korjaamisesta, mutta virheen korjauttaminen sinänsä on tarkoituksenmukainen toimenpide. Tällaisissa tilanteissa myös virheen korjauttamisen edellyttämät kuljetuskustannukset ovat välitöntä vahinkoa.

Jos ostajalla on 34 §:n 2 momentin nojalla oikeus vaatia uutta toimitusta tai myyjä haluaa käyttää hyväkseen 36 §:n 1 momentin mukaista oikeuttaan uuteen toimitukseen, kuuluvat myös uuden tavarankuljetuskustannukset myyjän kannettaviksi. Jos ostaja joutuu ensi kädessä suorittamaan tällaisia kustannuksia, hänellä on siten vastaavasti kuin virheen korjaamistilanteissa suoraan 34 ja 36 §:n nojalla oikeus saada niistä korvaus myyjältä.

Kun kauppa puretaan tavarankorjaamisen virheen perusteella tai ostajalle toimitetaan virheetön tavara, myös virheellisen tavarankorvaamisesta aiheutuvat kustannukset kuuluvat yleensä myyjän vastattaviksi. Jos ostaja ensi kädessä joutuu suorittamaan tällaisia kustannuksia, hänellä on siten myös niiden osalta oikeus saada myyjältä korvaus vahingonkorvaussäännöksistä riippumatta.

Hinnanero, joka syntyy, kun ostaja purkaa kaupan ja joutuu ostamaan vastaavan tavarankorvausta kalliimmalla hinnalla (ks. 68 §), samoin kuin kateostosta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset, ovat välitöntä vahinkoa. Samoin myös 69 §:ssä tarkoitettu, käyvän hintatason mukaan laskettava hinnannero tulee korvattavaksi välittömänä vahinkona.

Jos ostajan on osana myötävaikutusvelvollisuuttaan määrää hankkia ja toimittaa myyjälle tavarankorvaamiseen tarvittavaa materiaalia omalla kustannuksellaan, mutta ostaja laiminlyö tämän ja myyjä hankkii materiaalin itse muualta, ovat myyjälle aiheutuneet lisäkustannukset kokonaisuudessaan välitöntä vahinkoa.

Jos kaupan kohteena on ostajan tuotannolliseen tai muuhun vastaavaan käyttöön tarkoitettu

tavara ja ostaja myyjän toimituksen viivästyessä tai tavarankorvaustautuessa virheelliseksi vuokraa itselleen tilapäisesti korvaavan tavarankorvausta voidakseen jatkaa tuotantoa tai muuta toimintaansa, tästä aiheutuvat kulut ovat niin ikään välitöntä vahinkoa. Jos ostaja tällä tavoin kykenee rajoittamaan myyjän sopimusrikkomuksesta aiheutuvaa vahinkoa, kysymyksessä on kateostoon rinnastettava toimenpide, josta aiheutuvat kustannukset tulee korvata samoin perustein. Korvaavan tavarankorvaaminen voi tulla ajankohtaiseksi yhtäältä silloin, kun myyjän sopimusrikkomus ei ainakaan ensi vaiheessa oikeuta ostajaa kaupan purkamiseen. Toisaalta korvaavan tavarankorvaaminen voi tulla kysymykseen myös tilanteissa, jossa ostajalla on oikeus kaupan purkamiseen ja hän myös käyttää hyväkseen tätä oikeutta, mutta kateostoa ei ole mahdollista tehdä heti tai muualta tilatun tavarankorvaus toimitus vie aikaa.

Välitöntä vahinkoa ovat myös menot, joita ostajalle aiheutuu siitä, että hän myyjän viivästyneen tai virheellisen suorituksen vuoksi joutuu sen korvaamiseksi käyttämään hyväkseen ulkopuolisen yrityksen tarjoamia palveluja. Jos ostaja esimerkiksi on tilannut myyjältä kopiokoneen ja joutuu toimituksen viivästyessä tai koneen ollessa virheen vuoksi korjattavana turvautumaan ulkopuolisiin kopiointipalveluihin, tästä aiheutuvat kustannukset ovat välitöntä vahinkoa.

Jos ostaja pyrkii korvaamaan myyjän viivästyneen tai virheellisen toimituksen yrityksensä sisäin järjestelyin esimerkiksi siten, että hän myyjältä tilatun koneen toimituksen viivästyessä teettää ylitöitä pitääkseen tuotannon vanhojen koneidensa avulla tarvittavalla tasolla, myös tällaisista järjestelyistä aiheutuvat ylimääräiset kustannukset eli lähinnä ylityökorvaukset on luettava välitömäksi vahingoksi. Tällöinkin on kysymyksessä myyjän suorituksen korvaamisesta aiheutuva vahinkoerä, joka on rinnastettavissa kateoston korvaavan tavarankorvaamisen tai ulkopuolisten korvaavien palveluiden käyttämisen aiheuttamiin kustannuksiin.

Myös myyjän suorituksen korvaamisesta aiheutuvien kustannusten osalta on huomattava, että ostajan toimenpiteiden tulee olla sopuosoitussa vahingon rajoittamisvelvollisuuden kanssa. Jos ostajalla on käytettävissään useita eri vaihtoehtoja myyjän viivästyneen tai virheellisen suorituksen tilapäiseksi korvaamiseksi, hänen tulee siten valita se vaihtoehto, johon turvautumalla aiheutuvat lisäkustannukset ja muu vahinko oletettavasti muodostuvat pienimmiksi. Jos ostaja esimerkiksi vuokraa tilapäisesti korvaavan tavarankorvausta, vaikka

siitä aiheutuu enemmän kustannuksia kuin yrityksen sisäisistä ylityöjärjestelyistä, suoritettavaa korvausta on vastaavassa määrin alennettava.

Jos ostaja on myynyt tavarän edelleen ja siinä osoittautuu sittemmin olevan esimerkiksi piilevä valmistusvirhe tai muu virhe, jonka alkusyy on ollut olemassa jo vaaranvastuun siirtyessä ostajalle, tällä on oikeus saada myyjältä korvaus niistä ylimääräisistä kustannuksista, joita ostajan toimesta suoritettu, 34-36 §:ssä tarkoitettu virheen korjaaminen tai uusi toimitus on ostajalle aiheutanut. Tällaiset kustannuserät ovat välitöntä vahinkoa.

Ostaja voi edellä mainituissa tilanteissa myös olla velvollinen suorittamaan omalle sopimuskumppanilleen hinnanalennusta tai vahingonkorvausta tavarassa olleen virheen perusteella. Tällaiset ostajan omalle sopimuskumppanilleen suorittamat korvaukset, jotka johtuvat myyjän sopimusrikkomuksesta ja jotka sen vuoksi aikaansaavat ostajalle takautumisoikeuden myyjää kohtaan, ovat niin ikään välitöntä vahinkoa. Tämä merkitsee, että välittömänä vahinkona tulevat myyjän korvattaviksi ensinnäkin sellaiset vahingonkorvauserät, jotka ostaja on myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi joutunut suorittamaan omalle sopimuskumppanilleen välittömänä vahinkona tai, kulutustavaran kaupassa, kuluttajansuojalain 5 luvun mukaisen tuottamuksesta riippumattoman korvausvastuun perusteella. Edellytyksenä on, että ostajalle syntynyt korvausvelvollisuus todella on seuraus nimenomaan myyjän sopimusrikkomuksesta eikä ostajan omasta laiminlyönnistä. Esimerkiksi jos ostajan sopimuskumppanille aiheutunut vahinko olisi vältetty, mikäli ostaja olisi asianmukaisesti täyttänyt velvollisuutensa virheen korjaamiseen tai uuteen toimitukseen taikka käyttänyt hyväksi oikeuttaan tällaiseen oikaisuun, ostajalla ei ole takautumisoikeutta myyjää kohtaan siltä osin kuin vahinko johtuu ostajan omasta menettelystä.

Jos ostaja on myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi joutunut viivästykseen ja sillä perusteella suorittamaan omalle sopimuskumppanilleen sopimussakkoa, on tällaista vahinkoa sen sijaan yleensä pidettävä välillisenä vahinkona. Lähtökohtana on pidettävä sitä, että sopijapuolen, joka itse sitoutuu suorittamaan sopimuskumppanilleen sopimussakkoa, on tällaisten tilanteiden varalta turvattava asemansa tavarantoimittajaansa nähden sisällyttämällä myös tähän sopimukseen sopimussakkolauseke.

Myyjän takautumisvastuu voi tulla kysymykseen myös sillä perusteella, että ostaja on joutu-

nut suorittamaan omalle sopimuskumppanilleen hinnanalennusta tavarassa ilmenneen piilevän virheen perusteella, joka on ollut olemassa jo vaaranvastuun siirtyessä myyjältä ostajalle. Tällöin myyjän takautumisvastuun perusteella suoritettava korvaus on määrättävä myyjän ja ostajan välisen sopimuksen mukaisen hinnan perusteella, eikä ostajan jälleenmyyntihinnan pohjalta. Jos ostaja esimerkiksi on joutunut suorittamaan hinnanalennuksena määrän, joka vastaa 10 prosenttia hänen jälleenmyyntihinnastaan, olisi myyjän välittömänä vahinkona korvattava määrä vastaavasti 10 prosenttia myyjän ja ostajan välisen sopimuksen mukaisesta kauppahinnasta.

Välillisiä vahinkoja ovat 2 momentissa määritellyt vahingot.

Momentin 1 kohdan mukaan välillisenä vahinkona pidetään tuotannon tai liikevaihdon vähenemisestä tai keskeytymisestä johtuvaa vahinkoa. Välillistä vahinkoa ovat siten ne liiketulon menetykset, joita ostajalle aiheutuu siitä, että hän myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi menettää mahdollisuuksia tehdä sopimuksia asiakkaitensa kanssa tai täyttää pitkäaikaisempia juoksevia toimitussitoumuksiaan. Välillistä vahinkoa on myös liikevaihdon väheneminen esimerkiksi sitä syystä, että tuotannon vähetessä tai keskeytyessä syntyy kapasiteetti- tai varastovajaus, ja tämä vaikeuttaa tuotteiden markkinointia tai heikentää yrityksen kilpailukykyä sen joutuessa varaamaan itselleen tavallista pitempiä toimitusaikoja.

Samoin välillistä vahinkoa on ostajan liiketulon väheneminen sillä perusteella, että tavarän arvo markkinoilla on myyjän viivästyksen aikana laskenut, minkä vuoksi ostaja saa siitä jälleenmyynnissä alhaisemman hinnan kuin jos myyjä olisi toimittanut tavarän ajoissa. Välillistä vahinkoa on niin ikään sellainen ostajan liiketulon väheneminen, joka johtuu siitä, että myyjän toimittama, ostajan tuotantoprosessiin tarkoitettu kone ei toimi asianmukaisesti, minkä vuoksi sillä tuotetut tai työstetyt tavarat ovat normaalia heikkolaatuisempia ja voidaan siten myydä edelleen vain normaalia alhaisemmalla hinnalla.

Momentin 2 kohdan mukaan välillistä vahinkoa on muu kuin 1 kohdassa tarkoitettu vahinko, joka johtuu siitä, että tavaraa ei voida käyttää tarkoitettulla tavalla. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostajan tilaaman kopiokoneen tai tekstin-käsittelylaitteen toimitus viivästyy, ja tämä hidastaa tai hankaloittaa yrityksen juoksevia toimintoja aiheuttamatta kuitenkaan konkreettisia taloudellisia menetyksiä esimerkiksi liikevaihdon vähenemisen muodossa. Vastaavanlainen tilanne on

kysymyksessä silloin, kun esimerkiksi maanviljelijän hankkima maatalouskone taikka yrityksen ostama auto on virheen vuoksi tietyn ajan poissa käytöstä ilman että siitä aiheutuisi tai olisi osoitettavissa suoranaista taloudellista vahinkoa.

Sikäli kuin tällaisesta tavarahan käyttöhyödyn menetyksestä yleisten vahingonkorvausperiaatteiden mukaan on suoritettava korvausta esimerkiksi niin sanotun seisontakorvauksen muodossa, kysymyksessä on siten lakiehdotuksen mukaan välillinen vahinko. Kuten edellä on todettu, ostaja, joka tällaisessa tilanteessa joutuu turvautumaan ulkopuolisiin palveluihin tai vuokraamaan korvaavan tavarahan voidakseen ylläpitää toimintaansa, voi kuitenkin määrätyn edellytyksin saada korvauksen tästä aiheutuvista kustannuksista välittömänä vahinkona.

Momentin 3 kohdan mukaan välillistä vahinkoa on voitto, joka jää saamatta sen vuoksi, että sivullisen kanssa tehtyä sopimusta ei täytetä oikein tai se on rauennut. Säännös koskee tilanteita, joissa ostaja on tehnyt sopimuksen myyjältä tilaamansa tai hankkimansa tavarahan myymisestä edelleen joko sellaisenaan tai edellen jalostettuna, ja myyjän sopimusrikkomus johtaa siihen, että ostajan tekemä jälleenmyyntisopimus purkautuu. Tällöin ostaja menettää sen voiton, jonka hän muutoin olisi tästä sopimuksesta saanut.

Välillistä vahinkoa on myös voitto, jonka ostaja menettää sen vuoksi, että sopimus, joka hänellä on ollut tekeillä sivullisen kanssa ja jonka täyttämisen olisi edellyttänyt myyjän suoritusta, jää myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi syntymättä. Esimerkkinä voidaan mainita, että ostaja on tilannut myyjältä erikoislaitteen määrätyn, neuvotteluvaiheessa olevan sopimuksen täyttämistä silmällä pitäen, ja myyjän toimituksen viivästyttyä ostajan sopimus sivullisen kanssa raukeaa.

Momentin 4 kohdan mukaan välillisenä vahinkona pidetään muun omaisuuden kuin myydyn tavarahan vahingoittumisesta johtuvaa vahinkoa.

Lakiehdotuksessa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, missä määrin tavarahan virheestä johtuvia henkilövahinkoja tai muuhun kuin myytyyn tavarahan kohdistuvia vahinkoja (niin sanottuja tuotevahinkoja) on arvioitava kauppalaain säännösten mukaan. Oikeuskäytännössä on katsottu, että myyjän velvollisuutta korvata tavarahan aiheuttama henkilövahinko ei tule arvioida irtaimen kaupassa noudatettavien vahingonkorvausperiaatteiden mukaan. Lakiehdotuksella ei ole tarkoitus aikaansaada muutosta tähän.

Tavarahan virheen muulle kuin kaupan kohteena olevalle omaisuudelle aiheuttamien esinevahin-

kojen osalta ei sen sijaan ole vakiintunut täysin selkeitä periaatteita sen suhteen, missä laajuudessa tällaisia vahinkoja on arvioitava irtaimen kaupassa noudatettavien vahingonkorvaussääntöjen mukaan. Lakiehdotusta laadittaessa on yhdenmukaisesti tähänastisen käytännön kanssa ollut lähtökohtana, että virheellisen tavarahan muulle omaisuudelle aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen ei tule soveltaa kauppalaain säännöksiä silloinkaan, kun vahingonkärsijänä on ostaja, vaan pääosin tällaiset tuotevahingot jäävät lain ulkopuolelle. On kuitenkin olemassa määrätty, suppeahko tuotevahinkojen ryhmä, jonka osalta kauppalaain vahingonkorvaussäännösten soveltamista voidaan pitää tarkoituksenmukaisena. Kysymyksessä ovat sellaiset tavarahan virheestä johtuvat vahingot, jotka tosin kohdistuvat muuhun omaisuuteen kuin myytyyn tavarahan, mutta jotka läheisesti ja ennalta-arvattavasti liittyvät myydyn tavarahan käyttötarkoitukseen.

Tähän ryhmään kuuluvat yhtäältä tapaukset, joissa myyty tavarahan käyttötarkoituksensa mukaisesti liitetty ainesosaksi muuhun esineeseen tai aineeseen ja vahinko kohdistuu kyseiseen omaisuuteen. Tyypillinen esimerkki tästä on se, että myydyssä raaka-aineessa tai komponentissa oleva virhe aikaansaa siitä valmistetun esineen vahingoittumisen. Toisaalta tähän ryhmään kuuluvat tapaukset, joissa vahinko kohdistuu omaisuuteen, jonka työstämiseen myyty tavarahan on tarkoitettu tai jolla on muu saman kaltainen, välitön käyttöyhteys myytyyn tavarahan. Esimerkkinä voidaan mainita, että myydyssä koneessa oleva vika vahingoittaa työstettävää materiaalia tai että kaupan kohteena olevassa sähkölaitteessa oleva virhe vahingoittaa toista laitetta, johon kaupan kohteena oleva laite on käyttötarkoituksensa mukaisesti kytketty.

Sikäli kuin tämän kaltaisten vahinkojen korvaamiseen sovelletaan kauppalaain säännöksiä, kysymyksessä on lakiehdotuksen mukaan välillinen vahinko. Korvauksen edellytyksenä on siten, että virhe tai vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella.

Momentin 5 kohdan mukaan välillisenä vahinkona pidetään myös muuta kuin 1-4 kohdissa tarkoitettua vahinkoa, joka on laadultaan niihin rinnastettavaa ja vaikeasti ennakoitavaa. Säännös on otettu lakiehdotukseen sellaisten mahdollisten vahinkoerien osalta, jotka asiallisesti ovat rinnastettavissa 1-4 kohdissa määriteltäviin vahinkotyypeihin mutta joita kohdissa ei ole nimenomaisesti mainittu. Koska kaikkia ajateltavissa olevia vahinkoeria on tuskin mahdollista tyhjen-

tävästi ottaa lakitekstissä huomioon, on tällainen täydentävä säännös katsottu tarpeelliseksi, jotta voitaisiin välttää sellainen lopputulos, että kaikkia vahinkoeriä, joihin lakiehdotuksessa ei ole nimenomaisesti otettu kantaa, olisi pidettävä välittömänä vahinkona.

Esimerkkinä vahingosta, jota esillä olevan säännöksen perusteella olisi pidettävä välillisenä, voidaan mainita sellainen korkotappio, jonka ostaja kärsii myyjän viivästystilanteissa sen vuoksi, että hän on sopimuksensa mukaisesti suorittanut myyjälle ennakkomaksuja ja tämä pääoma on toimituksen viivästyessä hyödyttömässä käytössä. Toisena esimerkkinä voidaan mainita tulonmenetyt, joka yksityiskäyttöön hankitun tavarantoimittajan aiheutuuta siitä, että hän joutuu käyttämään työaikaansa sopimusrikkomuksen selvittelyyn.

Pykälän 3 momentti sisältää 2 momentissa määriteltujen välillisten vahinkojen alaa rajoittavan säännöksen. Sen mukaan välillisenä vahinkona ei pidetä sellaista vahinkoa, joka vahingon kärsineelle on aiheutunut muun kuin 2 momentissa mainitun vahingon rajoittamisesta. Tämä merkitsee sitä, että jos sopijapuoli, jolla 70 §:n 1 momentin mukaan on velvollisuus pyrkiä rajoittamaan vahinkoaan, toimii siten, että hänelle aiheutuu 2 momentissa tarkoitettua vahinkoa samalla kun hänelle aiheutuva välitön vahinko pienenee, kyseinen, tyypiltään 2 momentin piiriin kuuluva vahinko on kuitenkin korvattava välittömän vahingon tavoin. Vahinkoa kärsivä osapuoli ei näin ollen joudu huonompaan asemaan, jos hän välittömän vahingon rajoittamiseksi turvautuu sellaiseen toimintavaihtoehtoon, josta aiheutuu hänelle 2 momentissa tarkoitettua vahinkoa.

Jos ostaja esimerkiksi kaupan purkamisen ja kateoston taikka korvaavan tavarantoimituksen sijasta antaa tuotantonsa pysähtyä tai hidastua, koska myyjän suorituksen korvaamisesta aiheutuvat kustannukset muodostuisivat suuremmiksi kuin tuotantokatkoksesta tai tuotannon väheneemisestä aiheutuva liike-tulon menetys, ostaja voi saada tällaisesta, 2 momentin 1 kohdan piiriin kuuluvasta vahingosta korvauksen niin kuin välittömästä vahingosta. Vastaavasti ostaja, joka hankkimansa auton jouduttua virheen vuoksi korjattavaksi onnistuu lykkäämään tai järjestelmään yrityksensä tavaratoimituksia tai muita ajaja sillä tavoin, ettei hänen tarvitse vuokrata korjausajaksi korvaavaa autoa eikä käyttää ulkopuolisia palveluja, voi saada seisontakorvausta välitöntä vahinkoa koskevien säännösten mukaisesti. Ostaja, joka luopuu kaupan purkamisesta

ja kateoston tekemisestä sillä perusteella, että siitä aiheutuvat kustannukset ja hinnanero ylittävät sen voiton, jonka hän saisi sivullisen kanssa tekemästään jälleenmyyntisopimuksesta, voi niin ikään saada korvauksen menettämästään voitosta kuten välittömästä vahingosta. Jos ostaja esimerkiksi on tehnyt myyjän kanssa tilaussovimuksen tavarasta, jonka hinnaksi on sovittu 5000 markkaa, ja myynyt tavarantoimittajalle 6000 markan hintaan, kun taas kateosto kuluineen aiheuttaisi 6500 markan menoeran, ostajalle aiheutuva vahinko vähenee 1500 markasta 1000 markkaan, jos hän luopuu kateostosta ja sivullinen purkaa kaupan.

YK:n yleissopimuksessa pykälän 1 momenttia vastaa 74 artikla. Pykälän muille säännöksille yleissopimuksessa ei ole vastinetta.

68 §. Pykälä koskee hinnanerosta suoritettavan vahingonkorvauksen laskemista siinä tapauksessa, että vahinkoa kärsinyt osapuoli on purkanut kaupan ja tehnyt korvaavan sopimuksen (kateoston tai -myynnin). Hinnanerosta suoritettavan korvauksen avulla kaupan purkanut osapuoli saa hyvityksen markkinoilla tapahtuneista epäedullisista hinnanvaihteluista ja muista hintatason muutoksista. Ostajan suorittama kateosto on myös toimenpide, jonka avulla ostaja usein kykenee rajoittamaan myyjän sopimusrikkomuksesta aiheutuvaa vahinkoa. Jos ostaja tekemällä kateoston kykenee estämään esimerkiksi sen, että hänen tekemänsä jälleenmyyntisopimus purkautuu, merkitsee hinnanerokorvaus, että ostajalle ei aiheudu voiton menetystä. Jos kysymyksessä on tuotannolliseen käyttöön tarkoitettu tavara, kateoston avulla voidaan vastaavasti useissa tapauksissa vähentää tuotantotappioita, joita myyjän sopimusrikkomuksesta muutoin aiheutuisi. Jos myyjä kaupan purettuaan suorittaa katemyynnin, merkitsee hinnanerokorvaus vastaavasti, ettei hintatason lasku aiheuta hänelle voiton menetystä alkuperäiseen sopimukseen verrattuna.

Kuten 67 §:n yhteydessä on todettu, hinnanero tulee korvattavaksi välittömänä vahinkona.

Jos ostaja on purkanut kaupan ja tehnyt kateoston tai jos myyjä on purkanut kaupan ja suorittanut katemyynnin, korvaus hinnanerosta lasketaan sopimuksen mukaisen hinnan ja kateostossa tai katemyynnissä maksetun hinnan perusteella. Edellytyksenä on, että kateosto tai katemyynti on suoritettu huolella ja kohtuullisessa ajassa kaupan purkamisesta. Näissä tapauksissa hinnaneron laskemisen perusteeksi asetetaan toisin sanoen kateostossa tai -myynnissä maksettu tosiasiallinen hinta.

Ostajan tekemän kateoston kohteena olevan tavarän tulee ominaisuuksiltaan ja laadultaan vastata alkuperäistä kaupan kohdetta. Jos kaupan kohteena on ainoitaatuinen esine, esillä olevaa säännöstä ei siten voida soveltaa vahingonkorvauksen laskemisessa. Tällaisissa tapauksissa kateosto ei ole mahdollinen, koska sellaista tavaraa, joka ominaisuuksiltaan ja hinnaltaan olisi riittävän vertailukelpoinen alkuperäisen kaupan kohteen kanssa, ei ole olemassa.

Huolellisuusvaatimus merkitsee ostajan kannalta muun muassa sitä, että hän ei myyjän kustannuksella saa tehdä kateostoa olosuhteisiin katsoen tarpeettoman korkealla hinnalla. Huolellisuusvaatimus ei kuitenkaan välttämättä edellytä, että ostajan on etsittävä hintatasoltaan alhaisin mahdollinen hankintalähde. Sen sijaan voidaan edellyttää, että ostaja ei valitse kalleinta kahdesta tai usammasta samanarvoisesta hankintalähteestä. Aikatekijästä saattaa kuitenkin jottua, että ostajan on lisävahinkoa välttääkseen käännüttävä sellaisen tavarantoimittajan puoleen, joka voi toimittaa tavarän nopeasti, vaikka tavara olisikin muualta saatavissa halvemmalla. Tavarantoimittajat eivät tällaisessa tapauksessa ole ostajan kannalta samanarvoisia, joten huolellisuusvaatimuksen voidaan katsoa täyttyneen.

Vaatimus, jonka mukaan kateosto on tehtävä kohtuullisessa ajassa kaupan purkamisen jälkeen, merkitsee, että ostaja ei hintatason kohotessa saa spekuloida myyjän kustannuksella viivyttelämällä kateostossa ja pyrkimällä näin saamaan suuremman hinnanerokorvauksen. Sitä, onko kateosto tehty kohtuullisessa ajassa, on arvioitava tapauskohtaisesti ottaen muun muassa huomioon hintakehitys ja ostajan mahdollisuudet sopivan kateoston suorittamiseen. Arviointiin vaikuttaa myös 70 §:n 1 momentin periaate, jonka mukaan vahinkoa kärsivällä sopijapuolella on velvollisuus pyrkiä rajoittamaan vahinkoaan.

Myyjän kannalta huolellisuusvaatimus katemyynissä merkitsee sitä, että myyjän on yritettävä saada tavarasta niin hyvä hinta kuin vallitsevissa olosuhteissa on mahdollista. Esimerkiksi myyntikanava on valittava tätä silmällä pitäen. Jos myyjä on vastoin huolellisuusvaatimusta myynyt tavarän alihintaan, korvattavaa hinnaneroa laskettaessa on tehtävä vastaava vähennys tosiasiallisesta hinnanerosta. Vaatimus, jonka mukaan katemyynin on tapahduttava kohtuullisessa ajassa kaupan purkamisen jälkeen, merkitsee vastaavalla tavalla kuin ostajan osalta sitä, että myyjä ei hintojen laskiessa saa spekuloida vastapuolen kustannuksella viivyttelämällä katemyyn-

nissä ja pyrkimällä siirtämään hintojen laskiessa koko tappion ensimmäisen ostajan vahingoksi. Jos katemyynti on suoritettu liian myöhään, tämä voidaan toisinaan ottaa huomioon hinnanerokorvausta määrättäessä siten, että osa hinnanlaskusta vähennetään tosiasiallisesta hinnanerosta.

Kateoston tai -myynin ei välttämättä tarvitse tapahtua samanlaisin ehdoin kuin alkuperäisen kaupan. Jos esimerkiksi kuljetuskustannukset tai niiden jako osapuolten välillä ovat näissä kahdessa sopimuksessa erilaiset, korvattavaa hinnaneroa ei voida laskea suoraan ensimmäisen kaupan ja kateoston tai -myynin pohjalta, vaan tällöin on ero kuljetuskustannuksissa otettava laskelmassa huomioon.

Jos korvaavaa sopimusta ei ole tehty riittävän huolella tai kohtuullisessa ajassa kaupan purkamisen jälkeen, tämän sopimuksen mukaista hintaa ei voida asettaa hinnaneron laskemisen perustaksi. Tällöin tulevat yleensä sovellettavaksi 69 §:n säännökset. Niiden mukaan hinnanero lasketaan tavarän käyvän hinnan perusteella eli niin sanottua abstraktia laskemistapaa noudattaen.

Vahinkoa kärsineellä osapuolella on lähtökohteisesti mahdollisuus valita, haluaako hän vedota hinnaneroa koskeviin säännöksiin ja kumpaa hinnaneron laskemistapaa hän haluaa sovellettavan. Vastapuoli voi kuitenkin myös vaikuttaa siihen, kumpaa laskutapaa käytetään, esimerkiksi jos hän vahinkoa kärsineen osapuolen vaatiessa abstraktin laskutavan mukaista korvausta voi esittää näyttöä siitä, että vastapuoli on tosiasiasa tehnyt katesopimuksen, jonka mukaan laskettuna hinnanerokorvaus muodostuisi pienemmäksi.

YK:n yleissopimuksessa esillä olevaa pykälää vastaa 75 artikla.

69 §. Pykälä koskee sitä tapausta, että kauppa on purettu tekemättä 68 §:n mukaista katesopimusta. Tässä tapauksessa korvaus hinnanerosta on *1 momentin* mukaan laskettava sopimuksen mukaisen hinnan ja tavarän käyvän hinnan perusteella. Edellytyksenä säännöksen soveltamiselle on, että kysymyksessä olevalla tavarella on markkinoilla käypänä pidettävä hinta.

Hinnanero on laskettava kaupan purkamisajankohdan mukaisen käyvän hinnan perusteella. Tämä merkitsee, että ostaja voi myyjän suoritusten viivästyessä vaatia 23 §:n mukaisesti tavarän luovutusta joutumatta vahingonkorvauksen suhteen huonompaan asemaan, vaikka tavarän hintataso kohoaisi sinä aikana, jonka ostaja kaupan purkamista lykäten odottaa tavarän toimitusta. Myös myyjä saa vastaavanlaisen suojan, jos hän on aluksi kehottanut ostajaa täyttämään sopi-

muksen ja purkanut kaupan vasta, kun maksuvaatimus on osoittautunut tuloksettomaksi. Eri asia on, että mahdollisuudet periä ostajalta vahingonkorvaussaaaminen saattavat näissä tapauksissa olla yhtä huonot.

Kuten 68 §:n yhteydessä on todettu, esillä oleva pykälä saattaa tulla sovellettavaksi myös siinä tapauksessa, että kaupan purkanut osapuoli on tehnyt korvaavan sopimuksen, jota ei kuitenkaan voida hyväksyä katekaupaksi tai -myynniksi, koska sitä ei ole tehty huolella tai kohtuullisessa ajassa kaupan purkamisesta.

Pykälän 2 *momentin* mukaan käypä hinta määrittyy 1 momenttia sovellettaessa sen mukaan, mikä on samanlaisen tavarahan hinta sillä paikkakunnalla, jolla tavarahan luovutuksen piti tapahtua.

YK:n yleissopimuksessa esillä olevaa pykälää vastaa 76 artikla.

70 §. Pykälässä säännellään kaksi tilannetta, joissa vahingonkorvausta voidaan alentaa. Toinen tapaus on se, että vahinkoa kärsinyt osapuoli on laiminlyönyt rajoittaa vahinkoaan, ja toinen se, että vahingonkorvaus muutoin olisi kohtuuton.

Pykälän 1 *momentin* mukaan vahinkoa kärsivän sopijapuolen on ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin vahinkonsa rajoittamiseksi. Jos hän laiminlyö tämän, vahingonkorvausta on vastavasti alennettava.

Kunkin tapauksen olosuhteista riippuu, millaiset toimenpiteet voivat tulla ajankohtaisiksi vastapuolen sopimusrikkomuksesta aiheutuvan vahingon rajoittamiseksi. Asiaa on käsitelty jo 67 §:n yhteydessä.

Monissa tapauksissa voidaan esimerkiksi edellyttää, että sopijapuoli kaupan purettuaan tekee katesopimuksen vahinkonsa vähentämiseksi. Näin on erityisesti silloin, kun kysymyksessä oleva sopijapuoli on elinkeinonharjoittaja. Osapuolen velvollisuus rajoittaa vahinkoaan edellyttää myös, että hän ei viivyttelö katesopimuksen tekemisessä, vaan ryhtyy siihen niin nopeasti kuin se olosuhteisiin katsoen voi sopivasti tapahtua. Arviointi riippuu muun muassa hintakehityksestä. Vahinkoa kärsivälle osapuolelle on tarvittaessa myönnettävä kohtuullisesti aikaa tilanteen arvioimiseksi ja sen selvittämiseksi, milloin ja miten katesopimus on parhaiten tehtävissä.

Vahinkoa kärsivä sopijapuoli saattaa myös olla velvollinen ryhtymään esimerkiksi yrityksen sisäisiin järjestyksiin toiminnan ylläpitämiseksi tai uudelleen organisoimiseksi taikka toimenpiteisiin korvaavan tavarahan saamiseksi tilapäiseen käyttöön tai asiakkaiden kanssa sovittujen toimitusten jär-

jestämiseksi sillä tavoin, että vastapuolen sopimusrikkomuksesta johtuva vahinko mahdollisuuksien mukaan pienenee. Sopijapuolen on niin ikään pidettävä huolta siitä, että sopimusrikkomuksesta hänelle aiheutuvat kustannukset eivät muodostu tarpeettoman suuriksi.

Arvioinnissa on otettava huomioon, mitä vahinkoa kärsineeltä sopijapuolelta voitiin kyseisessä tilanteessa kohtuudella edellyttää. Tällöin on pidettävä silmällä niitä mahdollisuuksia, jotka sopimusrikkomuksen tapahtuessa olivat käytävissä vahingon rajoittamiseksi, ja vahinkoa kärsineen osapuolen tietoa näistä mahdollisuuksista. Vaikka sopijapuolen toimenpiteet jälkikäteen osoittautuisivatkin vähemmän edullisiksi kuin jokin vaihtoehtoinen toimintatapa, on mahdollista, että hänen tästä huolimatta voidaan katsoa menetelleen asianmukaisesti. Huomioon on myös otettava kaupan luonne, alalla vallitseva käytäntö ja muut vastaavanlaiset seikat. Usein voidaan edellyttää, että vahinkoa kärsivä sopijapuoli ottaa yhteyttä vastapuoleen neuvotellakseen mahdollisuuksista vahingon rajoittamiseksi. Usein saattaa olla niin, että vastapuoli voi esimerkiksi tarjota ostajalle korvaavan laitteen sellaisen koneen tilalle, joka on korjattava teknisen virheen johdosta tai jota ei voida toimittaa perille ajoissa.

Pykälän 2 *momentissa* on säännös vahingonkorvauksen sovittelusta. Sen mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos se on kohtuuton ottaen huomioon vahingonkorvausvelvollisen sopijapuolen mahdollisuudet ennakoida ja estää vahingon syntymistä sekä muut seikat.

Kunkin tapauksen olosuhteiden perusteella on arvioitava, onko vahingonkorvausta syytä sovittaa ja missä määrin. Korvausta voidaan sovittaa riippumatta siitä, onko kysymyksessä välitön vai välillinen vahinko. Kuten lakitekstistä ilmenee, sovittelu voi kuitenkin ensisijaisesti tulla kysymykseen sellaisten vahinkojen osalta, joita vahingonkorvausvelvollisen sopijapuolen on ollut vaikea ennakoida ja ehkäistä.

Vahingonkorvauksen sovittelua harkittaessa on muun muassa otettava huomioon kaupan luonne, se, ketkä ovat sopijapuolina, sopimusrikkomuksen syy, sopimusta rikkoneen osapuolen tuottamuksen aste ja hänen toimintansa muutoin, vahinkoa kärsineen osapuolen menettely, vahingon laajuus sekä mahdollisesti olemassa olevat vakuutukset ja vakuutusmahdollisuudet. Jos sopimusrikkomus johtuu vahingonkorvausvelvollisen törkeästä tuottamuksesta, sovitteluun

ei ole aihetta ilman erityisiä, erittäin painavia syitä.

Se, missä määrin sovittelun tarvetta voi esiintyä, vaihtelee myös siitä riippuen, millaisesta sopimusrikkomuksesta on kysymys. Esimerkiksi sellaiset ennalta arvaamattomat välilliset vahingot, jotka ovat taloudellisesti merkittäviä, mutta kuitenkin adekvaattisuuden piirissä, ovat harvinaisempia ostajan sopimusrikkomuksen kuin myyjän sopimusrikkomuksen yhteydessä.

Sovittelu tulee ajankohtaiseksi vain sikäli kuin muut oikeusperiaatteet eivät johda vahingonkorvauksen alentamiseen. Edellä 67 §:n perusteluissa on mainittu, että vahingonkorvausvelvollisuuden laajuutta rajoittaa niin sanottu adekvanssiperiaate, joka edellyttää, että sopimusrikkomuksen ja syntyneen vahingon välillä on riittävä syy-yhteys. Korvaus ei myöskään saa ylittää vahinkoa kärsineen osapuolen tosiasiallista tappiota. Tämä merkitsee, että vahingon määrästä on vähennettävä sellaiset kustannukset, jotka vahinkoa kärsineeltä osapuolelta mahdollisesti on säästynyt sopimusrikkomuksen vuoksi. Vahingonkorvausta on edelleen alennettava, mikäli vahinkoa kärsinyt osapuoli on laiminlyönyt vahinkonsa rajoittamisen. Vahingonkorvauksen alentaminen saattaa niin ikään aiheutua siitä, että vahinkoa kärsinyt osapuoli on itse myötävaikuttanut vahingon syntymiseen tai sen laajuuteen.

YK:n yleissopimuksessa ei ole erityistä määrystä vahingonkorvauksen sovittelusta (vertaa kuitenkin 74 artiklaan).

14 luku. Korko

71 §. Pykälä koskee sopijapuolen velvollisuutta maksaa korkoa kauppahinnalle tai muulle rahamäärälle, kuten vahingonkorvaukselle, jonka hän on velvollinen vastapuolelle maksamaan. Pykälä sisältää viittauksen korkolakiin, jonka mukaan sopijapuolten koronmaksuvelvollisuus nykyisinkin määräytyy.

YK:n yleissopimuksessa sopijapuolen oikeutta korkoon käsitellään artikkelissa 78.

15 luku. Huolenpito tavarasta

72 §. Pykälä koskee myyjän velvollisuutta huolehtia tavarasta.

Jos tavaraa ei noudeta tai vastaanoteta oikeaan aikaan tai sitä ei luovuteta ostajan hallintaan muusta hänen puolellaan olevasta syystä, myyjän

on pykälän mukaan ryhdyttävä ostajan lukuun kohtuullisiin toimenpiteisiin huolehtiakseen tavarasta, jos se on hänen hallinnassaan tai jos hän muutoin voi huolehtia siitä.

Myyjän huolenpitovelvollisuus syntyy siten silloin, kun ostaja viivästyy tavarantoimituksessa tai vastaanottamisessa. Viittaus siihen, että tavaraa ei luovuteta ostajan hallintaan muusta hänen puolellaan olevasta syystä tarkoittaa muun muassa tilannetta, jossa kauppahinta on maksettava tavarantoimituksesta vastaan. Jos maksua ei suoriteta oikeaan aikaan ja myyjä pidättyy tämän vuoksi tavarantoimituksen luovutuksesta, hän on käsiteltävänä olevan pykälän mukaisesti velvollinen huolehtimaan tavarasta ostajan lukuun.

Jos tavara on myyjän hallinnassa, hän on aina velvollinen ryhtymään kohtuullisiin toimenpiteisiin huolehtiakseen siitä. Jos tavara on muualla kuin myyjän luona, myyjän on huolehdittava tavarasta, jos hän voi sen tehdä. Mikäli tavara on muualla paikkakunnalla kuin missä myyjän liiketila sijaitsee, mutta myyjän on mahdollista esimerkiksi tällä paikkakunnalla olevan edustajansa avulla huolehtia tavarasta, hän on velvollinen järjestämään huolenpidon. Huolenpitovelvollisuus syntyy, jos myyjällä on esimerkiksi haalariliike määräepaikkakunnalla tai häntä edustaa siellä huolitsija. Jos sen sijaan määräepaikkakunnalla oleva pankki on saanut tehtäväkseen periä maksun myyjän lukuun, ei pankkia tällä perusteella voida pitää sellaisena myyjän edustajana, jonka olemassaolo aikaansaisi myyjälle velvollisuuden huolehtia tavarasta.

Käsiteltävänä olevasta pykälästä ei ilmene, mitkä ovat seuraamukset siitä, että myyjä ei täytä huolenpitovelvollisuuttaan. Jos kauppaa eri pureta ja tavara on huonontunut myyjän laiminlyönnin johdosta, ostaja voi vedota siihen, että tavarassa on virhe. Tämä ilmenee 21 §:n 2 momentista, jonka mukaan tavarantoimituksen vaaranvastuun siirtymisen jälkeen merkitsee, että tavarassa on virhe, jos huonontuminen johtuu myyjän sopimusrikkomuksesta. Tämän säännöksen on katsottava koskevan myös nyt puheena olevia tilanteita, joissa myyjä on laiminlyönyt täyttää hänelle lain mukaan kuuluvan velvollisuuden. Ostaja voi myös esittää väitteen myyjän 78 §:n mukaista tilitystä vastaan, jos tavara on myyty ja myyjän laiminlyönti huolehtia tavarasta on johtanut siihen, että tavarasta on myytäessä saatu alhaisempi hinta kuin muutoin. Ostajan esittämä väite voi tällöin merkitä sitä, että tilitystä on tarkistettava ottaen huomioon tavarantoimituksen aleneminen. Jos myyjä myöhemmässä vai-

heessa purkaa kaupan, hänen laiminlyöntinsä huolehtia tavarasta asianmukaisesti saattaa vastaavalla tavalla rajoittaa hänen oikeuttaan vahingonkorvaukseen.

Lakiehdotuksen 13 §:n 2 momentista ilmenee, että niissä tilanteissa, joissa myyjälle yleensä syntyy huolenpitovelvollisuus, vaaranvastuu tavarasta siirtyy myyjältä ostajalle, koska huolenpitovelvollisuuden ja vaaranvastuun siirtymisen edellytykset ovat pääosin yhtäläiset.

Käsiteltävänä olevaa pykälää vastaa YK:n yleissopimuksessa 85 artikla.

73 §. Pykälä koskee ostajan velvollisuutta huolehtia tavarasta.

Jos ostaja haluaa torjua vastaanottamansa tavarahan, hänen on 1 momentin mukaan ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin huolehtiakseen tavarasta. Säännöksessä tarkoitetaan tilanteita, joissa ostaja haluaa myyjän sopimusrikkomuksen vuoksi purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta. Koska kysymys on ostajan velvollisuudesta huolehtia tavarasta myyjän lukuun, edellytetään, että ostajalla on oikeus torjua tavara. Muissa tapauksissa ostajan on huolehdittava tavarasta oman etunsa vuoksi.

Jos ostaja laiminlyö huolenpitovelvollisuutensa ja tavara sen vuoksi vahingoittuu, tästä voi olla seurauksena, että ostaja menettää 66 §:n mukaisesti oikeuden purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta. Laiminlyönti voi myös aiheuttaa ostajalle korvausvelvollisuuden.

Tässä momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tavara on luovutettu ja vaaranvastuu tavarasta on siten 13 §:n 1 momentin mukaisesti siirtynyt ostajalle.

Pykälän 2 momentti koskee sitä tilannetta, että ostaja haluaa torjua tavarahan, jota hän ei ole vielä ottanut vastaan, mutta joka on lähetetty hänelle ja jota pidetään hänen saatavillaan määräpaikkakunnalla. Näissä tapauksissa ostajan on huolehdittava tavarasta, jos se on mahdollista kauppahintaa maksamatta ja ilman kohtuuttomia kustannuksia ja kohtuutonta haittaa. Huolenpitovelvollisuutta ei kuitenkaan synny, jos myyjä tai joku muu, joka hänen puolestaan voi huolehtia tavarasta, on määräpaikkakunnalla.

Kaukokaupassa ostajalla ei siten ole vain velvollisuutta huolehtia tavarasta, jonka hän on vastaanottanut, vaan hänen täytyy tiettyjen edellytysten vallitessa huolehtia myös tavarasta, joka on matkalla hänen luokseen ja tulee perille määräpaikkakunnalle sen jälkeen, kun ostaja on saanut aiheen torjua tavarahan. Jos myyjällä itsellään on edustaja määräpaikkakunnalla, tämän

asiana on yleensä huolehtia tavarasta. Jotta näin voisi tapahtua, ostajan voi olla tarpeen viipymättä ilmoittaa myyjälle tai tämän edustajalle, että hän haluaa torjua tavarahan. Samoin voi olla asianlaita silloin, kun ostaja ei ole velvollinen huolehtimaan tavarasta sen vuoksi, että se edellyttäisi kauppahinnan maksamista tai aiheuttaisi ostajalle kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa. Vaikka huolenpitovelvollisuutta ei näissä tilanteissa synnykään, ostajan on siten tarvittaessa huolehdittava siitä, että myyjä saa tilaisuuden järjestää tavarahan huolenpidon tai muutoin määrätä tavarasta.

Kuten 72 §:n yhteydessä mainittiin, pankkia, jonka tehtävänä on vain periä maksu myyjän lukuun, ei voida pitää myyjän edustajana siinä merkityksessä, kuin tässä yhteydessä tarkoitetaan. Jos pankilla on asiakirja, jota vastaan kauppahinta on maksettava ja johon määräysvalta tavarasta kytkeytyy, ostajan huolenpitovelvollisuus ei kuitenkaan yleensä tule kysymykseen jo siitä syystä, ettei hän voi ottaa huolehtiakseen tavarasta maksamatta kauppahintaa.

Tässä momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tavarahan luovutus on yleensä jo tapahtunut siinä vaiheessa, kun tavara torjutaan. Myös näissä tapauksissa ostajalla on siten tavallisesti vaaranvastuu tavarasta sen ollessa hänen huolehdittavanaan.

YK:n yleissopimuksessa käsiteltävänä olevaa pykälää vastaa 86 artikla.

74 §. Pykälässä on säännös tilanteista, joissa huolenpitovelvollinen sopijapuoli jättää tavarahan sivullisen säilytettäväksi.

Jos se sopijapuoli, jonka on huolehdittava tavarasta, jättää sen kolmannen henkilön säilytettäväksi vastapuolen lukuun ja säilyttäjä on valittu huolellisesti, huolenpitovelvollinen osapuoli ei säännöksen mukaan ole vastuussa tavarasta sen jälkeen, kun säilyttäjä on vastaanottanut tavarahan. Tämä merkitsee, että huolenpitoon velvollinen sopijapuoli voi joutua velvolliseksi korvaamaan vastapuolelle tavaraa kohdanneen vahingon sen ollessa kolmannen henkilön säilytyksessä ainoastaan, jos hän on toiminut huolimattomasti valitessaan säilyttäjää. Huolenpitovelvollinen osapuoli ei sen sijaan ole velvollinen korvaamaan vastapuolelle säilyttäjän tuottamuksellaan aiheuttamaa vahinkoa, mikäli säilyttäjä voidaan katsoa valitun riittävän huolellisesti.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 87 artikla, jossa ei kuitenkaan ole nimenomaista määrystä siitä, miten tavarahan luovuttaminen kol-

mannelle henkilölle vaikuttaa huolenpitovelvollisen osapuolen vahingonkorvausvelvollisuuteen.

75 §. Pykälä koskee huolenpitovelvollisen osapuolen oikeutta korvaukseen huolenpidon aiheuttamista kustannuksista.

Lakiehdotuksen mukaan sillä osapuolella, jonka on huolehdittava tavarasta, on oikeus saada korvaus huolenpidosta aiheutuneista tarpeellisista kuluista ja muista kustannuksista. Vastapuolen vastuu huolenpidosta aiheutuneista kustannuksista on ehdoton. Ne vapautumisperusteet, jotka lakiehdotuksen mukaan voivat poistaa sopijapuolen vahingonkorvausvelvollisuuden sopimusrikkomuksen johdosta, eivät koske tässä pykälässä tarkoitettua korvausta.

Pykälä koskee kuluja ja muita kustannuksia, jotka aiheutuvat huolenpitovelvollisuuden edellyttämisestä toimenpiteistä. Kustannuksia, jotka eivät johdu tällaisista toimenpiteistä, vaan jotka muutoin seuraavat vastapuolen sopimusrikkomuksesta, ei korvata käsiteltävänä olevan pykälän mukaan, vaan 27-28, 40, 41, 57-58 ja 67-70 §:ssä olevien vahingonkorvausta koskevien säännösten mukaisesti. Huolenpitokustannuksina korvataan muun muassa tavarán säilyttämisestä aiheutuvat kulut, sekä sellaiset tavarán kuljetuskustannukset, jotka ovat olleet välttämättömiä huolenpitovelvollisuuden johdosta.

Jos myyjä on turhaan kuljettanut tavarán sovittuun luovutuspaikkaan, kustannukset, jotka aiheutuvat siitä, että myyjän on vietävä tavara takaisin liikepaikkaansa, voidaan periä ostajalta huolenpitokustannuksina. Jos myyjä myöhemmin kuljettaa tavarán uudelleen luovutuspaikalle, myös tämä on otettava huomioon huolenpitokustannuksia laskettaessa siten, ettei myyjän maksettavaksi jää enemmän kuin yhden kuljetuskustannukset. Tavarán huolenpidosta johtuvana kustannuksena voidaan siten pitää myös lisäkustannusta, joka aiheutuu siitä, että tavara on kuljetettava uudelleen luovutuspaikkaan. Sama koskee ylimääräisiä lastaus- ja purkaukustannuksia, jotka ovat syntyneet sen johdosta, että luovutusta ei ole voitu toteuttaa ensi yrittämällä.

Huolenpitokustannukset korvataan siltä osin kuin ne ovat tarpeellisia. Tapaus tapaukselta on ratkaistava, onko näin asianlaita. Arvointiperusteena on tällöin se, mitä toimenpiteitä voidaan pitää välttämättöminä tai perusteltuina huolenpitovelvollisuuden täyttämiseksi. Esimerkiksi tavarán vakuutuskustannukset voidaan toisinaan lukea tarpeellisiin huolenpitokustannuksiin.

Säännöksen mukaan huolenpitovelvollinen osapuoli saa pidättää tavarán vakuudeksi kor-

vauksesta, johon hänellä on oikeus tavarán huolenpidon johdosta. Tämä merkitsee, että myyjä ei ole velvollinen antamaan tavaraa ostajan hallintaan, vaikka tämä tarjoutuisi maksamaan kauppahinnan ja vastaanottamaan tavarán, jollei huolenpitokustannuksia samalla korvata. Ostaja ei puolestaan ole velvollinen palauttamaan tavaraa myyjälle kaupan purkua tai uutta toimitusta koskevan vaatimuksen yhteydessä ennen kuin hän saa korvauksen huolenpitokustannuksista. Korvausvelvollinen osapuoli voi kuitenkin syrjäyttää vastapuolen oikeuden pidättäy tavarán hallinnan luovutuksesta asettamalla korvaussummasta muun hyväksyttävän vakuuden.

Käsiteltävänä olevaa pykälää vastaa YK:n yleis-sopimuksessa artiklan 85 viimeinen virke sekä 86 artiklan 1 kappaleen viimeinen virke.

76 §. Pykälä koskee huolenpitovelvollisen osapuolen oikeutta ja velvollisuutta myydä tavara vastapuolen lukuun.

Pykälän 1 *momentti* koskee osapuolen oikeutta myydä tavara. Osapuoli, joka on velvollinen pitämään huolta tavarasta, saa myydä sen ensiksikin, jollei hän voi jatkaa huolenpitoa ilman olennaisia kustannuksia tai haittaa. Vaikka vastapuoli onkin velvollinen korvaamaan huolenpidosta aiheutuvat kustannukset, huolenpitoa ei siten tarvitse jatkaa, jos se vaatii huomattavan suuria kustannuksia. Säännöksessä tarkoitettu olennainen haitta voi puolestaan johtua esimerkiksi siitä, että osapuolella ei ole käytettävissään tavarán säilytykseen sopivia tiloja. Toiseksi huolenpitovelvollinen osapuoli saa myydä tavarán, jos vastapuoli viivyttlee kohtuuttomasti tavarán haltuun ottamisessa, kauppahinnan maksamisessa tai huolenpitokustannusten korvaamisessa.

Pykälän 2 *momentti* koskee huolenpitovelvollisen osapuolen velvollisuutta myydä tavara vastapuolen lukuun. Tällainen velvollisuus syntyy, jos tavara on altis nopealle tuhoutumiselle tai huononemiselle taikka jos huolenpito tulee kohtuuttoman kalliiksi. Myyntivelvollisuus huolenpidosta aiheutuvien kustannusten suuruuden perusteella voi tulla kysymykseen muun muassa silloin, kun huolenpitokustannukset olisivat suhteettomat verrattuna tavarán arvoon.

Pykälän 3 *momentin* mukaan tavaraa myytäessä on noudatettava huolellisuutta. Tämän yleisen huolellisuusvaatimuksen lisäksi lakiehdotuksessa ei ole muita säännöksiä siitä, kuinka tavara on myytävä. Arviointi voi sen vuoksi vaihdella olosuhteista riippuen. Useissa tapauksissa paras mahdollinen lopputulos voidaan saavuttaa siten, että myyjä käyttää hyväkseen tavallisia myyntika-

naviaan. Myös ostajan osalta huolellisuusvaatimus saattaa parhaiten täyttyä siten, että tavara myydään olemassa olevia liikeyhteyksiä hyväksi käyttäen, lehti-ilmoituksen avulla tai muulla vastaavalla tavalla. Julkisessa huutokaupassa tapahtuvan myynnin voidaan monesti olettaa johtavan niin epäedulliseen hintatasoon, ettei tämän myyntitavan useinkaan voida katsoa täyttävän huolellisuusvaatimusta. Joillakin aloilla saattavat olosuhteet kuitenkin olla toisenlaiset.

Ennen kuin tavara myydään, vastapuolelle on, mikäli mahdollista, ilmoitettava myyntiaikomuksesta. Jos tavara on esimerkiksi 2 momentissa mainituista syistä myytävä nopeasti, myyntiä ei saa lykätä vain sen vuoksi, että vastapuolelle voitaisiin ilmoittaa myynnistä etukäteen.

YK:n yleissopimuksessa pykälää vastaa 88 artikla.

77 §. Pykälä koskee huolenpitovelvollisen osapuolen oikeutta määrätä tavarasta muulla tavoin kuin myymällä se.

Jos sopijapuolella on 76 §:n mukaan oikeus tai velvollisuus myydä tavara, mutta sitä ei voida myydä tai on ilmeistä, että kauppahinta ei tulisi kattamaan myyntikustannuksia, hän saa määrätä tavarasta muulla sopivalla tavalla. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi se, että sopijapuoli ottaa tavaransa omaan käyttöön.

Ennen kuin huolenpitovelvollinen osapuoli määrää tavarasta esillä olevassa pykälässä tarkoitulla tavalla, hänen on, mikäli mahdollista, ilmoitettava aikomuksestaan vastapuolelle.

YK:n yleissopimuksessa ei ole vastaavanlaista määräystä.

78 §. Pykälä koskee huolenpitovelvollisen osapuolen tilitysvelvollisuutta.

Myynnistä kertyneistä varoista sekä siitä, mitä tavarasta muutoin on saatu, on tehtävä tilitys vastapuolelle. Tilitys on toisin sanoen tehtävä sekä tavaransa myynnistä että muusta hyödystä, jonka huolenpitovelvollinen osapuoli on saanut tavarasta esimerkiksi, kun hän on 77 §:n mukaisesti ottanut tavaransa omaan käyttöön. Nämä erät voidaan tavanomaisten sääntöjen mukaisesti vähentää vastapuolen velasta huolenpitovelvolliselle osapuolelle. Kun vastapuolena on ostaja, myyjän saatava koostuu tavallisesti kauppahinnasta siltä osin kuin se on maksamatta sekä viivästyskorosta ja huolenpitokustannusten korvauksesta. Myyjän ollessa vastapuolena ostajan saatava voi koostua vastaanotetusta maksusta, joka on palautettava, tälle rahamäärälle maksettavasta korosta sekä huolenpitokustannuksista ja ostajan mahdollisista muista vahingonkorvau-

vaatimuksista. Jos tilitys osoittaa ylijäämää, se kuuluu vastapuolelle.

YK:n yleissopimuksessa käsiteltävänä olevaa pykälää vastaa 88 artiklan 3 kappale.

16 luku. Tavaransa tuotto

79 §. Pykälä koskee tavaransa tuoton jakautumista osapuolten kesken. Kysymys voi olla esimerkiksi myyjien eläinten jälkeläisistä tai myyjän liikkeen tuotosta. Tuoton jaosta osakkeiden ja korkoa tuottavien saatavien kaupassa on omat säännökset 80 ja 81 §:ssä.

Esillä olevan pykälän mukaan tuotto, joka tavarasta saadaan ennen sopimuksen mukaista luovutusajankohtaa, kuuluu myyjälle. Näin ei kuitenkaan ole, jos on perustellusti voitu olettaa tuoton kertyvän vasta myöhemmin. Arvioinnin kannalta ratkaiseva ajankohta on sopimuksen mukainen luovutusajankohta. Se, että tosiasiallinen luovutus viivästyy tai tapahtuu sovittua aikaisemmin, ei siten vaikuta tavaransa tuoton jakoon.

Tuotto, joka tavarasta saadaan sopimuksen mukaisen luovutusajankohdan jälkeen, kuuluu vastaavasti ostajalle. Näin ei kuitenkaan ole, jos perustellusti on voitu olettaa tuoton kertyvän aikaisemmin.

Ratkaisevaa tämän pykälän mukaan on siis se, milloin tuotto kertyy tai sen voidaan perustellusti olettaa kertyvän. Jos osapuolet haluavat jakaa tuoton sen mukaan, mitä kertyy ennen luovutusta tai sen jälkeen taikka jollakin muulla tavalla, heidän on siten sovittava tästä erikseen.

YK:n yleissopimuksessa ei vastaavanlaista määräystä ole.

80 §. Pykälä koskee osingon jakoa sekä oikeutta osallistua osakeantiin osakekaupassa. Osakkeiden kaupassa kauppaan sisältyy osinko, joka ei ole erääntynyt maksettavaksi ennen kaupantekoa. Kauppaan sisältyy myös sellainen oikeus merkitä uusia osakkeita, jota ei ollut voitu käyttää ennen kaupantekoa. Arvioinnin kannalta ratkaiseva ajankohta on siten toinen kuin 79 §:n mukaan. Jos merkintäoikeudet on ennen kauppaa erotettu osakkeista itsenäisiksi arvopapereiksi, ne eivät kuulu kauppaan, vaan niitä on arvioitava erikseen.

YK:n yleissopimus ei 2 artiklan d-kohdan mukaan koske tässä tarkoitettuja kauppiaita.

81 §. Pykälä koskee korkojen jakoa korkoa tuottavan saatavan kaupassa. Näissä tapauksissa kauppaan sisältyy korko, joka on kertynyt, mutta

ei vielä erääntynyt sinä ajankohtana, jona luovutuksen on sovittu tapahtuvan. Ostajan on maksettava tällaista korkoa vastaava rahamäärä myyjälle kauppahinnan lisäksi. Tämä ei kuitenkaan koske tilannetta, jossa saatava on myyty epävarmana.

YK:n yleissopimus ei 2 artiklan d-kohdan mukaan koske tässä tarkoitettuja kauppvoja.

17 luku. Muita säännöksiä

82 §. Pykälästä ilmenee, kummalla osapuolella on vaaranvastuu siitä, että erät laissa mainitut ilmoitukset myöhästyvät, vääristyvät niitä välitetessä tai jäävät tulematta perille.

Yleisenä lähtökohtana on, että lähettäjällä on vastuu siitä, että hänen ilmoituksensa ei tule perille ajoissa tai oikean sisältöisenä. Useat kauppalaisissa säännellyistä ilmoituksista osapuolelta toiselle kulkevat kuitenkin vastaanottajan riskillä, edellyttäen, että ilmoitus on lähetetty tarkoituksenmukaisella tavalla. Tämä merkitsee, että lähettäjä saa vedota ilmoitukseen, vaikka se ilmoitusta välitettäessä tai perille toimitettaessa sattuneen vahingon tai erehdyksen johdosta myöhästyi, vääristyi sisällöltään tai ei tulisi lainkaan perille.

Pykälä koskee muun muassa ilmoituksia, jotka lähetetään kirjeitse, sähköitse tai kaukokirjoittimen avulla. Olosuhteiden perusteella on arvioitava, mikä on yksittäistapauksessa tarkoituksenmukainen tai sopiva tapa ilmoituksen lähettämiseen. Esimerkiksi postilähetys ei kaikissa tilanteissa ole riittävän nopea tapa, jos käytettävissä on muita kommunikaatiotapoja, kuten kaukokirjoitin.

Säännöksessä luetellaan aluksi sellaiset ostajan ilmoitukset myyjälle, jotka kulkevat vastaanottajan eli myyjän vastuulla. Luettelo käsittää ostajan vaatimuksen sopimuksen täyttämistä (23 §), ostajan vastauksen myyjän tiedusteluun (24 §), ostajan ilmoituksen kaupan purkamisesta ja vahingonkorvausvaatimuksesta myyjän viivästyksen yhteydessä (29 §), ostajan ilmoituksen tavaravirheestä (neutraali reklamaatio, 32 §), ostajan vaatimuksen virheen korjaamisesta tai uudesta

toimituksesta (35 §), ostajan ilmoituksen kaupan purkamisesta tavaravirheen johdosta (39 §), ostajan ilmoituksen siitä, että hän ei hyväksy myyjän laskua (47 §) sekä ostajan ilmoituksen siitä, että hän haluaa vedota oikeuteen pidättyä suorituksesta myyjän ennakoidun sopimusrikkomuksen vuoksi (61 §).

Myyjän ilmoituksista ostajalle seuraavat kulkevat vastaanottajan eli ostajan vastuulla: myyjän ilmoitus tai vastaus ostajalle siitä, että myyjä haluaa pysyä sopimuksessa (52 ja 53 §), myyjän ilmoitus kaupan purkamisesta tai vahingonkorvausvaatimuksesta (59 §) sekä hänen ilmoituksensa siitä, että hän haluaa käyttää pysäyttämisoikeuttaan eli pidättyä suorituksesta ostajan ennakoidun sopimusrikkomuksen vuoksi (61 §).

Lähettäjän vastuulla kulkevat esimerkiksi myyjän tiedustelu ostajalle myyjän viivästyksen yhteydessä (24 §), myyjän spesifikaatiota koskeva pyyntö ja hänen ilmoituksensa laaditusta spesifikaatiosta (60 §) sekä osapuolten ilmoitukset suorituksen esteestä (28 §, 40 §, 58 §). Näissä yhteyksissä ilmenee myös lakitekstitä, että vastaanottajan edellytetään "saaneen" ilmoituksen.

YK:n yleissopimuksessa vastaa käsiteltävänä olevaa pykälää 27 artikla, vertaa 48 artiklan 4 kappaleeseen.

2. Voimaantulo

Kauppalain ehdotetaan tulevan sovellettavaksi lain voimaantulon jälkeen tehtäviin sopimuksiin. Laki ei siten koskisi ennen lain voimaantuloa tehtyjä kauppvoja.

Kauppalaki aikaansaa markkinoilla toimiville osapuolille tarpeen käydä läpi irtaimen kaupassa käytettävät vakiosopimusehtonsa samoin kuin kaupankäyntiin liittyvät rutiininsa ja mahdollisesti tehdä niihin tarkistuksia. Tämän vuoksi ehdotetaan, että laki tulisi voimaan noin kahdeksan kuukauden kuluttua sen hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Kauppalaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

Soveltamisala

1 §

Tämä laki koskee irtaimen omaisuuden kauppaa.

Laki koskee soveltuvien osin myös irtaimen omaisuuden vaihtoa.

Laki ei koske toisen maalla olevan rakennuksen taikka kiinteän laitoksen tai rakennelman luovutusta, jos samalla luovutetaan käyttöoikeus maahan.

2 §

Lakia sovelletaan valmistettavan tavaran tilaukseen vain, jollei tilaajan ole toimitettava olennaista osaa tarveaineista. Lakia ei sovelleta sopimukseen rakennuksen taikka muun maalla tai vedessä olevan kiinteän laitoksen tai rakennelman rakentamisesta.

Lakia ei sovelleta sopimukseen, jonka mukaan tavaran toimittajan on myös suoritettava työtä tai muu palvelus, jos palvelus muodostaa pääosan hänen velvollisuuksistaan.

Sopimusvapaus

3 §

Lain säännöksiä ei sovelleta, mikäli sopimuksesta, sopijapuolten omaksumasta käytännöstä taikka kauppatastavasta tai muusta tavasta, jota on pidettävä sopijapuolia sitovana, johtuu muuta.

Kuluttajakauppa

4 §

Lain säännöksiä ei sovelleta, mikäli kuluttajan-suojalaista (38/78) johtuu muuta.

Kansainvälinen kauppa

5 §

Eräistä kansainvälisistä kaupoista säädetään erikseen.

2 luku

Tavaran luovutus

Noutokauppa

6 §

Tavara on pidettävä ostajan noudettavissa sielä, missä myyjällä kaupantekohetkellä oli liikepaikkansa tai, jollei myyjällä ollut sellaista liikepaikkaa, jolla oli yhteys kauppaan, siellä, missä myyjällä oli kotipaikka. Jos sopijapuolet kauppaa tehtäessä tiesivät, että tavara tai se tavaraerä, josta tavara on otettava, oli muualla, tavara on pidettävä noudettavissa tässä paikassa.

Tavara on luovutettu, kun ostaja on ottanut sen hallintaansa.

Kuljetuskauppa

7 §

Jos tavara on kuljetettava ostajalle samalla paikkakunnalla tai alueella, jolla myyjä yleensä huolehtii samankaltaisen tavarankuljetuksesta, luovutus tapahtuu ostajan saadessa tavarankuljetusta.

Jos tavara muussa tapauksessa on kuljetettava ostajalle eikä muuta johdu toimituslausekkeesta tai sopimuksesta muuten, luovutus tapahtuu, kun rahdinkuljettaja, joka on sitoutunut kuljetamaan tavarankuljetusta paikkakunnalta, saa tavarankuljetusta. Jos myyjä itse suorittaa kuljetuksen, luovutus tapahtuu vasta ostajan saadessa tavarankuljetusta.

Jos tavara on myyty "vapaasti", "toimitettuna" tai "vapaasti toimitettuna" määrätty paikalle, sitä ei katsota luovutetuksi ennen kuin se on tullut perille tälle paikkakunnalle.

8 §

Jos myyjän on järjestettävä tavarankuljetus, hänen on tehtävä sopimukset tavarankuljetuksesta määräipaikkakunnalle sopivalla kuljetusvälineellä ja tällaisessa kuljetuksessa käytettävien tavaramuotojen ehdoin.

Luovutuksen ajankohta

9 §

Jollei tavaraa ole luovutettava vaadittaessa tai viipymättä eikä luovutuksen ajankohdasta muutenkaan voida katsoa sovitun, tavara on luovutettava kohtuullisessa ajassa kaupanteosta.

Jos tavara on luovutettava määrätyn ajanjakson kuluessa eikä olosuhteista ilmene, että ostajan tulee valita luovutuksen ajankohta, myyjän on se määrättävä.

Jos myyjän on noutokaupassa määrättävä luovutuksen ajankohta, hänen on ajoissa ilmoitettava ostajalle, milloin tavara on noudettavissa.

Oikeus olla luopumatta määräysvallasta tavarasta

10 §

Jollei myyjä ole myöntänyt luottoa tai maksunlykkäystä, hän ei ole velvollinen luopumaan tavarankuljetuksesta eikä, luovuttamalla asiakirjan tai muulla tavoin, luopumaan määräysvallastaan tavarasta ennen kuin kauppahinta maksetaan.

Jos myyjän on lähetettävä tavara toiselle paikkakunnalle, hän ei saa 1 momentin nojalla jättää

sitä lähettämättä, mutta hän saa estää tavarankuljetusta tai sitä koskevan asiakirjan luovuttamisen ostajan hallintaan ennen kuin kauppahinta maksetaan.

Tavarasta aiheutuvat kustannukset

11 §

Myyjä vastaa kustannuksista, joita tavarasta aiheutuu ennen sen luovutusta ja jotka eivät ole aiheutuneet siitä, että luovutus on viivästynyt ostajan puolella olevan seikan vuoksi.

3 luku

Vaaranvastuu tavarasta

12 §

Jos vaaranvastuu tavarasta on ostajalla, hänen on maksettava kauppahinta, vaikka tavara on ruhoutunut, kadonnut, huonontunut tai vähentynyt myyjästä riippumattomasta syystä.

Vaaranvastuun siirtyminen

13 §

Vaaranvastuu siirtyy ostajalle, kun tavarankuljetus sopimuksen taikka 6 tai 7 §:n mukaan tapahtuu.

Jos tavaraa ei luovuteta oikeaan aikaan ja tämä johtuu ostajasta tai ostajan puolella olevasta seikasta, vaaranvastuu siirtyy ostajalle, kun myyjä on tehnyt sen, mitä häneltä edellytetään luovutuksen mahdollistamiseksi.

Jos ostajan on noudettava tavara muualta kuin myyjän luota, vaaranvastuu siirtyy, kun tavarankuljetuksen aika on tullut ja ostaja on saanut tietää, että tavara on noudettavissa.

14 §

Vaaranvastuu ei koskaan siirry ostajalle ennen kuin tavarasta tai kuljetusasiakirjaan tehdyin merkinnöin taikka muulla tavoin on tehty selväksi, että tavara on tarkoitettu ostajalle.

Kuljetettavana oleva tavara

15 §

Jos kaupan kohteena on kuljetettavana oleva tavara, vaaranvastuu siirtyy ostajalle kaupanteoketkellä, jollei olosuhteista ilmene, että hän on ottanut vaaranvastuun kantaakseen siitä lähtien, kun tavara on luovutettu kuljetusasiakirjan anta-

neen rahdinkuljettajan hallintaan. Myyjä vastaa kuitenkin aina menetyksestä tai vahingosta, josta hän tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää kaupantekohetkellä mutta josta hän ei ole ilmoittanut ostajalle.

Avoim kauppa

16 §

Jos on sovittu avoimesta kaupasta ja tavara on luovutettu, vaaranvastuu tavarasta on ostajalla, kunnes tavara palautetaan.

4 luku

Tavarin ominaisuudet

Sopimuksenmukaisuus

17 §

Tavarin on lajiltaan, määrältään, laadultaan, muilta ominaisuuksiltaan ja pakkaukseltaan vastattava sitä, mitä voidaan katsoa sovitun.

Jos muusta ei voida katsoa sovitun, tavarin tulee:

1) soveltua tarkoitukseen, johon sellaisia tavaroita yleensä käytetään;

2) soveltua siihen erityiseen tarkoitukseen, johon tavaraa oli tarkoitettu käyttäen, jos myyjän on kaupantekohetkellä täytynyt olla selvillä tästä tarkoituksesta ja ostajalla on ollut perusteltua aihetta luottaa myyjän asiantuntemukseen ja arviointiin;

3) vastata ominaisuuksiltaan sitä, mihin myyjä on viitannut esittämällä näytteen tai mallin; sekä

4) olla pakattu tavaramukaisella tai muuten sopivalla tavalla, jos pakkaus on tarpeen tavarin säilyttämiseksi tai suojaamiseksi.

Jos tavara poikkeaa siitä, mitä 1 tai 2 momentissa on säädetty, siinä on virhe.

Tiedot tavarasta

18 §

Tavarassa on myös virhe, jos se ei vastaa niitä tietoja, jotka myyjä on antanut tavarin ominaisuuksista tai käytöstä tavaraa markkinoitaessa tai muuten ennen kaupantekoa ja joiden voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan.

Tavarassa on myös virhe, jos se ei vastaa niitä tietoja, joita joku muu kuin myyjä, aikaisemmassa myyntipöytäkirjassa tai myyjän lukuun, on ennen kaupantekoa tavaraa markkinoitaessa antanut sen

ominaisuuksista tai käytöstä ja joiden voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan. Tavarin ei kuitenkaan katsota olevan virheellinen, jos myyjä ei ollut eikä hänen olisi pitänyt olla selvillä näistä tiedoista.

Tämän pykälän 1 ja 2 momentin säännöksiä ei sovelleta, jos tiedot on ajoissa selkeällä tavalla oikaistu.

Sellaisena kuin se on -ehto

19 §

Jos tavara on myyty "sellaisena kuin se on" tai samankaltaista yleistä varaumaa käyttäen, siinä katsotaan kuitenkin olevan virhe, jos:

1) tavara ei vastaa niitä tietoja, jotka myyjä on ennen kaupantekoa antanut sen ominaisuuksista tai käytöstä ja joiden voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan;

2) myyjä on ennen kaupantekoa laiminlyönyt antaa ostajalle tiedon sellaisesta tavarin ominaisuuksista tai käytöstä koskevasta olennaisesta seikasta, josta hänen täytyy olettaa tienneen ja josta ostaja perustellusti saattoi olettaa saavansa tiedon, ja laiminlyönnin voidaan olettaa vaikuttaneen kauppaan; tai

3) tavara on olennaisesti huonommassa kunnossa kuin ostajalla sen hinta ja muut olosuhteet huomioon ottaen on ollut perusteltua aihetta edellyttää.

Kun käytetty tavara on myyty huutokaupalla, se katsotaan myydyksi "sellaisena kuin se on". Sovellettaessa 1 momentin 3 kohdan säännöstä on tällöin otettava huomioon huutokaupan aloitushinta.

Tavarin tarkastus ennen kauppaa

20 §

Ostaja ei saa virheenä vedota seikkaan, josta hänen täytyy olettaa tienneen kauppaa tehtäessä.

Jos ostaja on ennen kaupantekoa tarkastanut tavarin tai ilman hyväksyttävää syytä laiminlyönyt noudattaa myyjän kehoitusta tarkastaa se, hän ei saa virheenä vedota seikkaan, joka hänen olisi pitänyt tarkastuksessa havaita, ellei myyjä ole menettänyt kunnianvastaavasti ja arvottomasti.

Mitä 2 momentissa säädetään, sovelletaan myös, kun ostajalla on ennen kaupantekoa ollut tilaisuus tarkastaa tavaraa koskeva näyte ja virhe koskee ominaisuutta, joka olisi ilmennyt näytteestä.

Virheellisuuden määrävä ajankohta

21 §

Tavaran virheellisyyttä on arvioitava sen perusteella, millainen tavara on ominaisuuksiltaan vaaranvastuun siirtyessä ostajalle. Myyjä vastaa virheestä, joka tavarassa on ollut tänä ajankohtana, vaikka virhe ilmeni vasta myöhemmin.

Jos tavara huononee vaaranvastuun siirryttyä ostajalle, tavarassa katsotaan olevan virhe, jos huononeminen johtuu myyjän sopimusrikkomuksesta. Sama on voimassa, jos myyjä on antamalla takuun tai vastaavanlaisen sitoumuksen ottanut vastatakseen tavaran käyttökelpoisuudesta tai muista ominaisuuksista määrätyn ajan ja huononeminen koskee sitoumuksen piiriin kuuluvaa ominaisuutta.

5 luku

Seuraamukset tavaran luovutuksen viivästymisestä*Seuraamukset*

22 §

Jos tavaraa ei luovuteta tai se luovutetaan liian myöhään eikä tämä johdu ostajasta tai ostajan puolella olevasta seikasta, ostaja saa tämän luvun säännösten mukaisesti vaatia sopimuksen täyttämistä tai purkaa kaupan sekä lisäksi vaatia vahingonkorvausta. Hän saa myös 42 §:n mukaisesti pidättyä kauppahinnan maksamisesta.

Sopimuksen täyttäminen

23 §

Ostajalla on oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia sen täyttämistä. Myyjä ei kuitenkaan ole velvollinen täyttämään sopimusta, jos sille on olemassa este, jota myyjä ei voi voittaa, tai jos sopimuksen täyttäminen edellyttäisi uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia verrattuna ostajalle siitä koituvaan etuun, että myyjä täyttää sopimuksen.

Jos este tai epäsuhte lakkaa kohtuullisessa ajassa, ostaja saa kuitenkin vaatia, että myyjä täyttää sopimuksen.

Ostaja menettää oikeuden vaatia sopimuksen täyttämistä, jos hän viivyttelee kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä.

24 §

Jos myyjä tiedustelee ostajalta, hyväksyykö tämä viivästyksestä huolimatta määrätyssä ajassa

tapahtuvan tavaran luovutuksen, tai jos myyjä ilmoittaa täyttävänsä sopimuksen määrätyssä ajassa, eikä ostaja vastaa kohtuullisessa ajassa tiedustelun tai ilmoituksen saatuaan, ostaja ei saa purkaa kauppaa, jos myyjä täyttää sopimuksen ilmoittamassaan ajassa.

Kaupan purku

25 §

Ostaja saa purkaa kaupan myyjän viivästyksen vuoksi, jos sopimusrikkomuksella on hänelle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää.

Jos ostaja on asettanut myyjälle määrätyn lisäajan tavaran luovutusta varten eikä se ole kohtuuttoman lyhyt, ostaja saa niin ikään purkaa kaupan, jollei tavaraa luovuteta lisäajan kuluessa.

Asetetun lisäajan kuluessa ostaja saa purkaa kaupan vain, jos myyjä ilmoittaa, ettei hän tule täyttämään sopimusta tämän ajan kuluessa.

26 §

Jos kaupan kohteena on tavara, joka on valmistettava tai hankittava erityisesti ostajaa varten hänen ohjeidensa tai toivomustensa mukaisesti, eikä myyjä voi ilman huomattavaa tappiota käyttää tavaraa hyväkseen muulla tavoin, ostaja saa purkaa kaupan myyjän viivästyksen vuoksi vain, jos kaupan tarkoitus jää hänen osaltaan viivästyksen vuoksi olennaisesti saavuttamatta.

Vahingonkorvaus

27 §

Ostajalla on oikeus korvaukseen vahingosta, jonka hän kärsii myyjän viivästyksen vuoksi, jollei myyjä osoita, että viivästys johtuu hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä, jota hänen ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kaupantekohetkellä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa.

Jos viivästys johtuu henkilöstä, jota myyjä on käyttänyt apunaan sopimuksen tai sen osan täyttämisessä, myyjä vapautuu vahingonkorvausvelvollisuudesta vain, mikäli myös mainittu henkilö olisi 1 momentin mukaan vapaa vastuusta. Sama on voimassa, jos viivästys johtuu myyjän tavarantoimittajasta tai muusta aiemmasta myyntiportaasta.

Tämän pykälän 1 ja 2 momentin mukaan ei korvata sellaista välillistä vahinkoa, jota tarkoitetaan 67 §:ssä.

Ostajalla on aina oikeus korvaukseen, jos viivästys tai vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella.

28 §

Jos myyjä ei voi täyttää sopimusta ajoissa, hänen on ilmoitettava ostajalle esteestä ja sen vaikutuksesta sopimuksen täyttämismahdollisuuksiin. Jollei ostaja saa tällaista ilmoitusta kohtuullisessa ajassa siitä, kun este on tullut tai sen olisi pitänyt tulla myyjän tietoon, ostajalla on oikeus korvaukseen vahingosta, joka olisi voitu välttää, jos hän olisi saanut ilmoituksen ajoissa.

Ilmoitus kaupan purkamisesta ja korvausvaatimuksesta

29 §

Jos tavara on luovutettu liian myöhään, ostaja ei saa purkaa kauppaa eikä vaatia vahingonkorvausta viivästyksen vuoksi, ellei hän kohtuullisessa ajassa luovutuksesta tiedon saatuaan ilmoita myyjälle, että hän purkaa kaupan tai haluaa vaatia vahingonkorvausta. Jos ostaja purkaa kaupan, hän ei kuitenkaan ole velvollinen erikseen ilmoittamaan vahingonkorvausvaatimuksesta.

6 luku

Tavarán virheen seuraamukset

Seuraamukset

30 §

Jos tavarassa on virhe eikä se johdu ostajasta tai ostajan puolella olevasta seikasta, ostaja saa tämän luvun säännösten mukaisesti vaatia virheen korjaamista, uutta toimitusta tai hinnanalennusta taikka purkaa kaupan sekä lisäksi vaatia vahingonkorvausta. Hän saa myös 42 §:n mukaisesti pidättyä kauppahinnan maksamisesta.

Tavarán tarkastus luovutuksen jälkeen

31 §

Kun tavara on luovutettu, ostajan on tarkastettava se hyvän tavan mukaisesti niin pian kuin olosuhteet sen sallivat.

Jos käy ilmi, että tavara tullaan kuljettamaan

luovutuspaikkakunnalta, ostaja saa lykätä tarkastusta, kunnes tavara on tullut perille.

Jos ostaja tavarán ollessa matkalla määrää sille uuden määräpaikan tai lähettää tavarán edelleen ilman, että hänellä on kohtuullista tilaisuutta sen tarkastamiseen, ja jos myyjä kaupantekohetkellä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että tavarán määräpaikka mahdollisesti muuttuu tai että tavara mahdollisesti lähetetään edelleen, ostaja saa lykätä tavarán tarkastusta, kunnes se on tullut perille uudelle määräpaikkakunnalle.

Reklamaatio

32 §

Ostaja ei saa vedota tavarán virheeseen, ellei hän ilmoita virheestä myyjälle kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on havainnut virheen tai hänen olisi pitänyt se havaita (*reklamaatio*).

Jollei ostaja reklamoi kahden vuoden kuluessa siitä, kun hän on vastaanottanut tavarán, eikä takuusta tai vastaavanlaisesta sitoumuksesta johdu muuta, hän menettää oikeutensa vedota virheeseen.

33 §

Ostaja saa 31 ja 32 §:n säännösten estämättä vedota tavarán virheeseen, jos myyjä on menetellyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaaisesti ja arvottomasti.

Virheen korjaaminen ja uusi toimitus

34 §

Ostajalla on oikeus vaatia, että myyjä korjaa virheen ilman että ostajalle aiheutuu siitä kustannuksia, jos virhe voidaan korjata ilman, että myyjälle aiheutuu kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa. Myyjä saa virheen korjaamisen sijasta 36 §:n mukaisesti uusia toimituksen.

Ostajalla on oikeus vaatia uutta toimitusta, jos sopimusrikkomuksella on hänelle olennainen merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää. Ostajalla ei kuitenkaan ole tällaista oikeutta, jos on olemassa 23 §:ssä tarkoitettu este tai epäsuhte. Ostajalla ei myöskään ole oikeutta vaatia uutta toimitusta, jos kaupan kohteena on tavara, joka oli olemassa kaupantekohetkellä ja jota, ottaen huomioon tavarán ominaisuudet sekä sen mitä sopijapuolten on oletettava edellyttäneen, ei voida korvata muulla tavalla.

Jos myyjä ei täytä velvollisuuttaan korjata virhe, ostajalla on oikeus saada korvaus virheen korjaamisen edellyttämistä kohtuullisista kustannuksista.

35 §

Ostaja ei saa vaatia virheen korjaamista tai uutta toimitusta, ellei hän ilmoita vaatimuksestaan myyjälle samalla kun hän reklamoi tai kohtuullisessa ajassa sen jälkeen. Ostajan laiminlyönnillä ei kuitenkaan ole tällaista vaikutusta, jos myyjä on menetellyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaaisesti ja arvottomasti.

36 §

Vaikka ostaja ei vaatisi virheen korjaamista tai uutta toimitusta, myyjä saa omalla kustannuksellaan korjata virheen tai uusia toimituksen, jos se on mahdollista aiheuttamatta ostajalle olennaista haittaa ja ilman vaaraa siitä, ettei ostaja saa myyjältä korvausta hänelle aiheutuvista kustannuksista.

Myyjä ei saa vedota siihen, että hänelle ei ole annettu tilaisuutta 1 momentissa tarkoitettuun virheen korjaamiseen tai uuteen toimitukseen, jos ostaja on korjauttanut virheen eikä olosuhteet huomioon ottaen voida kohtuudella edellyttää, että ostaja olisi jäänyt odottamaan oikaisua myyjän puolelta.

Hinnanalennus ja kaupan purku

37 §

Jollei virheen korjaaminen tai uusi toimitus tule kysymykseen taikka jollei sitä suoriteta kohtuullisessa ajassa reklamaatiosta, ostaja saa vaatia 38 §:n mukaisesti laskettavaa hinnanalennusta tai purkaa kaupan 39 §:n mukaisesti.

Ostajalla ei kuitenkaan ole oikeutta hinnanalennukseen, kun tavara on ostettu käytettynä huutokaupasta.

38 §

Ostajan vaatiessa hinnanalennusta se lasketaan niin, että alennetun ja sopimuksen mukaisen hinnan välinen suhde vastaa virheellisen ja sopimuksen mukaisen tavaran arvon välistä suhdetta luovutusajankohtana.

39 §

Ostaja saa virheen vuoksi purkaa kaupan, jos sopimusrikkomuksella on hänelle olennainen

merkitys ja myyjä käsitti tämän tai hänen olisi pitänyt se käsittää.

Ostaja ei saa virheen vuoksi purkaa kauppaa, ellei hän ilmoita purkamisesta myyjälle kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän on havainnut virheen tai hänen olisi pitänyt se havaita, taikka sen ajan päättymisestä, joka myyjällä saattaa 37 §:n mukaan olla käytettävissään virheen korjaamista tai uutta toimitusta varten. Ostajan laiminlyönnillä ei kuitenkaan ole tällaista vaikutusta, jos myyjä on menetellyt törkeän huolimattomasti tai kunnianvastaaisesti ja arvottomasti.

Vahingonkorvaus

40 §

Ostajalla on oikeus korvaukseen vahingosta, jonka hän kärsii tavaran virheen vuoksi, jollei myyjä osoita, että virheettömän tavaran luovuttamiselle on ollut 27 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu este. Jos virheettömän tavaran luovuttamiselle on este, on 28 §:n säännöksiä myyjän velvollisuudesta ilmoittaa sopimuksen täyttämistä kohdanneesta esteestä sovellettava vastaavasti.

Tämän pykälän 1 momentin mukaan ei korvata sellaista välillistä vahinkoa, jota tarkoitetaan 67 §:ssä.

Ostajalla on aina oikeus korvaukseen, jos virhe tai vahinko johtuu tuottamuksesta myyjän puolella tai jos tavara kaupantekohetkellä poikkesi siitä, mihin myyjä on erityisesti sitoutunut.

7 luku

Oikeudellinen virhe

41 §

Jos sivullisella on omistus-, pantti- tai muu oikeus tavarahan (*oikeudellinen virhe*) eikä sopimuksesta seuraa, että ostajan on vastaanotettava tavara sivullisen oikeudesta johtuvin rajoituksin, sovelletaan 6 luvun säännöksiä sekä 42 §:n säännöksiä oikeudesta pidettyä kauppahinnan maksamisesta. Mitä 31 §:ssä ja 32 §:n 2 momentissa säädetään, ei rajoita ostajan oikeutta vedota oikeudelliseen virheeseen.

Ostajalla on aina oikeus korvaukseen vahingosta, joka johtuu kaupantekohetkellä olemassa olleesta oikeudellisesta virheestä, jos hän ei tiennyt eikä hänen olisi pitänyt tietää virheestä.

Ostaja voi vaatia oikeudellisesta virheestä johtuvia seuraamuksia myös silloin, kun sivullinen

väittää, että hänellä on 1 momentissa tarkoitettu oikeus, ja väitteelle on todennäköisiä perusteita.

8 luku

Yhteisiä säännöksiä myyjän sopimusrikkomuksen seuraamuksista

Oikeus pidättää kauppahinnan maksamisesta

42 §

Jos ostajalla on myyjän viivästyksen tai tavar-
an virheeseen perustuva vaatimus, ostaja saa
pidättää kauppahinnan maksamisesta vaatimus-
taan vastaavalta osalta.

Osittainen sopimusrikkomus

43 §

Jos vain osa toimituksesta on viivästynyt tai
virheellinen, kyseistä sopimusrikkomusta koske-
via säännöksiä sovelletaan tähän osaan toimitus-
ta. Ostaja saa purkaa kaupan kokonaisuudessaan,
jos sopimusrikkomus on olennainen koko kaupan
kannalta.

Jos voidaan olettaa, että myyjä katsoo täyt-
täneensä sopimuksen kokonaisuudessaan, vaikka
kaikkea tavaraa ei ole luovutettu, sovelletaan
virhettä koskevia säännöksiä.

Kaupan purku perättäisluovutustapauksissa

44 §

Jos tavara on luovutettava vähitellen ja jokin
toimituserä viivästyy tai on virheellinen, ostaja
saa purkaa kaupan tämän erän osalta niiden
säännösten mukaisesti, jotka muuten koskevat
kaupan purkamista.

Jos viivästys tai virhe antaa aihetta olettaa, että
myöhemmän toimituserän suhteen tulee tapah-
tumaan purkuun oikeuttava sopimusrikkomus,
ostaja saa tällä perusteella kohtuullisessa ajassa
purkaa kaupan tällaisen myöhemmän erän osal-
ta.

Ostajan purkaessa kaupan yhden toimituserän
osalta hän saa samalla purkaa kaupan aikaisem-
pien tai myöhempien erien osalta, jos hänelle
erien keskinäisen yhteyden vuoksi aiheutuisi mer-
kittävää haittaa siitä, että hän joutuisi pysymään
sopimuksessa kyseisten erien osalta.

9 luku

Ostajan velvollisuudet

Hinnan määräytyminen

45 §

Jos tavar-
an hintaa ei voida katsoa sovitun,
ostajan on maksettava hinta, joka on kohtuulli-
nen ottaen huomioon tavar-
an laadun ja ominai-
suudet, kaupantekohetken käyvän hinnan sekä
muut olosuhteet.

46 §

Jos hinta on laskettava lukumäärän, mitan tai
painon mukaan, hintalaskelman perustaksi on
otettava tavar-
an määrä vaaranvastuun siirtyessä
ostajalle.

Hinnan määräytyessä tavar-
an painon mukaan
pakkauksen paino on ensin vähennettävä.

47 §

Jos ostaja on saanut laskun, siinä ilmoitettu
hinta sitoo häntä, jollei ostaja kohtuullisessa
ajassa ilmoita myyjälle, ettei hän hyväksy hintaa,
eikä alemmasta hinnasta voida katsoa sovitun tai
vaadittu hinta ole kohtuuton.

Kauppahinnan maksaminen

48 §

Kauppahinta on maksettava myyjän luona. Jos
maksun tulee tapahtua tavar-
an tai sitä koskevan
asiakirjan hallinnan luovuttamista vastaan, mak-
su on kuitenkin suoritettava siellä, missä luovut-
taminen tapahtuu.

Ostajan maksuvelvollisuuteen kuuluu myös
velvollisuus sopimuksen mukaisesti hyväksyä vek-
seli ja asettaa remburssi, pankkitakaus tai muu
vakuus sekä velvollisuus ryhtyä muihin maksun
suorittamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin.

49 §

Jos kauppahinnan maksamisen ajankohtaa ei
voida katsoa sovitun, ostajan on maksettava
kauppahinta myyjän sitä vaatiessa. Ostaja ei
kuitenkaan ole velvollinen maksamaan ennen
kuin tavara on sopimuksen mukaisesti asetettu
hän-
en saatavilleen tai määrättäväkseen.

Ostajalla on oikeus ennen kauppahinnan mak-
samista tarkastaa tavara tavan mukaisesti tai siten
kuin olosuhteisiin nähden on asianmukaista, jol-
lei tällainen tarkastus ole yhteensopimaton sovi-
tun luovutus- ja maksutavan kanssa.

Jos tavarankuljetuksesta määräpaikkakunnalle on annettu konossementti tai tavara muuten kuljetetaan sellaisin ehdoin, että myyjä ei maksun jälkeen saa määrätä tavarasta, maksu voidaan 1 ja 2 momentin säännösten estämättä vaatia konossementtia vastaan taikka ostajan saadessa haltuunsa rahtikirjan tai muun todistuksen siitä, että tavara kuljetetaan sanotunlaisin ehdoin.

Ostajan myötävaikutus

50 §

Ostajan tulee:

- 1) myötävaikuttaa kauppaan sillä tavoin kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää, jotta myyjä voi täyttää sopimuksen; ja
- 2) noutaa tai vastaanottaa tavara.

10 luku

Ostajan sopimusrikkomusten seuraamukset

Seuraamukset

51 §

Jos ostaja ei maksa kauppahintaa oikeaan aikaan tai ei myötävaikuta kauppaan 50 §:n 1 kohdan mukaisesti eikä tämä johdu myyjästä tai hänen puoleltaan olevasta seikasta, myyjä saa tämän luvun säännösten mukaisesti vaatia maksua tai sopimuksen täyttämistä muuten taikka purkaa kaupan sekä lisäksi vaatia vahingonkorvausta. Hän saa myös 10 §:n mukaisesti pidättää tavarankuljetuksen itsellään sekä vaatia korkoa 71 §:n mukaan.

Jos ostaja ei täytä velvollisuuttaan noutaa tai vastaanottaa tavaraa eikä tämä johdu myyjästä tai hänen puoleltaan olevasta seikasta, sovelletaan 55 §:n, 57 §:n 2 momentin ja 58 §:n säännöksiä.

Maksua tai muuta sopimuksen täyttämistä koskeva vaatimus

52 §

Myyjällä on oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia kauppahinnan maksamista.

Jos ostaja peruuttaa sellaista tavaraa koskevan tilauksen, joka on erityisesti valmistettava tai hankittava häntä varten, myyjä ei kuitenkaan saa pysyä sopimuksessa jatkamalla valmistusta tai muita valmisteluja tavarankuljetusta varten sekä vaatimalla kauppahinnan maksamista, ellei valmistelujen keskeyttämisestä aiheudu hänelle

olennaista haittaa tai vaaraa siitä, että peruutuksesta aiheutuva vahinko jää korvaamatta. Vahingonkorvaus peruutuksen johdosta määräytyy 13 luvun säännösten mukaan.

Jos tavaraa ei ole vielä luovutettu, myyjä menettää oikeutensa vaatia kauppahinnan maksamista, jos hän viivyttelee kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä.

53 §

Myyjällä on myös oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia, että ostaja myötävaikuttaa kauppaan 50 §:n 1 kohdan mukaisesti. Ostaja ei kuitenkaan ole velvollinen myötävaikuttamaan kauppaan, jos sille on olemassa este, jota hän ei voi voittaa, tai jos myötävaikutus edellyttäisi uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia verrattuna myyjälle siitä koituvaan etuun, että ostaja myötävaikuttaa kauppaan.

Jos este tai epäsuhte poistuu kohtuullisessa ajassa, myyjä saa kuitenkin vaatia, että ostaja myötävaikuttaa kauppaan.

Myyjä menettää oikeutensa vaatia ostajaa myötävaikuttamaan kauppaan, jos hän viivyttelee kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä.

Kaupankuljetuksen maksuviivästyksen vuoksi

54 §

Myyjä saa purkaa kaupan ostajan maksuviivästyksen vuoksi, jos viivästys merkitsee olennaista sopimusrikkomusta.

Jos myyjä on asettanut kauppahinnan maksamiselle määrätyn lisäajan, joka ei ole kohtuuttoman lyhyt, eikä ostaja suorita maksua lisäajan kuluessa, myyjä saa niin ikään purkaa kaupan.

Lisäajan kuluessa myyjä saa purkaa kaupan vain, jos ostaja ilmoittaa, ettei hän tule suorittamaan maksua tämän ajan kuluessa.

Jos ostaja on saanut tavarankuljetuksen hallintaansa, myyjä saa purkaa kaupan vain, jos hän on pidättänyt itselleen oikeuden siihen tai jos ostaja torjuu tavarankuljetuksen.

Kaupankuljetuksen myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi

55 §

Myyjä saa purkaa kaupan, jos ostaja ei myötävaikuta kauppaan 50 §:n 1 kohdan mukaisesti, kun sopimusrikkomuksella on myyjälle olennainen merkitys ja ostaja käsitti tämän tai hänen

olisi pitänyt se käsittää. Myyjä saa samoin edellytysin purkaa kaupan, jos ostaja ei nouda tai vastaanota tavaraa oikeaan aikaan ja sopimuksesta tai olosuhteista käy ilmi, että myyjälle on erityistä merkitystä sillä, että tavara toimitetaan pois.

Myyjä saa niin ikään purkaa kaupan, jos ostaja ei myyjän asettamassa määrättyssä lisäajassa, joka ei ole kohtuuttoman lyhyt:

1) myötävaikuta kauppaan 50 §:n 1 kohdan mukaisesti; tai

2) nouda tai vastaanota tavaraa, kun sopimuksesta tai olosuhteista ilmenee, että myyjälle on erityistä merkitystä sillä, että tavara toimitetaan pois.

Lisäajan kuluessa myyjä saa purkaa kaupan vain, jos ostaja ilmoittaa, ettei hän tule täyttämään velvollisuuksiaan tämän ajan kuluessa.

Kaupan purku perättäisluovutustapauksissa

56 §

Jos kauppahinta on maksettava vähitellen erissä sitä mukaa kuin tavara luovutetaan ja jonkin erän maksu viivästyy, myyjä saa purkaa kaupan tämän erän osalta niiden säännösten mukaisesti, jotka muuten koskevat kaupan purkamista.

Myyjä saa myös purkaa kaupan myöhemmän erän osalta, jollei ole aihetta olettaa, ettei purkuun oikeuttava maksuviivästys toistu.

Vahingonkorvaus

57 §

Myyjällä on oikeus korvaukseen vahingosta, jonka hän kärsii ostajan maksuviivästyksen vuoksi, jollei ostaja osoita, että viivästys johtuu lain säännöksestä, yleisen liikenteen tai maksuliikenteen keskeytyksestä taikka muusta samankaltaisesta esteestä, jota ostajan ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kaupantekohetkellä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa.

Myyjällä on vastaavin perustein kuin 27 §:ssä säädetään myös oikeus kovaukseen vahingosta, jonka hän kärsii sen vuoksi, ettei ostaja myötävaikuta kauppaan 50 §:n 1 kohdan mukaisesti, tai sen vuoksi, ettei ostaja ajoissa nouda tai vastaanota tavaraa, kun sopimuksesta tai olosuhteista ilmenee, että sen pois toimittamisella on myyjälle erityistä merkitystä.

58 §

Jos ostaja ei voi täyttää sopimusta ajoissa, hänen on ilmoitettava myyjälle esteestä ja sen vaikutuksesta sopimuksen täyttämismahdollisuuksiin. Jos myyjä ei saa tällaista ilmoitusta kohtuullisessa ajassa siitä, kun este on tullut tai sen olisi pitänyt tulla ostajan tietoon, myyjällä on oikeus korvaukseen siitä vahingosta, joka olisi voitu välttää, jos hän olisi saanut ilmoituksen ajoissa.

Ilmoitus kaupan purkamisesta ja korvausvaatimuksesta

59 §

Myyjä ei saa purkaa kauppaa ostajan maksuviivästyksen vuoksi tai sen vuoksi, ettei ostaja ole noutanut tai vastaanottanut tavaraa, ellei hän ilmoita ostajalle purkamisesta ennen kuin tämä on täyttänyt velvollisuutensa.

Jos ostaja on myötävaikuttanut kauppaan 50 §:n 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla mutta on tehnyt sen liian myöhään, myyjä ei saa viivästyksen vuoksi purkaa kauppaa tai vaatia vahingonkorvausta, ellei hän ilmoita ostajalle vaatimuksestaan kohtuullisessa ajassa siitä, kun hän sai tietää myötävaikutusvelvollisuuden täyttämisestä. Jos myyjä purkaa kaupan, hän ei kuitenkaan ole velvollinen erikseen ilmoittamaan vahingonkorvausvaatimuksesta.

Tavarain ominaisuuksien täsmentäminen

60 §

Jos ostajan on määrä täsmentää tavarain muoto, mitat tai muut ominaisuudet, mutta hän ei tee sitä sovittuna ajankohtana tai kohtuullisessa ajassa siitä, kun myyjä on sitä häneltä pyytänyt, myyjä saa täsmentää kaupan kohteen ominaisuudet siten kuin voidaan olettaa olevan ostajan edun mukaista. Tämä ei estä myyjää vaatimasta muita seuraamuksia.

Myyjän on ilmoitettava ostajalle tekemästään täsmennyksestä ja asetettava ostajalle kohtuullinen aika, jonka kuluessa tämä voi muuttaa täsmennystä. Jos ostaja ei muuta saamaansa täsmennystä asetetun ajan kuluessa, siitä tulee sitova.

11 luku

Ennakoitu sopimusrikkomus*Pysäyttämisoikeus*

61 §

Jos sopijapuolen toiminta tai hänen taloudelliset olonsa osoittautuvat kaupanteon jälkeen selaisiksi, että on painavia syitä olettaa hänen sopimusvelvoitteidensa jäävän olennaisilta osin täyttämättä, vastapuoli saa omalta osaltaan keskeyttää sopimuksen täyttämisen ja pidättyä suorituksestaan.

Jos myyjän jo lähetettyä tavaran ostajan puolelta ilmenee 1 momentissa tarkoitettu tilanne, myyjä saa estää tavaran luovuttamisen ostajan hallintaan. Myyjällä on tämä oikeus, vaikka ostaja olisi vastaanottanut tavaraa koskevan kuljetusasiakirjan.

Sopijapuolen, joka keskeyttää sopimuksen täyttämisen tai estää tavaran luovuttamisen vastapuolen hallintaan, on heti ilmoitettava siitä vastapuolelle. Jollei hän niin tee, vastapuolella on oikeus korvaukseen vahingosta, joka hänelle aiheutuu siitä, että ilmoitusta ei ole annettu ajoissa.

Sopijapuolen, joka on keskeyttänyt sopimuksen täyttämisen tai estänyt tavaran luovuttamisen vastapuolen hallintaan, on jatkettava sopimuksen täyttämistä, jos vastapuoli asettaa hyväksyttävän vakuuden siitä, että hän täyttää sopimuksen.

Kaupan purku

62 §

Jos on käynyt selväksi, että kaupan purkamiseen oikeuttava sopimusrikkomus tulee tapahtumaan, sopijapuoli saa purkaa kaupan jo ennen kuin sopimuksen täyttämisen aika on käsillä. Kaupan purku jää kuitenkin vaille vaikutusta, jos vastapuoli heti asettaa hyväksyttävän vakuuden sopimuksen täyttämiseksi.

Konkurssi

63 §

Jos sopijapuolen omaisuus on luovutettu konkurssiin eikä hän vielä ole täyttänyt sopimusta, vastapuolen tulee vaatia ilmoitusta siitä, haluaako konkurssipesä sitoutua kauppaan. Jos konkurssipesä ilmoittaa kohtuullisessa ajassa, että se haluaa sitoutua kauppaan, ja asettaa hyväksyt-

tävän vakuuden sopimuksen täyttämiseksi, kaupaa ei saa purkaa.

Jos tavara luovutetaan ostajan tai hänen konkurssipesänsä hallintaan vasta sen jälkeen, kun ostajan omaisuus on luovutettu konkurssiin, myyjä saa vaatia, että tavara luovutetaan takaisin. Tavaraa ei kuitenkaan tarvitse luovuttaa takaisin, jos kauppahinta maksetaan heti tai, jollei se vielä ole erääntynyt maksettavaksi, konkurssipesä asettaa kohtuullisessa ajassa kehotuksen jälkeen hyväksyttävän vakuuden maksun suorittamisesta.

Jos ostajan konkurssipesä on 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa myynyt tavaran tai muutoin määrännyt siitä sillä tavoin, ettei sitä voida luovuttaa takaisin olennaisesti muuttumattomana ja vähentymättömänä, konkurssipesän katsotaan sitoutuneen kauppaan.

12 luku

Yhteisiä säännöksiä kaupan purusta ja uudesta toimituksesta*Purun ja uuden toimituksen vaikutukset*

64 §

Jos kauppa puretaan, lakkaavat myyjän velvollisuus luovuttaa tavaran hallinta sekä ostajan velvollisuus maksaa kauppahinta ja myötävaikuttaa kauppaan.

Sikäli kuin sopimus on täytetty, kumpikin sopijapuoli saa vaatia, että vastapuoli palauttaa sen, mitä hän on vastaanottanut. Sopijapuoli saa tällöin pidättyä täyttämästä omaa palautusvelvollisuuttaan, kunnes vastapuoli täyttää oman vastaavan velvollisuutensa sekä maksaa vahingonkorvauksen ja koron, jonka tämä on velvollinen suorittamaan, tai asettaa hyväksyttävän vakuuden niiden maksamisesta.

Jos myyjän on määrä uusi toimitus, ostaja saa olla palauttamatta vastaanottamaansa tavaraa, kunnes uusi toimitus tapahtuu.

65 §

Jos kauppa puretaan, ostajan on luovutettava myyjälle tavarasta saamansa tuotto sekä maksettava kohtuullinen korvaus, mikäli hänellä on ollut tavarasta muuta hyötyä.

Jos myyjän on maksettava kauppahinta takaisin, hänen on maksettava sille korkolain (633/82) 3 §:n 2 momentin mukaisesti korkoa siitä päivästä lukien, jona hän vastaanotti maksun.

Kauppan purkua ja uutta toimitusta koskevan oikeuden menettäminen

66 §

Ostaja saa purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta vain, jos hän voi palauttaa tavaran olennaisesti muuttumattomana ja vähentymättömänä.

Ostaja ei kuitenkaan menetä purkuoikeuttaan eikä oikeuttaan vaatia uutta toimitusta, jos:

1) tavara on tuhoutunut, kadonnut, huonontunut tai vähentynyt omien ominaisuuksiensa tai muun sellaisen seikan vuoksi, joka ei johdu ostajasta;

2) tavara on tuhoutunut, huonontunut tai vähentynyt sellaisen toimenpiteen vuoksi, joka on ollut välttämätön tavaran virheettömyyden tarkastamiseksi;

3) tavara on kokonaan tai osittain myyty edelleen tavanomaisessa järjestyksessä taikka ostaja on käyttänyt sitä edellytettyyn tarkoitukseen ennen kuin hän havaitsi sen virheen, jonka perusteella hän haluaa purkaa kaupan tai vaatia uutta toimitusta, ja ennen kuin hänen olisi pitänyt sitä havaita; tai

4) kauppa puretaan oikeudellisen virheen vuoksi ja ostaja on lain mukaan menettänyt tavaran tai luopunut siitä.

Ostaja ei myöskään menetä purkuoikeuttaan eikä oikeuttaan vaatia uutta toimitusta, jos hän korvaa myyjälle tavaran huonontumisesta tai vähentymisestä johtuneen arvonalennuksen.

13 luku

Vahingonkorvauksen määrä

67 §

Sopimusrikkomuksen vuoksi suoritettava vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnaneroista, saamatta jääneestä voitosta sekä muusta välittömästä tai välillisestä vahingosta, joka sopimusrikkomuksesta on aiheutunut.

Välillisenä vahinkona pidetään:

1) vahinkoa, joka johtuu tuotannon tai liikevaihdon vähentymisestä tai keskeytymisestä;

2) muuta vahinkoa, joka johtuu siitä, ettei tavaraa voida käyttää tarkoitulla tavalla;

3) voittoa, joka on jäänyt saamatta sen vuoksi, että sopimus sivullisen kanssa on rauennut tai jäänyt täyttämättä oikein;

4) vahinkoa, joka johtuu muun omaisuuden kuin myydyin tavaran vahingoittumisesta; sekä

5) muuta saman kaltaista, vaikeasti ennakoitavaa vahinkoa.

Välillisenä vahinkona ei kuitenkaan pidetä sellaista vahinkoa, joka vahingon kärsineelle sopijapuolelle on aiheutunut muun kuin 2 momentissa tarkoitetun vahingon rajoittamisesta.

Hinnanero

68 §

Jos kauppa on purettu ja ostaja on tehnyt kateoston tai myyjä myynyt tavaran uudelleen ja toimenpide on suoritettu huolella sekä kohtuullisessa ajassa kaupan purkamisesta, hinnanero lasketaan sopimuksen mukaisen hinnan ja kateostossa tai -myynnissä maksetun hinnan perusteella.

69 §

Jos kauppa on purettu eikä 68 §:n mukaista kateostoa tai -myyntiä ole tehty ja jos sopimuksessa tarkoitettulle tavaralle on olemassa käypä hinta, hinnanero lasketaan sopimuksen mukaisen hinnan ja purkuajankohdan mukaisen käyvän hinnan perusteella.

Käypä hinta määräytyy sen mukaan, mikä on sellaisen tavaran hintataso sillä paikkakunnalla, missä tavaran luovutuksen olisi pitänyt tapahtua.

Vahingon rajoittaminen ja vahingonkorvauksen alentaminen

70 §

Vahinkoa kärsivän sopijapuolen on ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin vahinkonsa rajoittamiseksi. Jos hän laiminlyö tämän, hän saa itse kärsiä vastaavan osan vahingosta.

Vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos se on kohtuuton ottaen huomioon vahingonkorvausvelvollisen sopijapuolen mahdollisuudet ennakoita ja estää vahingon syntyminen sekä muut olosuhteet.

14 luku

Korko

71 §

Velvollisuudesta maksaa korkoa kauppahinnalle tai muulle rahasaatavalle, jota ei makseta ajoissa, säädetään korkolaissa.

15 luku

Huolenpito tavarasta

Myyjän huolenpitovelvollisuus

72 §

Jos tavaraa ei noudeta tai vastaanoteta oikeaan aikaan tai jos sitä ei luovuteta ostajan hallintaan muun ostajan puolella olevan seikan vuoksi sekä jos tavara on myyjän hallinnassa tai hän voi muuten huolehtia siitä, myyjän on ostajan lukuun ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin huolehtiakseen tavarasta.

Ostajan huolenpitovelvollisuus

73 §

Jos ostaja haluaa torjua vastaanottamansa tavarahan, hänen on myyjän lukuun ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin huolehtiakseen tavarasta.

Jos ostaja haluaa torjua tavarahan, joka on lähetetty hänelle ja jota piderään hänen saatavillaan määräpaikkakunnalla, hänen on huolehdittava tavarasta myyjän lukuun, jos se on mahdollista kauppahintaa maksamatta ja ilman kohtuuttomia kustannuksia ja kohtuutonta haittaa. Tällaista velvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos myyjä tai joku muu, joka hänen puolestaan voi huolehtia tavarasta, on määräpaikkakunnalla.

Tavarahan säilytys sivullisen luona

74 §

Jos sopijapuoli, joka on velvollinen huolehtimaan tavarasta, on jättänyt sen vastapuolen lukuun sivullisen säilytettäväksi ja säilyttäjän valinnassa on noudatettu huolellisuutta, huolenpitoon velvollinen sopijapuoli ei ole vastuussa tavarasta sen jälkeen, kun säilyttäjä on sen vastaanottanut.

Huolenpitokustannusten korvaaminen

75 §

Sopijapuolella, joka on velvollinen huolehtimaan tavarasta vastapuolen lukuun, on oikeus saada korvaus huolenpidosta aiheutuneista tarpeellisista kuluista ja muista kustannuksista. Hän saa pidättää tavarahan itsellään, kunnes korvaus maksetaan tai siitä asetetaan hyväksyttävä vakuus.

Tavarahan myynti

76 §

Sopijapuoli, joka on velvollinen huolehtimaan tavarasta, saa myydä sen, jollei hän ilman huomattavia kustannuksia tai olennaista haittaa voi jatkaa tavarasta huolehtimista taikka jos vastapuoli viivyttelöi kohtuuttomasti tavarahan hallintaan ottamisessa, kauppahinnan maksamisessa tai huolenpitokustannusten korvaamisessa.

Jos tavara on alits nopealle tuhoutumiselle tai huononemiselle taikka jos huolenpito tulee kohtuuttoman kalliiksi, tavara on, mikäli mahdollista, myytävä.

Tavaraa myytäessä on noudatettava huolellisuutta. Ennen myyntiä on asiasta, mikäli mahdollista, ilmoitettava vastapuolelle.

77 §

Jos sopijapuolella on oikeus tai velvollisuus myydä tavara 76 §:n mukaisesti mutta sitä ei voida myydä tai on ilmeistä, että kauppahinta ei kattaisi myyntikustannuksia, sopijapuoli saa määrätä tavarasta muulla sopivalla tavalla. Tästä on, mikäli mahdollista, sitä ennen ilmoitettava vastapuolelle.

78 §

Myynnissä kertyneistä varoista sekä siitä, mitä tavarasta muuten on saatu, samoin kuin aiheutuneista kustannuksista on tehtävä tilitys vastapuolelle. Ylijäämä kuuluu vastapuolelle.

16 luku

Tavarahan tuotto

79 §

Tuotto, joka tavarasta saadaan ennen sopimuksen mukaista luovutusajankohtaa, kuuluu myyjälle, jollei perustellusti voitu olettaa tuoton kertyvän myöhemmin. Tuotto, joka tavarasta saadaan sopimuksen mukaisen luovutusajankohdan jälkeen, kuuluu ostajalle, jollei perustellusti voitu olettaa tuoton kertyvän aikaisemmin.

80 §

Osakkeiden kauppaan sisältyy osinko, joka ei ole erääntynyt maksettavaksi ennen kaupantekoa, sekä sellainen oikeus merkitä uusia osakkeita, jota ei ole voitu käyttää ennen kaupantekoa.

81 §

Korkoa tuottavan saatavan kauppaan sisältyy korko, joka on kertynyt mutta ei vielä erääntynyt maksettavaksi sinä ajankohtana, jona luovutuksen on sovittu tapahtuvan. Tällaista korkoa vastaava rahamäärä on ostajan maksettava myyjälle kauppahinnan lisäksi, jollei saatavaa ole myyty epävarmana.

17 luku

Muita säännöksiä

Eräät ilmoitukset

82 §

Jos ilmoitus, joka ostajan on 23, 24, 29, 32, 35, 39, 47 tai 61 §:n mukaan annettava myyjälle, on tarkoituksenmukaisella tavalla lähetetty, lä-

hettäjä saa vedota ilmoitukseen, vaikka se myöhästyisi, vääristyisi tai ei tulisi perille. Sama koskee ilmoitusta, joka myyjän on annettava ostajalle 52, 53, 59 tai 61 §:n mukaan.

Voimaantulo

83 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan kauppakaaren 1 luvun 2—4 ja 6—8 § sekä konkurssisäännön 49 §, näistä kauppakaaren 1 luvun 8 § sellaisena kuin se on 13 päivänä kesäkuuta 1929 annetussa laissa (237/29).

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn sopimukseen sovelletaan kuitenkin aiemmin voimassa ollutta oikeutta.

Naantalissa 8 päivänä elokuuta 1986

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

